

**DRAFT**

**Raportul periodic numărul șase  
asupra implementării Convenției cu privire la  
eliminarea tuturor formelor de discriminare față  
de femei în Republica Moldova**

**Republica Moldova, 2018**

## CUPRINS:

|                                                                                                                                                                 |               |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------|
| <b>ABREVIERI</b>                                                                                                                                                | <b>p. 3</b>   |
| <b>INTRODUCERE</b>                                                                                                                                              | <b>p. 4</b>   |
| <b>PARTEA I. Raportul general de bază</b>                                                                                                                       | <b>p. 6</b>   |
| <b>PARTEA II. Raportul asupra implementării<br/>Convenției cu privire la eliminarea tuturor formelor<br/>de discriminare față de femei în Republica Moldova</b> | <b>p. 70</b>  |
| <b>CONCLUZII</b>                                                                                                                                                | <b>p. 125</b> |
|                                                                                                                                                                 |               |
| <b>ANEXE</b>                                                                                                                                                    | <b>p.129</b>  |
|                                                                                                                                                                 |               |

## LISTA ABREVIERILOR

ANOFM - Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă  
BNS – Biroul Național de Statistică  
CEC – Comisia Electorală Centrală  
CEDAW - Convenția ONU cu privire la eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei  
CE – Codul Electoral  
CEDO – Curtea Europeană pentru Drepturile Omului  
CBGC – Cercetările Bugetelor gospodăriilor casnice  
CNAM – Compania Națională de Asigurări în Medicină  
CNAS – Casa Națională de Asigurări Sociale  
CNMP – Centrul Național de Medicină Publică  
CNMS – Centru Național de Management în Sănătate  
DIU – dispozitive intra-uterine  
IDU – Indicele Dezvoltării Umane  
IGP – Inspectoratul General al Poliției  
HG – Hotărârea Guvernului  
HP – Hotărârea Parlamentului  
LGBT – Lesbieni, ghei, bisexuali, transsexuali  
MAI – Ministerul Afacerilor Interne  
MAEIE – Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene  
MEc – Ministerul Economiei  
MEd – Ministerul Educației  
MF – Ministerul Finanțelor  
MMPSF – Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei  
MSMPS – Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale  
MS – Ministerul Sănătății  
ODD – Obiectivele de Dezvoltare Durabile  
ODM – Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului  
ODIMM – Organizația pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii  
OIM – Organizația Internațională a Migrației  
OIM / ILO – Organizația Internațională a Muncii  
OMS – Organizația Mondială a Sănătății  
ONG – organizație neguvernamentală  
ONU – Organizația Națiunilor Unite  
OSCE – Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa  
OSC – organizațiile societății civile  
PIB – Produsul Intern Brut  
PNADO - Planul Național de acțiuni în domeniul drepturilor omului  
PNAEG – Programul național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015  
PCRM – Partidul Comunist din Republica Moldova  
PDM – Partidul Democrat din Moldova  
PLDM – Partidul Liberal-Democrat din Moldova  
PL – Partidul Liberal  
TIC - tehnologii informaționale și comunicații  
UDI - utilizatori de droguri injectabile  
UNDP – Programul ONU pentru Dezvoltare  
UNFPA – Fondul ONU pentru Populație  
UNICEF – Fondul pentru Copii al Națiunilor Unite  
UN Women - Entitatea Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Abilitarea Femeilor  
VD – violența domestică  
VF – Violența în familie  
VTFU – victime ale traficului de ființe umane

## INTRODUCERE

1. Republica Moldova, țară independentă din 1991, a ratificat majoritatea convențiilor de bază privind drepturile omului, acceptând extensiv obligațiunile care derogă, respectiv prezentând periodic rapoartele naționale de implementare a acestora.
2. Pe parcursul ultimilor ani Republica Moldova a înregistrat un șir de progrese în domeniul egalității de gen, acestea fiind reflectate în ”The Gender Gap Report”, elaborat de Forumul Economic Mondial. Totodată, conform datelor Raportului global cu referire la Indexul disparității de gen (Gender GAP Index)<sup>1</sup> evoluția țării este pozitivă, dar neuniformă: de la locul 52 (2013) la locul 25 (2014), locul 26 (2015) și locul 26 (2016).
3. În contextul standardelor internaționale, menționăm eforturile conducerii țării de raliere la documentele strategice de politici. Astfel, în 2015 Republica Moldova a aderat la ”Agenda 2030”, asumându-și angajamentele de implementare a Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă. Respectiv, cu suportul PNUD Moldova și a altor agenții ONU, Guvernul a organizat procedura de adaptare a Agendei 2030 de dezvoltare durabilă la contextul Republicii Moldova<sup>2</sup>, prin intermediul unui proces larg de consultare cu diverși actori. Rezultatele acestei proceduri stau la baza elaborării ȋntelilor prioritare ale Agendei 2030 globale naționalizate/a Strategiei Naționale de Dezvoltare Durabilă „Moldova 2030”, care a demarat recent.
4. În anul 2000 Republica Moldova a prezentat Raportul național inițial cu privire la implementarea CEDAW în Moldova. În 2006 Guvernul a prezentat Raportul periodic combinat doi-trei asupra implementării CEDAW în Moldova în fața Comitetului pentru eliminarea discriminării față de femei. În 2013 Guvernul a prezentat Raportul periodic combinat patru-cinci cu privire la implementarea CEDAW în Moldova în cadrul celei de a 1159-a și 1160-a ședință a Comitetului pentru eliminarea discriminării față de femei (CEDAW/C/SR.1159 și 1160).
5. În conformitate cu Comentariile finale ale Comitetului pentru eliminarea discriminării față de femei (octombrie, 2013), Republica Moldova a prezentat raportul intermediar în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie în 2015. Totodată, prezentarea celui de-al șaselea raport trebuia prezentat în octombrie 2017. Dar în contextul reformei administrației publice centrale, restructurării

---

<sup>1</sup> The Global Gender Gap Report, 2016, The World Economic Forum. Cologny/Geneva, p.10; The Global Gender Gap Report 2015, The World Economic Forum. Cologny/Geneva; The Global Gender Gap Report 2014, The World Economic Forum. Cologny/Geneva, p.56-57

<sup>2</sup> ADAPTAREA AGENDEI 2030 DE DEZVOLTAREA DURABILĂ LA CONTEXTUL REPUBLICII MOLDOVA. Martie, 2017. Raport elaborat în cadrul proiectului „Naționalizarea Agendei de Dezvoltare Durabilă în contextul Republicii Moldova”, implementat de PNUD, cu suportul echipei de țară a Națiunilor Unite, inclusiv UNFPA, UNICEF, ILO și UN Women.  
<http://www.md.undp.org/content/moldova/en/home/library/sdg/naionalizarea-agendei-de-dezvoltare-durabil-in-contextul-republ/adaptarea-agendei-2030-de-dezvoltarea-durabil-la-contextul-repub.html>

activității ministerelor de resort și atribuțiilor mai multor specialiști, procedura de elaborare și validare a raportului s-a extins.

6. Prezentul document include informații privind implementarea prevederilor Convenției din 2013 până în prezent, datele statistice acoperind perioada 2013-2016 și parțial 2017. Conform legislației naționale, la elaborarea raportului au fost utilizate date statistice oficiale, rezultatele studiilor validate.

7. Menționăm atenția specială acordată comentariilor/recomandărilor oferite de către Comitetul pentru eliminarea discriminării față de femei în baza evaluării raportului combinat patru și cinci al Republicii Moldova (a se vedea CEDAW/C/MDA/CO/4-5 din 18 octombrie 2013). În vederea implementării recomandărilor menționate a fost elaborat Planul de acțiuni pentru implementarea, în perioada 2014-2015, a Observațiilor Finale ale Comitetului ONU pentru eliminarea discriminării împotriva femeilor (Geneva, 2013) pe marginea Raportului periodic patru-cinci combinat al Republicii Moldova cu privire la implementarea Convenției asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei<sup>3</sup>. Totodată, recomandările menționate au fost luate în considerație la elaborarea Strategiei naționale pentru asigurarea egalității între femei și bărbați pentru anii 2017-2021 (aprobată prin Hotărîrea Guvernului nr.259 din 08.04.2017), la elaborarea Strategiei naționale de prevenire și combatere a violenței față de femei și violenței în familie pentru anii 2018-2023 (aprobată prin Hotărîrea Guvernului nr.281 din 03.04.2018).

8. Al șaselea Raport periodic a fost elaborat în conformitate cu dispozițiile generale ale articolului 18 al CEDAW privind forma și conținutul rapoartelor periodice, care au fost stabilite de către Comitetul pentru eliminarea discriminării față de femei, inclusiv și alte recomandări adoptate ulterior de Comitet. La fel s-a ținut cont și de recomandările vizavi de metodologia elaborării unor astfel de rapoarte HRI/GEN/2/Rev.6, 31 June 2009. Respectiv, prezentul Raport este constituit din două părți: raportul general de bază și raportul cu privire la implementarea prevederilor CEDAW în Moldova.

9. Raportul a fost elaborat de către echipa Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, cu participarea unităților gender, specialiștilor din ministere și alte autorități ale administrației publice centrale. Raportul a fost prezentat pentru consultare publică cu reprezentanții Comisiilor specializate din cadrul Parlamentului, ministerelor de resort, organizațiilor internaționale și neguvernamentale din țară. În vederea asigurării principiului participativ, proiectul Raportului a fost amplasat pe pagina [www.msmps.gov.md](http://www.msmps.gov.md).

---

<sup>3</sup> <http://lex.justice.md/index.php?action=view&id=333441&lang=1&view=doc>

## PARTEA I A RAPORTULUI: DOCUMENTUL GENERAL DE BAZĂ

### 1. Privire generală asupra Statului Republica Moldova

#### A. Specificul situației demografice, economice, sociale și culturale în Republica Moldova

10. Republica Moldova, începând cu prima jumătate a anilor 1990, se confruntă cu o deteriorare profundă și constantă a situației demografice, care s-a desfășurat pe fundalul schimbărilor politice, economice și sociale generate de tranziția economică și socială prin care a trecut țara. Procesul este similar situației din majoritatea țărilor Europei de Vest și Europei de Sud Est, care au suportat schimbări demografice considerabile și predominant negative.

11. Pe parcursul anilor 2013-2016 evoluția proceselor demografice se caracterizează prin descreșterea principalilor indicatori demografici (tabelul 1)<sup>4</sup>. Mecanismele care au condus la reducerea numărului și deteriorarea structurii pe vârste a populației sunt determinate de aspectul nefavorabil al fertilității, migrației externe și mortalității generale a populației. Concomitent, reducerea natalității a provocat un dezechilibru în structura pe vârste a populației și a intensificat procesul de îmbătrânire demografică.

**Tabelul 1. Evoluția principalilor indicatori demografici în anii 2013 – 2016**

| Denumirea indicatorilor                              | 2013    | 2014    | 2015    | 2016    | 2015 în<br>% față<br>de 2014 | 2016<br>în %<br>față de<br>2015 |
|------------------------------------------------------|---------|---------|---------|---------|------------------------------|---------------------------------|
| Numărul populației la sfârșitul anului, mii persoane | 3 557,6 | 3 555,2 | 3 553,1 | 3 550,9 | 99,9                         | 99,9                            |
| Născuți-vii, persoane                                | 37 871  | 38 616  | 38 610  | 37 394  | 100,0                        | 96,9                            |
| Decedați, persoane                                   | 38 060  | 39 494  | 39 906  | 38 489  | 101,0                        | 96,4                            |
| din care, copii sub 1 an                             | 359     | 372     | 375     | 353     | 100,8                        | 94,1                            |
| Scădere naturală                                     | 189     | 878     | 1 296   | 1 095   | 147,6                        | 84,5                            |
| Rata totală de fertilitate                           | 1,24    | 1,26    | 1,30    | 1,28    | 103,2                        | 98,5                            |
| Numărul căsătoriilor                                 | 24 449  | 25 624  | 24 709  | 21 992  | 96,4                         | 89,0                            |
| Numărul divorțurilor                                 | 10 775  | 11 130  | 11 199  | 10 605  | 100,6                        | 94,7                            |

*Datele NU sunt recalculate în baza datelor recensământului populației și al locuințelor (RPL) din anul 2014.*

12. Conform datelor recensământului (2014) numărul populației stabile al Republicii Moldova constituia 2 998 235<sup>5</sup> persoane, mai mult de jumătate din populația țării constituind locuitorii mediului

<sup>4</sup> <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=5641>

<sup>5</sup> <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=30&id=5582&parent=0>

rural – 57,3%, în mediul urban locuind 42,7%. Repartizarea populației după sexe se prezintă astfel: 51,8% – femei și 48,2% – bărbați<sup>6</sup>.

13. Datele cu privire la **situația populației după religie, naționalitate** sunt prezentate în baza recensământului din 2014. Astfel, conform indicelui confesional, marea majoritate a populației este creștin-ortodoxă – 96,79%, indicator în creștere comparativ cu 93% în 2004 (recensământul anterior)<sup>7</sup>. Cu referire la naționalitate, majoritatea populației o constituie moldovenii (75,1%), români (7,0%), ucraineni (6,6%), găgăuzi (4,6%) și rușii (4,1%).

14. **Speranța de viață la naștere** în perioada de raportare a crescut (tabelul 2). Femeile trăiesc mai mult decât bărbații în medie cu 8 ani. Acest decalaj se datorează nivelului mai înalt al mortalității premature a bărbaților, determinată în mare măsură și de factorii socio-culturali.

**Tabelul 2. Speranța de viață la naștere în anii 2013-2016**

| Anii | Total       |         |       | Mediul urban |         |       | Mediul rural |         |       |
|------|-------------|---------|-------|--------------|---------|-------|--------------|---------|-------|
|      | Ambele sexe | Bărbați | Femei | Ambele sexe  | Bărbați | Femei | Ambele sexe  | Bărbați | Femei |
| 2013 | 71,85       | 68,05   | 75,55 | 74,01        | 70,08   | 77,60 | 70,53        | 66,76   | 74,29 |
| 2014 | 71,48       | 67,52   | 75,39 | 74,10        | 70,35   | 77,51 | 69,81        | 65,81   | 74,01 |
| 2015 | 71,54       | 67,52   | 75,54 | 74,10        | 70,13   | 77,75 | 69,88        | 65,89   | 74,07 |
| 2016 | 72,17       | 68,14   | 76,15 | 75,00        | 71,25   | 78,37 | 70,34        | 66,23   | 74,67 |

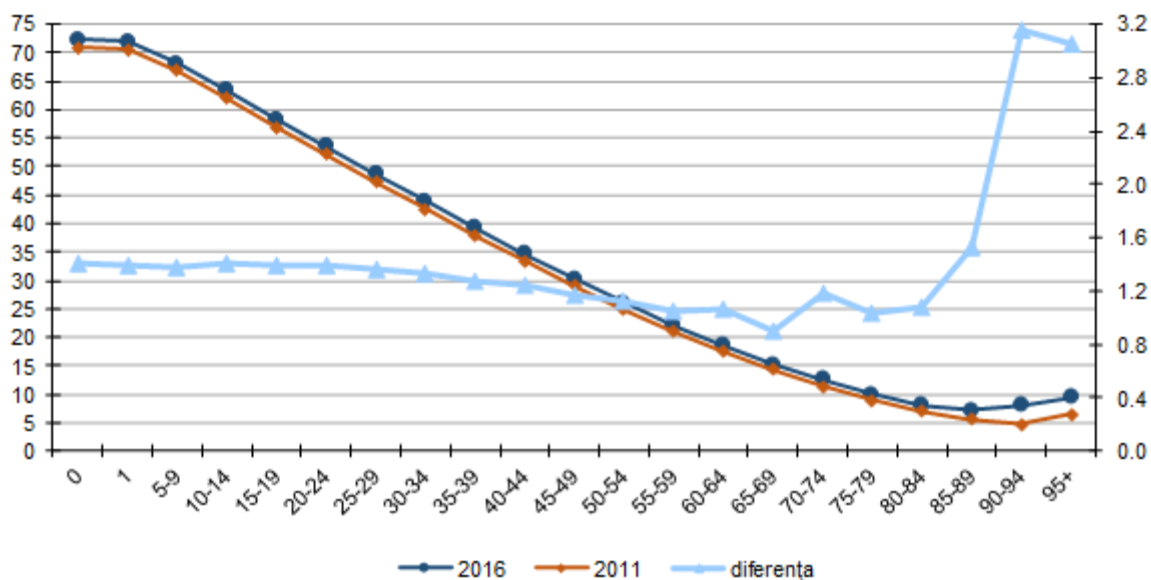
**Sursa: BNS**

15. Menționând că valoarea **speranței medii de viață pentru anumite grupe de vârstă** este determinată de frecvența deceselor în cadrul acestor grupe de vârstă, constatăm o tendință de creștere a acesteia la toate grupele de vârstă (figura 1). În special, creșterea esențială a fost înregistrată la persoanele în vârstă de 85 ani și peste. Grație faptului că s-a micșorat rata mortalității în aceste vârste, persoanele de 85-89 ani vor fi în viață în mediu cu 1,5 ani mai mult față de anul 2011, persoanele de 90-94 ani – cu 3,2 ani mai mult, iar pentru cei care au atins deja vârsta de 95 ani și peste – cu 3,1 ani mai mult.

**Figura 1. Speranța de viață la anumite grupe de vârstă în 2011-2016, ani**

<sup>6</sup> <http://recensamant.statistica.md/ro>

<sup>7</sup> Anuarul statistic, 2016



16. La 01.01.2017 structura populației pe grupe mari de vârstă se caracterizează prin ponderea populației sub vârsta aptă de muncă de 17,0 la sută, în vârsta aptă de muncă – 64,5 la sută, peste vârsta aptă de muncă – 18,5 la sută. Până la vârsta de 45 de ani preponderentă este populația de sex masculin, iar de la vârsta 45 de ani și peste femeile sunt majoritate.

17. Datorită nivelului diferențiat al mortalității, durata medie a vieții locuitorilor din mediul urban a fost mai mare decât a celor din mediul rural, cu 4,7 ani<sup>8</sup>, respectiv cu 5,0 ani pentru bărbați și 3,7 ani în cazul femeilor.

18. **Structura pe vârste a populației** poartă amprenta caracteristică unui proces de îmbătrânire demografică, datorat în principal nivelului scăzut al natalității. Comparativ cu 1 ianuarie 2000, se remarcă reducerea ponderii copiilor (de 0-14 ani) de la 23,8% la 16,0% (-298,8 mii persoane), și creșterea ponderii celei vârstnice (de 65 ani și peste), de la 9,4% la 11,2% (+54,8 mii persoane).

19. Numărul născuților-vii în anul 2016 a fost de 37 394, fiind în descreștere cu 1 216 (3,1%) față de anul 2015. **Rata natalității** a constituit 10,5 născuți-vii la 1000 locuitori. Nivelul natalității în localitățile rurale (11,8%) este mai înalt decât în localitățile urbane (8,8‰).

20. Anual se nasc mai mulți băieți decât fete. În 2016, din numărul copiilor născuți-vii 51,6% au fost băieți, raportul fiind de 107 băieți la 100 fete.

<sup>8</sup> Situația demografică în Republica Moldova în anul 2016. BNS, 05.06.2017  
<http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=5641>

21. Majoritatea copiilor s-au **născut în instituții medicale**. În funcție de **greutate la naștere**, 94,6% din născuții-vii au avut peste 2 500 grame. Cei mai mulți copii (96,7%) s-au născut după o durată a sarcinii de peste 35 săptămâni.

22. Distribuția născuților-vii **după grupa de vârstă a mamei**, evocă concentrarea acestora până la vârsta de 30 ani. Se păstrează tendința de micșorare a numărului născuților de mame în vârstă sub 20 de ani, reprezentând 7,2 % din numărul total al născuților-vii, față de 7,5% – în anul 2015. Vârsta medie a mamei la prima naștere a fost de 24,0 ani. Mamele din mediul rural nasc la o vârstă mai mică (23,6 ani) decât mamele din mediul urban (25,1 ani). Majoritatea copiilor născuți în familiile numeroase revin mamelor din mediul rural.

23. În perioada de raportare se conturează tendința relativ stabilă de naștere a copiilor înafara căsătoriei, cu prevalență în mediul rural. Conform situației juridice, în anul 2016 numărul **copiilor născuți în afara căsătoriei** a fost de 8 270 (22,1% din numărul total al născuților-vii), cu 2,4 la sută mai puțin decât în 2015 (pe fundalul descreșterii natalității în general). Legislația Republicii Moldova nu stabilește statutul de mamă singură. Protecția socială tuturor familiilor cu copii este bazată pe principiul echității sociale, nu este bazată pe categorii de populație, ci pe evaluarea veniturilor gospodăriilor casnice.

24. Indicatorul mortalității generale din Republica Moldova pe parcursul perioadei de raportare este în descreștere pe fundalul descreșterii ratei natalității (tabelul 3). **Rata mortalității generale** a constituit 10,8 decedați la 1000 locuitori. Se menține decalajul între ratele mortalității generale pe medii: în mediul urban au fost înregistrați 8,4 decedați la 1000 locuitori, în rural – 12,6. Diferența semnificativă între ratele mortalității generale pe medii este rezultatul unui proces mai accentuat de îmbătrânire demografică a populației din mediul rural, dar și a condițiilor de trai mai grele.

**Tabelul 3. Rata mortalității pe ani, grupe de vîrsta, medii si sexe în anii 2013-2016**

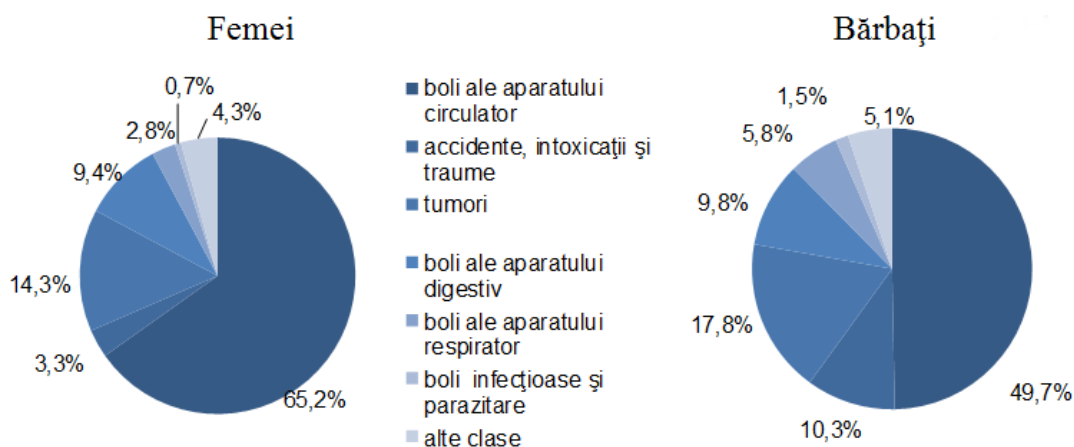
|             | Total pe republica |         |       | Urban |         |       | Rural |         |       |
|-------------|--------------------|---------|-------|-------|---------|-------|-------|---------|-------|
|             | Total              | Bărbați | Femei | Total | Bărbați | Femei | Total | Bărbați | Femei |
| <b>2013</b> | 10.7               | 11.6    | 9.8   | 8.4   | 9.5     | 7.4   | 12.4  | 13.1    | 11.7  |
| <b>2014</b> | 11.1               | 12.1    | 10.2  | 8.7   | 9.7     | 7.7   | 12.9  | 13.7    | 12.1  |
| <b>2015</b> | 11.2               | 12.3    | 10.3  | 8.8   | 9.9     | 7.7   | 13.1  | 13.9    | 12.2  |
| <b>2016</b> | 10.8               | 12      | 9.8   | 8.4   | 9.5     | 7.5   | 12.6  | 13.7    | 11.6  |

25. **Structura mortalității pe clase ale cauzelor de deces** practic nu s-a schimbat semnificativ pe parcurs: cele mai multe decese (57,0%) au drept cauză bolile aparatului circulator, urmate de tumori (16,2%), bolile aparatului digestiv (9,6%), accidentele, intoxicațiile și traumele (7,0%), bolile aparatului respirator (4,4%) și alte cauze (5,8%).

26. Mortalitatea înaltă a populației adulte, în special a bărbaților, este una din cele mai stringente probleme. Probabilitatea de a deceda la vârsta de 65 de ani pentru un bărbat care a ajuns la vârsta de 20 de ani constituie 40%, fiind de două ori mai mare decât în țările dezvoltate<sup>9</sup>.

27. Mortalitatea masculină, specificată pe cauze de deces, diferă de cea feminină. „**Supramortalitatea masculină**” a fost de 2,4 ori mai mare, în cazul bolilor infecțioase și parazitare, de 3,6 ori – accidente, intoxicații și traume, de 2,3 ori – boli ale aparatului respirator și de 1,4 ori în cazul tumorilor. Situația respectivă poate fi explicată parțial prin specificul profesiilor și îndeletnicirilor cu un risc sporit pentru viață cum este, de exemplu, mortalitatea înaltă prin traume ca rezultat al accidentelor rutiere, lucrărilor de construcție etc., parțial și prin comportamente antisociale (abuz de alcool etc.). „**Supramortalitatea feminină**” s-a înregistrat numai în cazul bolilor aparatului circulator – de 1,2 ori. (figura 2)<sup>10</sup>

**Figura 2. Structura mortalității pe principalele clase ale cauzelor de deces și sexe**



28. **Rata specifică de mortalitate pentru grupa de vârstă 15-29 ani** este de 64,7 decedați la 100 mii locuitori de vârsta respectivă. Se înregistrează diferențieri semnificative pe sexe și medii de reședință. Ratele de mortalitate la bărbații tineri sunt de câteva ori mai mari decât cele la femei (condiționate în mare parte de factori comportamentali). De asemenea, ratele mortalității pentru tinerii din mediul rural sunt mai înalte, în special la bărbați: în grupa de vârstă de 15-19 ani de două ori, în grupa de vârstă de 20-24 de ani – de 1,6 ori, iar în grupa de vârstă de 25-29 de ani – cca de trei ori<sup>11</sup>.

<sup>9</sup> ANALIZA SITUAȚIEI POPULAȚIEI ÎN REPUBLICA MOLDOVA / UNFPA, Centrul de Cercetări Demografice al INCE. Chișinău, 2016

<sup>10</sup> <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=5618>

<sup>11</sup> ANALIZA SITUAȚIEI POPULAȚIEI ÎN REPUBLICA MOLDOVA / UNFPA, Centrul de Cercetări Demografice al INCE. Chișinău, 2016, p. 13.

29. Reducerea mortalității la populația în vârstă aptă de muncă reprezintă o problemă majoră de sănătate publică. Profilaxia traumatismului și intoxicațiilor, depistarea precoce și tratamentul adecvat al maladiilor cardiovasculare, oncologice și infecțioase (tuberculoza) se plasează printre direcțiile prioritare în acest domeniu.

30. Pe parcursul ultimilor ani se menține stabil numărul **deceselor copiilor sub 5 ani**, inclusiv și a mortalității infantile (tabelul 4). În perioada de raportare evoluția ratei mortalității infantile a demonstrat o ușoară fluctuație, crescând de la 9,4% la 1000 născuți vii în anul 2013, la 9,7% la 1000 născuți vii în anul 2017, iar cea a copiilor sub 5 ani a avut tendința de descreștere de la 11,9 % la 1000 nou-născuți vii în 2013, la 11,6% la 1000 născuți vii în anul 2016.

**Tabelul 4. Indicatorii mortalității infantile și a mortalității copiilor sub 5 ani (1000 născuți vii)**

|                                 | 2013  | 2014  | 2015  | 2016  | 2017  |
|---------------------------------|-------|-------|-------|-------|-------|
| Mortalitatea infantilă:         | 9,4%  | 9,6%  | 9,7%  | 9,4%  | 9,7%  |
| <i>dintre care:</i>             |       |       |       |       |       |
| <i>fete:</i>                    | 9,6%  | 7,8%  | 8,2%  | 8,2%  |       |
| <i>băieți:</i>                  | 9,3%  | 11,3% | 11,2% | 10,6% |       |
| Mortalitatea neonatală precoce  | 4,6%  | 4,5%  | 4,7%  | 4,6%  | 4,0%  |
| Mortalitatea perinatală         | 11,7  | 10,7  | 10,9% | 11%   | 10,5% |
| Mortalitatea copiilor sub 5 ani | 11,9% | 11,7% | 11,6% | 11,6% | -     |
| <i>dintre care:</i>             |       |       |       |       |       |
| <i>fete:</i>                    | 11,9% | 9,6%  | 9,5%  | 10,4% |       |
| <i>băieți:</i>                  | 12,0% | 13,5% | 13,8% | 12,9% |       |

*Sursa: CNMS, MSMPS*

31. În **structura mortalității infantile** după principalele cauze de deces, pe parcursul ultimilor ani, mari devieri în structură nu se notifică. Astfel mortalitatea infantilă, în perioada de raportare, a avut loc pe contul următoarelor maladii: Bolile aparatului respirator (2013- 35 cazuri, 2016 -41 cazuri); Bolile infecțioase și parazitare (2013- 9 cazuri, 2016 – 18 cazuri); Afecțiunile perinatale (2013- 153 cazuri, 2016 – 160 cazuri). Rămân a fi stabil înalte decesele condiționate de malformații congenitale a copiilor în primul an de viață (2013 – 98 cazuri 2016 – 97 cazuri) și a copiilor sub 5 ani (2013 – 111 cazuri, 2016 – 109 cazuri) , plasându-se în structură pe locul 2, după afecțiunile perinatale.

32. **Decesele perinatale și nașterile de copii morți** își au cauza și într-o stare de sănătate maternă precară, îngrijire neadecvată pe parcursul sarcinii și nașterii (de exemplu: travaliu obstrucționat, poziționarea incorectă a fătului, asfixierea în timpul nașterii), igiena precară în timpul nașterii și în primele ore după naștere (conduce la infecții care cauzează decesele copiilor nou-născuți) și lipsa îngrijirii adecvate a nou-născutului<sup>12</sup>.

<sup>12</sup> ANALIZA SITUAȚIEI POPULAȚIEI ÎN REPUBLICA MOLDOVA / UNFPA, Centrul de Cercetări Demografice al INCE. Chișinău, 2016, p. 103

33. În perioada de raportare **numărul căsătoriilor** a fost în descreștere (tabelul 5), **rata nupțialității** constituind 6,2 căsătorii la 1000 locuitori (2016). La fel, numărul divorțurilor pronunțate prin hotărârile judecătorești este în descreștere, pe fundalul descreșterii numărului de căsătorii<sup>13</sup> (tab. 5).

**Tabelul 5. Nupțialitatea și divorțialitatea pe anii 2013-2016**

| Anul        | Căsătorii          |       |       | Divorțuri          |       |       |
|-------------|--------------------|-------|-------|--------------------|-------|-------|
|             | Total pe republica | Urban | Rural | Total pe republica | Urban | Rural |
| <b>2013</b> | 6,9                | 8,4   | 5,8   | 3                  | 5,1   | 1,5   |
| <b>2014</b> | 7,2                | 8,9   | 6     | 3,1                | 5,2   | 1,6   |
| <b>2015</b> | 7,0                | 8,6   | 5,8   | 3,2                | 7,2   | 0,1   |
| <b>2016</b> | 6,2                | 7,4   | 5,3   | 3,0                | 6,7   | 0,2   |

**Sursa: BNS**

34. Constatăm diferențe de gen cu referire la vârsta de căsătorie. Cei mai mulți bărbați care s-au căsătorit în 2016, aparțin grupei de vârstă 25-29 ani (39,3%), iar femeile din grupa de vârstă 20-24 ani (38,4%). **Vârsta medie la prima căsătorie** a fost pentru bărbați de 28,3 ani și pentru femei de 25,6 ani. Căsătoriile pe medii după vârsta soțiilor se reprezintă astfel: 11,3% din numărul căsătoriilor înregistrate la sate au fost încheiate de femei în vârstă sub 20 ani, față de 3,8%, în mediul urban.

35. Situația demografică din Republica Moldova este influențată esențial și de fenomenul **migrației externe**<sup>14</sup>. Majoritatea emigranților, atât femei, cât și bărbați, fac parte din grupele de vârstă 20-29 de ani și 30-39 de ani (tabelul 6).

**Tabelul 6. Emigranți pe grupe de vârstă și ani (2013-2016)**

|                               | 2013    |       | 2014    |       | 2015    |       | 2016    |       |
|-------------------------------|---------|-------|---------|-------|---------|-------|---------|-------|
|                               | Barbati | Femei | Barbati | Femei | Barbati | Femei | Barbati | Femei |
| <b>Total</b>                  |         |       |         |       |         |       |         |       |
| <b>Grupe de virsta- total</b> | 1201    | 1384  | 1119    | 1255  | 1032    | 1204  | 1211    | 1296  |
| <b>0-4 ani</b>                | 73      | 58    | 56      | 61    | 59      | 65    | 78      | 78    |
| <b>5-9 ani</b>                | 59      | 67    | 72      | 58    | 56      | 71    | 93      | 80    |
| <b>10-14 ani</b>              | 66      | 69    | 63      | 63    | 54      | 59    | 77      | 78    |
| <b>15-19 ani</b>              | 105     | 91    | 82      | 76    | 82      | 69    | 86      | 71    |
| <b>20-24 ani</b>              | 90      | 89    | 108     | 81    | 86      | 87    | 96      | 100   |
| <b>25-29 ani</b>              | 122     | 138   | 124     | 114   | 123     | 146   | 140     | 127   |

<sup>13</sup> <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=5641>

<sup>14</sup> Pe parcursul anului 2016 din țară au plecat pentru a se stabili cu domiciliul permanent în străinătate 2 507 persoane. Numărul cetățenilor Republicii Moldova, ce și-au ales noul domiciliu în Rusia a constituit 857 persoane, SUA – 623, Ucraina – 375, Germania – 285, Israel – 181.

|                        |     |     |     |     |     |     |     |     |
|------------------------|-----|-----|-----|-----|-----|-----|-----|-----|
| <b>30-34 ani</b>       | 102 | 128 | 109 | 146 | 115 | 132 | 140 | 152 |
| <b>35-39 ani</b>       | 106 | 108 | 70  | 92  | 105 | 108 | 104 | 107 |
| <b>40-44 ani</b>       | 74  | 85  | 80  | 77  | 72  | 76  | 83  | 99  |
| <b>45-49 ani</b>       | 64  | 57  | 75  | 66  | 62  | 72  | 73  | 73  |
| <b>50-54 ani</b>       | 91  | 92  | 63  | 83  | 52  | 65  | 59  | 69  |
| <b>55-59 ani</b>       | 69  | 104 | 72  | 98  | 55  | 87  | 63  | 81  |
| <b>60-64 ani</b>       | 76  | 77  | 70  | 79  | 50  | 48  | 56  | 64  |
| <b>65-69 ani</b>       | 31  | 65  | 30  | 57  | 30  | 48  | 27  | 46  |
| <b>70-74 ani</b>       | 38  | 69  | 15  | 41  | 8   | 22  | 10  | 26  |
| <b>75-79 ani</b>       | 26  | 50  | 22  | 40  | 11  | 26  | 16  | 30  |
| <b>80-84 ani</b>       | 5   | 23  | 6   | 17  | 7   | 16  | 6   | 10  |
| <b>85 ani si peste</b> | 4   | 14  | 2   | 6   | 5   | 7   | 4   | 5   |

36. Amploarea migrației internaționale de muncă este determinată, în mare măsură, de lipsa oportunităților de angajare și salariile mici pe piața internă. Mediul rural este afectat în mod special de migrație, cu 68,8% din totalul migranților sau 13% din capitalul uman din mediul rural (33,3% din populația economic activă din localitățile rurale). Migrația persoanelor tinere (25-34 de ani) este în creștere – 38,6% din numărul total de migranți. Deși în perioada de referință numărul femeilor migrante a fost în creștere, bărbații au predominat cu 64,8% din totalul migranților în 2015<sup>15</sup>.

37. O parte a emigrației din țară este compensată de repatrierea persoanelor originare din Republica Moldova și de imigranți. Potrivit informației prezentate de Ministerul Afacerilor Interne, în anul 2016 permis de ședere (permanentă și temporară) au primit 4 080 cetățeni străini și 573 repatriați. Scopul imigrării persoanelor: studii – 21,3%, muncă – 25,8%, imigrația de familie – 35,3 și alte cauze 17,6%.

38. Analiza de gen a proceselor migraționale arată că femeile sunt mai puțin tentate să emigreze (14,5%) comparativ cu bărbații (25,4%), iar atunci când doresc, o fac în vederea angajării (6,8%), comparativ cu bărbații (16,8%)<sup>16</sup>.

39. **Migrația internă.** Pe parcursul anului 2016, și-au schimbat locul de trai în interiorul țării 33,3 mii persoane. Intensitatea migrației interne poate fi măsurată după numărul de sosiri și plecări la 1000 de locuitori. Indicele de mobilitate al populației, în anul 2016, a înregistrat o valoare de 9,4 persoane la 1000 locuitori, comparativ cu 10,9 în anul 2015.

40. În mare parte, migranții interni (mai mult de 89%) sunt persoanele în vârstă aptă de muncă, cu o predominanță a grupei de vârstă 20-49 ani. Fluxul de sosiri/plecări, analizat din prisma de gen, a

<sup>15</sup> <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=369765>

<sup>16</sup> Raportul Național de Dezvoltare Umană 2016 "Inegalități în dezvoltarea umană". Rezumat. PNUD Moldova / IDIS "Viitorul". Chișinău, 2017, p.9

constituit 57% femei și respectiv 43% bărbați. Aproximativ 2/3 din numărul total al populației care și-au schimbat locul de trai în anul 2016 provin din mediul rural.

41. În contextul tendințelor menționate, se observă că Republica Moldova se confruntă cu un proces de îmbătrânire evident, rezultat din mai multe cauze: sporul natural negativ și migrația masivă a populației fiind doar unele dintre ele. **Coeficientul îmbătrânirii** populației (numărul persoanelor în vârstă de 60 ani și peste la 100 locuitori) a constituit 17,2% (tabelul 7). Aproximativ 17,1% din populația rurală a depășit vârsta de 60 ani și peste, în totalul populației feminine din mediul rural ponderea femeilor vârstnice fiind de 20,1%. Structura pe vârste a populației poartă amprenta caracteristică unui proces de îmbătrânire demografică, datorat în principal nivelului scăzut al natalității.

**Tabelul 7. Coeficientul îmbătrânirii populației după medii și sexe**

|      | Total pe republica |         |       | Urban       |         |       | Rural       |         |       |
|------|--------------------|---------|-------|-------------|---------|-------|-------------|---------|-------|
|      | Ambele sexe        | Barbati | Femei | Ambele sexe | Barbati | Femei | Ambele sexe | Barbati | Femei |
| 2013 | 15,7               | 13      | 18,3  | 15,2        | 12,9    | 17,3  | 16,1        | 13      | 19    |
| 2014 | 16,2               | 13,4    | 18,8  | 15,9        | 13,5    | 18,1  | 16,4        | 13,4    | 19,4  |
| 2015 | 16,7               | 13,8    | 19,3  | 16,6        | 14,0    | 18,8  | 16,8        | 13,7    | 19,7  |
| 2016 | 17,2               | 14,2    | 19,9  | 17,3        | 14,6    | 19,6  | 17,1        | 14,0    | 20,1  |

Sursa: BNS

42. Din acest considerent grija pentru destinul populației va trebui diferențiată pe diferite categorii de vârstă și va necesita accentuare mai profundă pentru persoanele în etate, în scopul garantării unei îmbătrâniri active și în siguranță.

43. Datele demonstrează că pe parcursul anilor de raportare femeile constituie în jur de 60% din numărul total de pensionari, constituind majoritatea în special printre pensionarii pentru limita de vârstă, de invaliditate, de urmaș, pentru vechimea în muncă, ca funcționari publici. Femeile reprezintă minoritatea printre pensionarii deputați, foști membri ai Guvernului, aleșilor locali, situație condiționată de statutul social și funcțional.

44. Îmbătrânirea este o tendință structurală demografică cu potențiale consecințe sociale și economice dramatice, atât pentru bugetele de stat, cât și pentru populație. Pensiile și serviciile de sănătate sunt, în mod evident, cele mai afectate domenii. Dezechilibrul de gen în corelare cu fenomenul îmbătrânirii, manifestat prin discrepanțe semnificative în speranța de viață a femeilor și bărbaților, prevalarea femeilor printre vârstnici, vizează reorganizarea și specializarea serviciilor sociale, medicale și psihosociale cu accent mai mare pe necesitățile femeilor.

45. Crește presiunea demografică asupra sistemului de pensii, numărul salariaților total pe economie în 2015 față de anul precedent fiind în descreștere cu -0,8 % sau cu 6,478 persoane, în timp ce numărul total de beneficiari a sistemului de pensii în 2015 fiind în creștere cu 1,4% sau cu 10,000 de persoane<sup>17</sup>.
46. Perioada dividendului demografic este foarte scurtă (doar anii 2005-2020), dat fiind faptul că emigrația a dus la scăderea numărului populației în vârstă aptă de muncă. Cu toate acestea, prognoza demografică demonstrează că ponderea acestui contingent în totalul populației este destul de favorabilă pentru a facilita creșterea economică, iar majorarea vârstei de pensionare contribuie la prelungirea dividendului demografic.
47. Declinul populației, determinat de scăderea natalității, duce la pierderea potențialului demografic intern de redresare a situației, criza demografică, obținând proporții importante, iar ieșirea din procesul de depopulare va deveni tot mai dificilă<sup>18</sup>.
48. Actualmente există un cadru legislativ suportiv la capitolul îmbătrânirii demografice, precum: Programul pentru integrarea problemelor îmbătrânirii în politici și Planul de acțiuni privind implementarea principiului îmbătrânirii active (2018-2021)<sup>19</sup>, ce includ un șir de măsuri de extindere a participării persoanelor vârstnice la viața socială și economică și sensibilizarea întregii societăți asupra problemelor și necesităților persoanelor vârstnice.
49. Totodată, pentru promovarea unei îmbătrâniri active, a fost implementată o nouă reformă a sistemului de pensii, care prevede majorarea lor beneficiarilor și a vârstei de pensionare, astfel, oferind posibilitatea persoanelor să rămână active în câmpul muncii. La fel, în noua Strategie națională privind ocuparea forței de muncă pentru anii 2017–2021<sup>20</sup> au fost incluse obiective și acțiuni destinate și vârstnicilor<sup>21</sup>.
50. În deceniile viitoare declinul demografic va continua cu ritmuri rapide. Conform prognozei demografice (2015-2035), scăderea anuală a populației va constitui cca 1,1-2%. Efectivul numeric al nașterilor va fi foarte mic și nu va putea recupera declinul populației, acest fenomen fiind determinat

---

<sup>17</sup>Raportul Național de Dezvoltare Umană 2016 "Inegalități în dezvoltarea umană". Rezumat. PNUD Moldova / IDIS "Viitorul". Chișinău, 2017, p.9

<sup>18</sup> ANALIZA SITUAȚIEI POPULAȚIEI ÎN REPUBLICA MOLDOVA / UNFPA, Centrul de Cercetări Demografice al INCE. Chișinău, 2016

<sup>19</sup> <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=373613>

<sup>20</sup> Documentul a fost aprobat prin Hotărârea Guvernului Nr. 1473 din 30.12.2016 <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=369765>

<sup>21</sup> Obiective și acțiuni destinate inclusiv vârstnicilor, cum ar fi: identificarea necesităților de instruire a grupurilor vulnerabile (persoane de etnie romă, cu dizabilități, vârstnice, etc), derularea programelor de formare profesională ținute și adaptate grupurilor vulnerabile și susținerea inițiativelor de auto-angajare și activități generatoare de venituri în rândul persoanelor în vârstă pre-pensionară și vârstnici. Printre acțiunile MSMPS menționăm acordarea granturilor în domeniul îmbătrânirii active și premierea vârstnicilor pentru realizări și performanțe deosebite în diverse domenii, precum cultural-artistic, tehnico-științific, civic, medicină, antreprenoriat, agricultură, educație, sport, tehnologii informaționale, etc.

atât de fertilitatea scăzută, cât și de scăderea numărului populației feminine de vârstă fertilă (15-49 de ani). Către anul 2035 efectivul populației țării poate să se micșoreze până la 2085,8 mii (cu 28,4%)<sup>22</sup>. Totodată va crește și numărul populației în vârstă (tabelul 8).

**Tabelul. 8. Evoluția proiectată a pensionarilor pentru anii 2020–2050, număr persoane**

|                            | 2020   | 2025   | 2030   | 2035   | 2040   | 2045   | 2050   |
|----------------------------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|
| bărbați 62+, persoane      | 209,4  | 232,1  | 230,3  | 222,3  | 221,9  | 223,2  | 259,9  |
| bărbați 62+, %             | 12,6   | 14,4   | 14,9   | 15,1   | 15,9   | 17,0   | 21,2   |
| femei 57+, persoane        | 459,8  | 472,6  | 473,2  | 477,2  | 489,5  | 522,7  | 542,5  |
| femei 57+, %               | 25,3   | 2,7    | 27,5   | 28,9   | 31,1   | 35,0   | 38,6   |
| total pensionari, persoane | 669,2  | 704,7  | 703,5  | 699,5  | 711,4  | 745,9  | 802,4  |
| total pensionari, %        | 19,2   | 20,8   | 21,5   | 22,4   | 23,9   | 26,6   | 30,5   |
| Total populație            | 3481,3 | 3389,2 | 3267,1 | 3125,2 | 2970,8 | 2805,7 | 2630,7 |
| total bărbați              | 1664,5 | 1613,2 | 1547,5 | 1473,4 | 1395,1 | 1312,5 | 1225,4 |
| total femei                | 1816,8 | 1776,1 | 1719,6 | 1651,8 | 1575,7 | 1493,2 | 1405,3 |

Sursa: IIEȘP al AȘM

51. Potrivit datelor BNS<sup>23</sup>, femeile depășesc cota bărbaților pensionari, constituind 71% dintre pensionarii pentru limita de vârstă, situația fiind datorată faptului că femeile trăiesc mai mult decât bărbații în medie cu 7,9 ani. Ca urmare a lansării reformei sistemului de pensionare și operării modificărilor în legislația din domeniu, inegalitățile ce țin de criteriul de sex cu privire la vârsta de pensionare și stagiul de cotizare realizat de către femei și bărbați ca condiții de eligibilitate pentru a beneficia de pensie pentru limită de vârstă au fost eliminate<sup>24</sup>.

52. Menționând măsurile întreprinse în vederea fortificării domeniului demografic prin promovarea politicilor și serviciilor pe diverse componente conectate domeniului, se constată că răspunsul politicilor nu a fost relevant față de principalele provocări demografice.

53. Analiza situației și tendințelor demografice în țară impune guvernarea și alți actori implicați să regândească și să ajusteze răspunsul de politici pentru provocările demografice principale din Moldova<sup>25</sup>.

<sup>22</sup> ANALIZA SITUAȚIEI POPULAȚIEI ÎN REPUBLICA MOLDOVA / UNFPA, Centrul de Cercetări Demografice al INCE. Chișinău, 2016, p.10

<sup>23</sup> „Portretul statistic al femeilor și bărbaților din Republica Moldova”, BNS, 2016

<sup>24</sup> Astfel, vârsta standard de pensionare stabilită pentru bărbați și femei este de 63 de ani (anterior condițiile privind vârsta de pensionare pentru femei a fost de 57 de ani, iar pentru bărbați – 62 de ani), precum și stabilirea stagiului de cotizare necesar pentru ambele sexe de 34 de ani (anterior reformei stagiul de cotizare pentru femei constituia 30 de ani, iar pentru bărbați – 35 ani).

<sup>25</sup> Buzu A., Lutenco V. Raportul de evaluare al Programului național strategic în domeniul securității demografice 2011 – 2025. UNFPA, Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Cehe. Chișinău, 2016

54. **Economia Republicii Moldova** începe să contureze primele semne de învigorare a activității economice: producția industrială și comerțul exterior revin pe un trend ascendent, sunt în creștere transferurile de peste hotare, veniturile și cheltuielile bugetare, salariul în termeni reali etc. Totuși, activitatea investițională este deocamdată pasivă, cu efectele respective asupra creditării economiei. Se atestă aprecierea valutei naționale și intensificarea procesului inflaționist. Vulnerabilitatea față de factorii externi rămâne actuală.

55. În același timp, evoluțiile recente ale economiei țării scot în evidență menținerea unui model de dezvoltare bazat pe consum. Analiza PIB-ului pe categorii de utilizări demonstrează că în ultimii ani creșterea economică se datorează, în principal, consumului final, astfel încât pe parcursul perioadei de referință valoarea acestuia a depășit valoarea PIB-ului. Consumul final este determinat în cea mai mare parte de creșterea consumului în gospodăriile casnice grație creșterii remitențelor transferate de cetățenii Republicii Moldova aflați la muncă peste hotare. Totodată, funcționalitatea economiei a fost determinată în mare măsură și de formarea brută de capital, a cărei creștere ca pondere corela puternic cu creșterea PIB-ului (tabelul 9).

**Tabelul 9. Dinamica principalilor indicatori macroeconomici**

|                                                                    | 2013      | 2014      | 2015      | 2016      |
|--------------------------------------------------------------------|-----------|-----------|-----------|-----------|
| PIB, preturi curente, mii lei                                      | 100510471 | 112049578 | 122562742 | 135396791 |
| PIB, preturi curente, mii \$ SUA                                   | 7982914   | 7981421   | 6513714   | 6795740   |
| PIB, preturi curente, mii Euro                                     | 6009918   | 6013792   | 5864794   | 6139107   |
| PIB dupa paritatea puterii de cumparare, mii \$ SUA                | 16722559  | 17831152  | 17896829  | 18966722  |
| Indicele volumului fizic al PIB, anul precedent=100, %             | 109.4     | 104.8     | 99.6      | 104.5     |
| PIB pe locuitor, preturi curente, lei                              | 28245     | 31506     | 34485     | 38119     |
| PIB pe locuitor, preturi curente, \$ SUA                           | 2243      | 2244      | 1833      | 1913      |
| PIB pe locuitor, preturi curente, Euro                             | 1689      | 1691      | 1650      | 1728      |
| <b>PIB pe locuitor dupa paritatea puterii de cumparare, \$ SUA</b> | 4699      | 5014      | 5036      | 5340      |
| Indicele volumului fizic al PIB pe locuitor, anul precedent=100, % | 109.4     | 104.9     | 99.6      | 104.5     |
| <b>Indicele-deflator al PIB, %</b>                                 | 104.1     | 106.4     | 109.9     | 105.7     |
| <b>Venitul national brut, preturi curente, mii lei</b>             | 111398313 | 123717283 | 131223207 | 144624373 |
| <b>Venitul national brut, preturi curente, mii \$ SUA</b>          | 8847666   | 8812525   | 6973983   | 7258884   |
| <b>Venitul national brut, preturi curente, mii Euro</b>            | 6660945   | 6640007   | 6279209   | 6557500   |
| <b>Venitul national brut pe locuitor, preturi curente, lei</b>     | 31304     | 34787     | 36922     | 40717     |
| <b>Venitul national brut pe locuitor, preturi curente, \$ SUA</b>  | 2486      | 2478      | 1962      | 2044      |

|                                                                 |         |         |         |         |
|-----------------------------------------------------------------|---------|---------|---------|---------|
| <b>Venitul national brut pe locuitor, preturi curente, Euro</b> | 1872    | 1867    | 1767    | 1846    |
| <b>Indicele preturilor de consum mediu anual, %</b>             | 104.6   | 105.1   | 109.7   | 106.4   |
| <b>Numarul mediu anual al populatiei, mii pers.</b>             | 3559    | 3556    | 3554    | 3552    |
| <b>Cursul de schimb mediu anual, lei/ \$ SUA</b>                | 12.5907 | 14.0388 | 18.8161 | 19.9238 |
| <b>Cursul de schimb mediu anual, lei/ Euro</b>                  | 16.7241 | 18.6321 | 20.898  | 22.0548 |

Sursa: BNS

56. Analiza PIB-ului în baza datelor BNS pe categorii de resurse pe parcursul ultimilor ani (2005-2015/2016 pentru vizibilitatea tendințelor) arată că creșterea economică a fost asigurată în cea mai mare proporție de expansiunea serviciilor de comerț, transport, telecomunicații, tranzacții imobiliare etc. Experții indică o tendință clară de reducere a ponderii agriculturii în formarea valorii adăugate brute (de la 19,5% în 2005 până la 11,7% în 2015), o reducere a cotei industriei (de la 15,9% în 2005 până la 12,2% în 2015) și o ușoară expansiune a sectorului serviciilor (de la 53,8% în 2005 la 54,2% în 2015), astfel constatând că anume serviciile au reprezentat forța motrice a creșterii economice în această perioadă<sup>26</sup>.

57. Discrepanța dintre spațiul urban și cel rural la nivel de sărăcie absolută este considerabilă – 19% persoane la limita sărăciei la sate vs. 5% la orașe. Cele mai sărace persoane cheltuie cel mai mult pe alimente, servicii comunale, ceea ce îi face vulnerabili la șocuri economice. Pe lângă inegalitățile monetare, cele mai vulnerabile grupuri – femeile, persoanele cu dizabilități, persoanele în etate, tinerii – sunt expuse la inegalități sociale, în domeniile educației, sănătății, accesului la servicii de calitate, participării.

58. Deși **venitul mediu disponibil** al populației a crescut de două ori în perioada 2010-2015, decalajul dintre cei care trăiesc la oraș și sat s-a acutizat. Astfel, diferența dintre venituri urban-rural s-a dublat, de la 23,6% în 2010 la aproape 42% în 2015. Aceste inegalități sunt amplificate și de accesul limitat la servicii comunale de calitate în localitățile rurale. În lipsa unei creșteri economice resimțite de locuitorii satelor, doar remitențele sunt cele care asigură consumul<sup>27</sup>.

59. Pe fundalul creșterii veniturilor populației **nivelul sărăciei** înregistrează o tendință stabilă de reducere. În ultimii 5 ani acesta s-a diminuat de circa 2 ori, astfel încât rata sărăciei în 2015 a constituit 9,6%. Unul dintre cele mai vulnerabile grupuri ale populației afectate de riscul sărăciei sunt pensionarii.

<sup>26</sup> RAPORTUL NAȚIONAL DE DEZVOLTARE UMANĂ 2015/2016. REPUBLICA MOLDOVA. Inegalități în dezvoltarea umană. PNUD Moldova / IDIS “Viitorul”. Chișinău, 2017, p.28

[http://www.md.undp.org/content/moldova/en/home/library/human\\_development/nhdr-2016.html](http://www.md.undp.org/content/moldova/en/home/library/human_development/nhdr-2016.html)

<sup>27</sup> <http://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/presscenter/pressreleases/2017/06/14/-n-sate-locuiesc-de-4-ori-mai-multe-persoane-afla-te-la-limite-sa-r-ciei-dec-t-n-ora-e.html>

Rata sărăciei în gospodăriile casnice conduse de pensionari a constituit 14,6%, ceea ce este de 1,3 ori mai mult decât media națională. Vulnerabilitatea acestei categorii de persoane este generată de mărimea mică a pensiilor, care reprezintă principala sursă de venit pentru acest grup al populației<sup>28</sup>.

60. Cea mai mare parte a cheltuielilor este destinată pentru necesarul de consum alimentar – 43,4%. Pentru întreținerea locuinței o persoană în medie a alocat 18,6% din cheltuielile totale de consum, iar pentru îmbrăcăminte și încălțăminte – 10,4%. Celelalte cheltuieli au fost direcționate pentru serviciile de sănătate (5,9%), comunicații (4,5%), dotarea locuinței (3,9%), transport (3,7%), învățământ (0,5%), etc.

61. Dat fiind că populația din mediul urban dispune de venituri mai mari, respectiv și cheltuielile de consum a acestei categorii de populație sunt cu 760,3 lei sau de 1,4 ori mai mari față de cheltuielile populației din mediul rural. În mediul urban, pentru asigurarea consumului de produse alimentare, populația a alocat 40,8% din cheltuielile lunare de consum, iar în rural – 46,2%. Totodată, populația urbană comparativ cu cea rurală cheltuie mai mult pentru întreținerea locuinței (19,3% față de 17,8%), servicii de comunicații (4,7% față de 4,3%), transport (4,1% față de 3,3%), hoteluri și restaurante (2,8% față de 0,7%), servicii de agrement (2% față de 0,6%).

62. Dezvoltarea umană nu se limitează doar la venituri, ci presupune **și acces la servicii de bază**. În mediul rural, 8 din 10 fântâni sunt poluate. Doar 43% din locuitorii satelor au acces la apă potabilă, față de 90% dintre cei din mediul urban. Astfel, cele mai sărace pături ale populației cheltuiesc în medie până la 15% din venitul disponibil pentru a-și permite servicii de alimentare cu apă potabilă și canalizare de standard minim, pentru care costurile sunt prea mari.

63. În același timp, în viziunea experților, sărăcia și veniturile mici ale populației rurale reduc șansele de acces la servicii de calitate. Accesul inegal al populației la servicii de calitate se constată prin diferențele foarte mari la nivelul dotării cu infrastructură (asistență medicală, apă potabilă și canalizare ș. a.), precum și prin diferențele foarte mari la nivelul costurilor de prestare a serviciilor (energie electrică și gaze naturale)<sup>29</sup>. Totodată, deși o pondere mai mare a populației locuiește în mediul rural, populația rurală primește doar un sfert din cantitatea de apă furnizată populației urbane. În mod similar, locuitorii din mediul urban primesc de aproape patru ori mai mult gaz decât populația rurală<sup>30</sup>

---

<sup>28</sup> Raportul Național de Dezvoltare Umană 2016 "Inegalități în dezvoltarea umană". PNUD Moldova, IDIS "Viitorul". Chișinău, 2017, p.7

<sup>29</sup> Ibidem,

<sup>30</sup> <http://documents.worldbank.org/curated/en/715861467989513808/pdf/105722-WP-P151472-PUBLIC-ROMANIAN-Moldova-Poverty-Assessment-2016.pdf> p.23

64. La fel, calitatea proastă a drumurilor rurale și transportul limitat influențează negativ accesibilitatea populației rurale la serviciile medicale de primă necesitate. În același timp, lipsa investițiilor în infrastructura spitalicească indică anumite inegalități pentru locuitorii diferitelor regiuni de a primi asistență medicală primară la timp<sup>31</sup>.

65. **Remitențele** de peste hotare au devenit o sursă majoră de sprijin financiar pentru multe țări în dezvoltare, inclusiv Moldova (tabelul 10), având drept urmare creșterea veniturilor familiilor migranților și investirea banilor în sectorul sănătății, educației și micului business. În medie, în 2015 acestea au constituit 17,4% din totalul veniturilor gospodăriilor casnice, inclusiv, 11,8% în mediul urban și 23,4% în mediul rural<sup>32</sup>.

**Tabelul 10. Remitențele în raport cu PIB pe anii 2013-2016**

|                                                  | 2013   |        |        | 2014   |        |        | 2015   |        |        | 2016   |        |        |
|--------------------------------------------------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|
|                                                  | USD    | EUR    | RUB    | USD    | EUR    | RUB    | USD    | EUR    | RUB    | USD    | EUR    | RUB    |
| <b>Remitențe intrări, recalculate în mil USD</b> | 447,85 | 502,99 | 481,78 | 387,28 | 515,54 | 524,01 | 398,44 | 308,96 | 233,55 | 456,79 | 330,26 | 117,53 |
| <b>În raport cu PIB, %</b>                       | 27,7   |        |        | 26,0   |        |        | 23,6   |        |        | 21,7   |        |        |

*Sursa: Banca Națională a Moldovei<sup>33</sup>, Banca Mondială<sup>34</sup>*

66. În viziunea experților, pe fundalul inegalităților economice, atât după venituri, cât și după cheltuieli, între populația din mediul rural și cea din mediul urban, pe parcursul ultimilor ani, gradul de inegalitate înregistrează o tendință instabilă de descreștere lentă: **coeficientul Gini**, principalul indicator al inegalității veniturilor (tabelul 11).

**Tabelul 11. Coeficientul GINI Moldova**

| Anii              | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|-------------------|------|------|------|------|
| Coeficientul GINI | 28,5 | 26,8 | 27   | 26,3 |

*Sursa: Banca Mondială<sup>35</sup>*

67. Dezechilibrele economice, dar și instabilitatea politică din 2015, au condus nu numai la descreșterea activismului economic, ci și la diminuarea volumului investițiilor. În pofida faptului că

<sup>31</sup> Ibidem

<sup>32</sup> Raportul Național de Dezvoltare Umană 2016 "Inegalități în dezvoltarea umană". PNUD Moldova, IDIS "Viitorul". Chișinău, 2017, p.7

<sup>33</sup> <http://bnm.md/ro/content/evolutia-transferurilor-de-mijloace-banesti-din-strainatate-efectuate-favoarea-persoanelor-2>

<sup>34</sup> <https://data.worldbank.org/indicator/BX.TRF.PWKR.DT.GD.ZS?end=2016&locations=MD&start=2013&view=chart>

<sup>35</sup> <https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?end=2016&locations=MD&start=2013>

în anii precedenți investițiile, în special investițiile străine directe, înregistrau un ritm încurajator de creștere, în 2015 volumul investițiilor în active materiale pe termen lung s-a redus cu circa 8,8%<sup>36</sup>.

68. Referindu-ne la co-raportul dintre valoarea minimului de existență și a veniturilor populației<sup>37</sup>, constatăm indicatorii în creștere (tabel 12). Totodată, situația reală grea a categoriilor de persoane social vulnerabile, în special a vârstnicilor, rămâne o provocare în continuare.

**Tabel 12. Co-raportul dintre valoarea minimului de existență și a veniturilor populației**

|                                                                                                                                                               | 2013   | 2014   | 2015   | 2016   | 2017   |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------|--------|--------|--------|--------|
| Minimul de existență, medii lunare pe o persoană, lei                                                                                                         | 1612,3 | 1627,1 | 1734,1 | 1799,2 | 1862,4 |
| Veniturile disponibile ale populației, medii lunare pe o persoană, lei                                                                                        | 1681,4 | 1767,5 | 1956,6 | 2060,2 | 2244,9 |
| Salariul mediu lunar pe economie al unui angajat, lei                                                                                                         | 3674,2 | 4089,7 | 4538,4 | 4997,8 | -      |
| Co-raportul dintre veniturile medii lunare disponibile pe o persoană și valoarea medie a minimului de existență, în %                                         | 104,3  | 108,6  | 112,8  | 114,5  | 120,5  |
| Co-raportul dintre salariul mediu lunar pe economie al unui angajat și valoarea medie a minimului de existență pentru populația în vârstă aptă de muncă, în % | 227,9  | 251,3  | 261,7  | 277,7  |        |

69. Fiind o economie mică și deschisă, Moldova a suportat în trecut nu doar câteva șocuri economice externe, dar și șocuri climatice, care au afectat în special sectorul agricol, precum și economia mai largă. În 2015, o confluență de evenimente a împins economia într-o recesiune (creștere -0.5 la sută a PIB în 2015) și a determinat prognoze de creștere redusă în 2016. Principalii factori la baza acestei performanțe slabe recente sunt fluxurile externe mai slabe, fraudă bancară de proporții și o secetă, toate fiind produse într-un mediu de instabilitate politică<sup>38</sup>.

70. În viziunea experților Băncii Mondiale, Moldova a prezentat performanțe bune în raport cu reducerea sărăciei și inegalităților și creșterea prosperității partajate. Aceste progrese au fost susținute de o mobilitate economică ascendentă ridicată. Creșterea economică a fost volatilă, dar pozitivă și, în general, în favoarea celor săraci. Transferurile publice și private, anume pensiile și remitențele, au

<sup>36</sup> Cea mai semnificativă diminuare au înregistrat investițiile în utilaje, mașini și mijloace de transport, în special în ultimele trimestre ale anului 2015, fapt ce reflectă în opinia experților erodarea încrederii din partea businessului. Investițiile finanțate din surse bugetare s-au redus și mai puternic – cu 28,4%, tendință ce s-a accentuat, de asemenea, spre sfârșit de an în urma modificării legii bugetului de stat și acordării priorității cheltuielilor sociale în defavoarea cheltuielilor economice.

<sup>37</sup> Bodrug-Lungu V., Stafii A. EVALUAREA IMPLEMENTĂRII DE CĂTRE REPUBLICA MOLDOVA A PLANULUI INTERNAȚIONAL DE ACȚIUNI DE LA MADRID PRIVIND ÎMBĂTRÂNIREA 2012–2016. RAPORT NAȚIONAL 2016

<sup>38</sup> <http://documents.worldbank.org/curated/en/715861467989513808/pdf/105722-WP-P151472-PUBLIC-ROMANIAN-Moldova-Poverty-Assessment-2016.pdf>, p. 15

avut un rol important în reducerea sărăciei. Piețele muncii din Moldova au contribuit la progrese, mai mult prin creșterea productivității decât prin crearea locurilor de muncă, având în vedere faptul că ocuparea forței de muncă a scăzut pe parcursul perioadei, determinată de ratele ridicate și în creștere de inactivitate. Provocări există în continuare, iar perspectivele nu sunt prea favorabile. Inegalitățile spațiale și între grupuri persistă, în special în raport cu accesul inegal la bunuri și servicii, de exemplu în zonele rurale<sup>39</sup> și pentru minoritățile etnice. Riscuri importante și în creștere pentru progresele durabile persistă. Remitențele și pensiile nu pot rămâne forțe cruciale la baza progreselor pe viitor, ținând cont de mediul extern în schimbare și sistemul de pensii nesustenabil din punct de vedere fiscal. Suplimentar, cei mai săraci sunt tot mai vulnerabili la șocurile climatice<sup>40</sup>

71. Cu referire la minimul de existență pe categorii de populație (medie anuală pe o persoană), valoarea maximă revine populației în vârstă aptă de muncă – 1 984,5 lei în 2017 și în special bărbaților – 2 153,7 lei., în 2017 fiind înregistrată și cea mai mare valoare a acestui indicator (tabelul 13).

**Tabelul 13. Minimul de existență pe categorii de populație (medie anuală pe o persoană)**

|                                        | <i>lei</i> |         |         |         |         |
|----------------------------------------|------------|---------|---------|---------|---------|
|                                        | 2013       | 2014    | 2015    | 2016    | 2017    |
| Total populație                        | 1 612,3    | 1 627,1 | 1 734,1 | 1 799,2 | 1 862,4 |
| Populație aptă de muncă                | 1 710,0    | 1 726,8 | 1 842,2 | 1 914,7 | 1 984,5 |
| <i>Barbați în vârstă aptă de muncă</i> | 1 855,5    | 1 875,6 | 2 000,6 | 2 076,9 | 2 153,7 |
| <i>Femei în vârstă aptă de muncă</i>   | 1 555,1    | 1 567,8 | 1 672,2 | 1 739,8 | 1 800,9 |
| Pensionari pentru limita de vârstă     | 1 326,9    | 1 343,7 | 1 437,4 | 1 494,8 | 1 547,5 |
| Copii-total                            | 1 534,3    | 1 547,5 | 1 647,1 | 1 703,8 | 1 768,6 |
| <i>Copii în vârstă de pînă la 1 an</i> | 611,2      | 618,6   | 658,5   | 678,7   | 699,5   |
| <i>Copii în vârstă de 1-6 ani</i>      | 1 322,2    | 1 327,2 | 1 417,8 | 1 466,8 | 1 518,3 |
| <i>Copii în vârstă de 7-17 ani</i>     | 1 726,3    | 1 747,6 | 1 863,5 | 1 930,0 | 2 002,  |

72. Delimitarea minimului de existență pe medii de reședință în anul 2017 a înregistrat o creștere a valorilor totale de 15,5%, comparativ cu anul 2013 (tabelul 14). Totodată constatăm diferențe semnificative urban-rural, valoarea mai mare fiind înregistrată pentru orașe comparativ cu mediul rural.

<sup>39</sup> La fel, persoanele sărace și cele mai sărace 40 la sută din populație sunt concentrate în zonele rurale. Deși ponderea populației rurale a scăzut, determinată parțial de migrația forței de muncă, profilul de urbanizare relevă o similitudine mai mare cu Asia Centrală decât cu Europa de Est. Sărăcia rurală se ridică la 19 la sută în comparație cu sărăcia urbană de 5 la sută. În rândul celor mai sărace 40 la sută din populație, 75 la sută locuiesc în zonele rurale, în timp ce 84 la sută din populația săracă locuiește în zonele rurale; doar 7 la sută și, respectiv, 2 la sută locuiesc în orașe mari. Aceasta este în concordanță cu o rată a sărăciei mai mare în zonele rurale față de orașe. O parte din ratele sărăciei mai mari în zonele rurale pot fi asociate cu natura surselor de venit. Oamenii din mediul rural sunt dependenți de veniturile și transferurile agricole, care sunt mai volatile în comparație cu alte surse de venit, ceea ce determină vulnerabilitatea mai mare a acestor persoane la sărăcie. <http://documents.worldbank.org/curated/en/715861467989513808/pdf/105722-WP-P151472-PUBLIC-ROMANIAN-Moldova-Poverty-Assessment-2016.pdf> , p. 36

<sup>40</sup> Ibidem, p. 16.

**Tabelul. 14. Minimul de existență pe medii de reședință**

|                                           | Total  |        | Orase mari |        | Alte orase |        | Media anuală, lei<br>Sate |        |
|-------------------------------------------|--------|--------|------------|--------|------------|--------|---------------------------|--------|
|                                           | 2013   | 2017   | 2013       | 2017   | 2013       | 2017   | 2013                      | 2017   |
| <b>Total populație</b>                    | 1612.3 | 1862.4 | 1747       | 2072.6 | 1641.7     | 1861.6 | 1549.4                    | 1770.5 |
| <b>Populație apta de munca</b>            | 1710   | 1984.5 | 1829.7     | 2181.8 | 1728.1     | 1974.8 | 1650.3                    | 1891.8 |
| <b>Barbati in virsta apta de munca</b>    | 1855.5 | 2153.7 | 1992.7     | 2376   | 1872.9     | 2141   | 1793.2                    | 2057.9 |
| <b>Femei in virsta apta de munca</b>      | 1555.1 | 1800.9 | 1674.5     | 1992.3 | 1576.8     | 1796.9 | 1489.2                    | 1701.4 |
| <b>Pensionari pentru limita de virsta</b> | 1326.9 | 1547.5 | 1452       | 1732.3 | 1367.9     | 1562.7 | 1268.7                    | 1463.5 |
| <b>Copii-total</b>                        | 1534.3 | 1768.6 | 1669.8     | 1992   | 1582.6     | 1799.2 | 1483.3                    | 1690.3 |
| <b>Copii in virsta de pina la 1 an</b>    | 611.2  | 699.5  | 674.8      | 794.9  | 635.5      | 717.3  | 584.2                     | 665.4  |
| <b>Copii in virsta de 1-6 ani</b>         | 1322.2 | 1518.3 | 1472.3     | 1736   | 1385.5     | 1565.3 | 1258.8                    | 1435.8 |
| <b>Copii in virsta de 7-17 ani</b>        | 1726.3 | 2002.5 | 1884       | 2244.5 | 1772.8     | 2023.7 | 1672.3                    | 1921.6 |

Sursa: BNS

73. În calitate de indicator important al bunăstării populației poate servi dotarea gospodăriilor cu bunuri de folosință îndelungată. Pe parcursul ultimilor ani a crescut nesemnificativ numărul de televizoare, frigidere, autoturisme. În creștere sunt procurarea de computere, aspiratoare de praf; dotarea cu mașini mecanice de spălat rufe fiind în descreștere. Autoturismele sunt cel mai puțin accesibile pentru familii<sup>41</sup>. Constatăm discrepanțe dintre dotarea gospodăriilor din mediul urban și rural: la orașe fiind mai semnificativă dotarea cu computere, mașini automate de spălat rufe, aspiratoare de praf. Totodată, la capitolul dotării cu televizoare, frigidere – situația este mai echilibrată (tabelul 15).

**Tabelul 15. Dotarea gospodăriilor cu bunuri de folosință îndelungat**

|                                | bucăți la 100 gospodării |      |      |      |      |
|--------------------------------|--------------------------|------|------|------|------|
|                                | 2013                     | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
| Televizoare                    | 103                      | 105  | 106  | 107  | 108  |
| Frigidere, congelatoare        | 88                       | 94   | 95   | 96   | 97   |
| Computere                      | 40                       | 44   | 51   | 540  | 56   |
| Mașini mecanice de spălat rufe | 31                       | 31   | 29   | 28   | 27   |
| Mașini automate de spălat rufe | 42                       | 46   | 50   | 52   | 56   |
| Aspiratoare de praf            | 53                       | 56   | 58   | 57   | 58   |
| Autoturisme                    | 20                       | 20   | 23   | 21   | 21   |

Sursa: BNS

<sup>41</sup> Anuarul Statistic al Republicii Moldova, 2016. BNS, Chișinău, 2016.  
<http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=263&id=2193>

74. Cu referire la **serviciile de sănătate**, calitatea condițiilor în care se prestează serviciile medicale diferă de la un raion la altul al țării, în special mediul urban în comparație cu cel rural, fiind atestate anumite inegalități pentru locuitorii diferitelor regiuni de a beneficia de asistență conform standardelor. Peste 50% din capacitatea specializată și spitalicească este concentrată în Chișinău (capitala), ceea ce indică posibilități mai reduse a populației rurale de a avea acces echitabil la aceste servicii. Populația din regiunile rurale are șanse mult mai mici de a beneficia de servicii de diagnostic și tratament prin echipamente și utilaje performante. Se constată o insuficiență de la 40% la 90% a echipamentului necesar pentru asistența medicală primară (AMP) conform standardelor.

75. În același timp, inegalități există privind **asistența medicală primară**. Conform normativelor este fixat criteriul de 1 medic de familie la 1.500 populație (6,6 medici la 10.000 locuitori) și 13,2 asistenți ai medicului de familie în localități urbane la 10.000 locuitori, în localități rurale - de la 13,2 până la 19,8 la 10.000 populație. La nivel de țară se constată 4,8 medici de familie la 10.000 locuitori, cu mult mai puțin decât media pe UE<sup>42</sup>.

76. În Republica Moldova, **accesul la serviciile medicale a tinerilor până la 18 ani** și a celor care își continuă studiile este garantat de către stat, prin oferirea gratuită a poliței de asigurare medicală. În același timp, în anul 2014, fiecare a treia persoană în vârstă de 15-29 de ani nu dispunea de polița de asigurare, din cauza neangajării și inaccesibilității financiare a acesteia.

77. În țară accesul la serviciile medicale a tinerilor până la 18 ani și a celor care își continuă studiile, precum și unor categorii de persoane (gravidele, parturientele și lăuzele; persoanele cu dizabilități severe, accentuate sau medii; pensionari; persoanele care îngrijesc la domiciliu o persoană cu dizabilitate severă; șomerii înregistrați la agențiile teritoriale pentru ocuparea forței de muncă; mame cu patru și mai mulți copii; persoanele din familiile defavorizate care beneficiază de ajutor social; străinii beneficiari ai unei forme de protecție incluși într-un program de integrare și donatorul de organe în viață.) sunt garantate de către stat, prin oferirea gratuită a poliței de asigurare medicală.

78. **Accesul femeilor la asistența medicală** și eficiența sistemului de sănătate de a răspunde nevoilor particulare ale fiecărui caz sunt factori esențiali în micșorarea ratei mortalității materne. Analiza deceselor materne, din ultimele doua decenii, denotă că circa 2/3 din femei au fost cele din mediul rural, cu un statut social precar, la care sarcina s-a dezvoltat pe fundalul unor patologii extragenitale sau complicații obstetricale netratate la momentul oportun. În calitate de factori de risc pentru rata înaltă a mortalității materne rămân în continuare statutul social inferior, nivelul de

---

<sup>42</sup> Raportul Național de Dezvoltare Umană 2016 "Inegalități în dezvoltarea umană". Rezumat. PNUD Moldova / IDIS "Viitorul". Chișinău, 2017, p.9

cunoștințe și educație al femeilor și membrilor familiei acesteia privind necesitatea și importanța supravegherii medicale precoce în cazul sarcinii.

79. În pofida măsurilor întreprinse pe parcursul ultimilor ani în vederea restructurării sistemului de sănătate, în mod special în domeniul mamei și copilului, prin implementarea sistemului regionalizat de referire a serviciilor perinatale, rezultatul privind diminuarea indicatorului **mortalității materne** nu este cel scontat. În perioada 2010-2017 se observă fluctuația indicatorului menționat (tabel 16), acesta fiind în descreștere semnificativă pe parcursul ultimilor ani (din 2010 (44,5) s-a micșorat către 2017 la 17,6), dar, cu regret, neatigând ținta propusă ODM (13,3‰).

**Tabelul 16. Mortalitatea maternă (la 100 mii născuți vii)**

|                                                    | 2010 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|----------------------------------------------------|------|------|------|------|------|------|------|
| <b>Mortalitatea maternă la 100 mii născuți vii</b> | 44,5 | 30,4 | 15,8 | 15,5 | 31,1 | 18,7 | 17,6 |

Sursa: MS/CNMS<sup>43</sup>

80. **Structura deceselor materne** predomină următoarele cauze: hemoragiile, complicațiile septico-purulente, eclampsiiile, patologia extragenitală. În anul 2016, mortalitatea maternă prin risc obstetrical direct a constituit 10,7 la 100000 de născuți-vii, dintre care prin complicațiile sarcinii, nașterii și lăuziei – 8,0%, prin întreruperi de sarcini – 2,7%, prin risc obstetrical indirect – 8,0%<sup>44</sup>. Rămâne a fi îngrijorătoare accentuarea factorilor indirecti (nelegați de sarcină) ai mortalității materne, indicând curențe în supravegherea antenatală și în calitatea serviciilor de sănătate acordate. Astfel, există rezerve în ceea ce privește calitatea deservirii gravidelor la nivelul asistentei medicale primare de către medicul de familie.

81. Pe parcursul ultimilor ani, serviciile de întrerupere a sarcinii au beneficiat de o atenție sporită și suport tehnic semnificativ din partea OMS. Grație acestui fapt și eforturilor întreprinse de către structurile abilitate, au fost atinse rezultate semnificative în ameliorarea calității serviciilor de întrerupere a sarcinii, prin implementarea metodelor sigure recomandate de OMS.

82. În pofida celor menționate, **numărul avorturilor totale și a avorturilor mini** notifică o evoluție neuniformă pe parcursul anilor de raportare de la 14511 (2013) la 13282 (2016) (tabel 17)<sup>45</sup>.

<sup>43</sup> <http://www.cnms.md/ro/rapoarte/anuar-statistic-medical>

<sup>44</sup> Ibidem

<sup>45</sup> În Republica Moldova, pe parcursul ultimului deceniu, se observă o tendință de diminuare a numărului de avorturi la 1000 de născuți vii, similară altor state din Europa de Est, Europa de Vest, Țările Baltice. Totodată, numărul de avorturi la 1000 de născuți-vii este de circa 1,5-2 ori mai mare decât în țările Europei de Vest. Numărul de avorturi, care rămâne a fi mare în continuare, în pofida măsurilor întreprinse, este o dovadă că există necesitatea nesatisfăcută în ceea ce privește contracepția modernă și accesibilă tuturor grupurilor de populație, inclusiv celor vulnerabile.

**Tabelul 17. Indicatorii de întrerupere a sarcinii**

|                                                  | 2013  | 2014  | 2015  | 2016  |
|--------------------------------------------------|-------|-------|-------|-------|
| Numărul de avorturi (incl. și mini-), mii cazuri | 14511 | 13930 | 14059 | 13285 |
| la 1000 femei în vîrstă de 15-49 ani             | 15    | 15    | 15    | 14    |
| la 100 născuți-vii                               | 37    | 34    | 34    | 33    |

*Sursa: BNS*

83. În pofida existenței unui cadru legal suportiv, în practică, accesul femeilor care aparțin grupurilor vulnerabile, în special femeile din mediul rural, adolescentele și femeile sărace, este mai complicat datorită procedurii care presupune deplasarea la centrul raional sau în capitală pentru a primi acordul Comisiei Medical Consultative. Astfel, deși s-a introdus un mecanism de gratuitate în efectuarea avorturilor pentru anumite grupuri de femei, trebuie întreprinse măsuri suplimentare în scopul informării medicilor și pacientelor despre posibilitatea accesării acestor facilități, precum și informării cu privire la prevederile normative în domeniul avortului în general.

84. **Prevenirea infecției HIV** rămâne a fi o problemă sensibilă de sănătate publică în Republica Moldova, dat fiind situația controversată în domeniu. Astfel, datele statistice oficiale indică o creștere a numărului de cazuri noi HIV – de la 714 (2013) la 835 (2017). (tabelul 18)

**Tabelul 18. Indicatorii incidenței prin HIV/SIDA pe parcursul perioadei de raportare 2013-2016**

| Anii | Total          |                   | Bărbați    |                   | Femei      |                   |
|------|----------------|-------------------|------------|-------------------|------------|-------------------|
|      | Cazuri noi HIV | Incidența 100 000 | Cazuri HIV | Incidența 100 000 | Cazuri HIV | Incidența 100 000 |
| 2013 | 714            | 17,55             | 382        | 19,70             | 332        | 15,76             |
| 2014 | 833            | 20,48             | 450        | 23,23             | 383        | 18,20             |
| 2015 | 817            | 20,19             | 462        | 23,86             | 355        | 16,88             |
| 2016 | 832            | 20,68             | 471        | 24,34             | 361        | 17,17             |
| 2017 | 835            | 20,69             | 467        | 24,16             | 368        | 17,51             |

*Sursa: BNS*

85. În prezent, infecția HIV/SIDA, în Republica Moldova, rămâne a fi concentrată în grupurile de risc, afectând, în special, grupul consumatorilor de droguri, persoanele implicate în sexul comercial, bărbații care practică sexul cu bărbați, dar și grupul persoanelor din penitenciare.

86. Femeile sunt expuse unui risc mai mare de infectare cu HIV decât bărbații. Către anul 2017, fiecare a doua persoană identificată cu HIV era femeie, comparativ cu 16% la începutul anilor '90. În același timp, pe parcursul anului 2017, printre 35812 de femei gravide testate la HIV prin intermediul

sistemului de laborator au fost depistate 89 de femei gravide cu statutul HIV+. La fel, în anul 2017 au născut 220 de femei cu HIV+.

87. În același timp, în ultimii ani, epidemia HIV devine mai complexă, condiționată de doi factori: contribuția unui număr relativ mare de consumatori de droguri injectabile de sex feminin, care sânt mai vulnerabili la transmiterea infecției și epidemiei, probabil ascunsă, în rândul bărbaților care practică sex cu bărbați, care contribuie la cazurile de infectare cu HIV printre bărbați. Aceasta explică creșterea considerabilă a numărului de bărbați infectați pe cale sexuală.

88. În viziunea experților, tratamentul antiretroviral este asigurată tuturor pacienților care corespund criteriilor de includere în tratament și rata de acoperire constituie 34,11% din numărul estimat de persoane infectate cu HIV și 70,81% din persoanele aflate în supraveghere medicală<sup>46</sup>.

89. Schimbări semnificative în abordarea subiectului prin implicarea comunităților afectate se atestă în urma implementării Proiectului “Fortificarea controlului HIV în Republica Moldova, 2015-2017”<sup>47</sup>.

90. Programul național de prevenire și control al infecției HIV/SIDA<sup>48</sup> și infecțiilor cu transmitere sexuală pentru anii 2016-2020 are la bază analiza răspunsului național, privind actualitatea problemei HIV.

91. **Situația epidemică prin sifilis și gonoree** notifică o curbă descendentă, dar neuniformă. Incidența la 100 mii populație pentru sifilis este de 44,41 în anul 2016, comparativ cu 60,0 în 2013, iar pentru gonoree – 22,15 și 27,2 respectiv<sup>49</sup> (tabelul 19).

**Tabelul 19. Indicatorii incidenței prin sifilis și gonoree (la 100 mii locuitori)**

|                                                                       | 2013  | 2014  | 2015  | 2016  |
|-----------------------------------------------------------------------|-------|-------|-------|-------|
| <b>Incidența prin sifilis (populația totală) la 100 mii locuitori</b> | 60.00 | 52.14 | 53.78 | 44.41 |
| – <b>bărbați</b>                                                      | 71.95 | 60.48 | 62.86 | 53.13 |
| – <b>femei</b>                                                        | 56.14 | 44.41 | 45.37 | 36.33 |
| – <b>adulți 18 ani și peste</b>                                       | 75.37 | 61.24 | 62.32 | 51.58 |
| – <b>copii 0-17 ani 11 luni 29 zile</b>                               | 17.27 | 15.00 | 18.38 | 14.44 |
| – <b>rural</b>                                                        | 58.00 | 49.11 | 52.05 | 43.09 |
| – <b>urban</b>                                                        | 71.71 | 56.29 | 56.13 | 46.19 |

<sup>46</sup>RAPORT ANUAL DE PROGRES PRIVIND IMPLEMENTAREA PROIECTULUI ”FORTIFICAREA CONTROLULUI HIV ÎN REPUBLICA MOLDOVA, 2015-2017” ANUL 2016. Centrul pentru Politici și Analize în Sănătate

<http://www.pas.md/ro/PAS/Reports/Details/86>

<sup>47</sup> Proiectul susținut de Fondul Global de Combatere a SIDA, Tuberculozei și Malariei și implementat în parteneriat de către Ministerul Sănătății, Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Ministerul Justiției, IMSP Spitalul de Dermatologie, și Maladii Comunicabile, instituțiile din subordinea ministerelor, autoritățile publice locale, recipienții principali a FG și Oficiile UNAIDS și OMS din Moldova, organizațiile neguvernamentale active în domeniul HIV/SIDA și comunitățile populațiilor cheie afectate.

<sup>48</sup> <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=367272&lang=1>

<sup>49</sup> Anuarul statistic, 2016

|                                                                       |       |       |       |       |
|-----------------------------------------------------------------------|-------|-------|-------|-------|
| <b>Incidența prin gonoree (populația totală) la 100 mii locuitori</b> | 27,2  | 28,2  | 26,4  | 22.15 |
| – <b>bărbați</b>                                                      | 48.88 | 50.95 | 47.95 | 39.26 |
| – <b>femei</b>                                                        | 7.15  | 7.15  | 6.50  | 6.29  |
| – <b>adulți 18 ani și peste</b>                                       | 32.10 | 33.42 | 31.67 | 26.47 |
| – <b>copii 0-17 ani 11 luni 29 zile</b>                               | 7.72  | 7.00  | 4.78  | 4.08  |
| – <b>-rural</b>                                                       | 19.59 | 21.37 | 20.85 | 16.11 |
| – <b>-urban</b>                                                       | 37.80 | 37.59 | 34.04 | 30.31 |

*Sursa: MS*

92. O problemă aparte pentru sănătatea publică, care afectează femeile și, în special, bărbații sunt maladiile social-condiționate. Comportamentul adictiv și anume consumul nociv de alcool este recunoscut ca o problemă gravă<sup>50</sup>.

93. Prin aprobarea **Programului național privind controlul alcoolului pe anii 2012-2020**<sup>51</sup>, a fost reconfirmat că consumul excesiv de alcool constituie una din cele mai importante preocupări sociale și de sănătate. În Republica Moldova au fost create servicii de consiliere și de asistență necesară care să contribuie la reducerea consumului nociv de alcool, de renunțare și tratament. De asemenea, sînt stabilite cerințe de inofensivitate pentru produsele de alcool.

94. În pofida eforturilor, gradul înalt al **consumului nociv de alcool** și agravarea stării de sănătate a populației, rezultate de acest viciu, demonstrează că măsurile care se aplică sînt insuficiente și conduc la necesitatea aprobării și aplicării măsurilor suplimentare, crearea condițiilor de îngrijire și tratament a bolnavilor de alcoolism, psihoze alcoolice ș.a.

95. Conform ultimului raport efectuat de Organizația Națiunilor Unite pentru Agricultură și Alimentație în 2014, Republica Moldova se numără printre țările cu cel mai mare consum de alcool pur pe cap de locuitor în rândul populației adulte – 16,8 litri anual. Persoanele mai în vârstă de 15 ani interviuate declară faptul că berea este consumată de ei în 30,4% cazuri, vinul – în 5,1% cazuri și băuturile alcoolice tari – 64,5%<sup>52</sup>.

96. Conform datelor Centrului Național de Management în Sănătate, în anul 2016 numărul total de decese din cauza alcoolismului a fost de 104, – cu 31 mai puține decît în 2011. Rata mortalității legată de consumul de alcool în Republica Moldova este de circa 3,8% la 100.000 de locuitori în 2016, cu 1,1 mai mică decît în anul 2015, cu toate acestea rămînînd a fi una din cea mai înaltă din lume.

97. **Problema fumatului** femeilor și bărbaților se află în vizorul atenției atât a structurilor de stat cît și a întregii societăți, provocând mai multe discuții controversate. Astfel, în urma mai multor

<sup>50</sup> Strategia națională de prevenire și control al bolilor netransmisibile pe anii 2012–2020

<sup>51</sup> HOTĂRÎREA GUVERNULUI Nr. 360 din 06.06.2012 <http://lex.justice.md/md/343538/>

<sup>52</sup> <http://moldova.eu/ro/moldova-revin-anii-90-ai-alcoolismului-cronic-raioanele-unde-bautura-bagat-cei-mai-multi-moldoveni-pamant-11684.html>

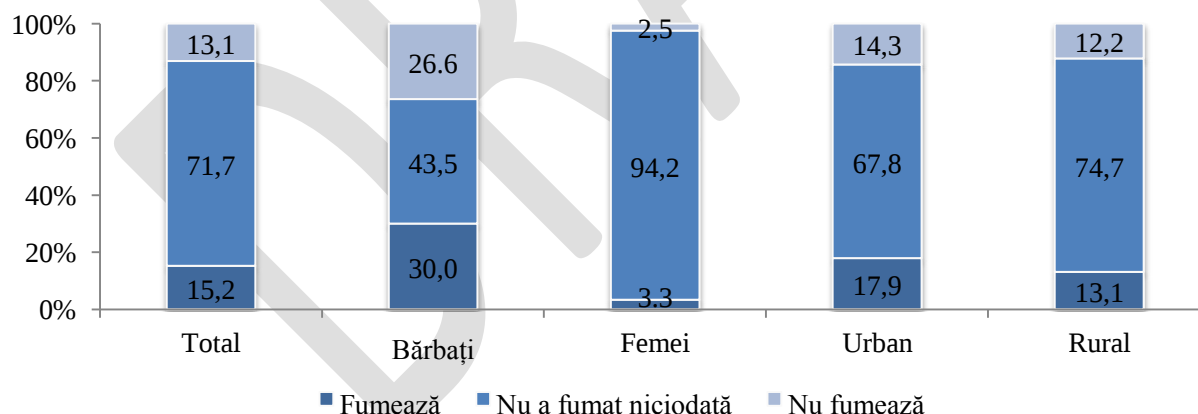
demersuri din partea societății civile, dar și în urma acțiunilor anti-tutun la nivelul Uniunii Europene<sup>53</sup>, Guvernul și Parlamentul Republicii Moldova au întreprins măsuri decisive în acest domeniu<sup>54</sup>.

98. Guvernul a aprobat în anul 2017, Programul național privind controlul tutunului, Planul de acțiuni pentru implementarea acestuia pentru perioada 2017 – 2021, precum și Regulamentul sanitar privind avertismentele de sănătate și etichetarea produselor din tutun și au fost înaintate propuneri privind majorarea cotelor de accize pentru produsele din tutun. Toate aceste acțiuni vor contribui la ameliorarea stării de sănătate a populației prin reducerea consumului de tutun și de produse conexe.

99. În Republica Moldova se înregistrează o prevalență a fumatului la bărbați de 48,5% și o creștere la femei – de la 7,1% în 2005 la 8,2%, plasându-ne pe primele locuri din regiunea europeană<sup>55</sup>.

100. Potrivit rezultatelor Studiului BNS "Accesul populației la servicii de sănătate"<sup>56</sup>, ponderea bărbaților fumători este de circa 10 ori mai mare decât al femeilor. Bărbații fumează considerabil mai mult decât femeile. Ponderea acestora în total populația masculină este de 30% și depășește ponderea femeilor fumătoare de aproximativ 10 ori (figura 3).

**Figura 3. Structura populației după obișnuința de a fuma, pe sexe și medii de reședință**



101. Constatăm că, deși Guvernul a aprobat strategii și programe naționale care abordează sectorial, dar și în context intersectorial, factorii de risc menționați (prevenirea și controlul HIV/SIDA,

<sup>53</sup> Consiliul Uniunii Europene a aprobat revizuirea Directivei anti-tutun prin care sunt interzise țigările cu aromă și mărirea spațiului pentru avertismentele de pe ambalaj

<sup>54</sup> La 31 mai 2016 au intrat în vigoare prevederile Legii privind controlul tutunului” care interzic fumatul în spațiile publice închise și deschise. Pe 1 ianuarie 2016, a intrat în vigoare prevederea cu privire la interzicerea publicității țigărilor. Această măsură este una dintre prevederile legii privind controlul tutunului, care a intrat în vigoare pe 17 septembrie 2015, orientată în câteva etape să limiteze fumătorii. Pachetul cu legi anti-tutun prevede interzicerea atât a publicității, cât și a fumatului în spațiile publice închise și semiînchise, la locul de muncă, în transportul public, în spațiile publice deschise administrate de instituțiile medico-sanitare și de învățământ. Încălcarea acestor restricții poate fi amendată cu sume de la o mie la 10 mii de lei.

<sup>55</sup> Comparativ cu prevalența medie europeană, rata populației fumătoare și a celor expuși la fumul de tutun în locurile publice și la domiciliu în Republica Moldova este mai mare. În consecință, din cele peste 39 000 de decese înregistrate anual în Republica Moldova, circa 4 700 (12%) sînt determinate de bolile cauzate de consumul tutunului și de expunerea la fumul de tutun, inclusiv peste 60% din persoane de vîrstă activă, mortalitatea în rîndul bărbaților fiind de 2 ori mai mare decît al femeilor. Fumatul are un rol esențial în decesele care ar putea fi prevenite în rîndul populației și este considerat o problemă națională majoră de sănătate publică.

<sup>56</sup>[http://www.statistica.md/public/files/publicatii\\_electronice/acces\\_servicii\\_sanatate/Acces\\_servicii\\_sanatate\\_2016.pdf](http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/acces_servicii_sanatate/Acces_servicii_sanatate_2016.pdf)

sifilisului, controlul consumului de tutun), acțiunile desfășurate nu întotdeauna țin cont de particularitățile de sex ale grupurilor demografice diferite. Astfel, impactul politicilor publice nu este cel scontat și nu contribuie în măsura așteptată la îmbunătățirea situației din domeniile de referință.

102. **Nivelul de educație** al tinerilor este unul din factorii care determină angajarea acestora în câmpul muncii și respectiv securitatea socială a acestei categorii de populație. În perioada de raportare, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării în conformitate cu prioritățile stabilite în Programul de activitate al Guvernului Republicii Moldova (2016-2018) și cu angajamentele asumate în Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 „Educația 2020”, a întreprins un șir de măsuri în scopul edificării unui sistem educațional bazat pe acces, relevanță și calitate. Monitorizarea implementării politicilor educaționale se realizează prin prisma indicatorilor, stabiliți în Strategia „Educația 2020”.<sup>57</sup>

103. **Rata de cuprindere a persoanelor pe sexe în învățământul** preșcolar atestă tendințe de creștere de la 83,8 % în 2013/2014 la 86,3 în anul 2016/2017. Pe când în treptele de învățământ primar și gimnazial se atestă o ușoară tendință de descreștere (tabelul 20). Menționăm că diferențe de sex a ratei de cuprindere pe nivele educaționale sunt nesemnificative.

**Tabelul. 20 Rata bruta de cuprindere in niveluri educationale pe sexe, 2013/17**

|                | Invatamintul prescolar |        |      | Invatamintul primar |        |      | Invatamintul gimnazial |        |      |
|----------------|------------------------|--------|------|---------------------|--------|------|------------------------|--------|------|
|                | Total                  | Baieti | Fete | Total               | Baieti | Fete | Total                  | Baieti | Fete |
| <b>2013/14</b> | 83.8                   | 84.3   | 83.2 | 93.1                | 93.3   | 92.9 | 87                     | 87.4   | 86.7 |
| <b>2014/15</b> | 83.9                   | 84.3   | 83.4 | 92.4                | 92.9   | 91.9 | 86.8                   | 86.9   | 86.7 |
| <b>2015/16</b> | 85.1                   | 84.8   | 85.4 | 91.8                | 92.1   | 91.4 | 86.7                   | 87.2   | 86.2 |
| <b>2016/17</b> | 86.3                   | 87     | 85.9 | 91.3                | 91.4   | 91.1 | 86.6                   | 86.8   | 86.3 |

104. În domeniul învățământului pe parcursul anilor de raportare (2013-2016) se atestă o descreștere continue a numărului de elevi/studenți în instituțiile de învățământ (tabel 21). Situația este determinată de factorul demografic, dar și de factorul migrațional.

**Tabelul 21. Elevi și studenți pe tipuri de instituții**

| Anii de studii instituții de învățământ super | Numărul total de elevi/studenți | inclusiv în:                                        |                                                      |                                                          |                                   |
|-----------------------------------------------|---------------------------------|-----------------------------------------------------|------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------|-----------------------------------|
|                                               |                                 | instituții de învățământ primar și secundar general | instituții de învățământ profesional tehnic secundar | instituții de învățământ profesional tehnic postsecundar | instituții de învățământ superior |
| 2012-2013                                     | 520015                          | 367251                                              | 19581                                                | 30725                                                    | 102458                            |

<sup>57</sup> [http://www.edu.gov.md/sites/default/files/varianta\\_finala\\_raport\\_me\\_2016.pdf](http://www.edu.gov.md/sites/default/files/varianta_finala_raport_me_2016.pdf) p.4-6

|           |        |        |       |       |       |
|-----------|--------|--------|-------|-------|-------|
| 2013-2014 | 497991 | 353207 | 18248 | 29251 | 97285 |
| 2014-2015 | 477824 | 340977 | 17508 | 29810 | 89529 |
| 2015-2016 | 462704 | 334509 | 15417 | 31109 | 81669 |
| 2016-2017 | 457246 | 333729 | 17228 | 31563 | 74726 |
| 2017-2018 | 447758 | 335621 | 15436 | 31150 | 65543 |

Sursa: MECC

105. În anul de studii 2017-2018, în Republica Moldova activează 2827 de instituții de învățământ, cu un contingent de 597,9 mii de copii/elevi/studenti, inclusiv, 1469 de instituții de educație timpurie (la situația 01.01.2017) cu un număr de 150,2 mii de copii, 1243 de instituții de învățământ primar și secundar general, în care studiază 335,6 mii de elevi, 86 de instituții de învățământ profesional tehnic cu un număr de 46,6 mii de elevi (43 școli profesionale cu 15,4 mii de elevi, 32 colegii cu 17,4 mii de elevi, 11 Centre de excelență cu 13,8 mii de elevi) și 29 de instituții de învățământ superior cu contingentul de 65,5 mii de studenți.

106. Comparativ cu anul de studii 2010-2011, numărul total al instituțiilor de învățământ s-a micșorat cu 6,6%. Totodată, numărul de instituții de educație timpurie a crescut cu 6,4 la sută, iar numărul instituțiilor de învățământ primar și secundar general s-a redus cu 16,5%. La nivel general, numărul de elevi/studenti sunt în scădere.

107. În anul de studii 2017-2018 comparativ cu anul de studii 2012-2013, numărul de elevi s-a diminuat cu circa 4,7 %, fapt ce a condiționat reducerea numărului de clase cu 1273 unități sau cu 7,3 %. Media elevilor în clasă a constituit circa 21 de persoane, în mediul urban media fiind de 24 de elevi, iar în mediul rural - de 18 elevi<sup>58</sup>. Cifrele de mai sus confirmă descreșterea semnificativă a potențialului demografic al țării, dar și a potențialului de muncă.

108. Comparativ cu anul de studii 2013-2014, personalul încadrat în grupa de vârstă sub 30 de ani s-a micșorat cu 2,7 p.p., iar personalul cu vârsta de peste 60 de ani s-a majorat cu 2 p.p., constituind 16,9 %. Cadrele didactice, cu vechime în muncă pedagogică de 20 de ani și peste, constituie 57,7% din numărul total de cadre didactice. 98,3% din cadrele didactice sunt cadre calificate. Ponderea femeilor la funcții de conducere constituie 90,3 % din total cadre de conducere <sup>59</sup>.

109. Despre calitatea învățământului obligatoriu arată și rezultatele Programului de evaluare internațională a elevilor PISA. Comparativ cu anul 2009, la testarea PISA 2015 Republica Moldova a

<sup>58</sup> Ibidem, p. 14-15

<sup>59</sup> [http://www.edu.gov.md/sites/default/files/varianta\\_finala\\_raport\\_me\\_2016.pdf](http://www.edu.gov.md/sites/default/files/varianta_finala_raport_me_2016.pdf) p.16

înregistrat rezultate mai mari la fiecare dintre cele trei domenii evaluate. Punctajul mediu de creștere, raportat la un ciclu (adică 3 ani), este de 9 puncte la științe, cu 17 puncte – la citire cu 13 puncte – la matematică<sup>60</sup>. Din perspectiva de gen, rezultatele Studiului de evaluare a rezultatelor școlare/competențelor elevilor (PISA) din 2015 relevă următoarele: a) matematică, punctaj mediu înregistrat de fete 421, iar de băieți – 419 puncte (nu s-au înregistrat discrepanțe semnificative între rezultatele obținute de fete în comparație cu băieții); b) științe, punctaj mediu înregistrat de fete 431, iar de băieți – 425 de puncte (nu s-au înregistrat discrepanțe semnificative între rezultatele obținute de fete în comparație cu băieții); c) citire, punctaj mediu înregistrat de fete 442, iar de băieți – 390 de puncte (statistic, a fost înregistrată o diferență semnificativă între rezultatele fetelor și băieților, în favoarea fetelor).

110. Totodată, femeile și fetele sînt subreprezentate în domeniul tehnologiei informației și comunicațiilor atît în planul instruirii profesionale, cît și la etapa de angajare. Agenda digitală pentru Europa și a Inițiativei Europa 2020 evidențiază faptul că sectorul digital în Uniunea Europeană ar aduce un profit adițional de 9 milioane euro dacă femeile ar fi integrate mai eficient în profesiile tehnologice. Încurajând mai multe fete să opteze pentru cariere în domeniul digital, vom spori oportunitățile de consolidare a egalității de gen și vom îmbunătăți prognoza economică a țării. Studiile demonstrează că, deși fetele sînt pasionate de tehnologii informaționale, acestea nu neapărat decid să-și continue formarea profesională și cariera în domeniul tehnologiei informației și comunicațiilor, deoarece acesta este în continuare perceput ca unul masculinizat.<sup>61</sup>

111. La începutul anului de studii 2017-2018, în republică au activat 43 de școli profesionale, 11 centre de excelență și 32 de colegii. Numărul de elevi în învățământul profesional tehnic secundar constituie 16,9 mii de persoane, fiind în descreștere, față de anul de studii precedent, cu 10,7 %.<sup>62</sup>.

112. Menționăm că în scopul sprijinirii învățământului profesional tehnic și formării continue, precum și în scopul corelării formării profesionale a angajatorilor și salariaților cu cerințele pieței forței de muncă, în 2017 a fost adoptată Legea nr. 244 ”Cu privire la Comitetele sectoriale pentru formarea profesională”, care prevede crearea comitetelor sectoriale la nivelul ramurilor economiei, stabilite conform Clasificatorului Activităților din Economia Republicii Moldova, de către patronatele și

---

<sup>60</sup> Ibidem

<sup>61</sup> STRATEGIA pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pe anii 2017-2021 / Anexa nr.1 la Hotărîrea Guvernului nr.259 din 28 aprilie 2017

<sup>62</sup>Diminuarea numărului de elevi este de 17,9 % la programele de instruire în baza studiilor gimnaziale cu durata de 3 ani și de 7,0 % la cele cu durata de studii de 2 ani. În comparație cu anul precedent, a crescut de 2,5 ori interesul tinerilor pentru învățământul dual. Dar, numărul elevilor admiși în baza studiilor liceale/medii de cultură generală este de 3 ori mai mic. 95,5% din elevii din învățământul profesional tehnic secundar își fac studiile cu finanțare bugetară.  
[http://www.edu.gov.md/sites/default/files/raport\\_me\\_2015\\_1.pdf](http://www.edu.gov.md/sites/default/files/raport_me_2015_1.pdf) p.23

sindicatele din ramura respectivă. Până în prezent au fost stabilite asemenea Comitete în 4 ramuri economice: construcții; agricultură și industria alimentară, industria ușoară și comerț, hoteluri și restaurante.

113. Totodată, prin intermediul unui dialog constructiv și consecvent cu Uniunea Europeană au fost realizate integral obiectivele pe domeniul educației, stipulate în Planul Național de Acțiuni privind implementarea Acordului de Asociere (pe anii 2014-2016 și 2017-2019). Provocările care stau în fața învățământului din Republica Moldova nu sunt deloc ușoare, însă Ministerul Educației, Culturii, și Cercetării își asumă rolul pe care îl are și se va implica pe deplin în realizarea obiectivelor propuse.

114. În perioada de raportare, în pofida eforturilor depuse de către autoritățile publice, **situația de pe piața muncii** este în continuare una critică, iar principalii indicatori ai ocupării forței de muncă au înregistrat niveluri scăzute în ultimii ani. Deficitul de locuri de muncă de calitate, productivitatea joasă a muncii și veniturile mici, dezvoltarea economică nefavorabilă a mediului rural, tratarea discriminatorie a unor grupuri de populație pe piața muncii și capacitățile instituționale modeste au amplificat sărăcia, au perpetuat excluziunea socială și au generat migrația externă de muncă ca o alternativă a șomajului și ocupării informale<sup>63</sup>.

115. În termeni concreți, se observă menținerea **indicatorilor de activitate economică** aproape la același nivel în anii 2013-2014, suportând o ușoară creștere în 2015-2016. Tabloul general cu privire la situația femeilor este următorul: în perioada anilor 2013 – 2016 ratele de activitate și ocupare în rândul femeilor sunt în creștere ușoară, iar rata șomajului în descreștere neuniformă, aceste rate fiind mai mici ca în rândul bărbaților (tabelul 22). Disrepanțe semnificative se observă a indicatorilor în raport cu mediul urban și rural. Astfel, în mediul rural, unde se atestă mai multe persoane ocupate, totodată sunt mai puțini șomeri BIM, rata de activitate și rata de ocupare având indici mai mici comparativ cu mediul urban.

**Tabelul 22. Repartiția populației după participarea la activitatea economică, total, sexe, medii, perioada 2013-2016<sup>64</sup>**

| Perioada       | Persoane active (mii) |         |            | Rata de activitate, % | Rata de ocupare, % | Rata șomajului BIM, % |
|----------------|-----------------------|---------|------------|-----------------------|--------------------|-----------------------|
|                | Total                 | Ocupate | Șomeri BIM |                       |                    |                       |
| <b>2013</b>    | 1235,8                | 1172,8  | 63,1       | 41,4                  | 39,3               | 5,1                   |
| <b>Bărbați</b> | 630,0                 | 592,1   | 38,0       | 44,5                  | 41,8               | 6,0                   |
| <b>Femei</b>   | 605,8                 | 580,7   | 25,1       | 38,6                  | 37,0               | 4,1                   |
| <b>Urban</b>   | 587,3                 | 550,5   | 36,8       | 45,6                  | 42,8               | 6,3                   |

<sup>63</sup> STRATEGIA NAȚIONALĂ privind ocuparea forței de muncă pentru anii 2017–2021

<sup>64</sup> FORȚA DE MUNCĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA, OCUPARE ȘI ȘOMAJ. BNS, 2017

|                |        |        |      |      |      |     |
|----------------|--------|--------|------|------|------|-----|
| <b>Rural</b>   | 648,6  | 622,3  | 26,3 | 38,1 | 36,6 | 4,1 |
| <b>2014</b>    | 1232,4 | 1184,9 | 47,5 | 41,2 | 39,6 | 3,9 |
| <b>Bărbați</b> | 625,5  | 596,6  | 28,9 | 44,1 | 42,1 | 4,6 |
| <b>Femei</b>   | 606,9  | 588,3  | 18,6 | 38,6 | 37,4 | 3,1 |
| <b>Urban</b>   | 567,4  | 538,0  | 29,4 | 44,1 | 41,8 | 5,2 |
| <b>Rural</b>   | 665,0  | 646,9  | 18,1 | 39,1 | 38,0 | 2,7 |
| <b>2015</b>    | 1265,6 | 1203,6 | 62,1 | 42,4 | 40,3 | 4,9 |
| <b>Bărbați</b> | 639,0  | 599,7  | 39,3 | 45,1 | 42,3 | 6,2 |
| <b>Femei</b>   | 626,6  | 603,9  | 22,7 | 39,9 | 38,4 | 3,6 |
| <b>Urban</b>   | 593,5  | 555,3  | 38,3 | 44,9 | 42,0 | 6,4 |
| <b>Rural</b>   | 672,1  | 648,3  | 23,8 | 40,4 | 38,9 | 3,5 |
| <b>2016</b>    | 1272,8 | 1219,5 | 53,3 | 42,6 | 40,8 | 4,2 |
| <b>Bărbați</b> | 640,6  | 605,6  | 35,0 | 45,4 | 43,0 | 5,5 |
| <b>Femei</b>   | 632,2  | 613,9  | 18,3 | 40,1 | 39,0 | 2,9 |
| <b>Urban</b>   | 595,5  | 559,8  | 35,7 | 45,0 | 42,3 | 6,0 |
| <b>Rural</b>   | 677,3  | 659,7  | 17,6 | 40,8 | 39,7 | 2,6 |

Sursa: BNS

116. Totodată, există o lipsă de oportunități de angajare în sectoarele neagricole, în special în zonele rurale. Lipsa diversificării economice în zonele rurale, în combinație cu accesul limitat la locuri de muncă în zonele urbane, a condus la două tendințe importante. Una dintre ele este rata sporită și în creștere a migrației din zonele rurale. Deosebit de îngrijorătoare este migrația tinerilor din mediul rural. Circa 23,6% din tinerii cu vârsta cuprinsă între 15-24 ani din spațiul rural muncesc în străinătate, în comparație cu doar 15,7% în economia națională, fapt ce indică o lipsă de oportunități atractive de angajare în rândul tinerilor din mediul rural. O altă tendință importantă este revenirea la agricultura de subzistență<sup>65</sup>.

117. În același timp, activitatea Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM) în comun cu agențiile teritoriale pentru ocuparea forței de muncă (AOFM) a fost axată pe sporirea gradului de ocupare a populației și diminuarea ratei șomajului. În șirul celor mai importante acțiuni ce au caracterizat perioada de referință, se pot evidenția: creșterea numărului de locuri de muncă vacante înregistrate; creșterea numărului de șomeri plasați în câmpul muncii; creșterea numărului de șomeri antrenați la lucrări publice; crearea și pilotarea a 10 puncte de contact pentru migranții reântorși de peste hotare în 10 agenții pilot<sup>66</sup>; crearea a 3 centre de ghidare în carieră în cadrul a 3 agenții teritoriale ale ANOFM (Chișinău, Soroca și Cahul).

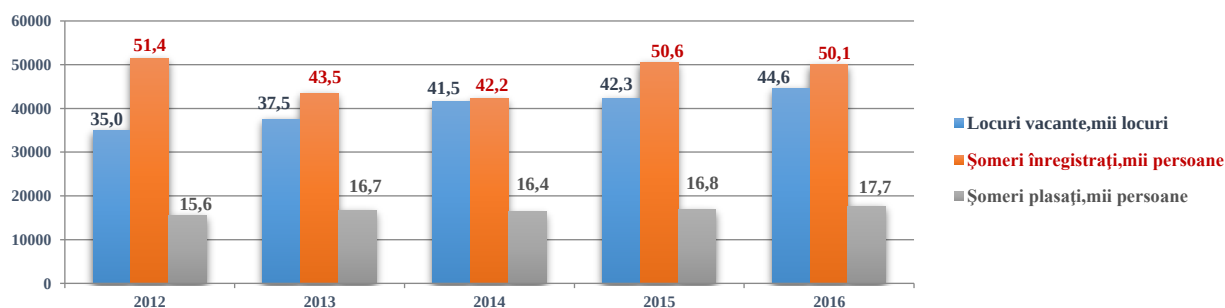
<sup>65</sup> <http://documents.worldbank.org/curated/en/715861467989513808/pdf/105722-WP-P151472-PUBLIC-ROMANIAN-Moldova-Poverty-Assessment-2016.pdf> p.26, p. 27. Deși majoritatea populației locuiește în mediul rural, cele mai multe activități de producție și de investiții au loc în cele două orașe mari, Bălți și Chișinău. Concentrația de dezvoltare economică în capitală ar putea servi pentru a perpetua decalajul competitiv dintre companiile din capitală și companiile din alte părți și reprezintă o constrângere asupra dezvoltării activităților economice neagricole în afara orașelor mari.

<sup>66</sup> În scopul realizării obiectivelor „Planului de acțiuni pentru anii 2014-2016 privind susținerea reintegrării cetățenilor reîntorși de peste hotare”, ANOFM cu suportul Proiectului „Migrație și dezvoltare locală” (MiDL), implementat de către PNUD și finanțat de Agenția

118. Conform datelor ANOFM, șomerii pregătiți și motivați se angajează mai ușor, constituind o pondere de 63%, urmați de cei nepregătiți și motivați (22%), pregătiți și nemotivați (13%), nepregătiți și nemotivați (7%).

119. Totodată, în perioada de referință (2016) se atestă o creștere cu 5% a numărului de șomeri plasați în câmpul muncii comparativ cu anul 2015, constituind 17,7 mii persoane (Figura 4)<sup>67</sup>.

**Fig.4 . Statistica locurilor de muncă vacante înregistrate, a șomerilor înregistrați și plasați (mii) (2012 – 2016)**



**Sursa: ANOFM**

120. Activitatea de intermediere a muncii a fost realizată, inclusiv prin desfășurarea **târgurilor locurilor de muncă**, unde s-au întâlnit în dialog direct ambele segmente ale pieței muncii: angajator vis-a-vis persoana în căutarea unui loc de muncă. Pe parcursul anului 2016 au fost organizate 73 târguri și mini – târguri ale locurilor de muncă, în rezultatul cărora au fost angajate cca 15% din numărul persoanelor participante<sup>68</sup>.

121. Informarea și consilierea profesională constituie măsură activă-cheie, care contribuie la sporirea șanselor de a găsi un loc de muncă corespunzător aspirațiilor și pregătirii profesionale și are ca scop creșterea posibilităților de ocupare a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă. Numai în 2016 din total beneficiari de servicii de informare și consiliere –**70,7 mii** persoane au fost cu statut de șomer

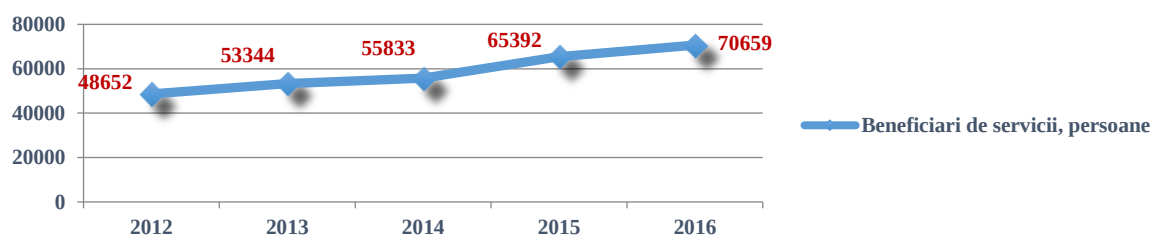
Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare, au întreprins măsuri comune întru crearea și dotarea a 10 puncte de contact pentru integrarea migrantilor reveniți (în cadrul AOFM: Chișinău, Bălți, Cahul, Căușeni, Edineț, Hâncești, Orhei, Soroca, Ungheni, UTA Găgăuzia). În cadrul celor 10 AOFM pilot au fost desemnați și instruiți specialiștii responsabili pentru prestarea serviciilor migrantilor reveniți. Totodată, ANOFM contribuie la realizarea mai multor măsuri pe piața muncii, care sunt în concordanță cu prevederile legislației în domeniu și care sporesc nivelul de ocupare a populației, inclusiv al femeilor pe piața muncii. Potrivit legislației privind ocuparea forței de muncă și protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă șomerii se pot adresa la agențiile teritoriale care sunt amplasate în 35 localități ale Republicii Moldova: 32 - în raioane, 2 - în municipii și 1 - în UTA Găgăuzia pentru a beneficia de măsuri active și pasive. Persoanele interesate pot obține informații cu privire la piața muncii, locurile de muncă vacante etc. accesând [www.jobmarket.gov.md](http://www.jobmarket.gov.md) și la telefonul 0 8000 1000 (apel gratuit în Moldova).

<sup>67</sup> RAPORT de activitate pentru anul 2016, Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, 2017

<sup>68</sup> Pot fi menționate: Târgul Locurilor de Muncă în cadrul Expoziției Naționale „Fabricat în Moldova” și Târgul locurilor de muncă pentru Tineret în cadrul Forului meseriilor/profesiilor ; Târguri on-line etc. Platforma [www.e-angajare.md](http://www.e-angajare.md) a oferit șansa atât cetățenilor din țară, cât și celor aflați peste hotare, să cunoască solicitările de moment ale angajatorilor și să aplice direct pentru postul de muncă ales. În cadrul celor 3 Târguri on-line (2016), peste 300 de angajatori au oferit cca 6,7 mii de oportunități de muncă în diferite domenii ale economiei naționale, iar platforma [www.e-angajare.md](http://www.e-angajare.md) a fost accesată de peste 3 mii de persoane din mai multe țări ale lumii (România, Marea Britanie, Rusia, Franța, SUA, Italia, Belgia, Irlanda ș.a.).

(Figura 5.). Din ei: **47%** au constituit femeile, **29%** – tineri cu vârsta cuprinsă între 16-29 ani. În rezultatul măsurilor întreprinse au fost plasate în câmpul muncii 22% (din 70,7 mii).

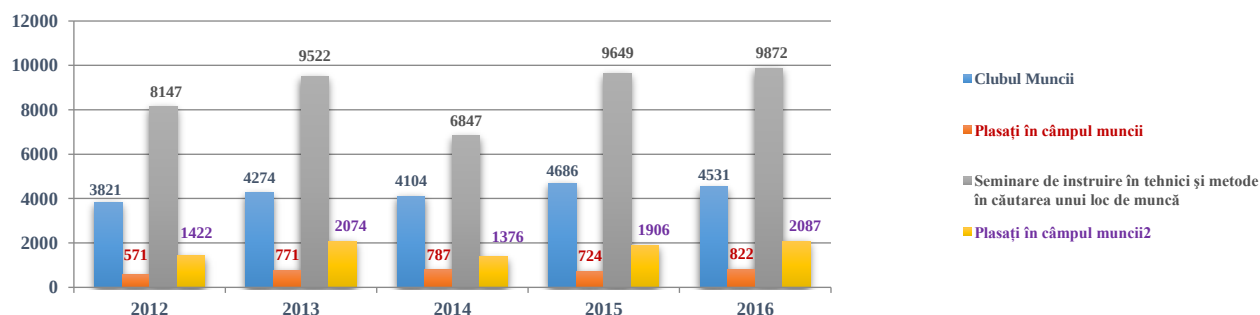
**Figura 5. Statistica serviciilor de informare și consiliere profesională (2012-2016)**



Sursa: ANOFM<sup>69</sup>

122. Formarea profesională asigură facilitarea integrării sociale a șomerilor în concordanță cu aspirațiile lor profesionale și cu necesitățile pieței muncii; permite schimbarea calificării determinată de restructurarea economică, de mobilitatea socială sau de modificări ale capacității de muncă (figura 6).

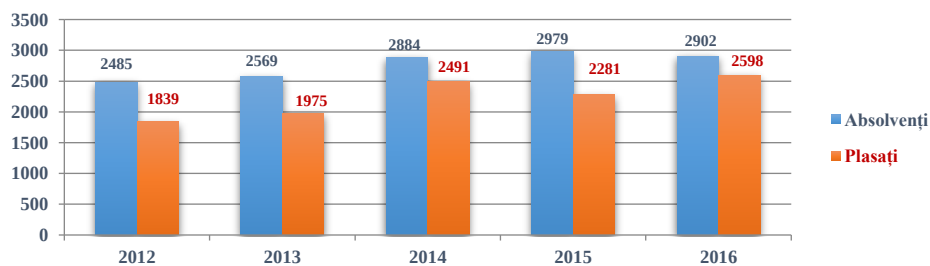
**Figura 6. Statistica beneficiarilor de diverse training-uri (2012-2016)**



Sursa: ANOFM

123. În anul 2016 numărul absolvenților **plasați în câmpul muncii** a crescut cu 13% față de anul 2015 și a constituit cca **2,6 mii** persoane, sau 89,5% din total absolvenți (Figura 7, tabel 23).

**Figura 7. Statistica șomerilor plasați în câmpul muncii după absolvirea cursurilor, persoane**



<sup>69</sup> RAPORT de activitate pentru anul 2016, Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, 2017

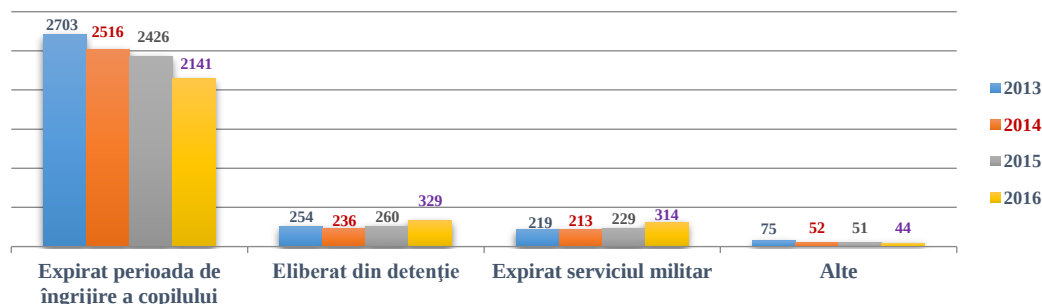
Tabel 23. Tinerii beneficiari de diverse măsuri de stimulare, persoane

|   |                                                                                  | 2012  | 2013  | 2014  | 2015  | 2016  |
|---|----------------------------------------------------------------------------------|-------|-------|-------|-------|-------|
| 1 | Șomeri total înregistrați                                                        | 51378 | 43463 | 42166 | 50612 | 50063 |
| 2 | Din rândul 1: tineri (16-29 ani)                                                 | 18127 | 15482 | 14205 | 16336 | 15374 |
|   | Pondere (tineri/ înregistrați), %                                                | 35,2% | 35,6% | 33,6% | 32,3% | 31%   |
| 3 | Din rândul 2: femei                                                              | 10113 | 8926  | 7682  | 8534  | 7373  |
|   | Pondere femeilor tinere                                                          | 55,8% | 57,7% | 54,1% | 52,1% | 48%   |
| 4 | Tineri plasați în câmpul muncii                                                  | 5894  | 6471  | 6261  | 6055  | 6108  |
|   | Pondere (tineri plasați/tineri înregistrați), %                                  | 32,5% | 41,8% | 44,1% | 37,1% | 40%   |
| 5 | Tineri beneficiari de servicii de informare și consiliere profesională, persoane | 16288 | 17015 | 9081  | 19812 | 32497 |
| 6 | Din rândul 5: plasați în câmpul muncii                                           | 2741  | 4386  | 6408  | 5251  | 5527  |
| 7 | Tineri absolvenți ai cursurilor de formare profesională                          | 1828  | 1822  | 2037  | 2089  | 1960  |
| 8 | Din rândul 7: plasați în câmpul muncii                                           | 1338  | 1425  | 1743  | 1633  | 1836  |

Sursa: ANOFM

124. În contextul realizării măsurilor pasive de **protecție socială a șomerilor** se înscrie și acordarea alocației de integrare și reintegrare profesională, în scopul asigurării materiale a unor categorii vulnerabile de șomeri neasigurați contra riscului șomajului. Alocația de integrare și reintegrare profesională se acordă în temeiul art. 34 al Legii nr.102-XV privind ocuparea forței de muncă și protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, unor categorii de persoane cu o întrerupere îndelungată pe piața muncii. Mărimea alocației constituie 15% din salariu mediu pe economie din anul precedent, durata acesteia fiind redusă de la 9 luni până la în medie 3,9 luni. Dinamica este reflectată în figura 9.

**Figura 9. Structura beneficiarilor de alocație de integrare/reintegrare profesională în dinamică, pers.**



Sursa: ANOFM

<sup>70</sup> <http://anofm.md/page/rapoarte1>

125. În perioada de raportare în domeniul angajării în câmpul muncii s-au redus discrepanțele de gen referitoare la salarizarea femeilor și bărbaților (în 2010 discrepanța dintre salariul mediu al femeilor cu cel al bărbaților constituia 24%, iar în 2016 – 12,8%, în 2017 – 14,5%). Totodată, se mențin discrepanțe per sectoare.<sup>71</sup>

126. Cu referire la **problemele care afectează piața muncii**, se constată următoarele: piața forței de muncă se caracterizează printr-o prevalență de locuri de muncă de proastă calitate și slab plătite; migrația forței de muncă; dezechilibru pe piața muncii în aspect de medii rural și urban: 64% din total șomeri înregistrați (în 2016) erau din sectorul rural, iar locurile vacante înregistrate în acest sector constituiau 16% din total locuri vacante; lipsa resurselor financiare, care afectează atât gama cât și acoperirea programelor active pe piața forței de muncă, portofoliul programelor active ale pieței muncii a conținut doar formarea profesională și antrenarea la lucrări publice; lipsa programelor de stimulare a angajatorilor pentru angajarea grupurilor vulnerabile pe piața muncii<sup>72</sup>.

127. Totodată, tendințele demografice actuale și cele de perspectivă au un impact negativ asupra formării ofertei de muncă din Republica Moldova, indicând o diminuare constantă a numărului populației în vârstă aptă de muncă, precum și o creștere continuă a numărului persoanelor de vârstă a treia, fără nici o șansă de redresare a situației. Astfel, populația aptă de muncă (15-64 de ani) a început să descrească constant începând cu anul 2017. În același timp, deși încă relativ mic, nivelul de reântregire peste hotare a familiilor de migranți moldoveni este în creștere (18 700 sau 4,5% din migrații pe termen lung), în special prin alăturarea copiilor la părinții aflați peste hotare. Această tendință este mai pronunțată în țările Uniunii Europene, unde circa 32% din gospodăriile de migranți sînt reunificate. Acest fapt poate avea consecințe importante de ordin demografic, deoarece intenția de revenire este mai scăzută în rândul categoriei respective de migranți. Aceste tendințe vor continua să micșoreze presiunea asupra pieței muncii, dar, prin acest proces, Republica Moldova nu va beneficia de avantajele tendințelor demografice pe care le-a avut până în prezent.<sup>73</sup>

128. În general, cu toate că pe parcursul perioadei de referință veniturile și cheltuielile publice au înregistrat creșteri semnificative, **politica bugetar-fiscală** din ultimul an poate fi considerată destul de restrictivă. În anul 2017 la bugetul public național au fost acumulate venituri în sumă de circa 53,4 miliarde lei, în creștere cu 163,2% față de anul 2016. Totodată, au fost efectuate cheltuieli publice în sumă de circa 48,5 miliarde lei, acestea fiind în creștere cu 12,5% față de 2016. Astfel, la sfârșitul

<sup>71</sup> [http://www.progen.md/files/4744\\_analiza\\_diferente\\_salariale.pdf](http://www.progen.md/files/4744_analiza_diferente_salariale.pdf)

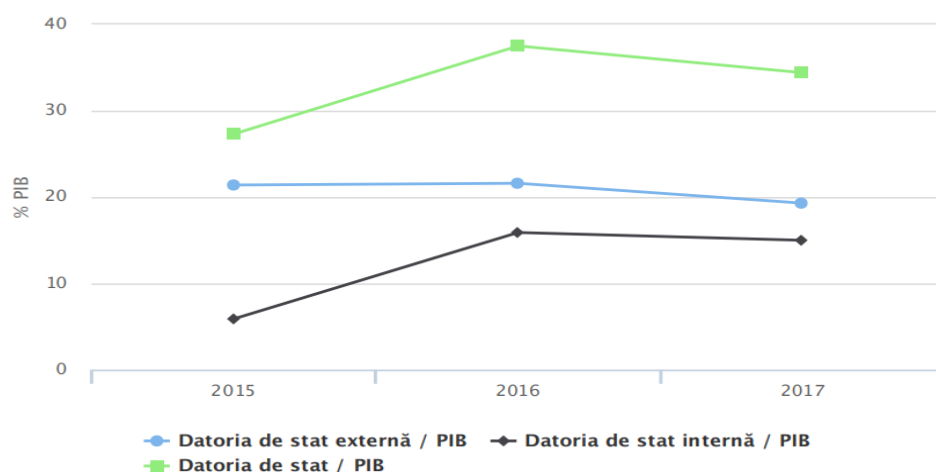
<sup>72</sup> RAPORT de activitate pentru anul 2016, Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, 2017

<sup>73</sup> Strategia națională privind ocuparea forței de muncă pentru anii 2017-2021

anului 2017, deficitul bugetar a constituit 1144,8 mil. lei, mai puțin cu 1363,9 mil. lei decât cel înregistrat la sfârșitul anului 2016.

129. Pe fundalul unei politici bugetar-fiscale austere, în decembrie 2016 s-a înregistrat o **creștere pronunțată a datoriei de stat**. Suma totală a datoriei de stat (internă și externă) a constituit circa 50,1 mild. lei, în creștere cu 51,6% față de data similară a anului 2015. Datoria de stat internă s-a majorat de circa 3 ori (din contul emisiei hârtiilor de valoare de stat pentru executarea garanției de stat), iar datoria de stat externă - cu 9,5%. Spre finele anului 2017, datoria de stat și-a încetinit ritmul de creștere, având ca efect baza înaltă din anul 2016 (figura 10). Suma totală a datoriei de stat (internă și externă) administrată de Guvern la 30 noiembrie 2017 a constituit circa 51,2 mild. lei, în creștere cu 3% față de data similară a anului 2016. Datoria de stat internă s-a majorat cu 3,1%, iar datoria de stat externă (exprimată în dolari) - cu circa 17,8%<sup>74</sup>.

**Figura10: Evoluția datoriei de stat în PIB, 2015-2017 %**



*Sursa: Ministerul Finanțelor*

130. Cele mai mari provocări din domeniu sunt: nivelul scăzut de integrare a abordării complexe a egalității între femei și bărbați în ciclul de politic publice sectoriale, capacități reduse a elaboratorilor de politici de a înțelege și a formula politici sensibile la dimensiunea de gen, mecanism slab de monitorizare și responsabilizare a instituțiilor publice pentru realizarea agendei de asigurare a egalității de facto între femei și bărbați.

<sup>74</sup> Ministerul Economiei. Informație operativă cu privire la evoluția social-economică a Republicii Moldova (conform datelor disponibile la 31.01.2016). Ministerul Economiei. Informație operativă cu privire la evoluția social-economică a Republicii Moldova (conform datelor disponibile la 31.12.2017).

## **B. Structura constituțională, politică și legală a statului**

131. Republica Moldova este Republică Parlamentară. Președintele Republicii Moldova, în calitate sa de șef al statului, reprezintă statul și este garantul suveranității, independenței naționale, al unității și integrității teritoriale a țării. Guvernul asigură realizarea politicii interne și externe a statului, exercită conducerea generală a administrației publice și este responsabil în fața Parlamentului. Cabinetul de miniștri reprezintă organul suprem al puterii executive.

132. Constituția Republicii Moldova este Legea ei Supremă (1994). Nici o lege și nici un alt act juridic care contravine prevederilor Constituției nu are putere juridică.

133. Conform prevederilor Constituției în Republica Moldova puterea legislativă, executivă și judecătorească sunt separate și colaborează în exercitarea prerogativelor ce le revin.

134. Republica Moldova și-a asumat angajamentul să respecte Carta Organizației Națiunilor Unite și tratatele la care este parte, să-și bazeze relațiile cu alte state pe principiile și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional.

135. La 1 ianuarie 2017 în Republica Moldova erau înregistrate 45 partide politice. Menționăm că în perioada 2013-2016 la MJ au fost înregistrate 7 partide politice<sup>75</sup>. Totodată o parte din partidele anterioare au fost reformate, altele au devenit politic inactive. Printre liderii partidelor înregistrate/ în acțiune se numără doar 4 femei (Partidul Național Liberal, Partidul Conservator, "Partidul Acțiune și Solidaritate" și Partidul Socialiștilor).

136. Alegerile parlamentare din 30 noiembrie 2014 au fost cea de-a VIII-a competiție electorală de acest fel după proclamarea independenței Republicii Moldova, la scrutin participând 26 concurenți electorali (la finele campaniei au rămas 24 concurenți). Rata de participare la scrutin a constituit 57.28%, iar mandatele de deputat au fost distribuite în felul următor: PSRM — 25 mandate, PLDM — 23, PCRM — 21, PDM — 19 și PL — 13<sup>76</sup>. Pe parcurs s-a modificat semnificativ componența unor fracțiuni în urma "migrării" deputaților.

137. La etapa actuală Ministerul Justiției nu dispune de date referitor la componența partidelor dezagregată pe sex, deoarece procedura de înregistrare nu prevede acest lucru. Subiectul menționat a fost pus în discuție de mai multe ori în cadrul platformei Comisiei Guvernamentale pentru egalitate între femei și bărbați. În același timp, reprezentanții structurilor de stat au remarcat deficiențe în colectarea unor astfel de date la momentul actual, lipsa de resurse adecvate. Totodată, reiterăm faptul că Legea Nr. 294 din 21.12.2007 privind partidele politice (modificată prin LP71/2016) prevede că

<sup>75</sup> <http://www.justice.gov.md/pageview.php?l=ro&id=780&idc=212>

<sup>76</sup> <http://www.e-democracy.md/elections/parliamentary/2014/>

lista membrilor partidului, întocmită în baza cererilor de aderare la partid, va cuprinde: numele, prenumele, sexul, data nașterii, domiciliul, seria și numărul actului de identitate și semnătura membrului<sup>77</sup>. Această prevedere urmează să faciliteze colectarea datelor dezagregate pe sexe a membrilor de partide.

138. Constituția Republicii Moldova recunoaște și garantează dreptul tuturor cetățenilor la păstrarea, la dezvoltarea și la exprimarea identității lor etnice, culturale, lingvistice și religioase, totodată asigură drepturile și libertățile fundamentale într-o societate democratică. Cetățenii Republicii Moldova pot alege (de la vârsta de 18 ani) și pot fi aleși fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau origine socială (CE, art.3).

139. La 21 iulie 2017 a fost aprobată Legea privind modificarea Codului Electoral, fiind lansat un proces de reformă electorală: trecerea la un sistem paralel mixt de vot în care 50 de membri ai Parlamentului vor fi aleși în circumscripții uninominale, folosind sistemul majoritar, iar 51 de deputați pe liste închise de partid conform principiilor reprezentării proporționale<sup>78</sup>.

140. Urmare a reformării sistemului electoral, în scopul creării condițiilor favorabile de accesare a femeilor în politică, în anii 2016-2018 au fost adoptate noi modificări legislative cu referire la Codul Electoral, Legea cu privire la partidelor politice.

141. În conformitate cu Codul electoral, în 2015, a fost instituit Centrul de Instruire Continuă în domeniul electoral<sup>79</sup>, care are menirea să asigure instruirea funcționarilor electorali - factor de bază în organizarea unor alegeri corecte și unui proces electoral calitativ<sup>80</sup>.

142. Dat fiind faptul că în societate au avut loc dezbateri intense cu privire la modificarea sistemului electoral, în timp ce nivelul de înțelegere a caracteristicilor de bază a sistemului propus și a implicărilor acestuia pentru toate părțile interesate în procesul electoral pare a fi dispersat, Comisia Centrală Electorală din Republica Moldova și Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral întreprind acțiuni de informare a populației.<sup>81</sup>

---

<sup>77</sup> [Art.8 al.(1), lit.d) modificată prin LP71 din 14.04.16, MO140-149/27.05.16 art.291]

<sup>78</sup> Menționăm dezbateri multiple la acest capitol.

<sup>79</sup> Art.261 al.(1) modificat prin LP36 din 09.04.15, MO93/14.04.15 art.134; în vigoare 14.04.15.

<sup>80</sup> <http://cicde.md/index.php?l=ro>

<sup>81</sup> Astfel, în perioada 30 mai – 11 iunie 2017, au fost organizate după metodologia BRIDGE (Building Resources in Democracy, Governance and Elections) ateliere de lucru pentru reprezentanții partidelor politice și pentru reprezentanții mass-media și ai societății civile. Atelierele de lucru au fost organizate ca rezultat al unui efort comun al Comisiei Centrale Electorale din Republica Moldova și al Centrului pentru Instruire Continuă în Domeniul Electoral, în parteneriat cu Asociația Internațională a Femeilor din Managementul Electoral (WEM-International), cu sprijinul programului „Femeile în Politică”, implementat de Entitatea Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Abilitarea Femeilor (UN Women) și Programul Națiunilor Unite de Dezvoltare (PNUD), cu suportul financiar din partea Guvernului Suediei. <http://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/presscenter/articles/2017/07/11/moldova-enhancing-awareness-of-electoral-stakeholders-on-the-gender-perspective-of-different-electoral-systems.html>

143. Cadrul legal-normativ recunoaște **activitatea organizațiilor neguvernamentale**. În 2012 Parlamentul a aprobat Strategia de Dezvoltare a Societății Civile din Republica Moldova 2012-2015, prin care se recunoaște că dezvoltarea societății civile are o importanță cheie pentru valorile fundamentale, democratice și pluraliste a oricărei țări, dar și pentru încurajarea implicării sociale a cetățenilor în procesele de dezvoltare<sup>82</sup>. Organizațiile societății civile (OSC) sunt recunoscute în calitate de partener plenipotențiar în colaborarea cu autoritățile publice și cu mediul de afaceri atât la nivel național, cât și pe plan local.

144. În 2018, Parlamentul a adoptat o nouă Strategie de dezvoltare a societății civile pentru perioada 2018-2020 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia<sup>83</sup>. Documentul are scopul de a îmbunătăți cadrul juridic, financiar și instituțional existent, precum și de a asigura condițiile necesare pentru dezvoltarea continuă a societății civile în Republica Moldova<sup>84</sup>.

145. În Republica Moldova Justiția se realizează în numele legii numai de instanțele judecătorești. Curtea Constituțională a Republicii Moldova se află în afara puterilor legislative, executive și judecătorești. Justiția se realizează prin Curtea Supremă de Justiție, prin curțile de apel și prin judecătorii. Pentru anumite categorii de cauze pot funcționa, potrivit legii, judecătorii specializate<sup>85</sup>.

146. În perioada de raportare ponderea femeilor în funcții de judecătore este în creștere (tabelul 24).

**Tabelul 24. Ponderea femeilor și bărbaților în funcții de judecătore/judecători**

|                                              | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|----------------------------------------------|------|------|------|------|
| Ponderea femeilor în funcții de judecătore   | 40,9 | 43,8 | 45,2 | 47,7 |
| Ponderea bărbaților în funcții de judecători | 59,1 | 56,2 | 54,8 | 52,3 |

*Sursa: Gender Pulse*<sup>86</sup>

<sup>82</sup> <http://msmps.gov.md/sites/default/files/strategia-de-dezvoltare-a-societ-ii-civile-din-republica-moldova-2012-2015.pdf>

<sup>83</sup> <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=375430>

<sup>84</sup> Conform Strategiei menționate, în Republica Moldova sunt înregistrate peste 7950 de organizații ale societății civile (OSC). Majoritatea OSC înregistrate (aprox. 65%) sunt localizate în mun. Chișinău, deși această unitate teritorial administrativă reprezintă doar aproximativ 25% din populația totală a țării. Conform estimărilor, circa 25% din numărul total al OSC sunt suficient de active și dezvoltă diferite proiecte și inițiative. Una din cauzele numărului redus de ONG active este lipsa surselor de finanțare din interior țării prin intermediul finanțărilor publice și private și lipsa mecanismelor pentru generarea de venit prin prestarea de servicii. Implementarea Strategiei va contribui la promovarea cooperării între societatea civilă și autoritățile publice locale și naționale, va dezvolta mediul legal favorabil pentru funcționarea sectorului asociativ, prin sporirea gradului de transparență.

<sup>85</sup> Organizarea instanțelor judecătorești, competența acestora și procedura de judecată sunt stabilite prin lege organică. În toate instanțele judecătorești ședințele de judecată sunt publice. Judecarea proceselor în ședință închisă se admite numai în cazurile stabilite prin lege, cu respectarea tuturor regulilor de procedură. Procedura judiciară se desfășoară în limba de stat dar, în condițiile legii, procedura judiciară se poate efectua și într-o limbă acceptabilă pentru majoritatea persoanelor care participă la proces. Persoanele care nu posedă sau nu vorbesc limba de stat au dreptul de a lua cunoștință de toate actele și lucrările dosarului, de a vorbi în instanță prin interpret. Împotriva hotărârilor judecătorești, părțile interesate și organele de stat competente pot exercita căile de atac, în condițiile legii.

<sup>86</sup> <http://genderpulse.md/ro/participare-la-luarea-deciziilor/reprezentarea-femeilor-si-barbatilor-in-organele-de-luare-a-deciziilor/reprezentarea-femeilor-si-barbatilor-in-pozitii-de-luare-a-deciziilor>

147. În perioada 2013-2017 Curtea Constituțională a Republicii Moldova era formată din 6 judecători constituționali (toți bărbați). Consiliul Superior al Magistraturii era compus din 12 membri (8 bărbați și 3 femei), perioada anterioară - 11 bărbați și 1 femeie.

148. Un rol important revine Procuraturii, care conform art. 124 al Constituției Republicii Moldova, reprezintă interesele societății, apără ordinea de drept, precum și drepturile și libertățile cetățenilor, conduce și exercită urmărirea penală, reprezintă învinuirea în instanțele judecătorești în condițiile legii, fiind parte componentă a autorităților judecătorești. În perioada de raportare, ponderea femeilor din total procurori a crescut cu 3 puncte procentuale, de la 30,7% în 2013, la 33,7% în 2017 (tabelul 25). O discrepanță semnificativă se atestă în ponderea femeilor procuroare în funcție de conducere, comparativ cu cea a bărbaților. Astfel, în 2017 ponderea femeilor procuroare în funcții de conducere a constituit doar 9,6%.

**Tabelul 25. Numărul procurorilor**

| Anul | Total procurori | Bărbați | Femei | Ponderea femeilor în total procurori | Conducători (șef și adjunct) | Bărbați | Femei | Ponderea femeilor în funcții de conducere |
|------|-----------------|---------|-------|--------------------------------------|------------------------------|---------|-------|-------------------------------------------|
| 2017 | 671             | 445     | 226   | 33,7%                                | 115                          | 104     | 11    | 9,6%                                      |
| 2016 | 670             | 451     | 219   | 32,7%                                | 111                          | 101     | 10    | 9,0%                                      |
| 2015 | 737             | 495     | 242   | 32,8%                                | 147                          | 135     | 12    | 8,2%                                      |
| 2014 | 740             | 505     | 235   | 31,7%                                | 121                          | 107     | 14    | 11,6%                                     |
| 2013 | 784             | 543     | 241   | 30,7%                                | 157                          | 141     | 16    | 10,2%                                     |

*Sursa: Procuratura Generală*

149. Cadrul legal prevede o interdicție oficială a formelor de rele tratamente, inclusiv a torturii. Norma este prevăzută la diferite niveluri, începând cu Constituția țării, Codul Penal, Codul de Procedură Penală, Codul de Executare, Legea cu privire la poliție, etc. Cadrul normativ în perioada de raportare a fost ajustat la recomandările Comitetului împotriva torturii, experților internaționali și studiilor efectuate pe domeniu. Republica Moldova este parte la cele mai importante tratate în vederea combaterii fenomenului torturii, inclusiv la Protocolul Opțional la Convenția împotriva torturii și alte pedepse sau tratamente inumane sau degradante, Convențiile de la Geneva din 1949 și Protocoalelor adiționale I și II, precum și Statutului de la Roma (Curții Penale Internaționale).

150. În plan național menționăm aprobarea de către Guvern a Regulamentului cu privire la procedura de identificare, înregistrare și raportare a pretinselor cazuri de tortură, tratament inuman sau degradant, în scopul creării unor mecanisme de identificare, înregistrare, raportare și examinare a plîngerilor privind actele de tortură, tratament inuman sau degradant, asigurarea unei cooperări

interdepartamentale eficiente și de unificare a practicii de aplicare de către instituțiile responsabile a prevederilor legislației internaționale și naționale, precum și posibilitatea reacționării rapide a procurorului la asemenea fapte, în procesul de prevenire și combatere a cazurilor de tortură, tratament inuman sau degradant.

151. Instituțiile responsabile de aplicarea legislației cu privire la prevenirea și combaterea cazurilor de tortură, tratament inuman sau degradant sunt Procuratura Generală, Ministerul Justiției, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Finanțelor (Serviciul Vamal), Centrul Național Anticorupție și Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale.

152. În ultimii patru ani reforma sistemului penitenciar a avut drept obiective majore: îmbunătățirea cadrului legal execuțional-penal, ameliorarea condițiilor de detenție în conformitate cu standardele internaționale, consolidarea capacităților personalului, asigurarea transparenței în cadrul instituțiilor de detenție și prevenirea cazurilor de tortură și rele tratamente, care sunt în derulare și necesită o implementare consecventă.

153. În vederea eficientizării serviciului psihiatric, Guvernul a inițiat reformarea acestuia. Astfel, în anul 2012, în vederea dezvoltării rețelei de centre comunitare de sănătate mintală Guvernul a aprobat Regulamentul-cadru al Centrului comunitar de sănătate mintală și a Standardelor minime de calitate<sup>87</sup>, iar în 2017 – Programul Național privind Sănătatea Mintală pentru anii 2017 – 2021<sup>88</sup>, care cuprinde un ansamblu de măsuri și acțiuni preconizate să reformeze sistemul către unul accesibil, echitabil și care asigură continuitatea acordării suportului și incluziunea socială. Către 01.01.2018 au fost instituite și contractate de către Compania Națională de Asigurări în Medicină 40 Centre Comunitare de Sănătate Mintală.

154. Rezultatele reformelor din domeniul sănătății mintale în ultimii ani au adus un impact pozitiv asupra sănătății mintale a populației. Astfel, incidența prin maladii psihice pe durata perioadei de promovare a reformei în sistemul de sănătate mintală a scăzut de la 374,9 în anul 2014 la 172,8 la 100 mii populație în anul 2017.<sup>89</sup>

---

<sup>87</sup> <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=342072>

<sup>88</sup> <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=371376>

<sup>89</sup> Pe parcursul anului 2017 în cadrul CCSM au fost asistați 152 340 persoane, din care 83,69% repetat cu scop de diagnostic și tratament. Totodată, 6 457,0 persoane au beneficiat de serviciile Centrelor de zi în cadrul CCSM, iar 4 344,0 pacienți au fost asistați la domiciliu de către echipele multidisciplinare mobile. De către specialiștii CCSM au fost îndreptați spre spitalizare în staționarele psihiatrice 6 175 pacienți ceea ce constituie 4,05 % din toate persoanele asistate în CCSM și reflectă o competență în creștere de a preveni și soluționa stările psihotice în cadrul serviciilor comunitare de sănătate mintală.

155. Totodată, în procesul de implementare a reformei instituțiile se confruntă cu lipsa cadrelor, cea mai mare problemă fiind lipsa de medici psihiatri. Reforma se derulează în continuare la nivel național, spitalele de psihiatrie sunt reorganizate, fiind create servicii comunitare de sănătate mintală.

156. În scopul implementării prevederilor cadrului normativ național aferent incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități, reformării sistemului de instituționalizare, dezvoltarea serviciilor sociale de alternativă este o prioritate.

157. În acest context, au fost aprobate Planurile de transformare pentru 6 instituții rezidențiale: 4 Internate și 2 Case-internat pentru copii cu deficiențe mintale: (pentru fete și pentru băieți).

158. Urmare a reformării sistemului de instituționalizare a persoanelor cu dizabilități mintale și fizice, în anii 2016 – 2017 au fost create în total 15 servicii sociale alternative (Case comunitare/Locuințe protejate)<sup>90</sup>. Din totalul celor 15 case, în 8 locuiesc 46 de beneficiari. Din anul 2018 ONG ”Out Reach Moldova” a sistat finanțarea și serviciul a fost închis, iar beneficiarele au revenit în Casa-internat.

159. În scopul asigurării unui mecanism eficient de elaborare și evaluare a documentelor de politici în domeniul drepturilor omului, implementării eficiente a tratatelor internaționale din domeniul drepturilor omului la care Republica Moldova este parte și monitorizării respectării angajamentelor asumate, Guvernul intenționează să creeze Consiliul național pentru drepturile omului și va fi prezidat de Prim-Ministru. Consiliului va fi constituit din reprezentanți ai autorităților publice și organizațiilor necomerciale care activează în domeniul drepturilor omului.

160. Respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, asigurarea ordinii publice în societate, apărarea vieții și sănătății cetățenilor constituie prioritate națională în activitatea organelor de ordine publică.

161. În republică nu au fost depistate cazuri de circumcizie a organelor genitale feminine, omor în bază de onoare, utilizare de acid. Pe parcursul anului 2017, organele afacerilor interne au înregistrat 32956 infracțiuni, din care 956 crime au fost referite la categoria celor ce atentează la valorile familiei, ceea ce constituie 2,93%.

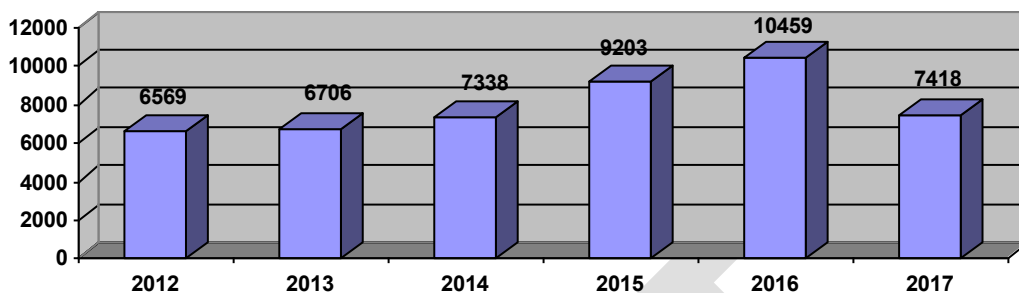
162. Pe parcursul anului 2017 în adresa Inspectoratelor de Poliție au parvenit 7312 adresări înregistrate în Registrele de evidență a altor informații cu privire la infracțiuni și incidente ale Inspectoratelor de Poliție teritoriale (R-2), ce vizează conflictele în cadrul relațiilor familiale. Printre aceste informații, 830 cazuri au fost înregistrate ca urmare a autosesizării ofițerului de sector. În același

---

<sup>90</sup> Servicii sociale alternative: 10 case au fost procurate din bugetele instituțiilor de asistență socială pentru copii și adulți; 4 case au fost procurate de Agenția Cehă de Dezvoltare; 1 casă închiriată de ONG ”Out Reach Moldova”.

timp, dinamica adresărilor către organele de poliție, referitor la cazurile de violență în familie, pe parcursul anilor 2012-2017 este următoarea (figura 11):

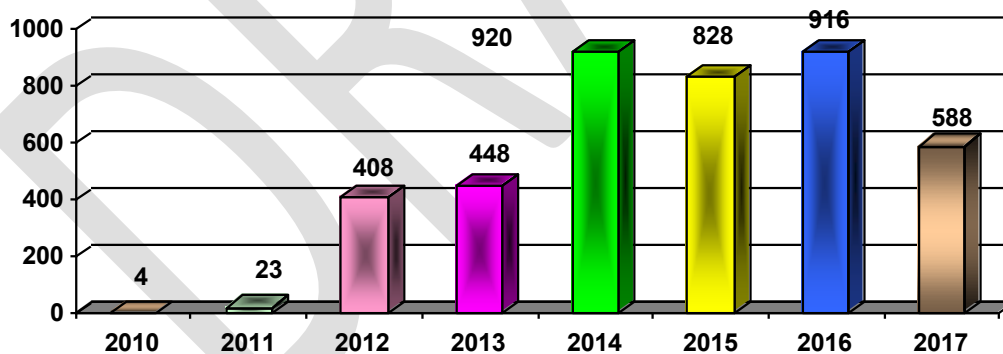
**Figura 11. Dinamica adresărilor la poliție referitor la VF**



*Sursa MAI:*

163. În aceeași ordine de idei, de către angajații serviciilor interacțiune comunitară ale Inspectoratelor de Poliție au fost supravegheate 383 ordonanțe de protecție, emise de către instanțele judecătorești pentru victimele femei, 14 pentru victimele copii, 141 pentru victimele femei și copii și 50 ordonanțe pentru victimele bărbați (pe parcursul 2017). Dinamica ordonanțelor de protecție a victimelor violenței în familie, emise de către instanțele judecătorești și referite către organele de poliție pentru supraveghere, pe parcursul anilor 2010-2017 este următoarea (figura 12.):

**Figura 12. Dinamica ordonanțelor de protecție a victimelor violenței în familie**



*Sursa: MAI*

164. Analiza stării infracționale la capitolul delictelor săvârșite contra vieții și sănătății persoanei, cât și celor comise în sfera relațiilor familiale denotă o majorare a vătămarilor intenționate grave, a violurilor și infracțiunilor săvârșite în cadrul familiei. Fenomenul infracțional este determinat și de problemele social-economice persistente, care au fost identificate și pentru perioada anterioară: condițiile de viață dificile; consumul abuziv al băuturilor alcoolice; insuficiență de locuri de muncă / neîncadrarea în

câmpul muncii a persoanelor apte de muncă; diminuarea valorilor morale; dezorganizarea familiilor etc.

165. Totodată, menționăm eforturile structurilor abilitate de îmbunătățire a funcționalității sistemului de protecție a victimelor violenței în familie. Astfel, prin adoptarea legii nr.196 (2016), Legea Nr. 45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie a fost completată cu art 12<sup>1</sup>, care prevede că, în caz de stabilire la locul faptei, ca urmare a evaluării riscurilor, a circumstanțelor din care rezultă o bănuială rezonabilă că au fost comise acte de violență în familie și/sau persistă un pericol iminent de repetare sau comitere a acțiunilor violente, organul de poliție este obligat să dispună imediat eliberarea ordinului de restricție de urgență în privința agresorului pentru înlăturarea situației de criză și, concomitent, întreprinde acțiunile necesare de constatare a comiterii infracțiunii de violență în familie. Menționăm că pe parcursul a 9 luni 2017 au fost aplicate peste 2160 ordine de restricție (conform datelor IGP).

166. Specialiștii menționează și aspecte ce țin de funcționalitatea sistemului. În procesul emiterii și aplicării ordonanțelor de protecție în cazurile de VF se constată anumite bariere de ordin procesual, sistemic (în special, responsabilizarea specialiștilor pentru identificarea și raportarea cazurilor de VF). La fel, există mai multe aspecte legate de factorul uman (atitudinea față de problemă ca chestiune privată, blamarea victimei, dependența acesteia de agresor etc.). În acest context, sunt necesare acțiuni continue în vederea fortificării sistemului de protecție a cetățenilor de violență și abuz.

167. Drept precondiție importantă a funcționalității sistemului se prezintă fortificarea capacităților specialiștilor abilitați în domeniu. În perioada de raportare MAI/IGP, MA, MMPSF au organizat activități de instruire a specialiștilor la capitolul drepturilor omului, cu acoperirea segmentelor specifice ce vizează domeniul de activitate. Instrucțiunile privind intervenția eficientă a poliției pe cazurile de violență în familie au fost ajustate în contextul Legii nr.196 (Centrul de Drept al Femeilor, MAI/IGP).

168. Totodată, menționăm desfășurarea procesului de pilotare a Conceptului de Poliție Comunitară din cadrul Strategiei de dezvoltare a poliției pentru anii 2016-2020, elaborat prin implicarea activă a reprezentanților societății civile și a partenerilor de dezvoltare la consultarea publică a documentului.

169. În **sectorul de securitate și apărare** a Republicii Moldova se constată o dinamică pozitivă privind implementarea acțiunilor de sporire a nivelului de încadrare a femeilor în domeniul respectiv. Alte aspecte pozitive sînt: existența unui cadru legal-normativ cu referire la egalitatea de gen; intensificarea tendințelor privind respectarea angajamentelor internaționale; aplicarea unor politici privind eliminarea stereotipurilor de gen. Începînd cu anul 2012, la Academia Militară a Forțelor

Armata „Alexandru cel Bun” sînt admise la studii și fete (în anul 2016, 12% din efectivul total de studenți erau fete). Rata fetelor înmatriculate este ajustată în fiecare an, în dependență de necesitățile Statului Major. Totodată, în cadrul Ministerului Apărării și Ministerului Afacerilor Interne s-au organizat activități de informare și instruire privind dreptul femeilor și bărbaților la tratament egal în timpul îndeplinirii serviciului.

170. Cu toate acestea, analiza datelor statistice evidențiază faptul că ponderea femeilor în funcții de conducere și de execuție în instituțiile de securitate și apărare, inclusiv în serviciul activ, este una neuniformă (tabel 26).

**Tabelul 26. Ponderea femeilor și bărbaților în organele de poliție**

|                                            | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|--------------------------------------------|------|------|------|------|
| Ponderea femeilor în organele de poliție   | 18,3 | 17,1 | 17,4 | 17,9 |
| Ponderea bărbaților în organele de poliție | 81,7 | 82,9 | 82,6 | 82,1 |

*Sursa: Gender Pulse, BNS<sup>91</sup>*

171. Coraportul angajaților în serviciul militar în anul 2015 se prezintă în felul următor: militari prin contract – 83% bărbați și 17% femei (2014 – 23%), ofițeri ai Armatei Naționale – 84% bărbați și 16% femei. Deși în cadrul Armatei Naționale la funcții de conducere sînt 20% femei ofițeri, totuși funcțiile respective nu țin de arta militară (de exemplu, Șef Serviciu Personal, Șef Centru Lingvistic, Șef Secția Financiară, Punctul medical). Între angajații civili ai Armatei Naționale corelația este de 37% bărbați și 63% femei (2014 – 70%). În cadrul Academiei Militare a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun” coraportul dintre angajații civili pentru întreg efectivul este de 43% femei și 57 % bărbați. La funcții de conducere a personalului (militari/civili) ai Armatei Naționale sunt 3% femei, iar în Academia Militară la funcții de conducere: 0% femei și 100% bărbați.

172. La o analiză a structurii personalului Serviciului Vamal în 2016 se constată că circa o treime din efectivul total sînt femei (29,1%) și, respectiv, două treimi – bărbați (70,9%). Raportul funcțiilor publice/posturi ocupate: funcție publică de conducere – 65,3% bărbați și 34,7% femei, funcție publică de execuție – 71,8% bărbați și, respectiv, 28,18% femei. În cadrul Serviciului Vamal, femeile sînt mai des reprezentate în poziții administrative și executive de nivel mijlociu. Încadrarea sporită a femeilor în acest sector contribuie la dezvoltarea de mijloace sigure și confidențiale pentru femei și bărbați la trecerea frontierei (de exemplu, inspecții fizice efectuate)<sup>92</sup>.

<sup>91</sup> <http://genderpulse.md/ro/participare-la-luarea-deciziilor/reprezentarea-femeilor-si-barbatilor-in-organele-de-luare-a-deciziilor/reprezentarea-femeilor-si-barbatilor-in-pozitii-de-luare-a-deciziilor>

<sup>92</sup> STRATEGIA pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pe anii 2017-2021

173. Participarea activă a femeilor în inițiativele de pace reprezintă, la nivel internațional, un element central în eficientizarea rezolvării conflictelor și consolidarea păcii. Un instrument important în acest sens este Rezoluția 1325 a Consiliului de Securitate al ONU privind femeile, pacea și securitatea. Republica Moldova, prin aprobarea Planului Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova – NATO pentru anii 2014-2016, și-a asumat responsabilitatea de a întreprinde acțiuni în vederea implementării Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al ONU privind femeile, pacea și securitatea.<sup>93</sup>

174. Studiul percepția populației demonstrează că în pofida discursului oficial în favoarea egalității de gen, acesta rămâne în mare măsură protecționist. Pe fundalul discuțiilor despre prezența și rolul femeilor în armată și poliție, constatăm unele diferențe de vârstă/ experiență: persoanele cu experiență de lucru mai mare în sistem au o abordare pozitiv-protecționistă, pe când tinerii sunt orientați mai mult spre abordare pozitiv – concurențială. Percepția populației a femeilor în armată, poliție, serviciul vamal, sectorul justiției este, în principiu, pozitivă, acestea fiind caracterizate ca fiind mai responsabile, mai disciplinate, mai bune la luarea deciziilor. Totodată, constatăm diferențe de gen, femeile având o atitudine mai pozitivă comparativ cu bărbații față de prezența / încadrarea femeilor în AN, IGP, PF, SV.<sup>94</sup>

175. Cu referire la reglementarea conflictului transnistrean, remarcăm că în perioada 2013-2017 au avut loc 5 reuniuni în formatul „5+2”. Totodată, în scopul întăririi încrederii și securității în contextul soluționării problemei transnistrene și acordarea asistenței sociale populației localităților din stînga Nistrului (Transnistria), au fost create 10 grupuri tematice de lucru, inclusiv ce vizează problemele sociale și ajutor umanitar. În cadrul ședinței acestui grup thematic au fost abordate subiecte ce vizează domeniul asigurării egalității între femei și bărbați, prevenirea și combaterea violenței în famili, traficului de fiiet umane, prin prisma tratatelor internaționale ka care RM este parte și cadrul normativ și de politci național elaborat în concordanță cu prevederile acestora

## **2. Cadrul general de protecție și suport al drepturilor omului**

---

<sup>93</sup> Ponderea femeilor-militari prin contract care au participat din inițiativa proprie la operațiunile internaționale de menținere a păcii este de 3%, iar în cadrul Misiunii de menținere a păcii în Kosovo, desfășurată în conformitate cu Rezoluția 1244 a Consiliului de Securitate ONU, din 4 participanți – 0% femei. Aceste date sînt determinate de faptul că aspectele de gen în domeniul păcii, securității și conflictelor sînt parte dintr-o abordare complexă a problemei femeilor și bărbaților care au o influență asupra conflictelor sau sînt afectate de violența în conflicte. În același timp, semnarea în 2013 a Acordului între Republica Moldova și Uniunea Europeană privind stabilirea cadrului pentru participarea Republicii Moldova la operațiunile Uniunii Europene de gestionare a crizelor, a permis participarea unei femei în misiunea din Mali (2014) din partea țării.

<sup>94</sup> RAPORT cu privire la realizarea STUDIULUI “PERCEPȚIILE PUBLICE PRIVIND SENSIBILITATEA LA DIMENSIUNEA DE GEN ÎN INSTITUȚIILE DIN SECTORUL DE SECURITATE ȘI APĂRARE”. /Bodrug-Lungu V., Triboi I.. Misiunea OSCE în Republica Moldova. Chișinău, 2016

### **C. Alinierea la normele internaționale în domeniul drepturilor omului**

176. Republica Moldova a ratificat majoritatea convențiilor de bază privind drepturile omului, acceptând extensiv obligațiunile care derogă și prezentând periodic rapoartele naționale de implementare.

177. Recunoașterea drepturilor omului prin documente internaționale au avut o influență benefică asupra legislației interne a Republicii Moldova, contribuind la afirmarea respectului față de drepturile omului și la perfecționarea legislației naționale. Prin ratificarea tratatelor internaționale din domeniul drepturilor omului a fost pus fundamentul unui nou sistem juridic și social-politic. În perioada de raportare au fost depuse eforturi din partea statului de a crea mecanisme și pârgii de implementare a unui sistem național de promovare și respectare a drepturilor omului care să se bazeze în special pe instrumentele juridice internaționale. În acest context, implementarea instrumentelor juridice internaționale rămâne în continuare un imperativ al timpului.

178. Republica Moldova a aderat la Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 87-XIII din 28.04.1994, intrând în vigoare pentru țara noastră la din 31.07.1994. Republica Moldova a aderat la Protocolul Opțional la Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei prin Legea nr. 318-XVI din 15.12.2005, acesta intrând în vigoare pentru țara noastră la din 28.02.2006.

179. Republica Moldova a semnat în februarie 2017 Convenția de la Istanbul. Urmează pregătirea țării pentru ratificarea convenției menționate.

180. Procesul de ratificare a Convenției Internaționale privind protecția tuturor drepturilor lucrătorilor migranți și ale membrilor familiilor acestora a fost lansat anterior, însă a fost suspendat pentru a evalua costurile implementării, întrucât RM este parte la 3 instrumente internaționale în domeniul migrației și 40 de instrumente internaționale în domeniul muncii, ceea ce constituie o bază juridică suficientă în acest sens.

181. Ratificarea Convenției internaționale pentru protecția tuturor persoanelor contra dispariției forțate, pentru moment, este prematură. Cu toate că procedura de ratificare a fost inițiată, aceasta a fost temporar suspendată, întrucât Moldova nu se confruntă cu acest fenomen, fiind înregistrate doar câteva cazuri de dispariție forțată.

### **D. Cadrul legal-normativ de protecție a drepturilor omului la nivel național**

182. Situația drepturilor omului în Republica Moldova a înregistrat în ultimii ani o evoluție demnă de remarcat la capitolul cadru normativ, cu toate acestea, asigurarea respectării efective a drepturilor

omului rămâne a fi o provocare ce solicită eforturi considerabile. Statul recunoaște că respectul pentru drepturile omului este o componentă esențială și totodată o condiție indispensabilă a unei dezvoltări durabile.

183. Legislația Republicii Moldova stipulează drepturi egale pentru femei și bărbați în toate domeniile vieții publice și private. În perioada de raportare cadrul normativ și instituțional privind promovarea și protecția drepturilor omului este continuu perfecționat potrivit standardelor internaționale, priorităților naționale și aspirațiilor de integrare europeană. O atenție particulară este acordată ameliorării sistemului de implementare a normelor juridice în domeniu și asigurării eficienței acestora.

184. Sistemul național privind drepturile omului are drept temei Constituția RM (1994), legislația națională<sup>95</sup> și instrumentele internaționale la care Republica Moldova este parte. Constituția include în Titlul II „Drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale” stipulând detaliat drepturile politice, civile, economice, sociale și culturale. Totodată, legea fundamentală prevede o serie de restrângeri în exercițiul unor drepturi sau libertăți, care trebuie să fie proporționale cu situația care le-a determinat și nu pot atinge existența dreptului sau a libertății (art. 54 (2)). De asemenea, Constituția consacră supremația normelor internaționale privind drepturile omului în raport cu legislația națională și anume conform articolului 4 se garantează că „drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care Republica Moldova este parte, iar în cazul existenței neconcordanțelor între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte și legile ei interne, prioritate au reglementările internaționale.”

185. Cu ratificarea de către Parlament la 12 septembrie 1997 a Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, Republica Moldova garantează cetățenilor săi **dreptul la apărare**. În perioada anilor 2011-2017, se înregistrează o reducere a cererilor depuse la

---

<sup>95</sup> Drepturile și libertățile fundamentale ale omului sunt reglementate, în principal, de următoarele acte normative: Codul civil din 06.06.2002, Codul penal din 18.04.2002, Codul de procedură civilă din 30.05.2003, Codul de Procedură penală din 14.03.2003, Legea privind organizarea judecătorească, nr. 514-XIII din 06.07.1995, Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public, nr. 158-XVI din 04.07.2008, Legea privind Codul de Conduită a funcționarului public, nr. 25-XVI din 22.02.2008, Legea nr.1349 din 17.10.97, cu privire la avocații parlamentari, Legea cu privire la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale și la statutul juridic al organizațiilor lor, nr. 382-XV din 19.06.2001, Legea nr.5 din 09.09.2006 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați, Legea nr.45-XVI cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, din 01.03.2007, Legea nr.105-XVI din 16.05.2008, cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal, Legea nr. 241 din 20.10.2005, privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, Legea nr. 1585-XIII din 27.02.1998, cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală, Legea nr. 23 din 16.02.2007 cu privire la profilaxia infecției HIV/SIDA, Legea ocrotirii sănătății nr.411-XIII din 28 martie 1995, Legea nr. 102 -XV privind ocuparea forței de muncă și protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, Legea nr. 133-XVI din 13.06.2008, cu privire la ajutorul social, Legea învățământului nr.547 din 21.07.1995, Legea nr.270 privind azilul în Republica Moldova din 18.12.2008, Legea nr.180-XVI cu privire la migrația de muncă din 10.07.2008, Legea nr. 125 din 11.05.2007 privind cultele religioase și părțile lor componente, Legea nr.338 din 15.12.1994 privind drepturile copilului, etc.

Înalta Curte cu circa 10% anual. În total, la CEDO au ajuns peste 15 mii de cereri din partea cetățenilor Republicii Moldova. 95% au fost declarate inadmisibile. În 2017 CEDO a pronunțat 14 hotărâri de condamnare, dintre care șapte se referă la cetățenii aflați în regiunea transnistreană.

186. În februarie 2006 Protocolul Opțional CEDAW a intrat în vigoare pentru Republica Moldova. Până în prezent, 3 plângeri împotriva Republicii Moldova au fost înregistrate în fața Comitetului privind eliminarea discriminării față de femei. Pe marginea cazului prezentat de Asociația Promo-Lex, la 10 martie 2017, Comitetul a publicat textul recomandărilor sale, care conține constatările și concluziile Comitetului, că Republica Moldova nu și-a îndeplinit obligațiile și, prin urmare, a încălcat drepturile reclamantului în articole 1, 2 (a), (c), (d) și (e), 5 (a) și 16 din CEDAW. Comitetul a decis că autoritățile ar trebui să ia măsuri imediate și eficiente pentru a garanta integritatea fizică și psihologică a reclamantului și că ar trebui să primească despăgubiri proporționale cu prejudiciul fizic și psihic cauzat. Comitetul a recomandat modificarea legislației astfel încât să nu conțină norme discriminatorii față de victimele violenței domestice, care sunt, de cele mai multe ori, femei. În același timp, Comitetul a apreciat că autoritățile sunt deschise pentru modificarea cadrului juridic relevant. Prin acceptarea competenței CEDAW de a examina cazuri individuale, Republica Moldova și-a asumat obligația de a acționa cu bună-credință, ceea ce înseamnă obligația de a lua măsuri adecvate și de a recupera reparațiile datorate reclamantului. Prin urmare, odată cu nevoia de a-și îndeplini obligațiile generale, statul va trebui să plătească reparații reclamantului. CEDAW a stabilit anterior daune morale care cuprind între 2500 și 5000 de euro pentru victimele discriminării.

187. Importanța deosebită a **libertății la întruniri** este pusă în valoare de art. 40 din Constituție, atribuindu-i-se astfel statutul de drept fundamental. Legea nr. 26-XVI din 22 februarie 2008 privind întrunirile a fost apreciată drept una progresistă și liberală, fiind raliată la cele mai bune practici în domeniul asigurării libertății întrunirilor. Practica judiciară înregistrează progrese în asigurarea libertății întrunirilor. Drept dovadă în asigurarea libertății privind întrunirile pașnice se atestă evenimentul „marșul egalității”, organizat în 23 mai 2014, care, după părerea experților internaționali, a marcat un progres în aplicarea legislației, deoarece pentru prima dată autoritățile „au rezistat presiunii negative și au asigurat dreptul tuturor persoanelor la folosirea egală a spațiilor publice”<sup>96</sup>. Astfel, în ultimii ani se desfășoară Marșul egalității cu participarea comunității LGBT, fără restricții din partea poliției. Totodată, acest subiect este foarte sensibil în rândurile populației.

---

<sup>96</sup> Claude Cahn, the UN Human Rights Adviser in the Republic of Moldova.  
<http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/LGBTinMoldovamarchforequality.aspx>

188. Regretabile, însă, sunt unele cazuri de lipsă de capacități adecvate în cadrul organelor de poliție pentru a face față garantării dreptului la întrunire, protecției contra imixtiunilor agresive din partea terților. Redresarea situației actuale ar fi posibilă prin extinderea dialogului constructiv dintre autorități și societatea civilă, prin schimbul de păreri, identificarea soluțiilor optime și realizarea programelor comune care, concomitent, ar influența benefic gradul de maturitate al comunității.

189. Odată cu intrarea în vigoare a Legii cu privire la libertatea de exprimare cetățenii au o mai mare posibilitate și protecție din partea organelor abilitate să critice autoritățile fără ca, ulterior, să fie urmăriți și supuși presiunilor. În același timp, Comunitatea mass-media semnalează însă despre multiple probleme cu care se confruntă în ultimii ani. Acestea au fost reiterate în ediția a II-a a Forumului mass-media, care a avut loc pe 2-3 decembrie 2016, recomandările participanților fiind sintetizate în foaia de parcurs care ulterior a fost expediată autorităților.

190. Totodată, Codul penal a fost completat cu art.180<sup>1</sup> (împiedicarea intenționată a activității mass-media sau intimidarea pentru critică) și art. 180<sup>2</sup> (cenzura), în scopul asigurării implementării prevederilor art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale. Au fost operate modificări și completări ale Codului de procedură penală.

191. În conformitate cu Legea privind **transparența în procesul decizional** nr.239-XVI din 13.11.2008 (modificată pe parcurs în 2010, 2014, 2016), autoritățile publice au responsabilitate să asigure participarea directă a cetățenilor și tuturor părților interesate în procesul decizional. ANRCETI a afișat pe pagina web<sup>97</sup> informații cu privire la procedura de asigurare și realizare a dreptului constituțional de acces la informație, precum și la procesul asigurării transparenței în procesul decizional din cadrul ANRCETI și raporturile ei cu cetățenii, cu asociațiile constituite în corespundere cu legea, cu alte părți interesate în vederea participării la procesul decizional.

192. Prin Hotărîrea Guvernului Nr. 967 din 09.08.2016 cu privire la **mecanismul de consultare publică cu societatea civilă în procesul decizional** a fost aprobat Regulamentul cu privire la procedurile de consultare publică cu societatea civilă în procesul decizional<sup>98</sup>. Autoritatea publică asigură accesul la proiectele de decizii și la materialele aferente prin publicarea lor obligatorie pe pagina web oficială a autorității publice, precum și pe pagina web [www.particip.gov.md](http://www.particip.gov.md). Rapoartele privind monitorizarea gradului de implementare de către APC-uri și APL-uri a Legii privind

---

<sup>97</sup> <http://www.anrceti.md/node/26>

<sup>98</sup> <http://lex.justice.md/md/366274/>

transparența în procesul decizional se elaborează și se plasează, anual, pe pagina electronică a Cancelariei de Stat.

193. În perioada de raportare, Guvernul Republicii Moldova a depus eforturi semnificative întru implementarea proiectului „e-Transformare a Guvernării” (demarat în 2010), care avea drept obiectiv promovarea utilizării tehnologiilor informaționale în procesul de guvernare și facilitarea interacțiunii dintre cetățeni și instituțiile publice. În această perioadă au fost lansate mai multe platforme electronice care să permită autorităților să presteze servicii mai rapid și la prețuri mici, printre acestea: Portalul Serviciilor Publice, prin intermediul căruia pot fi accesate 125 servicii publice, Sistemul de Plăți Electronice (MPay), Platforma Tehnologică Guvernamentală Comună (MCloud), Serviciile de semnare și autentificare MSign și MPass, și altele. Începând cu 2017, accentul s-a pus pe extinderea punctelor de acces a serviciilor guvernamentale, sporirea numărului de platforme și servicii electronice existente, re-ingineria proceselor și asigurarea interoperabilității platformelor utilizate de diferite instituții publice<sup>99</sup>.

194. Principiile nediscriminării, universalității și egalității în drepturi, prevăzute inclusiv de Constituție, sunt esențiale și stau la baza întregului sistem de protecție a drepturilor omului din RM. Cadrul legislativ conține prevederi care interzic discriminarea pe criteriul de rasă, naționalitate, etnie, limbă, religie, origine socială, opinie, sex, apartenență politică, avere sau orice alt criteriu care are ca scop restrângerea sau înlăturarea recunoașterii, exercitării, în condiții de egalitate, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale sau a drepturilor recunoscute de lege. Astfel, cadrul legal național conține prevederi inserate în diferite acte legislative care interzic discriminarea pe diverse criterii, dar se impune consolidarea și ajustarea acestuia conform normelor internaționale pentru promovarea bunelor practici de conduită nediscriminatorie.

195. În vederea consolidării normelor existente și creării unui mecanism real și viabil de implementare a acestor prevederi, în baza Legii Nr. 121 din 25.05.2012 cu privire la asigurarea egalității, Legii Nr. 298 din 21.12.2012 cu privire la activitatea Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității, a fost creat **Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității**. Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității (CPEDAE) este o autoritate publică autonomă, imparțială și independentă, creată în 2013. Membrii Consiliului sunt numiți de Parlamentul Republicii Moldova pentru un mandat de 5 ani. Componenta actuală a Consiliului este constituită din 3 bărbați și 2 femei.

---

<sup>99</sup> <http://cancelaria.gov.md/ro/content/centrul-de-guvernare-electronica-facut-totalurile-implementarii-proiectului-e-transformare>

Misiunea Consiliului este prevenirea și protecția împotriva discriminării, asigurarea egalității, promovarea oportunităților egale și a diversității<sup>100</sup>.

196. La Linia fierbinte 0-8003-3388 a CPEDAE pot fi adresate petițiile cetățenilor cu referire la cazurile de discriminare. Pagina web a consiliului oferă informații despre procedura de depunere a plângerilor<sup>101</sup>, oferind oportunitatea de depunere a plângerilor online. Pe parcursul perioadei de raportare au fost luate mai multe decizii, care denotă prezența situațiilor de discriminare pe diferite criterii și necesitatea abordării problemelor respective: 12 (2013), 73 (2014), 198 (2015), 341 (2016).

197. În vederea realizării recomandărilor Comitetului pentru eliminarea discriminării împotriva femeilor (2013), au fost depuse eforturi pentru asigurarea Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității cu resurse umane și financiare adecvate.

198. Menționăm activitatea **Centrului Național Anticorupție al Republicii Moldova (CNA)**, competența căruia ține de prevenirea corupției și de combaterea infracțiunilor de corupție, infracțiunilor conexe acestora, infracțiunilor de spălare a banilor și de finanțare a terorismului<sup>102</sup>. În calitate de segment importanteste prevenirea și combaterea corupției prin reacționarea promptă la sesizările cetățenilor cu privire la infracțiunile de corupție, oferirea consultațiilor necesare și acordarea informațiilor.

199. Analiza petițiilor și apelurilor la Linia națională anticorupție (0-800-55555), care funcționează 24 ore, denotă că, în majoritatea cazurilor, cetățenii și-au exprimat încrederea în CNA în calitate de instituție capabilă să combată corupția și spălarea de bani, consemnând necesitatea existenței, consolidării și dezvoltării capacităților CNA. În cadrul acțiunilor de investigare a infracțiunilor, ofițerii CNA au primit în audiență 18.884 de cetățeni, în creștere cu 16% față de perioada similară a anului precedent (16292). La Linia Națională Anticorupție (0-800-55555) au fost recepționate și examinate în anul 2017 – 2198 de apeluri ale cetățenilor (în 2016 – 2028, 2015- 2.519 și 2014 - 2.210). În majoritatea cazurilor, petiționarii înaintează plângerile asupra abuzurilor și acțiunilor ilegale ale polițiștilor, avocaților, procurorilor, judecătorilor, executorilor judecătorești, angajaților primăriilor, instituțiilor și organizațiilor care prestează servicii publice sau sociale populației, în special din

---

<sup>100</sup> În perioada de raportare, CPEDAE a desfășurat acțiuni de informare a populației asupra drepturilor la non-discriminare. Printre multiple inițiative ale Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității menționăm implementarea, împreună cu Institutul de Reforme Penale, a proiectului „Prevenirea manifestărilor discriminatorii la elaborarea anunțurilor de angajare în sectorul privat”, cu sprijinul Programului de finanțare a inițiativelor/proiectelor de schimbare în domeniul drepturilor omului/ în cadrul Proiectului „Consolidarea capacităților tehnice ale instituțiilor naționale pentru promovarea și protecția drepturilor omului”, finanțat de Ministerul Afacerilor Externe al Danemarcei și implementat de Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare. <http://egalitate.md/news-and-information/lansarea-proiectului-elaborat-de-cpedae>

<sup>101</sup> <http://egalitate.md/depune-o-plingere/>

<sup>102</sup> <http://www.cna.md/category.php?l=ro&idc=158&#idc=114&>

domeniile construcțiilor, transportului, telefoniei mobile, energiei, alimentației, serviciilor comunale, bancare<sup>103</sup>.

200. În 2017 CNA cu susținerea Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare în Moldova (PNUD) și Guvernului Norvegiei, a lansat campania națională de informare și sensibilizare publică „Integritatea este libertate”, inspirată de prevederile Legii integrității nr.82 din 25.05.2017 și noua Strategie Națională de Integritate și Anticorupție pentru anii 2017-2020 votată de Parlament la 30.03.2017. Noile reglementări au introdus pentru prima dată noțiunile de „integritate politică”, „integritate instituțională” și „integritate în sectorul privat”, unificând la nivel național politicile de integritate și anticorupție în aceste sectoare.

201. Republica Moldova este un stat poli-etnic (minoritățile naționale reprezintă 35,5% din populație), motiv pentru care se depun eforturi continue în vederea asigurării respectării identității etnice, culturale, lingvistice și religioase a fiecărei persoane aparținând unei minorități naționale, dar și, deopotrivă, se creează condiții corespunzătoare care să le permită să-și exprime, să păstreze și să dezvolte această identitate.

202. Legislația națională asigură dreptul de a alege limba de educare și instruire la toate nivelurile de învățământ. Dreptul cetățenilor la instruire în limba maternă se asigură prin crearea numărului necesar de instituții de învățământ, clase, grupe, precum și a condițiilor de funcționare a acestora. Rețeaua instituțiilor de învățământ preuniversitar din republică include 1.327 de instituții (școli, gimnazii, licee, școli profesionale, colegii și centre de excelență) dintre care 250 de instituții cu predare în limba rusă.

203. Menționăm concentrarea eforturilor asupra implementării Programului național pentru îmbunătățirea calității învățării limbii române în instituțiile de învățământ general cu instruire în limbile minorităților naționale (2016-2020), aprobat prin HG nr. 904 din 31.12.2015. Urmează asigurarea implementării Planului de acțiuni pentru perioada 2017 – 2020 privind implementarea Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027<sup>104</sup>.

204. Având în vedere diversitatea multiculturală a Republicii Moldova, Guvernul prin intermediul Biroului Relații Interetnice (BRI) organizează pe parcursul anilor diverse activități de ordin lingvistic, socio-cultural (mese rotunde, conferințe, instruirii, festivaluri etc.)<sup>105</sup>.

---

<sup>103</sup> [http://www.cna.md/public/files/parts/Informatie\\_privind\\_examinarea\\_petitiilor\\_si\\_interpelarilor\\_in\\_anul\\_2016.pdf](http://www.cna.md/public/files/parts/Informatie_privind_examinarea_petitiilor_si_interpelarilor_in_anul_2016.pdf)

<sup>104</sup> Hotărâre de guvern NR. 1464 din 30.12.16 Privind aprobarea Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027

<sup>105</sup> Conform informației Ministerului Educației, Culturii și Cercetării a fost elaborat Curriculumul, materialele didactice pentru implementarea cursului opțional „Cultura bunei vecinătăți”, în scopul realizării educației interculturale în sistemul de învățământ.

205. În scopul creării unor condiții necesare pentru **dezvoltarea social-culturală a romilor** Guvernul Republicii Moldova a implementat Planul de acțiuni pentru susținerea romilor din Republica Moldova pentru anii 2011-2015<sup>106</sup>, ceea ce confirmă acțiunile întreprinse în asigurarea și implementarea integrării romilor în viața social-culturală activă a țării. Planul de Acțiuni a fost elaborat în baza Cadrului UE privind romii, Strategiei OSCE/ODIHR și Raportului de implementare a strategiei în statele parte OSCE (2008), recomandărilor CoE și ONU. În contextul planului de acțiuni, în anul 2015, în Republica Moldova pentru prima dată s-a desfășurat Săptămîna incluziunii romilor din Moldova (6-12 aprilie 2015). BRI, alături de parteneri internaționali și reprezentanți ai societății civile din Republica Moldova au organizat un șir de evenimente evidențiind provocările de discriminare a acestora, împărtășind experiența în domeniul educației, ocrotirii sănătății, culturii etc.
206. Menționăm realizarea Studiului de evaluare a Planului de acțiuni privind susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2011-2015, care oferă un tablou amplu atât a realizărilor, dar și a problemelor / recomandărilor în domeniu<sup>107</sup>. Totodată, prioritară este asigurarea implementării noului Plan de acțiuni pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2016-2020.<sup>108</sup>
207. Instituția publică națională a audiovizualului Compania „Teleradio-Moldova” – postul cu acoperire națională realizează emisiunile TV și radio în limba de stat și în **limbile etniilor conlocuitoare**<sup>109</sup>.
208. Accesul minorităților naționale la informația oficială este asigurat – legile, hotărârile Parlamentului, decretele Președintelui, hotărârile și dispozițiile Guvernului, actele Curții Constituționale și Curții de Conturi și altele se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova în limba de stat și limba rusă.
209. Promovarea și asigurarea respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului reprezintă o prioritate a statului, confirmate în politicile de guvernare și programul-cadru al Planului

---

Totodată, în 2015 în cadrul Forumul Național al Femeilor au fost implicate femeile din grupurile etnice ”Egale prin diferență, ne implicăm în politică” (5 mai 2015). A devenit tradiție organizarea Festivalului republican al etniilor, cu genericul „Unitate prin diversitate” (în 2017 cea de-a XVI-a ediție), obiectivul căruia este valorificarea și perpetuarea tradițiilor minorităților naționale precum și dezvoltarea dialogului intercultural, consolidarea relațiilor de prietenie între reprezentanții diferitor etnii, care locuiesc pe teritoriul țării în contextul integrării europene a Republicii Moldova.

<sup>106</sup> Documentul a fost aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.494 din 8 iulie 2011

<sup>107</sup> [http://www.bri.gov.md/files/3849\\_Studiu-HG-56\\_18.01.16.pdf](http://www.bri.gov.md/files/3849_Studiu-HG-56_18.01.16.pdf)

<sup>108</sup> Hotărîrea Guvernului nr.743 din 09.06.2016 „Cu privire la aprobarea Planului de acțiuni pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2016-2020”.

<sup>109</sup> Scopul emisiunilor constă în reflectarea multilaterală a vieții cetățenilor de diferite etnii, susținerea păstrării identității diferitor etnii, reflectarea acțiunilor culturale, promovarea toleranței, etc. În republică activează posturi locale TV și radio, care difuzează și emisiuni în limbile minorităților naționale. Obstacole legislative pentru editarea și difuzarea ziarelor și revistelor în limbile minorităților naționale nu există. Acestea, de regulă, sunt editate de organizațiile obștești, inclusiv: în limbile ucraineană, rusă, găgăuză, bulgară, evreiască, poloneză.

Național de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului (PNADO). Rolul PNADO constă în asigurarea implementării unei politici și strategii unice a instituțiilor de stat și a societății civile, menite să îmbunătățească situația în domeniul drepturilor omului prin identificarea și formularea sarcinilor prioritare și măsurilor de implementare etc.

210. Cel de-al doilea PNADO pentru perioada 2011-2014 (primul PNADO – 2004-2008) a fost conceput ca un instrument național chemat să materializeze politica statului privind consolidarea protecției drepturilor omului.

211. Exercițiul de evaluare a implementării Planului Național de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului (2004-2008 și 2011–2014) a permis identificarea progreselor și obstacolelor în realizarea drepturilor cetățenilor Republicii Moldova, inclusiv la capitolul asigurării egalității între femei și bărbați, prevenirii și combaterii violenței în familie<sup>110</sup>. Menționăm elaborarea Proiectului Planului național de acțiuni în domeniul drepturilor omului (PNADO) intermediar 2016<sup>111</sup>. La etapa actuală, are loc procesul de elaborare a unui nou document pentru următorii ani.

#### **E. Cadrul de promovare a drepturilor omului la nivel național**

212. Constituția Republicii Moldova prevede separarea celor trei puteri în stat - legislativă, executivă și judiciară, precum și o delimitare clară a atribuțiilor lor. Respectiv responsabilitatea pentru implementarea obligațiilor naționale și internaționale privind drepturile omului revine statului și părților sale componente, inclusiv instanțelor de judecată de 3 niveluri. În cazul epuizării tuturor căilor naționale de atac, persoanele lezate în drepturile lor potrivit Convenției Europene privind Drepturile Omului se pot adresa la Curtea Europeană pentru Drepturile Omului.

213. În cadrul Parlamentului Republicii Moldova funcționează *Comisia parlamentară permanentă pentru drepturile omului și relații interetnice*. Printre obiectivele primordiale ale acesteia figurează aspectele privind drepturile omului, problemele minorităților naționale, cultelor; cetățeniei, asigurarea reglementărilor juridice în domeniul migrației; asigurarea șanselor egale pentru femei și bărbați; monitorizarea implementării cadrului legal în domeniul nediscriminării, a celui ce ține de drepturile economice, sociale și culturale ale persoanei; reglementări privind violența domestică, drepturile femeii și ale copilului; protecția comunităților externe, a victimelor represiei politice și a refugiaților ș.a.

---

<sup>110</sup> RAPORT de evaluare a implementării Planului Național de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului (2004-2008 și 2011 – 2014)

<sup>111</sup> [http://www.justice.gov.md/public/files/drepturile\\_omului/2016/Pnado-intermediar.pdf](http://www.justice.gov.md/public/files/drepturile_omului/2016/Pnado-intermediar.pdf)

214. La nivel național au fost instituite o serie de structuri și instituții pentru protecția drepturilor omului, printre care:

- *Consiliul Coordonator al organizațiilor etnoculturale* - organ public consultativ al organizațiilor non-guvernamentale ale minorităților naționale, care activează pe lângă Biroul Relații Interetnice. Obiectivul major rezidă în asigurarea menținerii unui dialog continuu între Guvern și comunități etnice;
- *Consiliul național pentru participare (CNP)* - creat la inițiativa Guvernului în calitate de organ consultativ, cu rolul de a consolida platforma de comunicare cu societatea civilă în procesul de elaborare, implementare, monitorizare, evaluare și actualizare a documentelor de planificare strategică (activitatea căruia s-a redus pe parcursul anilor 2014-2016, dar a fost revitalizată în 2017);<sup>112</sup>
- *Consiliul național pentru protecția drepturilor copilului* - organ guvernamental menit să asigure ghidarea și monitorizarea autorităților administrației publice centrale și locale, și a societății civile în scopul garantării respectării drepturilor copiilor în Republica Moldova. Consiliul este asistat de un Secretariat permanent, fapt ce asigură coordonarea și coerența activităților;
- *Comitetul național pentru combaterea traficului de ființe umane* - organ consultativ al Guvernului în vederea coordonării activităților de prevenire și combatere a traficului de ființe umane, cooperării autorităților administrației publice cu organizațiile internaționale, ONG-uri, și alte instituții. Comitetul dispune de un Secretariat permanent, care asigură coordonarea activităților antitrafic desfășurate de către toți reprezentanții guvernamentali și nonguvernamentali în domeniu;
- *Comisia guvernamentală pentru egalitate între femei și bărbați* - organ consultativ, creat pe lângă Guvern, având următoarele atribuții: promovarea egalității între femei și bărbați, abordarea ei complexă; coordonarea activității autorităților administrației publice centrale și locale în problemele egalității între femei și bărbați; dezvoltarea colaborării structurilor de stat cu societatea civilă în problemele egalității între femei și bărbați. În viziunea experților, activitatea Comisiei urmează a fi fortificată, inclusiv prin instituirea unui Secretariat permanent<sup>113</sup>;
- *Consiliul guvernamental pentru problemele persoanelor cu dizabilități* - organ colegial consultativ, constituit în scopul elaborării și promovării politicii de stat, programelor, planurilor și acțiunilor de profilaxie și reabilitare a persoanelor cu handicap, precum și pentru a le asigura posibilități egale cu cele ale celorlalți cetățeni ai Republicii Moldova în vederea realizării drepturilor și libertăților lor constituționale;
- *Comisia Națională pentru populație și dezvoltare* – organ consultativ, constituit în scopul coordonării procesului de elaborare a politicilor de securitate demografică, a programelor și planurilor de acțiuni în domeniu, pe termen mediu și lung;
- *Comisia Națională pentru implementarea Planului Național de Acțiuni în domeniul drepturilor omului pe anii 2011-2014* – organ care coordonează, monitorizează și evaluează implementarea PNADO (activitatea căreia a fost foarte limitată în perioada de raportare);
- *Comisia guvernamentală pentru reintegrarea țării*, care are drept obiective principale coordonarea acțiunilor de soluționare a problemelor identificate în problema transnistreană și asigurarea implementării acestora.

<sup>112</sup>În februarie 2017, 26 de membri, reprezentanți ai OSC, au fost selectați în urma unui proces deschis de selectare a membrilor Consiliului Național pentru Participare (CNP), pentru mandatul 2017-2019. Scopul instituționalizării raporturilor dintre autoritățile publice centrale și societatea civilă este de a dezvolta la nivel național un mecanism de promovare a participării organizațiilor societății civile la procesul decizional - angajamente prevăzute în Planul Național de Acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova - Uniunea Europeană.

<sup>113</sup> Bodrug-Lungu V., Triboi I., Ganea E. Raport cu privire la evaluarea implementării Programului național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015. /suport OSCE, 2016

- Totodată în anul 2017, s-a elaborat proiectul hotărârii Guvernului de creare a Consiliului Național pentru drepturile omului, care va fi asistat în activitatea sa de Secretariatul permanent pentru Drepturile Omului, fiind o subdiviziune autonomă, din cadrul Cancelariei de Stat, cu statut de direcție.

215. În scopul fortificării Instituției Naționale de Protecție a Drepturilor Omului<sup>114</sup>, în anul 2016 Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova<sup>115</sup> a fost reorganizat în Oficiul Avocatului Poporului, fiind modificată structura instituției. **Oficiul Avocatului Poporului**, în calitate de Instituție Națională independentă pentru promovarea și protecția drepturilor omului, este autoritatea care favorizează echilibrul între autoritățile publice și societate, contribuie la apărarea drepturilor omului prin prevenirea încălcării acestora și repunerii în drepturi, la perfecționarea legislației ce ține de domeniu și educarea juridică a populației, aplicând procedeele prevăzute de legislația în vigoare. De asemenea, în corespundere cu Legea nr.52, în anul 2016 și-a început activitatea Avocatul Poporului pentru drepturile copilului, numit de Parlament.

216. Printre realizările Avocatului Poporului în anul 2016 pot fi remarcate lansarea activității Mecanismului independent de monitorizare a implementării Convenției ONU cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități și a Consiliului de prevenire a torturii, constituite din reprezentanți ai societății civile. Primul este un consiliu de experți creat în cadrul Oficiului Avocatului Poporului, iar cel de-al doilea – Mecanismul Național de Prevenire a Torturii, instituit în condițiile Legii nr. 52.<sup>116</sup>

217. Menționăm realizarea în anul 2016 a două studii semnificative: „Percepții asupra drepturilor omului în Republica Moldova” și „Respectarea drepturilor omului în prestarea serviciilor de asistență medicală urgentă prespitalicească din Republica Moldova” care, conținând informații valoroase, pot servi în calitate de instrumente importante la elaborarea documentelor de politici în domeniul drepturilor omului.

218. Reiterăm îngrijorările Avocatului Poporului referitoare la respectarea drepturilor: de acces la justiție, la libertatea de opinie și de exprimare, la protecție socială și la un trai decent, la ocrotirea sănătății și la apă și sanitație, la condițiile precare de detenție, precum și la respectarea drepturilor persoanelor cu dizabilități. Merită atenție propunerea că efortul de protejare a drepturilor omului trebuie să fie în concordanță cu cel de combatere a corupției<sup>117</sup>

---

<sup>114</sup> Legea nr.52 din 3 aprilie 2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul)

<sup>115</sup> CpDOM a activat din 1998 în baza Legii cu privire la avocații parlamentari, nr.1349-XIII din 17 octombrie 1997 în calitate de mecanism nejudiciar important de apărare a drepturilor omului în Republica Moldova.

<sup>116</sup> [http://ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/raport-ombudsman\\_2016.pdf](http://ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/raport-ombudsman_2016.pdf)

<sup>117</sup> Pe parcursul anului 2017, Avocatul Poporului a constatat că una dintre probleme privind accesul liber la justiție este neexecutarea titlului executoriu. În perioada de referință, la Oficiul Avocatului Poporului au parvenit 171 de cereri în care a fost invocată încălcarea acestui drept, acest număr fiind mai mic comparativ cu anii precedenți, dintre care în 2014 – 265 de cereri, iar în 2015 – 259. [http://ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/raport-ombudsman\\_2016.pdf](http://ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/raport-ombudsman_2016.pdf) p.6

219. Principalul organ de administrare a sistemului de acordare a asistenței juridice garantate de stat este *Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat* (CNAJGS) și oficiile lui teritoriale (5), la care se alătură Ministerul Justiției și Baroul Avocaților. Consiliul Național activează în baza Regulamentului aprobat prin Ordinul Ministerului Justiției nr. 18 din 24.01.2008. Consiliul Național este compus din 7 membri (5 bărbați și 2 femei).

220. Pe perioada de raportare atestăm o creștere a numărului de beneficiari de asistență juridică calificată garantată de stat de la 37007 în 2013, la 65322 în 2017, ce constituie o dublare a acestora (tabelul 27)

**Tabelul 27. Numarul de beneficiari de asistență juridică calificată garantată de stat**

| Anul | Femei | Bărbați | Minori | Total  |
|------|-------|---------|--------|--------|
| 2013 | 4 060 | 30999   | 1 948  | 37007  |
| 2014 | 9 437 | 31810   | 2 665  | 43 912 |
| 2015 | 5 031 | 36445   | 2 473  | 43 949 |
| 2016 | 6845  | 40056   | 2842   | 49743  |
| 2017 | 6698  | 47775   | 2694   | 65322  |

221. Din numărul total de cazuri în anul 2017, 83% au constituit cazuri de acordare a asistenței juridice calificate și 17% au constituit cazuri de acordare a asistenței juridice primare.

Atât asistență juridică calificată cât și asistență juridică primară, în perioada de raportare a înregistrat o creștere continuă și semnificativă a numărului de beneficiari (Tabelul 28).

**Tabelul 28. Numărul beneficiarilor de asistență juridică garantată de stat după tipuri**

|                                                     | 2013  | 2014  | 2015  | 2016  | 2017  |
|-----------------------------------------------------|-------|-------|-------|-------|-------|
| Total                                               | 37007 | 51315 | 53762 | 59078 | 65322 |
| <b>Asistență juridică calificată, dintre care :</b> | 33569 | 43912 | 43949 | 49743 | 54473 |
| • Asistență juridică de urgență                     | 2699  | 3670  | 4599  | 4893  | 4647  |
| • Asistență juridică ordinară                       | 30870 | 39477 | 39350 | 44850 | 49826 |
| <b>Asistență juridică primară</b>                   | 3438  | 7403  | 9813  | 9335  | 10849 |

222. Pentru acordarea asistenței juridice calificate au fost implicați 481 avocați care acordă asistență juridică calificată garantată de stat, dintre care 15 avocați publici; 36 avocați specializați în cauzele cu implicarea copiilor; 12 avocați specializați în acordarea asistenței juridice calificate solicitanților de azil, refugiaților, beneficiarilor de protecție umanitară, apatrizilor și solicitanților de apatrid; 9

avocați specializați în acordarea asistenței juridice calificate persoanelor cu dezabilități mintale și 10 avocați specializați în acordarea asistenței juridice calificate victimelor infracțiunilor (tabelul 29).

**Tabelul 29. Numărul avocaților implicați în acordarea asistenței juridice garantate de stat**

|                                                                                                                         | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|------|------|------|
| <b>Total</b>                                                                                                            | 484  | 507  | 491  | 481  |
| <b>Avocați publici</b>                                                                                                  | 14   | 16   | 16   | 15   |
| <b>Avocați specializați în acordarea asistenței juridice:</b>                                                           | 24   | 32   | 28   | 36   |
| • în cauzele cu implicarea minorilor                                                                                    |      |      |      |      |
| • solicitanților de azil, refugiaților, beneficiarilor de protecție umanitară, apatrizilor și solicitanților de apatrid | 9    | 8    | 9    | 12   |
| • persoanelor cu dizabilități mintale                                                                                   | 13   | 12   | 9    | 9    |
| • victimelor infracțiunilor                                                                                             | 18   | 15   | 10   | 10   |
| <b>Asistența juridică primară acordată de :</b>                                                                         | 32   | 32   | 42   | 42   |
| • para-juriști                                                                                                          |      |      |      |      |
| • avocați publici                                                                                                       | 14   | 16   | 16   | 15   |

223. Este marcantă dezvoltarea alternativelor la soluționarea litigiilor judiciare, prin mediere și arbitraj, precum și dezvoltarea alternativelor la detenție, prin crearea instituției probațiunii și diminuarea astfel a numărului de persoane aflate în locurile de detenție.

224. Reformarea sectorului justiției, în Republica Moldova, a început odată cu adoptarea Strategiei de Reformare a Sectorului Justiției pe anii 2011-2016, fiind prelungită prin Hotărârea Parlamentului nr.259 din 08.12.2016 cu privire la asigurarea continuității reformelor în sectorul justiției, până la 31.12.2017. În paralel, MJ a lansat în 2017 procesul de elaborare a unui nou document de politici în vederea continuării procesului de reformare a sectorului justiției.

225. Pe parcursul anilor în Republica Moldova a fost creat un **cadru legal-normativ semnificativ în domeniul apărării și promovării drepturilor femeilor:**

-*Legea nr. 241-XVI din 20.10.2005 privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane* (Monitorul oficial al R.Moldova Nr 164-167/812 din 09.12.2005)

-*Legea nr.5-XVI din 09.02.2006 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați* (Monitorul oficial al R.Moldova Nr. 47-50/200 din 24.03.2006)

-*Legea nr. 45-XVI din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie* (Monitorul oficial al R.Moldova Nr 55-56 din 18.03.2008)

- Strategia Sistemului național de referire pentru protecția și asistența victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane* (H.G. nr. 257 din 05.12.2008).<sup>118</sup>
- *Programul național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015*<sup>119</sup>
- Strategia pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pe anii 2017-2021 și Planul de acțiuni privind implementarea acesteia* (HG Nr. 259 din 28.04.2017)<sup>120</sup>
- Strategia națională de prevenire și combatere a violenței față de femei și a violenței în familie pe anii 2018-2023 și a Planului de acțiuni pentru anii 2018-2020 privind implementarea acesteia*<sup>121</sup>;
- Strategia națională de prevenire și combatere a traficului de ființe umane pentru anii 2018-2023 și a Planului de acțiuni pentru anii 2018-2020 privind implementarea acesteia*<sup>122</sup>;
- Programul național de implementare a Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al ONU privind femeile, pacea și securitatea pentru anii 2018-2021 și a Planului de acțiuni cu privire la punerea în aplicare a acestuia*<sup>123</sup>

226. În același timp, în pofida faptului existenței cadrului legal-normativ, există unele probleme la nivel de implementare a acestuia: nivelul slab de pregătire al specialiștilor din diverse domenii referitoare la identificarea, înregistrarea și referirea cazurilor de violență în familie; insuficiența de resurse umane calificate și resurse financiare pentru asistența victimelor violenței în familie și lucrul cu agresorii; funcționalitatea slabă a mecanismului de identificare a fenomenului hărțuirii sexuale; insuficiență de acoperire prin SNR a cazurilor VF; insuficiența de servicii de asistență și protecție a victimelor; lipsa serviciilor de re-socializare a agresorilor familiari; imperfecțiunea mecanismului de monitorizare și evaluare a domeniului violenței și traficului de ființe umane ș.a. Prin efectuarea exercițiului de evaluare a implementării Programului Național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015<sup>124</sup>, realizat într-o manieră reprezentativă, au fost constatate progresele în domeniu, dar identificate și limitările și recomandările pentru viitoarea perioadă. O bună parte din comentarii și recomandări au fost valorificate la elaborarea noii Strategii privind asigurarea egalității între femei și bărbați pentru anii 2017-2021, care este în desfășurare.

<sup>118</sup> Reiterăm că acest sistem a fost lansat de MMPSF în parteneriat cu OIM în anul 2006 și este apreciat drept unul din cele mai de succes din regiune. Acest fapt a fost menționat și în procesul de monitorizare globală realizată de către Departamentul de Stat SUA și grupul de experți GRETA al Consiliului Europei, precum și reiterat în cadrul Conferințelor Regionale pe domeniul de referință.

<http://msmps.gov.md/ro/content/sistemul-national-de-referire-pentru-protectia-si-asistenta-victimelor-si-potentialelor>

<sup>119</sup> <http://lex.justice.md/index.php?action=view&id=333441&lang=1&view=doc>

<sup>120</sup> <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=370442&lang=1>

<sup>121</sup> <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=374992>

<sup>122</sup> <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=375580>

<sup>123</sup> <http://lex.justice.md/md/374810/>

<sup>124</sup> Bodrug-Lungu V., Triboi I., Ganea E. Raport de evaluare a implementării Programului național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015. Suport Misiunea OSCE în Republica Moldova. Chișinău, 2016

227. Asigurarea promovării egalității de gen în viața economică, politică și socială a femeilor și bărbaților din Moldova constituie baza respectării drepturilor umane fundamentale ale tuturor cetățenilor țării. Drept pas important în confirmarea voinței politice a Guvernului Republicii Moldova de promovare și respectare a principiului egalității de gen reprezintă fortificarea mecanismului național în domeniul egalității genurilor. Republica Moldova dispune actualmente de un **mecanism instituțional** bine definit prin Legea asigurării egalității de șanse între femei și bărbați (2006), și complementat prin Legea nr.71/2016 cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative.<sup>125</sup>

228. În cadrul dialogului dintre Guvern și societatea civilă problema eficientizării funcționalității mecanismului instituțional este abordată continuu. În vederea fortificării capacității structurilor acestuia se propune instituirea unui secretariat permanent.

229. Totodată, rămâne actuală sporirea capacității Guvernului în calitate de catalizator și promotor al experiențelor inițiate prin implementarea egalității de gen în politicile naționale.

230. Formarea și fortificarea competențelor specialiștilor, inclusiv a funcționarilor publici reprezintă o pre-condiție importantă în asigurarea unei activități eficiente a structurilor abilitate. În perioada raportată s-au desfășurat multiple activități de instruire în domeniu. Printre strategiile relevante în domeniu se înscriu: organizarea seminarelor de instruire, atelierelor de lucru; organizarea vizitelor de studiu; asigurarea cu materiale informative etc.

231. În acest context Guvernul a prevăzut în noua Strategie cuprindere la asigurarea egalității între femei și bărbați măsuri ce vizează elaborarea curriculei pentru instruire inițială și continuă a funcționarilor publici pe dimensiunea de gen și instituționalizarea acestuia în platforma Academiei de Administrare Publică.

232. În vederea realizării Comentariilor finale ale Comitetului privind eliminarea discriminării față de femei pentru Republica Moldova (2013), structurile de stat în parteneriat cu societatea civilă au întreprins unele măsuri de instruire a profesioniștilor din sfera dreptului, unitățile gender asupra CEDAW și Protocolului Opțional.

---

<sup>125</sup> Pe parcursul anilor raportați constatăm unele progrese în activitatea Mecanismului național cum urmează: dinamizarea activității Comisiei menționate datorită instituirii Secretariatului asigurat de DPAEGPV, MSMPS și participării active a reprezentanților ONG-urilor. A fost creată și fortificată Direcția politici de asigurare a egalității între femei și bărbați, MSMPS. Drept pas important menționăm includerea în activitatea Comisiei Guvernamentale a reprezentanților ONG-urilor active în domeniul gender/drepturile femeilor, care au fost selectați în baza principiului transparenței și participării. A fost creată rețeaua unităților gender, fiind fortificate capacitățile acestora prin instruire la capitolul bugetării sensibile la gen, implementarea și raportarea asupra prevederilor CEDAW, familiarizarea cu Protocolul Opțional CEDAW și standardele și mecanismele în domeniul egalității de gen etc. În același timp, menționăm existența mai multor rezerve în funcționalitatea acestuia: dependența de fluctuația cadrelor, lipsa formării continue a funcționarilor publici în domeniul egalității de gen, insuficiență de resurse umane și financiare.

233. Subiectul drepturilor omului este inclus în diferite programe de instruire a specialiștilor. Disciplinele „Educația civică” și „Educația pentru drepturile omului” din sistemul de învățământ pre-universitar sunt focusate pe familiarizarea tinerilor cu drepturile și obligațiunile lor. Anual pe larg este celebrată ziua de 10 Decembrie – Ziua Internațională a Drepturilor Omului. Guvernul recunoaște necesitatea consolidării eforturilor mediului academic, ale societății civile și ale structurilor de stat, asigurându-se astfel o consecutivitate și durabilitate a procesului de educare și informare cu privire la drepturile omului.

234. În conformitate cu Rezoluția Adunării Generale a ONU 47/237 din 20 septembrie 1993, în RM se celebrează Ziua Internațională a Familiei. Acțiunile menționate vin întru realizarea recomandărilor Comitetului privind eliminarea discriminării față de femei de organizare a campaniilor de sensibilizare a femeilor și bărbaților asupra responsabilităților egale ale femeilor și bărbaților în sferile publică și privată, încurajarea mass-media să proiecteze imagini pozitive ale femeilor, etc.

### **3. Informații cu referire la non-discriminare și egalitate și remedii eficiente**

235. Potrivit legislației naționale, statul și familia s-au angajat în asigurarea creșterii, susținerii, educării și protecției copilului. Consiliul Național pentru Protecția Drepturilor Copilului (CNPDC) este instituția responsabilă pentru asigurarea elaborării și implementării politicilor pentru protecția drepturilor copiilor și familiilor, precum și asigură coordonarea intersectorială atât la nivel național, cât și local. De asemenea, drept instrument important în procesul de promovare, protecție și monitorizare a drepturilor minorilor se prezintă Avocatul Poporului pentru Drepturile Copilului.

236. Cazurile de încălcare a drepturilor copiilor sunt soluționate în mare măsură prin intermediul autorităților tutelare care activează în fiecare raion/municipiu. Conform legii, copiii, începând cu vârsta de 14 ani, pot să se adreseze direct acestor instituții în cazul în care le sunt încălcate anumite drepturi. De asemenea, copiii pot să se adreseze cu plângeri direct în instanța de judecată

237. Politicile sociale de protecție a copilului sunt reglementate de Strategia națională privind protecția copilului (2014-2020). Aceasta prevede în mod prioritar aplicarea formelor de protecție de tip familial și comunitar a copilului aflat în situații de dificultate. Plasarea minorului în instituții de tip rezidențial este ultima opțiune, din cauza repercusiunilor predominant negative, care afectează dezvoltarea psiho-socială a copilului și integrarea acestuia în societate la etapa post-instituțională. Drept obiective importante în acest sens se impun identificarea mecanismelor de redirectionare a mijloacelor bănești de la îngrijirea rezidențială spre noul set de servicii comunitare și familiale.

238. Specialiștii menționează impactul contradictoriu al migrației de muncă a părinților, pe de o parte, benefic în plan economic-financiar, pe de altă parte, afectând copiii rămași singuri acasă<sup>126</sup>. Migrația părinților în scop de muncă este un fenomen multidimensional, veniturile suplimentare pot fi îndreptate în interesul copiilor. Totodată, migrația este însoțită de o serie de riscuri pentru copii, cum ar fi: riscul abandonului școlar, incertitudinea performanțelor academice ale copiilor. Pe lângă aceasta, ei riscă să devină victime ale violenței, neglijării și exploatării. Pentru a reduce efectele negative ale migrației și a maximiza beneficiile sale de dezvoltare, Guvernul a stabilit drept una din prioritățile sale elaborarea de politici și inițiative în acest domeniu. Împreună cu acțiunile de gestionare a migrației și utilizare eficientă a remitențelor, o direcție importantă o constituie protecția copiilor și persoanelor în etate rămași fără îngrijirea membrilor de familie plecați peste hotare. În acest context, Guvernul implementează Strategia pentru protecția copilului pentru anii 2014-2020, având ca obiectiv specific Reducerea efectelor negative ale migrației părinților asupra copiilor rămași în țară. În contextul programelor extrașcolare și implicării copiilor în procesul de luare a deciziilor, modele pozitive de participare reprezintă Consiliile Locale ale Copiilor, Grupul de monitorizare al drepturilor copiilor, crearea echipelor de educatori de la egal la egal în promovarea unui mod sănătos de viață etc. În contextul prevenirii instituționalizării copiilor și promovarea dezinstituționalizării au fost instituite Comisiile pentru protecția copilului aflat în dificultate.

239. În cadrul reformei sistemului de justiție juvenilă, se abordează toate categoriile de copii, cum ar fi minorii victime și copiii martori ai infracțiunilor. De asemenea, se dezvoltă mecanismele primare și secundare de prevenire a săvârșirii inițiale și repetate a infracțiunilor de către minori. Alternativele la detenție și serviciile comunitare aplicabile sunt medierea, probațiunea și munca în folosul comunității. Pentru acestea se optează în cazul infracțiunilor ușoare și mai puțin grave, atunci când detenția poate fi evitată.

240. Accesul la sistemul de garanții sociale de stat al indivizilor și grupurilor aflate în situații de risc, reprezintă elementul-cheie în măsurarea tratamentului non-discriminator și al șanselor egale pentru toți membrii societății la suport din partea statului pentru diminuarea riscului sărăciei. În cadrul sistemului de protecție socială, sistemul de servicii joacă un rol important, deoarece vine să completeze, iar uneori chiar să substituie sistemul suportului bănesc, contribuind semnificativ la o incluziune socială mai eficientă.

---

<sup>126</sup> În anul 2012, conform rezultatelor studiului național cantitativ privind situația copiilor în dificultate, precum și a copiilor ai căror părinți sînt plecați peste hotare, 105270 copii au cel puțin un părinte implicat pe parcursul ultimului an în procese migratorii, ceea ce constituie 14,5% din numărul total de copii din Republica Moldova. Dintre aceștia: la 53 695 (51,0%) este plecat tatăl, la 29950 (28,5%) este plecată mama, la 21625 (20,5%) ambii părinți.

241. Protecția socială din Republica Moldova este în proces de tranziție de la un sistem de plasament a persoanelor cu necesități speciale în instituții rezidențiale la un sistem bazat pe oferirea serviciilor sociale la nivel de comunitate. Instituirea serviciilor la nivel de comunitate presupune costuri mari iar existența sistemului dual nu favorizează dezvoltarea lor. Faza incipientă a procesului de dezinstituționalizare presupune menținerea unui sistem dublu: crearea de servicii alternative la nivel de comunitate în paralel cu menținerea sistemului existent până la reintegrarea completă în noul sistem al persoanelor vizate.

242. În perioada de raportare, remarcăm realizări importante în sistemul de protecție socială, cum ar fi: instituirea Inspecției Sociale (2011), Consiliului Național de Acreditare a Prestatorilor de Servicii Sociale (2012).<sup>127</sup> . A fost creată Agenția Națională Asistență Socială, cu rolul de consolidare a capacităților profesionale ale personalului din sistemul de asistență socială și care contribuie direct la instituirea sistemului de formare profesională, evaluare și management al performanței profesionale a personalului din cadrul serviciilor sociale și sporirea calității acestora<sup>128</sup>.

243. Totodată, Republica Moldova în perioada 21 - 22.03.2017 la Geneva a fost audiată pe marginea raportului privind implementarea Convenției și a recomandărilor, observațiilor experților Comitetului ONU pentru drepturile persoanelor cu dizabilități.

244. Printre realizările importante din domeniu, menționăm: cadrul legal și cadrul instituțional actual conform pentru implementarea Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități; existența programelor și strategiilor sectoriale la nivel național, care conțin inclusiv unele acțiuni axate pe incluziunea persoanelor cu dizabilități; diversificarea și dezvoltarea continuă în ultimii ani a serviciilor sociale destinate persoanelor cu dizabilități; parteneriatele stabilite între instituțiile statului și organizațiile societății civile în scop de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități; existența la nivel național a practicilor pozitive de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități în diferite domenii ale vieții.

245. Cu referire la numărul estimat al persoanelor cu dizabilități în Republica Moldova pentru anul 2015, acesta este de 184,5 mii persoane, inclusiv 12,9 mii copii cu vîrsta de 0-17 ani. Persoanele cu

---

<sup>127</sup> Inspecției Sociale în anul 2011, instituție subordonată Ministerului Sănătății, având misiunea inspectării modului de aplicare corectă și unitară a legilor și a altor acte normative care reglementează acordarea ajutorului social, ajutorului pentru perioada rece a anului și serviciilor sociale. Un an mai târziu, este instituit Consiliul Național de Acreditare a Prestatorilor de Servicii Sociale - autoritate administrativă pe lângă Minister, care are misiunea de a certifica capacitatea prestatorilor de servicii sociale, indiferent de tipul de proprietate, forma juridică de organizare și subordonare administrativă și de a presta servicii sociale calitative.

<sup>128</sup> Prin Hotărârea Guvernului nr. 1263 din 18.11.2016 a fost aprobat Regulamentul de organizare și funcționare a Agenției Naționale Asistență Socială.

dizabilități reprezintă 5,2% din populația totală a țării, iar copiii cu dizabilități constituie 1,9% din numărul total al copiilor din Republica Moldova.

246. Printre problemele de bază cu care se confruntă persoanele cu dizabilități, remarcăm

- servicii de asistență socială, de reabilitare și de suport destinate persoanelor cu dizabilități insuficiente și distribuite neuniform în teritoriu;
- pregătirea insuficientă a specialiștilor din diferite sectoare referitor la accesibilitate, tehnologii și mijloace asistive, acomodare rezonabilă, drepturile persoanelor cu dizabilități.
- existența practicilor segregative de abordare a persoanelor cu dizabilități prin instituționalizarea acestora și lipsirea de capacitate de exercițiu;
- accesibilitatea redusă la nivel național a clădirilor, a infrastructurii drumurilor, a transporturilor, a informației și comunicațiilor pentru persoanele cu diferite tipuri de dizabilități;
- lipsa unui sistem național de colectare și prelucrare a datelor statistice cu privire la dizabilitate, care să ofere posibilitatea unor analize profunde pe diverși indicatori statistici;
- atitudinea negativă și discriminatorie a unor cetățeni și specialiști din instituții publice și private față de persoanele cu dizabilități.

247. În anul 2017, Guvernul a aprobat un nou document de politică publică Programul național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022 care prevede o abordare intersectorială în incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități și asigurarea respectării drepturilor fundamentale ale acestora în egală măsură cu ceilalți cetățeni în toate domeniile vieții sociale.

248. Ca urmare a lansării reformei sistemului de pensionare și operării modificărilor în legislația din domeniu, inegalitățile ce țin de criteriul de sex cu privire la vârsta de pensionare și stagiul de cotizare realizat de către femei și bărbați ca condiții de eligibilitate pentru a beneficia de pensie pentru limită de vârstă au fost eliminate. Conform noilor prevederi, vârsta standard de pensionare stabilită pentru bărbați și femei este de 63 de ani (anterior condițiile privind vârsta de pensionare pentru femei a fost de 57 de ani, iar pentru bărbați – 62 de ani), precum și stabilirea stagiului de cotizare necesar pentru ambele sexe de 34 de ani (anterior reformei stagiul de cotizare pentru femei constituia 30 de ani, iar pentru bărbați – 35 ani). Cu toate acestea, experții atestă menținerea unor diferențe de tratament a femeilor în raport cu bărbații în cadrul sistemului de pensionare. Astfel, reieșind din rolurile tradiționale de gen, femeile stau mai mult în concedii (de îngrijire a copilului, medicale), fapt ce influențează negativ asupra mărimii pensiei, deoarece, pentru perioadele menționate, la determinarea venitului mediu lunar asigurat se ia în considerare salariul minim lunar pe țară la data calculării pensiei. Un alt aspect discriminatoriu după criteriul de sex se referă la posibilitățile de a beneficia de pensia anticipată, cu condiția realizării unui stagiul de cotizare de 34 de ani în care se includ doar perioadele

contributive. În ambele situații impactul discriminatoriu se răsfrânge negativ mai mult asupra femeilor<sup>129</sup>.

249. Domeniul asigurărilor sociale din cadrul sistemului de protecție socială relevă un decalaj substanțial în cuantumul pensiilor pentru limita de vîrstă acordate femeilor și bărbaților. Mărimea medie a pensiei pentru limita de vîrstă la bărbați, în sectorul nonagricol, constituie 1479,8 lei față de 1122,3 lei în cazul femeilor. Totodată, mărimea medie a pensiei pentru angajații sectorului agricol este de 986,5 lei pentru bărbați comparativ cu 931,5 lei la femei. Decalajul dintre sectorul agricol și nonagricol în ceea ce privește mărimea medie a pensiei la femei este, de asemenea, mai mic față de diferența înregistrată la bărbați. Mărimea medie a pensiei pentru limita de vîrstă a femeilor din sectorul agricol acoperă doar 69% din valoarea minimului de existență pentru pensionari, comparativ cu 73% în cazul bărbaților. În sectorul nonagricol, mărimea medie a pensiei la bărbați depășește valoarea minimului de existență cu 10%, în timp ce la femei acoperă doar 84%.

250. Menționăm că Republica Moldova continuă implementarea standardelor internaționale privind drepturile omului și a recomandărilor ONU, CoE, OSCE, a Raportorilor Speciali ONU privind tortura și alte pedepse sau tratamente inumane sau degradante și privind violența împotriva femeilor.

---

<sup>129</sup> Potrivit „Portretului statistic al femeilor și bărbaților din Republica Moldova”, prezentat în martie 2016 de către Biroul Național de Statistică, femeile depășesc cota bărbaților pensionari, constituind 71% dintre pensionarii pentru limita de vîrstă. Această situație se datorează faptului că femeile trăiesc mai mult decît bărbații în medie cu 7,9 ani, speranța de viață la naștere fiind de 75,4 pentru femei și 67,5 pentru bărbați.

## **PARTEA II.**

### **RAPORTUL ASUPRA IMPLEMENTĂRII CONVENȚIEI CU PRIVIRE LA ELIMINAREA TUTUROR FORMELOR DE DISCRIMINARE FAȚĂ DE FEMEI ÎN REPUBLICA MOLDOVA**

#### **Articolul 1 și 2.**

251. Legislația Republicii Moldova stipulează drepturi egale pentru femei și bărbați în toate domeniile vieții publice și private. Constituția Republicii Moldova include multiple articole, care expres prevăd asigurarea drepturilor cetățenilor la muncă și protecția muncii, la libera alegere a muncii, la condiții echitabile și satisfăcătoare de muncă, dreptul la asistență și protecție socială etc.

252. Un rol semnificativ în promovarea egalității între femei și bărbați în Moldova revine celor două legi cadru: a) Legii nr.5-XVI din 09.02.2006 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați, care stipulează că în Republica Moldova, femeile și bărbații beneficiază de drepturi și libertăți egale, fiindu-le garantate și șanse egale pentru exercitarea lor; b) Legii nr. 121 din 25.05.2012 privind asigurarea egalității care a contribuit la consolidarea mecanismului instituțional de egalitate, complementând legislația națională cu definiții noi și a conturat modalitățile de eliminare a discriminării, răspunderea pentru faptele de discriminare, specificând că faptele de discriminare sînt pasibile de răspundere disciplinară, civilă, contravențională și penală, conform legislației în vigoare.

253. Pe parcursul perioadei de raportare Legea nr.5-XVI din 09.02.2006 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați a fost complementată cu noțiuni noi ca: grup coordonator în domeniul gender; hărțuire sexuală, limbaj sexist; principiul egalității între femei și bărbați.

254. Întru armonizarea la prevederile Directivei UE nr. 2004/113/CE din 13 decembrie 2004, această Lege a fost complementată cu un articol nou ce vizează asigurarea accesului la bunuri și servicii și furnizarea acestora, respectînd principiul egalității de tratament între femei și bărbați<sup>130</sup>.

255. Totodată, prin amendarea articolului 5 „Interzicerea discriminării după criteriul de sex” al aceleiași Legi, au fost extinse tipologiile discriminării după criteriul de sex, acestea fiind: directă, indirectă, prin asociere sau prin victimizare, precum și a fost prevăzută obligativitatea autorităților publice competente de a înlătura acțiunile ce se consideră a fi discriminatorii.

256. Șirul acțiunilor care nu se consideră discriminatorii au fost extinse, cum ar fi: măsurile de asigurare a unor condiții speciale femeii în perioada sarcinii, lăuziei și alăptării; acțiunile afirmative;

---

<sup>130</sup> <http://lex.justice.md/md/368335/>

diferența de tratament bazată pe o caracteristică legată de sex și anunțurile speciale de angajare a persoanelor de un anumit sex la locurile de muncă din motive care se referă la natura activității profesionale speciale, în cazul în care o asemenea caracteristică legată de sex reprezintă o cerință profesională reală și determinată, cu condiția că obiectivul este legitim, iar cerința este proporțională. Întru implementarea Recomandărilor Comitetului pentru eliminarea discriminărilor împotriva femeilor (2013), Guvernul a întreprins acțiuni pentru consolidarea mecanismului instituțional de promovare a femeilor, astfel fiind extinsă componența subiecților la nivel central și local, actualmente constând din următoarele verigi:

- Parlament, cu competențe de adoptare a cadrului legislativ care asigură egalitatea între femei și bărbați în toate domeniile; de monitorizare a implementării principiului egalității între femei și bărbați în toate direcțiile și la toate nivelurile politicii de stat și de examinare a rapoartelor Guvernului și ale Avocatului Poporului asupra situației în domeniu, conform legislației;
- Guvern – Comisia guvernamentală pentru egalitate între femei și bărbați cu competențe de promovare a egalității între femei și bărbați, abordarea ei complex și coordonare a activității autorităților administrației publice centrale și locale în problemele egalității între femei și bărbați;
- Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale (organ specializat) cu competențe de elaborare și perfecționare a cadrului legislativ și normativ în domeniul egalității între femei și bărbați și coordonare metodologică a activității grupurilor coordonatoare în domeniul gender și a unităților gender din cadrul administrației publice centrale de specialitate și al administrației publice locale;
- ministerele și alte autorități administrative centrale (grupurile coordonatoare în domeniul gender) cu competențe de asigurare a abordării complexe a egalității între femei și bărbați în politicile și programele din toate domeniile și la toate nivelurile de adoptare și aplicare a deciziilor;
- Inspectoratul de Stat al Muncii cu competențe de verificare a respectării prevederilor legale referitoare la: prevenirea și eliminarea cazurilor de discriminare după orice criteriu și hărțuiri sexuale la locul de muncă;
- Biroul Național de Statistică cu competențe de colectare, prelucrare și generalizare a informațiilor statistice dezagregate pe sexe;
- autoritățile administrației publice locale (unitățile gender) cu competențe de asigurare a integrării principiului de egalitate între femei și bărbați în politici, programe, acte normative și investiții financiare la nivel local și de monitorizare a implementării programelor, organizare a campaniilor de informare, a cercetărilor și altor acțiuni privind egalitatea între femei și bărbați la nivel local;

-Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității, care asigură protecția împotriva discriminării și egalitatea tuturor persoanelor, conform legislației.

257. Elementele cheie inovatoare incluse în cadrul mecanismului instituțional o reprezintă Grupurile coordonatoare în domeniul gender din cadrul ministerelor și altor autorități administrative centrale care au scopul de asigurare a abordării complexe a egalității între femei și bărbați în politicile și programele din toate domeniile și la toate nivelurile de adoptare și aplicare a deciziilor. Membri sunt unitățile gender din subdiviziunile cu competențe de elaborare, promovare și monitorizare a politicilor în domeniul de activitate al autorității publice. Responsabilitatea pentru asigurarea realizării de către autoritatea publică a atribuțiilor stabilite și coordonarea activității eficiente a Grupului coordonator în domeniul gender revine conducătorului instituției.

258. Prevederile Legii nr.121 din 25.05.2012 asigură abordarea nondiscriminatorie, prin *inclusiunea definițiilor noi* ce țin de politica de nondiscriminare, cum ar fi: discriminare; discriminare directă; discriminare indirectă; discriminare prin asociere; segregare rasială; instigare la discriminare; victimizare; măsuri pozitive; acomodare rezonabilă; și prin *lărgirea spectrului de criterii protejate*. Legea completează mecanismul instituțional național prin instituirea unui organ colegial nou cu statut de persoană juridică de drept public - Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității<sup>131</sup>.

259. Totodată, legiuitorul a evidențiat formele grave ale discriminării, specificând modalitățile de eliminare a discriminării și a prevăzut expres în lege interzicerea oricărei forme de discriminare. În mod special, prin dispoziții speciale a fost interzisă discriminarea în 3 arii cele mai sensibile ale activității umane: în câmpul muncii, în domeniul învățământului și interzicerea discriminării privind accesul la serviciile și bunurile disponibile publicului.

260. Cadrul instituțional pentru prevenirea și combaterea discriminării și asigurarea egalității include următorii subiecți: a) Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității (Legea nr. 298 din 21.12.2012); b) autoritățile publice; c) instanțele judecătorești.

261. De asemenea legiuitorul a prevăzut și răspundere pentru faptele de discriminare: disciplinară, civilă, contravențională și penală, conform legislației în vigoare. O altă inovație vizează introducerea sarcinii inversate a probațiunii în corespundere cu standardele internaționale. Astfel persoana discriminată care înaintează o acțiune în instanța de judecată trebuie să prezinte doar faptele care permit prezumția existenței unui fapt de discriminare. Sarcina de a proba că faptele nu constituie

---

<sup>131</sup> <http://lex.justice.md/md/346943/>

discriminare revine pîrîtlui, cu excepția faptelor ce atrag răspundere penală. Persoanele care înaintează o acțiune în instanța de judecată privind fapte de discriminare se scutesc de plata taxei de stat.

262. Cadrul normativ nu conține prevederi discriminatorii față de femei, acestea fiind egale cu bărbații în fața legii, fără nici o discriminare și bucurându-se de drepturi și libertăți egale în plan economic, social, politic, civil și cultural.

263. Menționăm că pe parcursul perioadei de raportare au fost operate modificări legislative și consolidate capacitățile în domeniul nondiscriminării a învățătorilor, asistenților sociali și a comunității juridice. În acest sens pentru învățători și asistenții sociali au fost elaborate cîte un set metodologic în domeniul egalității, ce include modulul pentru trainingul de formare a formatorilor (ToT), curricula trainingului și un ghid al resurselor<sup>132</sup>.

264. Institutul Național al Justiției organizează formarea profesională continuă pentru judecători, procurori, grefieri, asistenți judiciari, șefi de secretariate ale instanțelor judecătorești, consultanți ai procurorului, consilieri de probațiune, avocați care asigură asistență juridică garantată de stat, alte persoane care activează în sectorul justiției<sup>133</sup>. Judecătorii și procurorii în funcție au obligația de a se instrui cel puțin 40 de ore pe an, dintre care 24 de ore trebuie să fie acumulate în cadrul instruirilor de profil/specialitate<sup>134</sup>.

265. În anul 2014, cu suportul Înalțului Comisar ONU pentru Drepturile Omului (OHCHR) și Uniunea Europeană (UE), la cererea Ministerului Justiției, a fost elaborat „Manualul anti-discriminare pentru judecători” care vine să acopere o lacună în ceea ce ține de asigurarea cu materiale didactice pentru pregătirea profesională a judecătorilor pentru a preveni sau combate cazurile grave de discriminare din societate.

---

<sup>132</sup> Proiectul „Promovarea egalității – Consolidarea agenților schimbării” finanțat de către Uniunea Europeană, în 2015, Studiul privind analiza compatibilității legislației naționale cu standardele europene în domeniul egalității și nediscriminării.

<sup>133</sup> Planurile de instruire în perioada de raportare au inclus următoarele module:

- Drepturile omului (subiectele: Convenția Europeană a Drepturilor Omului; Nediscriminare și Egalitate; Practica internă a aplicării tratatelor ONU în domeniul drepturilor omului; Aplicarea reglementărilor Pactului internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale; Aplicarea Convenției internaționale privind drepturile persoanelor cu dizabilități; Practica internă a aplicării tratatelor ONU în domeniul drepturilor omului; Aplicarea reglementărilor Pactului internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale. Aplicarea Convenției internaționale privind drepturile persoanelor cu dizabilități)

- Aspecte de drept penal și procedură penală (subiectele: Practica judiciară privind examinarea cauzelor legate de violență în familie; Particularitățile investigării și judecării infracțiunilor legate de trafic de persoane, organe, țesuturi și cellule; Investigarea și judecarea infracțiunilor privind viața sexuală; Standardele internaționale în domeniul combaterii torturii, tratamentului inuman sau degradant)

- Drepturile femeii (subiectele: Accesul la justiție; Respectarea și implementarea prevederilor Convenției ONU asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei).

<sup>134</sup> Activitățile de formare din planuri sunt incluse în Sistemul informațional (SI) al INJ. Judecătorii și procurorii au acces direct și personal la SI al INJ, având astfel oportunitatea de a-și selecta semestrial traseul educațional, înscriindu-se on-line, în limita locurilor disponibile, și însumând între 40-80 ore de instruire pe an.

266. În anul 2014, urmare a reorganizării Centrului pentru Drepturile Omului, a fost creat Oficiul Avocatului Poporului, care asigură respectarea drepturilor și libertăților omului și a copilului de către autoritățile publice, de către organizații și întreprinderi, indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare, de către organizațiile necomerciale și de către persoanele cu funcții de răspundere de toate nivelurile. Avocatul Poporului monitorizează și raportează modul de respectare a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului la nivel național, perfecționează legislația din domeniul drepturilor și libertăților omului, colaborează pe plan internațional în acest domeniu, promovează drepturilor și libertăților omului și mecanismele de apărare a acestora.

267. Luând în considerație recomandările Comitetului pentru eliminarea discriminării față de femei, precum și Agenda de Dezvoltare Durabilă 2030, Guvernul Republicii Moldova a adoptat cel de-al doilea document de politică publică – Strategia pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pe anii 2017-2021 și Planul de acțiuni de implementare (H.G. nr.259 din 28.04.2017). Scopul Strategiei rezidă în abilitarea femeilor și realizarea de facto a egalității între femei și bărbați, prin valorificarea potențialului uman al societății fără discriminare după criteriul de sex<sup>135</sup>.

268. Guvernul a aprobat în noiembrie 2017 un nou Plan național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2018-2022, remis Parlamentului spre adoptare. Documentul are drept scop garantarea implementării măsurilor care vor permite dezvoltarea și prosperarea în condiții egale tuturor cetățenilor, fiind asigurată abordarea drepturilor omului prin prisma a doisprezece arii de intervenții, inclusiv protejarea împotriva discriminării și promovarea egalității, prevenirea și combaterea violenței în familie și asigurarea egalității de gen.

### **Articolul 3.**

269. Cadrul normativ prevede accesul în egală măsură pentru femei și bărbați la asistența socială, ocrotirea sănătății, educație, câmpul muncii, participare în viața publică și politică. Bariere de ordin legislativ privind accesul femeilor ori prevederi de discriminare indirectă la programele de dezvoltare, limitări privind drepturile omului și libertățile fundamentale nu există.

270. Strategia națională de dezvoltare „Moldova 2020”, aprobată în 2012, reprezintă viziunea strategică a țării care identifică 8 soluții pentru creșterea economică și reducerea sărăciei. Fiind axat pe constrângerile care stagnează dezvoltarea economică a țării, documentul scoate în evidență

---

<sup>135</sup> Realizarea scopului prezentei Strategii se va atinge prin implementarea obiectivelor generale și specifice, care reflectă problemele de gen și situațiile de inegalitate sau discriminare a femeilor și bărbaților pe parcursul vieții pe următoarele arii de intervenții: participarea femeilor la nivel de luare a deciziilor; piața muncii și disparitățile salariale de gen; protecție socială și politici familiale; sănătate; educație; schimbări climatice; mecanismul instituțional, stereotipurile în societate și comunicarea non-violentă; egalitatea de gen în sectorul de securitate și apărare; bugetarea sensibilă la dimensiunea de gen.

următoarele probleme critice: educația, drumurile, accesul la finanțe și mediul de afaceri, consumul de resurse energetice, sistemul de pensii, sănătatea.

271. Raportul de evaluare intermediară a implementării Strategiei „Moldova 2020” din perspectiva drepturilor omului și a egalității de gen, a relevat faptul că documentul este concentrat pe dezvoltarea economică a țării, fără a ține cont de barierele specifice cu care se confruntă femeile și bărbații, vârstnicii, persoanele cu dizabilități, persoanele de etnie romă, minoritățile și alte segmente sociale în valorificarea oportunităților oferite prin acest document strategic<sup>136</sup>.

272. Implementarea Obiectivului general al capitolului „Sistem de pensii echitabil și sustenabil” a avut cel mai mare impact prin prisma dimensiunii de gen. Reforma pensiilor din 2016 care a ținut la atingerea unei echități mai înalte a sistemului public de asigurări sociale a contribuit la: 1) egalarea vârstei de pensionare a femeilor și bărbaților la 63 de ani; 2) unificarea modalității de calcul a pensiilor pentru unii cetățeni; 3) excluderea noțiunii de stagiul special; 4) ajustarea condițiilor de acordare a pensiei de dizabilitate la procesul contributiv.

273. Urmare procesului de naționalizare a Țintelor Obiectivelor de dezvoltare durabilă 2030, din cei 53 de indicatori sensibili la dimensiunea de gen, agreeți la nivel global, 45 au fost considerați relevanți pentru Republica Moldova în procesul de naționalizare, dintre care 42 sunt cantitativi, iar 3 sunt narativi. Menționăm că în procesul de naționalizare a Țintelor ODD, nu toți indicatorii globali sensibili la gen au fost preluați pe deplin, unii fiind or ajustați, or divizați în mai mulți indicatori, or transformați în indicatori proximi. Astfel, în ansamblu, setul național de indicatori ODD include 57 de indicatori sensibili la gen, dintre care 30 – preluați integral, iar 27 restul au fost fie ajustați, fie divizați în mai mulți indicatori.

274. Deoarece majoritatea obiectivelor Agendei de Dezvoltare Durabilă 2030 nu se regăseau în SND „Moldova 2020”, Guvernul a inițiat procesul de elaborare a unui nou document strategic care va integra în mod sinergic cele 4 domenii vaste de politici acoperite de Agenda 2030 (i) economic; (ii) social; (iii) mediu; (iv) guvernare și drepturile omului.

275. Pe parcursul perioadei indicate au fost aprobate trei Programe de Guvernare, în două dintre care (pentru ani 2013-2014 și 2015-2018) politica de gen era o componentă separată în cadrul politicilor sociale și viza: încurajarea sporirii cotei de participare a femeilor la luarea deciziilor și în structurile de reprezentare politică și publică; asigurarea egalității șanselor în domeniul social-economic; îmbunătățirea mecanismelor de conciliere a vieții de familie cu cea profesională; consolidarea

---

<sup>136</sup> Raportul a fost elaborat de Centrul Analitic Independent „Expert-Grup”, cu suportul ONU Moldova

capacităților naționale în domeniul combaterii violenței în familie; dezvoltarea instrumentelor eficiente de creditare și susținere a femeilor în dezvoltarea afacerilor proprii<sup>137</sup>.

276. În vederea asigurării implementării articolului 3 al CEDAW au fost operate modificări în mecanismul instituțional din domeniu, prin crearea grupurilor coordonatoare în domeniul gender la nivelul APC (punctul 276).

277. La nivel APL s-au instituit unități gender în aparatul Consiliului raional, Președintelui raionului revenindu-i atribuții de coordonare și responsabilizare a tuturor structurilor desconcentrate și descentralizate din teritoriu de asigurare a implementării politicii statului pe domeniul de egalitate între femei și bărbați. Este inovator că unitate gender a fost prevăzută și în administrația publică locală de nivelul I, în cadrul primăriilor, fiind exercitată de către secretar, care printre atribuțiile sale de bază urmează să asigure implementarea principiului egalității între femei și bărbați.

278. În perioada anilor 2014-2017, UN Women în parteneriat cu PNUD, cu suportul financiar al Guvernului Suediei, a implementat Programul „Femeile în politică”<sup>138</sup>. Programul respectiv a avut ca obiective susținerea creșterii nivelului de participare a femeilor în politică și în procesul de luare a deciziilor, prin crearea unui mediu favorabil participării semnificative a acestora și de a susține dezvoltarea capacităților acestor femei înainte de, în perioada și după alegeri la nivel central și local

279. În parteneriat cu MMPSF și Gender-Centru cu suportul Misiunii OSCE în Moldova a fost realizată analiza gradului de implementare a Programului național de asigurare a egalității pentru anii 2010-2015. Astfel, au fost identificate lacunele din domeniu, propuse recomandări în vederea

---

<sup>137</sup> În Programul actual de activitate a Guvernului (2016-2018) politica de gen este abordată în componenta |Politici sociale proactive, domeniu: Asistență socială și protecția familiei ce vizează:

- Consolidarea capacităților naționale în domeniul combaterii violenței în familie.
- Dezvoltarea cadrului legislativ și de politici în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie.
- Îmbunătățirea accesului victimelor traficului de ființe umane la servicii de calitate.
- Sensibilizarea opiniei publice cu privire la prevenirea și eliminarea stereotipurilor de gen, precum și a condițiilor care generează situații discriminatorii în diferite domenii

<sup>138</sup> În cadrul Programului „Femeile în politică” cca 1000 de femei au fost instruite în domeniul egalității de gen, liderismului politic și de luare a deciziilor, dintre care 8 au fost alese în calitate de primare și 90 în calitate de consiliere locale, dintre care 2 femei de etnie romă pentru prima dată alese în calitate de consiliere locale; Platforma pentru egalitate de gen a fost creată ca rețea națională, formată din 28 ONG-uri și persoane care pledează pentru egalitatea de gen, care au contribuit la monitorizarea instituțiilor de stat în implementarea angajamentelor ce vizează egalitatea de gen și s-a implicat activ în campaniile de advocacy pe dimensiunea asigurării EG și promovării drepturilor femeilor; șapte cluburi politice au fost create în șapte raioane pentru a facilita dialogul dintre potențialele femeile candidate și partidele politice și pentru a servi drept centre de dezvoltare a capacităților pentru femeile lidere; Platforma comună de dialog a femeilor deputate și secretariatul Parlamentului, au fost susținute, în perioada 2015-2016 fiind organizate 15 forumuri parlamentare regionale care au reunit peste 600 de participanți (dintre care 84 % erau femei) din grupurile marginalizate, în dialog direct cu parlamentarii și autoritățile locale. În baza experienței și practicilor acumulate, în anul 2017 Parlamentul a organizat independent 5 forumuri regionale privind participarea femeilor în politică și 8 forumuri privind prevenirea violenței împotriva femeilor, fetelor și copiilor; 39 de femei cu diferite tipuri de dizabilități din întreaga țară (inclusiv din regiunile Gagauzia și Transnistria) și-au îmbunătățit abilitățile pentru a se implica activ în viața civică și politică, în cadrul sesiunilor de instruire pe subiecte precum: rolul femeilor în istorie și societate, Strategia pentru asigurarea egalității între femei și bărbați pe anii 2017-2021, prevederile și recomandările CEDAW pentru Moldova, legislația privind dreptul persoanelor cu dizabilități, managementul campaniilor electorale, egalitatea de gen și dezvoltarea durabilă, comunicarea cu mass-media și instituțiile publice, comunicarea non-verbale, managementul strategic și tehnologiile IT pentru lobby și advocacy.

soluționării acestora<sup>139</sup> și ariile de intervenții pentru noul document strategic în domeniu. Raportul a servit drept instrument practic de promovare a Legii nr.71 din 14.04.2016, precum și la elaborarea noii Strategii pe domeniu.

280. Prin proiectul "Consolidarea Sistemului Statistic Național" lansat de Biroul Național de Statistică (BNS) și MMPSF în parteneriat cu cinci agenții ale ONU (PNUD, UN Women, UNFPA, UNICEF și OIM), s-a îmbunătățit colectarea, producerea, diseminarea și utilizarea informațiilor statistice. La fel a fost dezvoltat și pus în aplicare un nou instrument online "Pulsul de gen" pentru a facilita vizualizarea și interpretarea datelor statistice sensibile la dimensiunea de gen de către diferite categorii de utilizatori. Aproximativ 40 de indicatori de gen sunt reprezentați în graficul informativ cu alte 200 de variabile statistice.

281. BNS, în parteneriat cu organizațiile internaționale, a elaborat "Profilurile Femeilor din Republica Moldova" (2016), care includ 10 Note analitice și 10 Infografice<sup>140</sup>. Scopul profilurilor este de a informa publicul, în bază de evidențe/date, despre avantajele, capacitățile și potențialul de care dispun grupurile de femei analizate și contribuția care acestea o pot aduce la dezvoltare, mediile lor de interacțiune, oportunitățile de care beneficiază sau sunt lipsite, limitările și obstacolele cu care se confruntă.

#### Articolul 4.

282. Luând în considerație Recomandările Comitetului privind eliminarea discriminării față de femei, Guvernul Republicii Moldova a întreprins eforturi în promovarea măsurilor temporare speciale, pentru a accelera realizarea egalității de facto a femeilor cu bărbații în toate domeniile, în particular, cu privire la participarea femeilor la luarea deciziilor. Astfel, în Programul de activitate al Guvernului pentru 2011-2014, capitolul Politici de gen, a fost prevăzută introducerea cotelor în vederea facilitării promovării femeilor la poziții decizionale.

283. La data de 14 aprilie 2016 a fost adoptată Legea nr.71 pentru modificarea și completarea unor acte legislative care introduce în calitate de măsură afirmativă **cota de reprezentare de 40 % a ambelor sexe**, în scopul sporirii gradului de reprezentare a femeilor la nivelele decizionale politic și public. Modificările principale s-au referit la Legea cu privire la Guvern, completându-se cu norme

---

<sup>139</sup> [www.gender-centru.md](http://www.gender-centru.md)

<sup>140</sup> Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), în cadrul Programului comun ONU „Consolidarea sistemului statistic național”, în colaborare cu BNS și cu suportul UNWomen și al Comisiei Economice Europene a ONU (UNECE). Notele analitice includea profilurile femeilor vîrstnice, femeilor din mediul rural, femeilor în economie și afaceri, femeilor în procesul decizional, femeilor victime ale violenței, femeilor migrante, femeilor în poziții alese și numite, femeilor care trăiesc cu HIV, femeilor și fetelor rome, femeilor cu dizabilități. <http://md.one.un.org/content/unct/moldova/ro/home/publications/joint-publications/note-analitice- profilurile-femeilor-din-republica-moldova--2016.html>

privind respectarea cotei minime de reprezentare de 40% pentru ambele sexe la formarea Guvernului. Codul Electoral a fost completat cu prevederi ce vizează respectarea cotei minime de reprezentare de 40% pentru ambele sexe la întocmirea listelor de candidați pentru alegerile parlamentare și locale. Totodată, au fost prevăzute și sancțiuni de nerespectare a cotei propuse, prin refuzul *organului electoral* de a înregistra listele de candidați.

*Este important de remarcat că pe parcursul anului 2017, în contextul reformei sistemului electoral, s-a trecut de la sistemul electoral proporțional, la sistemul electoral mixt, fiind modificat Codul Electoral în acest sens. Cu referire la dimensiunea de gen, s-a prevăzut că partidele politice care vor respecta cota de cel puțin 40% de candidați femei înaintați în circumscripțiile uninominale vor beneficia de o majorare a suportului bugetar de cel puțin 10% din suma alocată pentru anul bugetar respectivului partid și de un coeficient de multiplicare pentru fiecare candidat femeie ales în circumscripția uninominală conform legislației privind partidele politice și procedurii stabilite de Comisia Electorală Centrală.*

*În scopul creării condițiilor favorabile de accesare a femeilor în politică, au fost propuse în 2018 noi modificări legislative cu referire la Finanțarea partidelor politice din bugetul de stat, cu următoarea distribuție a resurselor:*

- a) 40% - partidelor politice proporțional cu performanțele obținute în alegerile parlamentare;*
- b) 40% - partidelor politice proporțional cu performanțele obținute în alegerile locale generale;*
- c) 10% - partidelor politice proporțional care vor respecta cota de cel puțin 40% de candidați femei din numărul total al candidaților înaintați în toate circumscripțiile uninominale în alegerile parlamentare. Această majorare se va stabili din suma alocată pentru anul bugetar respectivului partid;*
- d) 5% - partidelor politice proporțional cu numărul de femei alese efectiv în funcția de deputat în Parlament pe circumscripții uninominale;*
- e) 5% - partidelor politice proporțional cu tinerii aleși efectiv în cadrul alegerilor parlamentare și locale generale.*

*În Legea nr. 5-XVI din 9 februarie 2006 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați au fost incluse prevederi similare ce vizează obligativitatea partidelor politice de a contribui la asigurarea egalității de drepturi și de șanse între membrii săi femei și bărbați, respectând o cotă minimă de reprezentare de 40% pentru ambele sexe la asigurarea reprezentării în organele de conducere și la reprezentarea femeilor și bărbaților în listele de candidați fără discriminare după criteriul de sex.*

284. Remarcăm că în anul 2017, în contextul realizării reformei administrației publice centrale, a fost abrogată Legea nr.64-XII din 31 mai 1990 cu privire la Guvern, fiind adoptată o nouă Lege a Guvernului nr.136 din 07.07.2017. Legea nouă nu conține prevederile ce vizează cota de reprezentare de 40 % pentru ambele sexe la formarea Guvernului, ci stipulează că candidatul la funcția de Prim-ministru trebuie să țină cont de legislația în domeniul asigurării egalității de șanse între bărbați și femei, corelate cu criteriile de profesionalism și de merit.

285. Protecția maternității rămâne a fi un obiectiv primordial al activității Guvernului. Astfel, cadrul legislativ național prevede acordarea concediilor sociale ce includ: concediul de maternitate (ce include perioada prenatală și postnatală) și concediul parțial plătit pentru îngrijirea copilului.

286. De indemnizații de maternitate beneficiază în conformitate cu art.16 din Legea nr.289-XV din 22.07.2004 privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă și alte prestații de asigurări sociale (modificată ulterior) asiguratele, soțiile aflate la întreținerea soților salariați și șomerele care s-au aflat la evidență în instituțiile medico-sanitare din Republica Moldova, care au dreptul la concediu de maternitate.

287. Cuantumul lunar al indemnizației de maternitate este de 100% din baza de calcul stabilită de către unitatea economică în care angajata își desfășoară activitatea de bază, conform art.7 a Legii sus menționate. Baza de calcul a indemnizației de maternitate o constituie venitul mediu lunar asigurat, realizat în ultimele 12 luni calendaristice premergătoare lunii producerii riscului asigurat, venit din care au fost calculate contribuții individuale de asigurări sociale.

288. De indemnizație lunară pentru creșterea copilului până la vârsta de 3 ani beneficiază, la cerere, opțional: unul dintre părinți, bunelul, bunica, o altă rudă care se ocupă nemijlocit de îngrijirea copilului, precum și tutorele, dacă sînt persoane asigurate și îndeplinesc condițiile de realizare a stagiului de cotizare (de cel puțin 3 ani sau de cel puțin 9 luni în ultimele 24 de luni premergătoare datei producerii riscului asigurat). Cuantumul indemnizației lunare pentru creșterea copilului până la vârsta de 3 ani constituie 30% din baza de calcul, dar nu mai puțin de 540 de lei pentru fiecare copil.

289. Legislația în domeniul raporturilor de muncă prevede norme de protecție a femeilor gravide, femeilor care au născut de curînd sau celor care alăptează cu referire la transferul sau permutarea, în conformitate cu certificatul medical, la o muncă mai ușoară, neadmiterea atragerii la muncă de noapte, la muncă suplimentară, la muncă în tură continuă și la muncă în zilelele de sărbătoare nelucrătoare. Totodată legea interzice utilizarea muncii femeilor gravide, a femeilor care au născut de curînd și a celor care alăptează la lucrări subterane în mine, precum și în orice alte activități care prezintă riscuri pentru securitatea sau sănătatea lor ori care pot avea repercusiuni asupra sarcinii sau alăptării;

290. În anul 2016, a fost transpusă în cadrul normativ național Directiva Parlamentului European și Consiliului 92/85/CEE din 19 octombrie 1992 privind introducerea de măsuri pentru promovarea îmbunătățirii securității și a sănătății la locul de muncă în cazul lucrătoarelor gravide care au născut de curînd sau care alăptează, care prevede cerințe minime de securitate și sănătate în muncă<sup>141</sup>.

291. În învățămîntul profesional tehnic secundar, postsecundar și superior la admitere au fost incluse prevederi ce vizează măsuri temporare speciale pentru diferite grupuri vulnerabile<sup>142</sup>.

---

<sup>141</sup> Hotărîrea Guvernului Nr. 1408 din 27.12.2016 privind Cerințele minime de securitate și sănătate în muncă pentru protecția salariaților gravide, care au născut de curînd sau care alăptează  
<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=368177>

<sup>142</sup> În învățămîntul superior s-a stabilit cota de 15% din numărul total de locuri (la fiecare specialitate/domeniu de formare profesională), la învățămîntul profesional tehnic la programe de formare profesională tehnică secundară se alocă 20% din numărul total de locuri, iar la programe de formare profesională tehnică postsecundară și postsecundară nonterțiară se alocă 15%, toate prevăzute în planul de înmatriculare cu finanțare bugetară, pentru următoarele categorii de candidați: a) orfani și acei rămași fără ocrotire părintească; b) cu grad de dizabilitate sever sau accentuat, care le permite urmarea studiilor și practicarea profesiei în specialitatea aleasă; c) cu ambii părinți cu grad de dizabilitate; d) ai căror părinți au participat la acțiunile militare pentru apărarea integrității și independenței Republicii Moldova, la războiul din Afganistan sau la lichidarea consecințelor avariei de la Cernobîl; militarii-participanți la operațiunile militare post-conflict cu caracter umanitar în Irak; e) din familiile cu patru și mai mulți copii, aflați la întreținere; f) absolvenți ai școlilor din localitățile de est ale R. Moldova și din mun. Bender, care au studiat conform programelor de învățămînt aprobate de Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova, precum și absolvenții Liceului Teoretic „A. Mateevici” din Sănătăuca, r-nul

292. În conformitate cu prevederile Strategiei de dezvoltare a poliției 2016-2020 și în vederea realizării acțiunii prevăzute în cadrul Programului de suport bugetar al Uniunii Europene pentru reforma poliției 2017-2020 (componenta A.1.2 „Creșterea participării femeilor în poliție”) a fost elaborat Planul de acțiuni privind creșterea ponderii și rolului femeilor în poliție care își propune până în 2020 să majoreze numărul de femei din personalul poliției până la 20% a și să asigure un minim de 15% a acestora în rândurile de ofițeri.

293. Art. 42 al Codului Audiovizualului prevede respectarea cotei minime de reprezentare de 40% pentru ambele sexe la desemnarea componentei Consiliului Coordonator al Audiovizualului.

#### **Articolul 5.**

294. În cadrul instituțiilor de învățământ se realizează mai multe discipline în scopul promovării valorilor egalității de gen, relațiilor sănătoase în familie, comunicare non-violență, parteneriat de gen.

295. În conținutul Curriculumului la dirigenție, modulul „Cultura comportamentului etic” sunt abordate rolurile și stereotipurile de gen. Dirigenția, ca disciplină se predă în clasele I-XII.

296. Pe parcursul anului de studiu 2016-2017 a fost implementată disciplina „Relații armonioase în familie” în 21 de licee din țară, elaborată de Centrul Internațional "La Strada", care cuprinde informații generale privind familia ca instituție socială, aspecte gender și multiculturale și abordează abilități concrete de relaționare necesare la etapa inițierii relațiilor și avertizează tinerii asupra fenomenului violenței în familie, în special, asupra semnelor de manipulare și abuz la etapa inițierii relațiilor.

297. În vederea prevenirii/eliminării discriminării în bază de gen și a violenței în familie, promovării egalității de gen și relațiilor parteneriale între fete și băieți a fost implementat Proiectul ”Promovarea egalității de gen” în parteneriat cu AO Gender-Centru, Ministerul Educației și Misiunea OSCE în Moldova (2015-2017), fiind instruiți peste 2500 de elevi, cadre didactice și manageriale din școlile profesionale/colegii din țară<sup>143</sup>.

298. Prin Ordinul ministrului educației nr.77 din 22.02.2013, a fost aprobată Procedura de organizare instituțională și intervenție a lucrătorilor instituțiilor de învățământ în cazurile de abuz, neglijare, exploatare și trafic al copilului, iar prin Ordinul ministrului educației din 23.08.2013 – Metodologia de aplicare a Procedurii. Cu suportul UNESCO, a fost elaborat Ghidul metodologic „Prevenirea violenței în instituția de învățământ”, Chișinău (2017), destinat personalului din instituțiile de învățământ general și profesional tehnic și care, împreună cu informațiile despre natura, cauzele, tipurile și consecințele

---

Florești, originari din localitățile de est ale Republicii Moldova; g) din familiile de romi; h) tinerii care au efectuat serviciul militar în termen.

<sup>143</sup> <http://www.osce.org/moldova/208616>

violenței în instituția de învățământ, include și recomandări pentru soluționarea conflictelor de orice natură, și nu doar dintre băieți și fete, pe cale nonviolentă.

299. Studiul BNS „Utilizarea timpului”, 2013, relevă o anumită divizare a rolurilor femeilor și bărbaților în realizarea activităților de îngrijire a gospodăriei și familiei. Astfel, femeile sunt ocupate într-o măsură mai mare (conform timpului alocat) în activitățile de pregătire a hranei, întreținere a casei, confecționare / întreținere a hainelor/încălțăminte, procurare a bunurilor/serviciilor și de îngrijire a copiilor, bătrânilor sau bolnavilor din familie. Bărbații, în schimb, se ocupă mai mult cu grădinaritul, îngrijirea animalelor, construcțiile și reparațiile în gospodărie. Femeile și bărbații utilizează în mod diferit timpul pentru unele și aceleași activități umane. Bărbații, în medie, lucrează pentru un venit cu 45 minute mai mult pe zi decât femeile. Femeile, în schimb, se dedică cu 2 ore pe zi mai mult activităților și grijilor gospodărești/casnice<sup>144</sup>.

300. Conform Studiului „Bărbații și egalitatea de gen în Republica Moldova” (2015)<sup>145</sup>, 90,5% dintre bărbați și 81,5% dintre femei consideră că pentru o femeie cel mai important lucru este a avea grijă de casă și de a găti pentru familia ei. Ponderea bărbaților care consideră că schimbarea scutecelor, spălarea și alimentarea copiilor sunt responsabilitățile femeii este și mai mare – 95%. Acest indicator este destul de mare și printre femei – 75,1% (3 din 4 femei) fiind de acord cu această afirmație.

301. În vederea respectării principiilor egalității de gen în mass-media, în perioada anilor 2015–2016, Asociația Presei Independente (API) a realizat „Programul de susținere a instituțiilor mass-media în asigurarea egalității de gen”<sup>146</sup>. Ulterior, în anul 2017, 37 de instituții media au trecut prin procesul de auto-monitorizare și au semnat angajamente de respectare a principiilor egalității de gen în mass-media.

302. Printre acțiunile întreprinse de Guvern, în conformitate cu recomandările Comitetului de a combate stereotipurile de gen și a atitudinilor patriarhale cu privire la rolurile femeilor și bărbaților în familie și în societate, au fost diversificate concediile sociale, prin includerea unui noi tip de concediu destinat taților – **concediul paternal**, acordat în baza cererii scrise, în primele 56 de zile de la nașterea copilului, pe o perioadă de 14 zile calendaristice. Pe perioada concediului paternal, salariatul

---

<sup>144</sup> <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=4055>

Totodată, părinții de la sate dedică mai puțin timp copiilor săi. În plus, procentul părinților de la sate care îngrijesc copiii este semnificativ mai mic decât al celor din orașe. Zilnic, în mediul rural părinții dedică copiilor în medie 2,0 ore pe zi, sau cu 0,3 ore (18 minute) mai puțin decât în mediul urban. Dacă e să facem analiza pe tipuri de îngrijire, atunci la sate părinții acordă mai mult timp îngrijirii fizice a copiilor și supravegherii lor, dar mai puțin timp activităților interactive de citit, jucat și vorbit cu copilul. Drept rezultat, copiii din sate beneficiază de mai puține activități educative și de dezvoltare a abilităților cognitive, față de cei din orașe.

<sup>145</sup> [http://cdf.md/files/resources/130/Raport\\_Barbatii%20si%20egalitatea%20de%20gen.pdf](http://cdf.md/files/resources/130/Raport_Barbatii%20si%20egalitatea%20de%20gen.pdf)

<sup>146</sup> În cadrul Programului ONU „Femeile în Politică”, implementat de UN Women și PNUD, în parteneriat cu Fundația Est-Europeană și Centrul ”Parteneriat pentru Dezvoltare”, finanțat de Guvernul Suediei

beneficiază de o indemnizație paternală care nu poate fi mai mică decât mărimea salariului mediu cuvenit pentru perioada respectivă și care este achitată din fondul de asigurări sociale.

303. Angajatorul este obligat să încurajeze salariații să beneficieze de concediu paternal. Cazurile în care angajatorul creează situații cu efect de dezavantajare a angajaților, care iau concediu paternal, sunt considerate cazuri de discriminare din partea angajatorilor și se sancționează conform legii.

304. În vederea informării și încurajării bărbaților să beneficieze de concediul paternal, MSMPS în parteneriat cu UN Women Molodva au realizat un spot video la acest subiect, difuzat la posturile TV național și rețelele de socializare<sup>147</sup>.

305. În scopul creșterii gradului de implicare a părinților și a reprezentanților legali în dezvoltarea copiilor, în anul 2015, a fost elaborată Strategia intersectorială de dezvoltare a abilităților și competențelor parentale pentru anii 2016-2022 (Hotărârea Guvernului nr. 1106 din 03.10.16).

306. De asemenea, a fost elaborat suportul metodologic ”Comunicăm eficient cu familia”, destinat echipelor comunitare (educator, asistent medical, asistent social) în vederea îmbunătățirii practicilor de îngrijire și educare a copiilor mici și a incluziunii socio-educative a acestora. În proces au fost implicați 1020 de profesioniști, constituind 340 de echipe comunitare din 20 de raioane ale țării, și circa 4000 de părinți<sup>148</sup>.

307. În Moldova, 63% dintre femei sunt afectate de violența în familie din partea soțului/partenerului pe parcursul vieții de la vârsta de 15 ani, iar o femeie din 10 a menționat că cel puțin o dată pe parcursul vieții a suferit din cauza violenței economice. Cadrul normativ pe domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie pe parcursul ultimilor 10 ani a fost îmbunătățit considerabil prin eficientizarea mecanismului de soluționare a actelor de violență în familie și armonizarea la standardele internaționale, inclusiv la Convenția Consiliului Europei cu privire la prevenirea și combaterea violenței față de femei și violenței în familie (Convenția de la Istanbul).

308. Cu adoptarea Legii nr.45 din 01.03.2007 privind prevenirea și combaterea violenței în familie, s-a făcut un pas important în stoparea actelor de violență și recunoașterea angajamentelor internaționale de respectare a drepturilor omului de către Republica Moldova. Legea nr.45 vizează „consolidarea, ocrotirea și sprijinirea familiei, pentru asigurarea respectării principiilor fundamentale

---

<sup>147</sup> [https://www.youtube.com/watch?v=JxazCF6E1N8&index=13&list=PLW8rTWcbumlc\\_BiH2kuObnNi-AYMkgIOF](https://www.youtube.com/watch?v=JxazCF6E1N8&index=13&list=PLW8rTWcbumlc_BiH2kuObnNi-AYMkgIOF)

<sup>148</sup> Cu sprijinul UNICEF, a demarat un proiect de elaborare și pilotare a programelor de educație parental pentru formarea inițială a cadrelor didactice (formarea educatorilor parentali) și instruirea echipelor comunitare de profesioniști (educator, asistent social, asistent medical). Se preconizează instruirea a circa 1000 de profesioniști comunitari în promovarea/implementarea programelor de educație parentală și îmbunătățirea capacităților parentale a circa 10000 de părinți.

ale legislației referitor la familie, egalității de șanse între femei și bărbați în realizarea dreptului lor uman la viață fără violență”.

309. Noi modificări legislative au fost operate prin adoptarea Legii nr.196 din 28.07.2016 care a consolidat și eficientizat mecanismul de protecție a victimelor prin: introducerea **ordinului de restricție de urgență** pentru victimele violenței în familie, **sanționarea mai dură a agresorilor** pentru încălcarea ordinului de restricție și a ordonanței de protecție și obligarea acestora de a urma programe de reeducare și reducere a violenței. Legea la fel prevede obligații specifice din partea statului cum ar fi, susținerea serviciilor existente pentru victimele violenței în familie și crearea unor noi servicii (centre pentru agresori, servicii specializate, etc.), plata unor compensații financiare pentru victime, scutirea acestora de plata taxei de stat și asigurarea asistenței juridice garantate de stat, etc.

310. Prin legea nr.196 din 28.07.2016 a fost completat și Codul Contravențional cu trei articole importante cu referire la domeniul violenței în familie și violenței față de femei. Astfel, au fost introduse următoarele articole: 781 – Violența în familie; 782 – Acte de persecuție; 318<sup>1</sup> – Neexecutarea ordinului de restricție de urgență.

311. Codul de Procedura Civilă a fost completat cu prevederi ce vizează situațiile de imposibilitate de depunere a cererii de către victimă sau victimă-copil, totodată prevăzându-se responsabilitatea profesioniștilor în aceste cazuri, dreptul victimei de a solicita asistență juridică garantată de stat.

312. Codul Penal a fost modificat prin expunerea a două articole în redacție nouă: art. 133<sup>1</sup> – membru de familie; art. 201<sup>1</sup> – violența în familie, în conformitate cu standardele internaționale și a fost completat cu un articol nou 320<sup>1</sup> – Neexecutarea măsurilor din ordonanța de protecție a victimei violenței în familie.

313. Pe parcursul anilor, în perioada 25 noiembrie -10 decembrie în Moldova se desfășoară Campania internațională “16 zile de activism împotriva violenței în bază de gen”<sup>149</sup>.

Rolul coordonator în vederea desfășurării Campaniei îl deține MSMPS, în cooperare cu ONG-le active în domeniu, organizațiile internaționale.

314. În țară funcționează o rețea de servicii specializate, care prestează servicii victimelor violenței în familie și copiilor acestora (12 centre ce oferă plasament, centre de zi și linia fierbinte pentru cazurile de violență în familie).

---

<sup>149</sup> Structurile de stat, APL în parteneriat cu OSC cu suportul organismelor internaționale (Misiunii OSCE în Moldova, UNFPA, UNDP, UNWomen, UNAIDS, OIM etc.) participă la realizarea diverselor activități în cadrul Campaniei mondiale “16 zile de activism împotriva violenței în bază de gen”, focusate pe informarea populației asupra fenomenului VF ca încălcare a drepturilor omului, protecția și asistența victimelor VF, soluționarea și combaterea acțiunilor violente etc.

315. În curricula Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, cât și în programele de instruire inițială și continuă a polițiștilor este inclus modulul „Violența în familie”.

316. În perioada 2015-2017, cu suportul COE, Republica Moldova a implementat Proiectul „Îmbunătățirea accesului femeilor la justiție în cinci țări ale Parteneriatului Estic” (Armenia, Azerbaidjan, Georgia, Republica Moldova și Ucraina). INJ a fost coordonatorul național al implementării proiectului. În cadrul proiectului, au fost elaborate Studiul „Barierele, remediile și bunele practici privind accesul femeilor la justiție în Republica Moldova” și Manualul de formare pentru judecători și procurori întru asigurarea accesului femeilor la justiție, precum și au fost oferite instruiți pentru profesioniștii din domeniul justiției.

317. Masculinizarea și feminizarea profesiilor rămâne a fi o provocare atât în sistemul educațional, cât și pe piața muncii, femeile fiind subreprezentate în așa domenii ca: tehnologii informaționale, construcții, industrie, agricultură. Totodată acestea predomină în domenii ca: servicii, educație, sănătate, asistență socială.

318. În anul 2016, utilizarea limbajului sexist și a publicității sexiste au fost interzise prin lege, prevăzându-se și sancțiuni contravenționale corespunzătoare<sup>150</sup>. La acest subiect, MSMPS în parteneriat cu UN Women au realizat un spot video de sensibilizare a populației privind publicitatea sexistă și promovării/asigurării principiului egalității între femei și bărbați în societate, rulat la posturile TV naționale și rețelele de socializare<sup>151</sup>.

319. În perioada de raportare în scopul combaterii stereotipurilor de gen și prevenirii și combaterii violenței în familie, MSMPS în parteneriat cu UN Women Moldova au realizat și difuzat la canalele de televiziune cu acoperire națională (în limbile română și rusă) 4 spoturi video tematice ce îndeamnă societatea spre acțiuni de toleranță ”0” și prevenire a violenței față de femei și violenței în familie<sup>152</sup>.

320. MSMPS în parteneriat cu HELP Age Moldova au realizat 3 spoturi video în limbile română și rusă, ce abordează diferite tipuri de violență, pentru a sensibiliza și informa populația cu privire la fenomenul violenței față de persoanele în etate<sup>153</sup>. Au fost implementate mai multe proiecte în scopul

---

<sup>150</sup> <http://lex.justice.md/md/365019/>

<sup>151</sup> [https://www.youtube.com/watch?v=zNdzbL14UrY&index=16&list=PLW8tTWcbumlc\\_BiH2kuObnNi-AYMkgIOF;](https://www.youtube.com/watch?v=zNdzbL14UrY&index=16&list=PLW8tTWcbumlc_BiH2kuObnNi-AYMkgIOF;)  
[https://www.youtube.com/watch?v=pIRd2kMTrBY&list=PLW8tTWcbumlc\\_BiH2kuObnNi-AYMkgIOF&index=8;](https://www.youtube.com/watch?v=pIRd2kMTrBY&list=PLW8tTWcbumlc_BiH2kuObnNi-AYMkgIOF&index=8;)

<sup>152</sup> <https://www.youtube.com/watch?v=obkXg97VD0Q&index=20&list=PLW8tTWcbumlcH30f6oIayUrFIjy6gqk0U;>  
<https://www.youtube.com/watch?v=HAeetHS3828&index=18&list=PLW8tTWcbumlcH30f6oIayUrFIjy6gqk0U>  
<https://www.youtube.com/watch?v=obkXg97VD0Q&list=PLW8tTWcbumlcH30f6oIayUrFIjy6gqk0U&index=20>

<sup>153</sup> <https://www.youtube.com/watch?v=HWL20MWoojQ&list=PLzbdidOr2e1TsekVuqGtRx6dthmLWpEkU&index=4>

fortificării specialiștilor echipelor multidisciplinare teritoriale, a grupurilor comunitare a vârstnicilor, în prevenirea și combaterea violenței față de femeile în etate<sup>154</sup>.

321. În scopul protejării sănătății reproductive a femeilor, cadrul normativ în domeniul raporturilor de muncă interzice utilizarea muncii femeilor la lucrări cu condiții de muncă grele și vătămătoare, precum și la lucrări subterane<sup>155</sup>.

#### **Articolul 6.**

322. Republica Moldova a creat un cadru legal și instituțional de prevenire și combatere a traficului de ființe umane, eforturile fiind coordonate de Comitetul Național pentru Combaterea Traficului de Ființe Umane.

323. În perioada raportării, Guvernul a consolidat cadrul legal existent prin introducerea unor modificări, precum și prin adoptarea unor acte normative noi<sup>156</sup>, în scopul ghidării și producerii rezultatelor de impact cu privire la prevenirea traficului de ființe umane, combaterea infracțiunilor de TFU, protecția și asistența victimelor și potențialelor victime<sup>157</sup>.

324. O nouă reglementare legislativă ce vizează sistemul de reabilitare a victimelor infracțiunilor, inclusiv victimele TFU reprezintă Legea nr.137 din 29.07.2016, care asigură condiții minime de reabilitare a victimelor infracțiunilor, protecția și respectarea drepturilor și intereselor legitime ale acestora, prin punerea la dispoziție a unor servicii de suport cum ar fi: consiliere informațională a victimelor infracțiunilor cu privire la drepturile și serviciile de care pot beneficia; consiliere psihologică; asistență juridică garantată de stat; compensare financiară de către stat a prejudiciului cauzat prin infracțiune.

---

<sup>154</sup> Proiectul „Tăcerea nu e o soluție: Abuzul asupra vârstnicilor în Republica Moldova” HelpAge/ Gender-Centru/MMPSF, finanțat de către Uniunea Europeană (IEDDO / EIDHR) (2013-2015); Proiectul ”Realizarea drepturilor omului prin integrarea egalității de gen și a perspectivei de vârstă în Moldova, implementat de HelpAge Moldova cu suportul German Government (BMZ) (2018-2018); Proiectului “Realizarea drepturilor fundamentale ale femeilor în vârstă din Moldova”, HelpAge / Gender-Centru cu suportul UN Trust Fund (2017-2018).

<sup>155</sup> Art. 248 Codul Muncii, Hotărârea Guvernului Nr. 264 din 06.10.1993 privind aprobarea Nomenclatorului industriilor, profesiilor și lucrărilor cu condiții de muncă grele și nocive, proscrie femeilor și Normelor de solicitare maximă, admise pentru femei la ridicarea și transportarea manuală a greutăților.

<sup>156</sup> Hotărârea Guvernului nr. 210 din 24.03.14 cu privire la acordarea înlesnirilor la eliberarea actelor de identitate; Hotărârea Guvernului nr. 228 din 28.03.2014 cu privire la aprobarea Regulamentului de activitate a echipelor multidisciplinare teritoriale din cadrul Sistemului național de referire; Hotărârea Guvernului nr. 898 din 30.12.2015 pentru aprobarea Regulamentului-cadru cu privire la organizarea și funcționarea Serviciului de asistență și protecție a victimelor traficului de ființe umane și a standardelor minime de calitate, Legea nr.32 din 16.03.2018.

<sup>157</sup> Planurile naționale pentru prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, inclusiv cel recent, pentru anii 2014-2016, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.484 din 26.06.2014; Regulamentul Comitetului Național pentru combaterea traficului de ființe umane, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.472 din 2008; Legea nr.241-XVI din 2005 privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane; Strategia Sistemului Național de Referire pentru protecția și asistența victimelor și potențialelor victime a traficului de ființe umane și Planul de acțiuni al acesteia, adoptată prin Hotărârea Parlamentului nr. 257 din 05.12.2008; aprobarea Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului prin Hotărârea Guvernului nr.270 din 08.04.2014, Setului de măsuri privind realizarea acțiunilor prioritare în domeniul prevenirii și combaterii traficului de ființe umane aprobat de Prim ministru la data de 04.08.2017.

325. În conformitate cu art.165 și art.206 din Codul Penal, traficul de ființe umane și traficul de copii se pedepsește cu închisoarea de la 6 la 20 de ani și respectiv de la 10 la 20 ani, cu privarea dreptului de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani, iar persoana juridică se pedepsește cu o amendă în mărime de la 3000 la 10000 de unități convenționale, cu privarea de dreptul de a desfășura o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

326. Cu referire la activitățile de prevenire a TFU, Guvernul în parteneriat cu societatea civilă și partenerii de dezvoltare au realizat anual campanii informaționale la nivel național și local, fiind posibilă o acoperire mai largă a numărului de persoane informate și sensibilizate, prin implicarea diferitor grupuri țintă ale populației – copii, tineri, adulți. De asemenea, prin intermediul Sistemului național de referire (SNR) pentru protecția și asistența victimelor și potențialelor victime ale TFU au continuat acțiunile de prevenire pro-activă, prin asistența potențialelor victime – persoane deosebit de vulnerabile care pot deveni victime ale TFU<sup>158</sup>.

327. În perioada de raportare, în platforma SNR au continuat instruirile echipelor multidisciplinare, precum și a profesioniștilor din alte domenii: Serviciul vamal; Reprezentanți ai corpului diplomatic (consuli); Poliția de frontieră; Mediatori Comunitari; Medici; Parajuriști; Avocați; ANOFM/ATOFM. Scopul major al acestora a constat nu doar în familiarizarea specialiștilor cu prevederile legislației internaționale și naționale, precum și în abilitarea acestora pentru colaborarea în procesul de identificare și asistență a victimelor și potențialelor victime TFU.<sup>159</sup>

328. În instituțiile penitenciare din Moldova, în prezent își execută pedeapsa cu închisoarea pentru săvârșirea infracțiunilor prevăzute la art.165 CP (traficul de ființe umane) - 139 persoane și 206 CP(traficul de copii) – 51 persoane (tabelul 3, Anexa 1).

329. În perioada de raportare, MSMPS, în parteneriat cu OIM în Moldova, a desfășurat repatrierea 352 persoane, din care 103 victime ale TFU, 62 persoane în dificultate și 187 minori neînsoțiți (tabelul 2, Anexa 1)..

---

<sup>158</sup> Campaniile informaționale s-au axat pe sensibilizarea publicului cu privire la TFU, prevenirea traficului în scopul exploatării prin muncă, promovarea utilizării sigure a internetului și reducerea vulnerabilității la fenomen a anumitor grupuri sociale. Astfel în perioada de raportare a fost anual comemorată **Ziua Europeană de luptă împotriva traficului de ființe umane** prin organizarea meselor rotunde, emisiunilor TV, teatrul social, lecții deschise în cadrul instituțiilor de învățământ, precum și distribuirea materialelor informative. Remarcabilă în acest sens este și lansarea în 2017 a Campaniei de informare "**Invizibili printre noi**" și desfășurarea acesteia la nivel local. Scopul campaniei a fost de a sensibiliza și a informa societatea despre riscurile și consecințele fenomenului traficului de persoane, cu accent pe anumite grupuri de risc, printre care copii ai străzii, rămași fără îngrijirea părintească, orfani, tineri absolvenți ai instituțiilor rezidențiale, victime ale violenței în familie, persoane cu dizabilități, persoane vârstnice.

Un alt eveniment de sensibilizare a populației, cu amploare națională reprezintă concursul foto și video Plural+Moldova realizat anual în cadrul căruia copii și tineri prezintă fotografii și video elaborate pe tema migrației și diversității. Concursul face parte din inițiativa globală a Alianței pentru Civilizație ONU și OIM.

<sup>159</sup> În cadrul SNR, s-a asigurat în continuare asistența și protecția victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane la servicii de calitate. Astfel, în perioada 2013-2017 au fost asistate 6124 persoane din care 569 victime ale TFU și 5555 potențiale victime ale TFU.

330. Până la momentul de față, comunitatea antitrafic a acumulat o experiență vastă pe domeniul de referință, inclusiv prin elaborarea și realizarea de către Guvernul RM a 6 Planuri de acțiuni pentru perioadele: 2001, 2005 – 2006, 2008 – 2009, 2010 – 2011, 2012 – 2013 și 2014 – 2016.

331. În vederea eficientizării resurselor umane și financiare și consolidării mecanismului instituțional din domeniu a fost în premieră aprobată Strategia națională de prevenire și combatere a traficului de ființe umane pentru anii 2018-2023 și a Planului de acțiuni privind realizarea Strategiei pentru anii 2018-2020<sup>160</sup>.

332. Menționăm și eforturile depuse în domeniul cooperării internaționale, atât în ceea ce privește cooperarea organelor de drept și celor de ordine publică, făcând posibilă instruirea echipelor comune de investigații, cât și în abordarea traficului de ființe umane în dimensiunea domeniul de protecție socială<sup>161</sup>.

333. La momentul actual, în Republica Moldova lipsește o interpretare oficială – legislativă sau judiciară a noțiunii de „prostituție”. Nu există niciun act normativ și nici o hotărâre explicativă a Plenului Curții Supreme de Justiție în care să fie definită noțiunea analizată.

334. Reieșind din abordarea prohibiționistă a fenomenului prostituției cadrul legal conține prevederi pentru sancționarea acțiunilor respective prin reflectarea acestora în infracțiunile conexe fenomenului: articolul 135<sup>1</sup> Infracțiuni împotriva umanității; articolul 165 Traficul de ființe umane; articolul 206 Traficul de copii; articolul 208 Atragerea minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale; Pornografia infantilă 208<sup>1</sup>; 208<sup>2</sup> Recurgerea la prostituția practică de un copil al CP. Totodată în articolul 220 CP legiuitorul a prevăzut în calitate de infracțiune îndemnul sau determinarea la prostituție ori înlesnirea practicării prostituției, ori tragerea de foloase de pe urma practicării prostituției de către o altă persoană, dacă fapta nu întrunește elementele traficului de ființe umane, se pedepsesc cu amendă în mărime de la 650 la 1350 unități convenționale sau cu închisoare de la 2 la 10 ani.

---

160 Scopul Strategiei constă în asigurarea unui nivel eficient de prevenire și combatere a TFU, în conformitate cu standardele internaționale și paradigma celor 4P ale politicii în acest domeniu, care includ: prevenirea TFU; protecția socială și asistența victimelor TFU; investigarea și urmărirea penală; dezvoltarea cooperării internaționale și măsurile generale de implementare a politicii: cadrul legal și de reglementare, capacitățile resurselor umane, managementul informațional, inclusiv coordonarea și monitorizarea, precum și mobilizarea resurselor financiare necesare.

161 În perioada de referință ofițerii CCTP au desfășurat operațiuni și cooperări internaționale cu parteneri din următoarele țări: Belgia, Federația Rusă, Republica Benin, Regatul Cambodgia, Statele Unite ale Americii, Germania, Ucraina, Turcia. În perioada 2013-2017 Procuratura Generală a înaintat autorităților competente ale altor state 69 cereri de comisii rogatorii pe cauze penale ce se referă la infracțiunile prevăzute de art. 165 Cod Penal și art. 206 Cod Penal, dintre care: 45 cereri au fost expediate autorităților competente ale Federației Ruse, 1-Cambodgiei, 2- Portugaliei, 6- Ucrainei, 3- Italiei, 1- Sloveniei, 1- Turciei, 1- Ciprului, 2-Greciei, 1-Elveției, 2-România, 1-Germaniei, 1- Estoniei, 1-Cehiei. Totodată, pe parcursul perioadei de referință în adresa Procuraturii Generale au parvenit pentru executare 13 cereri de comisii rogatorii pe cauze penale, dintre care: 2 cereri din partea Belgiei; 2- Ucrainei; 1-Slovaciei; 1- Italiei; 1-Portugaliei; 1- Turciei; 1-Spaniei; 1- Federației Ruse.

335. De asemenea reglementarea practicării prostituției ca faptă cu grad de pericol social mai redus se regăsește în articolul 89 al Codului contravențional și se pedepsește cu o amendă de la 24 la 36 unități convenționale. Accentuăm asupra faptului că nu sunt pasibili de răspundere persoanele, care se folosesc de serviciile prestate de către lucrătoarele sexului comercial. La fel activitatea de producere, comercializare, difuzare sau păstrare a produselor pornografice și se sancționează conform Codul contravențional (art.90) cu amendă de la 24 la 30 unități convenționale, aplicată persoanei fizice ori amendă de la 60 la 90 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

336. În perioada de referință a fost elaborat un proiect de lege prin care au fost propuse modificări la actualul articol 89 al Codului Contravențional ce vizează definiția practicării prostituției, precum și un element nou cu privire la pedepsirea beneficiarului care a procurat serviciile sexuale contra plată, totodată fiind menținută norma contravențională și sancționarea persoanei care oferă astfel de servicii.

337. De asemenea menționăm elaborarea a două Studii pe domeniu de analiză a fenomenului violenței sexuale din perspectiva juridică și socială<sup>162</sup>.

338. În cazul infracțiunii privind raportul sexual săvârșit prin constrângere fizică sau psihică a persoanei sau profitând de imposibilitatea acesteia de a se apăra ori de a-și exprima voința, art. 171 Violul al CP prevede pedeapsa cu închisoarea de la 3 la 20 ani sau detenție pe viață.

339. Totodată, reiterăm faptul că pînă în anul 2014, la investigarea infracțiunilor de natură sexuală procurorii se ghidau de Instrucțiunile metodice adoptate în anul 2008, care au fost abrogate în decembrie 2014. În 2016 au fost definitive Liniile directorii de investigare a infracțiunilor privind viața sexuală, în conformitate cu principiile bazate pe drepturile omului, fiind recomandări metodologice de uz intern pentru procurori, respectiv nu au fost publicate și nu sunt disponibile nici judecătorilor și nici ofițerilor de urmărire penală, care au competența de exercitare a urmăririi penale a acestei categorii de infracțiuni.

340. În vederea monitorizării activității agențiilor private de plasare în câmpul muncii peste hotare a fost elaborat și înaintat Parlamentului spre aprobare proiectul de lege cu privire la promovarea ocupării forței de muncă care va include reglementări cu referire la monitorizarea activității agențiilor private; excluderea parțială a interdicției de a percepe plăți, astfel Guvernul va putea stabili o listă de servicii care vor fi prestate contra plată de către agențiile private.

341. În contextul monitorizării aspectelor migraționale și a impactului acestui fenomen, a fost aprobată Hotărîrea Guvernului nr.634 din 24.08.2012 cu privire la aprobarea Listei indicatorilor și a

---

<sup>162</sup> <https://bit.ly/2tBwa9U>; [http://cdf.md/files/resources/75/Capacity%20Assessment\\_Ro.pdf](http://cdf.md/files/resources/75/Capacity%20Assessment_Ro.pdf)

Șablonului Profilului Migrațional Extins al Republicii Moldova prin intermediul căruia au fost delegate atribuții Biroului migrație și azil al MAI privind producerea și actualizarea anuală a indicatorilor acestui Profil și elaborarea, o dată la trei ani, a Raportului analitic în baza Listei indicatorilor și a Șablonului Profilului, iar începând cu anul 2016, elaborarea anuală a Compendiul Statistic al Profilului Migrațional Extins<sup>163</sup>.

#### **Articolul 7.**

342. Conform Codului Electoral nr.1381 din 21.11.1997 voința poporului constituie baza puterii de stat. Această voință se exprimă prin alegeri libere, care au loc periodic prin sufragiu universal, egal, direct, secret și liber exprimat, iar statul garantează exprimarea voinței libere a cetățenilor prin apărarea principiilor democratice și a normelor dreptului electoral.

343. În perioada de raportare au fost operate modificări legislative care au contribuit la responsabilizarea partidelor politice cu privire la implementarea principiului egalității între femei și bărbați. Astfel în Legea nr.5-XVI din 09.02.2006 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați, Codul Electoral, și în Legea 294 din 21.12.2017 privind partidele politice a fost inclusă prevederea ce obligă Partidele politice să respecte cota minimă de reprezentare de 40% pentru ambele sexe în organele de conducere și în listele de candidați.

344. Totodată legiuitorul a prevăzut condiții avantajoase pentru femei cu privire la numărul obligator de semnături ce urmează să le colecteze pentru a fi înregistrate în calitate de candidate la funcția de deputat în circumscripțiile electorale uninominale. Astfel, o femeie candidată poate fi înregistrat dacă prezintă semnăturile a cel puțin 250 (pentru bărbați 500) și cel mult 500 (pentru bărbați 1000) de susținători cu drept de vot din circumscripția unde candidează.

345. În cadrul alegerilor parlamentare din 2014 la votare au participat 1649402 de alegători, dintre care 54% au fost femei, iar 46% - bărbați, femeile participînt activ la votare, statistica votării pe genuri reflectînd aproximativ aceeași proporție a femeilor și bărbaților din numărul total al populației adulte.

346. La alegerile locale generale din anul 2015 au participat 2269305 de alegători, fiind înregistrată prezența mai activă a femeilor, ponderea acestora constituind 54%, iar cea a bărbaților 46%. Aceeași situație s-a atestat și la alegerile prezidențiale din anul 2016, unde ponderea femeilor (53%) a prevalat ponderea bărbaților (47%), unde au participat 3046769 de alegători<sup>164</sup>.

---

<sup>163</sup> [http://www.mai.gov.md/sites/default/files/document/attachments/raport-analitic-pme\\_2010-2015\\_ed.2016.pdf](http://www.mai.gov.md/sites/default/files/document/attachments/raport-analitic-pme_2010-2015_ed.2016.pdf)  
[http://bma.gov.md/sites/default/files/media/cs\\_pme\\_2017.pdf](http://bma.gov.md/sites/default/files/media/cs_pme_2017.pdf)

<sup>164</sup> <http://cec.md/index.php?page&id=1826&l=ro>

347. În cadrul Programului comun UN Women și UNDP „Femeile în Politică”, prin intermediul Platformei pentru Egalitate de Gen, a fost elaborat Raportul de Monitorizare a Respectării Cotei de Gen în Partidele Politice din Republica Moldova.

348. În anul 2017 Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare a realizat studiul ”Barometrul de gen: Cum participă femeile și bărbații în politică și în procesele decizionale?”<sup>165</sup>. Potrivit studiului, în cadrul partidelor politice, ponderea femeilor în rândul membrilor este de 41,1%, iar a bărbaților – de 58,9%. Date statistice despre membrii partidelor politice nu există<sup>166</sup>.

349. De obicei, în calitate de candidați, sunt înaintate persoane care ocupă poziții top în ierarhia profesională. Peste 70% din candidați bărbați și peste 80% femei, înainte de a se implica în campania electorală din 2015, ocupau în plan profesional cele mai înalte trei tipuri de poziții profesionale (funcționarii publici, manageri și specialiști calificați). După alegeri datele prezintă dezavantaje pentru femei, acestea înregistrând ponderi mai mici în pozițiile politice alese.

350. La nivelul puterii legislative, pe parcursul perioadei de raportare, numărul femeilor în poziții decizionale a fost constant. La nivelul executivului central, s-a atestat o creștere considerabilă a numărului de femei în cabinetul de ministri de la 20,8 % în 2016 la 38,5 % în 2017, fiind condiționată de reforma administrației publice centrale, ce a vizat revizuirea competențelor instituționale și reducerea numărului de ministere de la 16 la 9.

351. Cu referire la reprezentarea femeilor la nivel local, se atestă o ușoară creștere a femeilor în funcție de primare de 2,6% în 2015 comparativ cu 2011. Reprezentarea femeilor în consiliile locale și în consiliile raionale și municipale a crescut cu 1,4% și respectiv cu 2,2% în 2015, comparativ cu 2011 (tabelul 5, Anexa 1).

352. Urmare a eforturilor comune întreprinse de către Guvern, în parteneriat cu UN Women / PNUD, pe dimensiunea consolidării capacităților femeilor pentru a accede la funcții eligibile (primare, consiliere locale), precum și a femeilor alese, în premieră în istoria Moldovei, femeile rome (7 în total)

---

<sup>165</sup> ”Barometrul de Gen” abordează implicarea femeilor și bărbaților în politică și în procesele decizionale cu scopul de a elucida elementele specifice de gen în politică:

- Atitudinea generală față de implicarea bărbaților și femeilor în politică, în viața partidelor politice;
- Intenția de a candida, provocările caracteristice candidaților/telor, bărbați și femei, în electorală;
- Activitatea în calitate de aleși/se locali/e, precum și în luarea deciziilor (gradul de informare cu privire la procesul de dezvoltare comunitară, prioritățile locale de dezvoltare, implicarea la diferite etape ale actului decizional).

<sup>166</sup> Cele mai importante bariere care descurajează implicarea politică sunt reflectate în studiile și sondajele publice și sunt identice pentru ambele genuri, vizînd: caracterul murdar și corupt al politicii; lipsa resurselor financiare; a încrederii; a studiilor adecvate, precum și a experienței necesare funcției. Factori precum religia, atitudinile culturale cu privire la rolurile specifice de gen sunt considerate obstacole de importanță secundară. Totodată, printre factorii specifici ce împiedică implicarea activă a femeilor se numără: responsabilitățile casnice, lipsa suportului din partea familiei, mecanisme insuficiente dezvoltate de conciliere a vieții de familie cu cea profesională; prevalarea atitudinilor culturale cu privire la rolurile genurilor în societate.

au fost înregistrate pe listele electorale ale partidelor politice și ca candidați independenți la alegerile locale, dintre care 2 femei române au fost alese ca consiliere locale.

353. În vederea susținerii implicării femeilor în viața politică, în anul 2015 a fost creată Platforma pentru Egalitatea de Gen, având ca membri 28 de organizații non-guvernamentale și persoane independente, active în domeniul promovării egalității de gen.

354. În Republica Moldova nu există femei deținute politic sau femei care în perioada detenției au devenit victime ale abuzului sexual, precum și n-au fost atestate cazuri de discriminare a femeilor pentru participare în activitatea politică.

## **Articolul 8**

355. Din punct de vedere al drepturilor omului, femeile au drepturi în egală măsură cu bărbații pentru a reprezenta statele la nivel internațional, precum și de a participa la activitățile organizațiilor internaționale. Totodată, modalitatea și posibilitatea beneficierii de aceste șanse depinde de specificul organizațional al structurii internaționale.

356. Numărul total de femei acreditate în calitate de șefi de misiuni diplomatice și consulare ale Republicii Moldova peste hotare este de 6 (Statul Israel, Consiliul Europei, Republica Italiană, Republica Estonia, Regatul Spaniei, Canada).

357. În cadrul Oficiului CoE din Chișinău activează 3 femei, oficiali ai CoE, pe poziții de șef ad interim al Oficiului, asistentă a șefului Oficiului, precum și un manager de proiecte.

358. Guvernul Republicii Moldova a desemnat 134 de experți guvernamentali în organele de lucru și comitetele de monitorizare ale Comitetului de Miniștri al CoE (uneori același expert acoperind mai multe domenii). 57 de poziții sunt acoperite de către femei. Domeniile de expertiză includ: drepturile omului, democrație și statul de drept. Aici se regăsesc sectoare precum social, cultural, juridic, educațional, sănătății, tineretului și sportului, migrațional, egalității de gen, al drepturilor copilului, combaterea corupției, spălării banilor și terorismului, protecția datelor cu caracter personal etc.

359. Totodată, adițional poziției de ambasador, Reprezentantul permanent al R. Moldova pe lângă CoE acoperă și funcțiile de Coordonator tematic al politicii informaționale a CoE (TC-INF), vicepreședinte al Comitetului Părților (CP) la Convenția Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane și membru al Consiliului Director al Băncii de Dezvoltare a Consiliului Europei (CD BDCE).

360. Totodată, în anul 2017 Misiunea Republicii Moldova de la New York a asistat 10 delegații din capitală. Din acestea, în 4 cazuri șefi sau reprezentanți ai delegațiilor au fost de gen feminin.

361. În cadrul structurilor CoE, atât în Strasbourg, cât și în oficiile externe ale CoE activează 36 femei, care dețin cetățenia R. Moldova (17 dintre acestea sunt cu contract permanent (CDI/CDD) și 19 cu contract temporar (lunar).

362. Conform raportului ONU privind compoziția Secretariatului organizației din 11 iulie 2017, din Republica Moldova activează 20 de angajați, dintre care 10 femei și 10 bărbați. Judecând după proporția de reprezentare a femeilor în delegațiile naționale la ONU, sau după nivelul de angajare în sistemul ONU, șansele sunt aproximativ echivalente pentru femei și bărbați<sup>167</sup>.

#### **Articolul 9.**

363. În conformitate cu prevederile art. 6 din Legea cetățeniei Republicii Moldova nr.1024-XIV din 02.06.2000, cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, beneficiază în egală măsură de toate drepturile social-economice și politice și de libertățile proclamate și garantate de Constituție și de alte legi, de acordurile internaționale la care Republica Moldova este parte. Astfel, atât bărbații, cât și femeile au drepturi egale la obținerea, schimbarea și menținerea cetățeniei Republicii Moldova.

364. Conform art.7 din Legea menționată mai sus, schimbarea cetățeniei unuia dintre soți sau căsătoria cu un cetățean străin sau un apatrid nu produce efecte asupra cetățeniei celuilalt soț sau asupra cetățeniei copilului, dacă nu există o cerere scrisă a părinților în acest sens. Cetățenia Republicii Moldova se dobândește prin naștere, recunoaștere, înfiere, redobândire și naturalizare. În toate aceste modalități cetățenia mamei are aceeași pondere ca și cea a tatălui la dobândirea cetățeniei copilului<sup>168</sup>.

365. La data de 21 decembrie 2017 Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea nr.132 pentru modificarea și completarea Legii cetățeniei nr.1024/2000<sup>169</sup>, care cuprinde următoarele elemente inovaționale: dreptul de dobândire a cetățeniei prin naștere a fost extinsă și asupra beneficiarilor de protecție internațională; s-a lărgit criteriile de dobândire a cetățeniei pentru copilul “născut pe teritoriul Republicii Moldova din părinți care au cetățenia unui alt stat sau unul dintre care este apatrid sau

---

167 Principiului egalității de gen este, de asemenea, integrat în promovarea candidaților R. Moldova în structurile electivale ale organizațiilor internaționale, inclusiv CoE, precum Grupul de experți privind acțiunea împotriva traficului de ființe umane (GRETA), Comisia Europeană împotriva rasismului și intoleranței (ECRI) și în cadrul delegațiilor naționale (delegațiile R. Moldova la Congresul Autorităților Locale și Regionale din Europa și la Adunarea Parlamentară a CoE).

168 La etapa actuală, potrivit art. 11 alin. (1) din Legea cetățeniei, este considerat cetățean al Republicii Moldova copilul:

- născut din părinți, ambii sau unul dintre care, la momentul nașterii copilului este cetățean al Republicii Moldova;
- născut pe teritoriul Republicii Moldova din părinți apatrizi;
- născut pe teritoriul Republicii Moldova din părinți care au cetățenia unui alt stat sau unul dintre care este apatrid, iar celălalt cetățean străin.

Conform alin. (2) al aceluiași articol, copilul găsit pe teritoriul Republicii Moldova este considerat cetățean al ei, atât timp cât nu este dovedit contrariul, până la atingerea vârstei de 18 ani.

În conformitate cu legislația în vigoare, temeiurile de dobândire a cetățeniei sunt: naștere, recunoaștere, înfiere, redobândire, naturalizare.

<sup>169</sup> Legea nr. 132 din 21.2.2017 pentru modificarea și completarea Legii cetățeniei Republicii Moldova nr. 1024/2000, publicată în Monitorul Oficial al RM nr. 18-26 la data de 19 ianuarie 2018, care va intra în vigoare la data de 19 aprilie 2018.

beneficiar de protecție internațională, iar celălalt este cetățean străin, cu condiția că, la momentul nașterii, cel puțin unul dintre părinți deține drept de ședere sau beneficiază de protecție internațională acordată de autoritățile competente ale Republicii Moldova ori este recunoscut apatrid de autoritățile competente ale Republicii Moldova”. În situația respectivă, legiuitorul a specificat că “asupra cetățeniei copilului hotărâsc, de comun acord, părinții acestuia. În cazul în care părinții nu cad de comun acord asupra apartenenței copilului la Republica Moldova va decide, instanța de judecată, ținând cont de interesele acestuia. În cazul copilului care a atins vârsta de 14 ani se cere consimțământul lui, autentificat de notar”<sup>170</sup>.

366. În conformitate cu prevederile art. 19 din Constituția Republicii Moldova, cetățenii străini și apatrizii au aceleași drepturi și îndatoriri ca și cetățenii Republicii Moldova, cu excepțiile stabilite de lege.

367. Conform art. 841 alin. (1) din Legea nr. 200 din 16.07.2010 privind regimul străinilor în Republica Moldova, străinii aflați în Republica Moldova se bucură de aceleași drepturi și libertăți ca și cetățenii Republicii Moldova, garantate de Constituția Republicii Moldova și de alte legi, precum și de drepturile prevăzute în tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte, cu excepțiile stabilite de legislația în vigoare<sup>171</sup>.

368. Temei pentru eliberarea pașaportului cetățenilor Republicii Moldova, a documentului de călătorie apatrizilor domiciliați în Republica Moldova este cererea lor sau a reprezentanților lor legali, depusă în modul stabilit conform legii<sup>172</sup>. Copiilor în vârstă de pînă la 18 ani și persoanelor supuse măsurii de ocrotire judiciare sub forma tutelei li se eliberează pașapoarte în temeiul cererii unuia dintre reprezentanții lor legali. Copiii în vârstă de 10-18 ani care pleacă să se domicilieze în străinătate își prezintă consimțământul exprimat prin declarație, în care semnătura lor se legalizează notarial. În cazul în care unul dintre părinții copiilor în vârstă de pînă la 18 ani nu acceptă ieșirea acestora din Republica Moldova, refuzul se contestă în instanța judecătorească de drept comun competentă.

---

<sup>170</sup> În aceeași ordine de idei, în cazul dobîndirii cetățeniei prin recunoaștere noile modificări propuse vizează că, persoanele cu vîrstă de peste 18 ani, născute pe teritoriul Republicii Moldova, care nu sunt luate în evidență de autoritatea competentă ca cetățeni ai Republicii Moldova și care nu dețin dovada cetățeniei sînt recunoscute ca cetățeni ai Republicii Moldova, iar data dobîndirii cetățeniei se consideră data exprimării consimțământului în scris în acest sens. În cazul în care persoana nu este de acord cu data dobîndirii cetățeniei, la solicitarea acesteia, autoritatea competentă determină data dobîndirii cetățeniei în temeiul documentelor care confirmă că persoana respectivă întrunea sau întrunește condițiile prevăzute de legislația în vigoare sau de cea anterioară în materie de cetățenie, prin care a fost declarată cetățean al Republicii Moldova.

<sup>171</sup> Străinii au dreptul de a deține casă și alte bunuri în proprietate privată, de a moșteni sau de a testa bunuri, de a exercita dreptul de autor al unei opere literare, artistice sau științifice, al unei descoperiri, invenții, de asemenea au alte drepturi personale nepatrimoniale (art.846). Străinii cu drept de ședere în Republica Moldova au dreptul la muncă și la protecția muncii în conformitate cu legislația în vigoare și cu permisiunea organelor abilitate din domeniul ocupării forței de muncă (art 842).

<sup>172</sup> <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311638>

369. În conformitate cu art. 2 alin. (1) din Legea nr. 273-XIII din 9 noiembrie 1994 privind actele de identitate din sistemul național de pașapoarte, pașaportul cetățeanului Republicii Moldova și documentul de călătorie pentru apatrizi se eliberează cetățenilor și apatrizilor pentru ieșire și intrare în Republica Moldova. Pașaportul și documentul de călătorie pentru apatrizi pot fi eliberate de la naștere.

370. Minorii au dreptul de a ieși și de a intra în Republica Moldova numai însoțiți de unul dintre reprezentanții lor legali sau de un însoțitor, desemnat prin declarație de către reprezentantul legal a cărui semnătură se legalizează notarial. În declarație se indică scopul călătoriei, durata acesteia și țara de destinație<sup>173</sup>.

371. În cazul în care minorul pleacă să domicilieze în străinătate, este necesară declarația de consimțământ a ambilor părinți, legalizată notarial. Atunci când părinții nu sunt reprezentanții legali ai copilului, va fi prezentată declarația de consimțământ depusă de reprezentanții legali, exprimată prin decizia autorității tutelare.

#### **Articolul 10**

372. Potrivit art.35 alin.(1) din Constituția dreptul la învățătură este asigurat prin învățământul general obligatoriu, prin învățământul liceal și cel profesional, prin învățământul superior, precum și prin alte forme de instruire și perfecționare. În corespundere cu alin.(2) al aceluiași articol, statul asigură, în condițiile legii, dreptul de a alege limba de educare și instruire a persoanelor.

373. Dreptul la învățătură este reglementat și de Codul Educației<sup>174</sup>, care stabilește cadrul juridic al raporturilor privind proiectarea, organizarea, funcționarea și dezvoltarea sistemului de educație din Republica Moldova.

374. În conformitate cu art.5 din Cod, una dintre misiunile educației constă în promovarea dialogului intercultural, a spiritului de toleranță, a nediscriminării și incluziunii sociale. Unul dintre principiile care stau la baza educației în Republica Moldova este principiul echității, în baza căruia accesul la învățătură se realizează fără discriminare<sup>175</sup>. În vedere asigurării accesului copiilor romi, persoanelor

---

<sup>173</sup> Minorii (elevii și studenții) care au împlinit vârsta de 14 ani și sînt înmatriculați la studii în instituții de învățământ din alte state, la ieșirea și intrarea în Republica Moldova, prezintă actul de înmatriculare la instituția de învățământ respectivă și declarația eliberată de unul dintre părinți, autenticată notarial, care conține consimțământul acestuia pentru ieșirea și intrarea minorului în Republica Moldova, cu indicarea țării de destinație, scopului călătoriei, perioadei de aflare a minorului în țara de destinație, iar în cazul altor reprezentanți legali - consimțământul acestora, exprimat prin decizie a autorității tutelare. Declarația este valabilă pe o perioadă de un an de studii.

<sup>174</sup> Codul Educației. <http://lex.justice.md/md/355156/>

<sup>175</sup> Legea nr. 121 din 25.05.2012 cu privire la asigurarea egalității stabilește în art. 9 că, instituțiile de învățământ asigură respectarea principiului nediscriminării. <http://lex.justice.md/md/343361/>

Potrivit art. 13 al Legii nr. 5 din 09.02.2006 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați, instituțiile de învățământ și educație publice sau private, precum și toți ceilalți furnizori de servicii de formare inițială și continuă autorizați conform legii, asigură realizarea principiului egalității între femei și bărbați. Statul, prin intermediul instituțiilor de învățământ și de educație,

cu dizabilități, la studiile de profesionalizare, au fost prevăzute cote în procesul de admitere la învățământul profesional tehnic secundar, postsecundar și superior (vezi articolul 4).

375. Pornind de la principiul egalității și a nediscriminării în accesul la instituțiile de învățământ indiferent de tipul sau nivelul acestora, la etapa actuală nu există discipline separate pentru băieți și fete. Admiterea în învățământul profesional tehnic secundar, profesional tehnic postsecundar și postsecundar nonterțiar și în învățământ superior se face în baza concursului mediei însușitei din certificatul de studii.

376. Cît privește ponderea băieților și a fetelor la diferite trepte de învățământ, se constată un echilibru de gen la treapta primară și secundară. Fetele dețin o pondere mai mare în învățământul secundar treapta II (57% în anul de studii 2016-2017) și terțiar (42,6% în anul de studii 2016-2017)<sup>176</sup>.

377. Conform datelor BNS, în Republica Moldova rata de alfabetizare cuprinde un număr total de 99,36%, în rândul bărbaților rata de alfabetizare fiind de 99,60%, iar în rândul femeilor de 99,14%.

378. În sistemul de învățământ din Republica Moldova nu există școli non mixte.

379. Disciplina "Educația civică" este obligatorie și se predă în clasele V-XII. La modulul "Dezvoltarea personală și ghidare în carieră" sunt prezentate profesii și oportunități pentru carieră, dar fără a se specifica dacă e vorba de băiat ori fată.

380. Cît privește ponderea absolvenților la diferite specialități se observă o discrepanță mai mare la nivelul învățământului profesional, unde în domeniul ingineriei ponderea absolventelor (femei) constituie 26,3 % în anul 2016 și 26,8% în anul 2017 din numărul total de absolvenți și în agricultură, unde femeile care au absolvit această specialitate constituie 2,3% în anul 2016 și 21,7% în 2017. La nivelul învățământului profesional tehnic postsecundar, domeniul unde predomină absolvenții (bărbați) este inginerie, prelucrare și construcții, în care femeile dețin o pondere de 26,7% în anul 2016 și 24,6% în anul 2017 din numărul total de absolvenți.

381. Acordarea burselor pentru studenții enumerați supra se efectuează în baza criteriilor de merit, la etapa actuală nu există o bază de date privind repartizarea burselor de merit pe criterii de gen între băieți și fete<sup>177</sup>.

---

întreprinde acțiuni afirmative de promovare a participării echilibrate a femeilor și bărbaților la exercitarea profesiilor specifice unde se atestă suprareprezentarea persoanelor de un anumit sex.

Totodată, conform alin. (31) al articolului menționat, Ministerul Educației și mediul academic promovează participarea echilibrată a femeilor și bărbaților la ocuparea funcțiilor didactice și științifice în sistemul de învățământ și știință.

<sup>176</sup> Datele Biroului Național de Statistică.

<sup>177</sup> Hotărîrea Guvernului nr. 1009 din 01.09.2006 cu privire la cuantumul burselor, altor forme de ajutoare sociale pentru studenții din instituțiile de învățământ superior, elevii din instituțiile de învățământ profesional tehnic postsecundar și postsecundar nonterțiar, profesional tehnic secundar și persoanele care studiază în învățământul postuniversitar, stabilește pentru aceste categorii burse de merit și alte forme de ajutoare sociale, cuantumul și modul de acordare fiind stabilite de Regulamentul-cadru cu privire la modul și condițiile de acordare a burselor pentru studenții ciclul I, ciclul II, studii superioare integrate, învățământ medical și farmaceutic din instituțiile de

382. La momentul actual nu există programe educaționale pentru fete și femei, care au abandonat studiile înainte de timp.

383. Cele mai frecvente cauze ale abandonului școlar în Republica Moldova sunt condițiile sociale precare, emigrarea, încadrarea neoficială în câmpul muncii, ș.a. Conform datelor BNS, procentul femeilor înmatriculate pe diferite nivele educaționale în anul 2017 a constituit 26,9% în învățământul profesional tehnic secundar, 52,9% în învățământul profesional tehnic postsecundar, 56,2% în învățământul superior ciclul I (licență) și 63,5% în cel superior ciclul II (master). Astfel, se observă o pondere mai mare de înmatriculare a femeilor în învățământul superior, ciclul II (master) față de bărbați.

384. Cît privește ponderea femeilor din totalul cadrelor didactice, pe nivele de învățământ, se observă o discrepanță mai mare în învățământul primar și secundar general femeile au constituit 86% în perioada anului 2017 și 70,5% în învățământul profesional tehnic postsecundar în aceeași perioadă. În învățământul profesional tehnic secundar, femeile au constituit 53,3% în perioada anului 2017 și respectiv 54,5% în învățământul superior, în același an. Totodată, tinerii de 18-24 ani părăsesc mai timpuriu sistemul de învățământ decât tinerele de această vârstă<sup>178</sup>

385. În perioada anului 2017, în învățământul superior din numărul total al personalului de conducere științifico-didactic și didactic, se observă că femeile s-au aflat într-un număr redus în funcția de rector constituind 21,4% și în cea de profesor universitar – 25,2%. De asemenea, acestea s-au aflat pe poziție dominantă în funcția lector universitar, constituind 62,1% și cea de personal didactic – 60,5%. În învățământul primar și secundar general și în învățământul profesional tehnic ponderea femeilor a constituit 86% și respectiv 70,5%.

386. În învățământul secundar general, profesional tehnic secundar și postsecundar nu există curs de planificare a familiei. Tangențial, se vorbește despre planificarea familiei la disciplina opțională “Educație pentru sănătate”, la Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie “N. Testemițanu”. La fel, subiectul este abordat în cadrul disciplinei ”Psihosexologie și educație sexuală” la Universitatea de Stat din Moldova (Masterat în Consiliere pentru probleme de familie).

---

învățământ superior, elevii din instituțiile de învățământ profesional tehnic postsecundar și postsecundar nonterțiar și profesional tehnic secundar și persoanele care studiază în învățământul postuniversitar. Bursele reprezintă o indemnizație lunară ce se acordă studenților ciclului I, ciclului II, studii superioare integrate, învățământ medical și farmaceutic și elevilor care își realizează studiile prin învățământ de zi, precum și persoanelor care studiază în învățământul postuniversitar. În învățământul postuniversitar, din bugetul de stat se acordă burse pentru doctoranzi, medici rezidenți, medici secundari clinici și masteranzi. Acordarea burselor doctoranzilor, medicilor rezidenți, medicilor secundari clinici și masteranzilor se realizează în funcție de performanțele obținute în activitatea academică, cu condiția realizării integrale, în termenele stabilite, a planului de învățământ/programului de studiu pentru un semestru/an de studii. Pe perioada vacanței de vară, persoanele care studiază în învățământul postuniversitar, cu excepția masteranzilor, beneficiază de burse.

<sup>178</sup> <http://genderpulse.md/ro/educatie/incadrarea-in-sistemul-de-invatamant/rata-de-parasire-timpurie-a-sistemului-educational>

387. Curriculumul la educația fizică este unic pentru fete și băieți. La orele de sport participă atât fetele, cât și băieții în măsură egală. Totodată, precizăm că, nu există interdicții la îmbrăcăminte sau echipamentul sportiv, fetele și băieții sunt cei care îl aleg.

388. În anul 2015, în scopul pregătirii fetelor atât pentru studii în domeniul STEM, cât și pentru piața forței de muncă în domeniul TIC prin stagii de practică cu firmele din domeniu, a fost înființată inițiativa GirlsGoIT, în cadrul parteneriatului dintre reprezentanții sectoarelor public și privat și partenerilor de dezvoltare. Inițial în cadrul inițiativei GirlsGoIT au fost organizate școli de vară de 2 săptămâni, unde fetele cu vârsta între 16 și 20 de ani au învățat cum să creeze aplicații web și au obținut cunoștințe de antreprenariat și liderism în sectorul tehnologiilor. Ulterior, la nivel local, au fost create 13 cluburi IT, conduse de fetele absolvente ale școlii de vară pentru alte fete din comunitate. și liderism în sectorul tehnologiilor. Ulterior, la nivel local, au fost create 11 cluburi IT, conduse de fetele absolvente ale școlii de vară pentru alte fete din comunitate.

389. ANOFM și structurile sale teritoriale sunt responsabile de integrarea în câmpul muncii a tuturor categoriilor de populație, inclusiv a femeilor tinere și acordă informații, servicii în conformitate cu legislația în vigoare, prin intermediul măsurilor active și pasive implementate pe piața muncii.<sup>179</sup>

390. În vederea facilitării integrării economice a persoanelor în căutarea unui loc de muncă, inclusiv a femeilor tinere, în corelare cu capacitățile și necesitățile pieței forței de muncă a Republicii Moldova, acestea au acces și beneficiază inclusiv de servicii gratuite de formare profesională (cursuri de calificare, recalificare și perfecționare) oferite de ANOFM prin intermediul structurilor sale teritoriale.

391. Pot beneficia de servicii de formare profesională toate persoanele de la vârsta de 16 ani, înregistrate la ATOFM conform domiciliului, care au sau nu o meserie/profesie și nu pot fi încadrate în câmpul muncii din lipsa locurilor de muncă corespunzătoare.<sup>180</sup>

392. Accesul la formarea profesională se face în urma activității de orientare profesională și ghidare în carieră. Serviciile menționate sunt prestate de ATOFM și de cele 3 centre de ghidare în carieră (CGC), Chișinău, Soroca, Cahul, inaugurate în 2016 cu suportul Centrului pentru Educație Antreprenorială și Asistență în Afaceri (CEDA), în cadrul Proiectului Reconceptualizarea Orientării profesionale și Consilierii în Carieră (REVOCC). Persoanele, inclusiv femeile tinere, sunt orientate

---

<sup>179</sup> După nivelul de studii cca. 68% dintre femeile înregistrate, inclusiv cele tinere au studii primare, gimnaziale și liceale, medii generale, respectiv nu au nici o calificare/profesie, ceea ce le împiedică să se încadreze în câmpul muncii.

<sup>180</sup> Șomerilor care urmează cursuri de formare profesională și nu beneficiază de ajutor de șomaj ori de alocație de integrare sau reintegrare profesională li se acordă o bursă lunară neimpozabilă, pe perioada instruirii, în cuantum de 10 la sută din salariul mediu pe economie din anul precedent, la data stabilirii plății.

către o profesie sau un grup de profesii, în conformitate cu aptitudinile, înclinațiile personale și în funcție de perspectivele pieței forței de muncă și dinamica sferei ocupaționale.

393. Toate serviciile prestate de către ANOFM teritoriale sunt accesibile pentru orice categorie de persoană, inclusiv pentru femei tinere, dar din cauza mai multor bariere, pot întâmpina dificultăți în dezvoltare profesională<sup>181</sup>.

#### **Articolul 11.**

394. Republica Moldova, în calitate de membru al OIM/ILO și al ONU promovează o politică națională refractară discriminării în domeniul raporturilor de muncă și a utilizării forței de muncă.

395. În conformitate cu prevederile art.43 din Constituția Republicii Moldova, orice persoană are dreptul la muncă, la libera alegere a muncii, la condiții echitabile și satisfăcătoare de muncă, precum și la protecția împotriva șomajului.

396. Legea nr.5 din 09.02.2006 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați stabilește condiții egale între femei și bărbați la angajarea în domeniul public și în domeniul social-economic<sup>182</sup>.

397. Potrivit, art.7 alin. (1) din Legea nr. 121 din 25.05.2012 cu privire la asigurarea egalității, se interzice orice deosebire, excludere, restricție sau preferință pe baza criteriilor stabilite de prezenta lege, care au drept efect limitarea sau subminarea egalității de șanse sau tratament la angajare sau concediere, în activitatea nemijlocită și în formarea profesională. Interzicerea discriminării pe bază de orientare sexuală se va aplica în domeniul angajării în muncă și al ocupării forței de muncă<sup>183</sup>.

---

<sup>181</sup> Evidențiem câteva posibile bariere la angajarea în câmpul muncii a femeilor tinere:

- la etapa de recrutare, care sunt la prima angajare și nu au experiență, (mamele cu copii, de obicei cele cu copii mici);
- cadru instituțional și de politici insuficient dezvoltat pentru femeile cu copii mici (lipsa institutului Bonei, lipsa unor cercetări care ar scoate în evidență oportunitățile pentru femei, etc);
- diferențierea ocupațională – există profesii feminizate, unde salariile sunt mai mici, și profesii care se consideră specifice destinate bărbaților, ca exemplu: constructor, tencuitor, șef de șantier, auditor, polițist;
- stereotipurile;
- discriminare la angajarea pozițiilor de top în companie;
- din cauza că trebuie să se dedice familiei (treburilor casnice, educării copiilor etc.), femeile au o mare insuficiență de timp întru autorealizare și dezvoltare personală pe plan profesional;
- numărul redus de grădinițe - creșe;
- lipsa locurilor libere în grădinițele de copii.

<sup>182</sup> Potrivit art. 9 din Legea nr. 5/2006, statul garantează drepturi și șanse egale, tratarea egală a femeilor și bărbaților la plasare în câmpul muncii. Se interzice publicarea de către mass-media, persoanele fizice și/sau juridice, agențiile publice și private pentru ocuparea forței de muncă a anunțurilor discriminatorii după criteriul de sex în domeniul angajării. Articolul 11 din Lege stabilește o listă exhaustivă de acțiuni ale angajatorului care se consideră discriminatorii în raport cu persoanele de un anumit sex. Persoană care se consideră discriminată prin faptul că angajatorul a angajat, a promovat sau a acordat unei alte persoane facilități după criteriul de sex ori a comis alte acțiuni discriminatorii este în drept a solicita prezentarea în scris a motivației deciziei. Angajatorul este obligat să dea răspuns persoanei care se consideră discriminată în decursul a 30 de zile de la data depunerii cererii, în caz contrar persoana este în drept să înainteze o acțiune în instanța de judecată

<sup>183</sup> <http://lex.justice.md/md/343361/>

398. Articolul 5 din Codul muncii, stabilește principiile de bază ale reglementării raporturilor de muncă și a altor raporturi legate nemijlocit de acestea, care includ printre altele și : interzicerea muncii forțate (obligatorii) și a discriminării în domeniul raporturilor de muncă asigurarea egalității codul muncii, egalitatea în drepturi și în posibilități a salariaților <sup>184</sup>.

399. Prin Hotărârea Guvernului nr.1473 din 30.12.2016 a fost aprobată Strategia națională privind ocuparea forței de muncă pentru anii 2017-2021<sup>185</sup>, elaborarea acesteia a fost determinată, în primul rând, de necesitatea echilibrării pieței muncii prin creșterea nivelului ocupării și a calității acesteia, de sporire a competitivității și a angajabilității forței de muncă, de rând cu un grad mai mare de incluziune pe piața muncii, în special a grupurilor social-vulnerabile.

400. În perioada anului 2016, ponderea femeilor în populația ocupată era practic egală cu cea a bărbaților și se menține pe parcursul ultimilor ani la același nivel (50,3% femei și 49,7% bărbați), dintre care cele cu vârsta cuprinsă între 15-24 de ani au constituit 42,3%, între 25-44 de ani- 50,3%, 45 de ani și peste – 51,7%. În aceeași perioadă, ponderea femeilor care au activat cu program de lucru complet a constituit 47,2%, iar cu program de lucru parțial 3,1%.

401. Totodată, cât privește rata de ocupare a femeilor cu vârsta cuprinsă între 25-49 ani în câmpul muncii care nu au copii și cele care au la întreținere cel puțin un copil se observă că primele ocupă o rată mai mare pe piața muncii. Astfel, în perioada anului 2016, rata de ocupare a femeilor care au la întreținere cel puțin un copil a constituit 40,1% , comparativ cu rata de ocupare a bărbaților de 57,5%, iar rata de ocupare a femeilor care nu au copii a constituit 61,7%, comparativ cu cea a bărbaților care nu au copii de 49%.

402. Conform datelor BNS, pentru anul 2017, distribuția după sectoare economice, relevă o pondere mai mare a femeilor ocupate în sectorul servicii (60,3% femei și 39,7 respectiv bărbații). Femeile mai puțin se regăsesc în sectorul agricol (43,2%), industrie (44,9%) și construcții (8,2%), dar predomină în așa activități economice, precum comerț (58,6%), hoteluri și restaurante (67,5%), învățământ (79,9%), ocrotirea sănătății (84,4%).

---

<sup>184</sup> Orice discriminare, directă sau indirectă, a salariatului pe criterii de sex, vârstă, rasă, culoare a pielii, etnie, religie, opțiune politică, origine socială, domiciliu, dizabilitate, infectare cu HIV/SIDA, apartenență sau activitate sindicală, precum și pe alte criterii nelegate de calitățile sale profesionale, este interzisă. Nu constituie discriminare stabilirea unor diferențieri, excepții, preferințe sau drepturi ale salariaților, care sînt determinate de cerințele specifice unei munci, stabilite de legislația în vigoare, sau de grija deosebită a statului față de persoanele care necesită o protecție socială și juridică sporită. Normele cu privire la interzicerea discriminării se regasesc și în Legea nr. 102 din 13.03.2003 privind ocuparea forței de muncă și protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă.

<sup>185</sup> Obiectul general al Strategiei îl constituie creșterea nivelului de ocupare formală bazată pe competitivitate economică, competențe și calificări adecvate, în condiții de dezvoltare durabilă și incluzivă. Pentru atingerea acestui obiectiv au fost identificate patru priorități sectoriale, care cuprind obiective coerente și concertate, cu relevanță atât pentru cererea, cât și pentru oferta de muncă, dezvoltarea capacităților de guvernare a pieței muncii și o mai bună gestionare a migrației forței de muncă.

403. Cele mai mari discrepanțe ale câștigurilor femeilor și bărbaților sunt în activități financiare, informații și comunicații; arta, activități de recreere și de agrement. Nivelul de remunerare al femeilor este mai mic decât al bărbaților în majoritatea activităților economice, discrepanța fiind de la 0,4% în învățământ până la 41,4% în activități financiare și de asigurări<sup>186</sup>.

404. Totodată, femeile câștigă în medie cu 13,2% mai puțin față de bărbați (86,8% din salariul mediu al bărbaților). Exprimată în valoare numerică, discrepanța constituie în medie circa 647 lei. Astfel, salariul mediu a constituit pentru femei 4235,2 lei și pentru bărbați - 4 881,3 lei.

405. În legislația națională a Republicii Moldova, principiul plată egală pentru muncă egală sau pentru muncă de valoare egală între bărbați și femei a fost implementat în Codul muncii la reglementarea obligațiilor angajatorului (articolul 10 alin.(2) lit. g și articolul 128) și în Legea nr.5 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați din 9 februarie 2006 (articolul 10). Nerespectarea acestui principiu este considerată acțiune discriminatorie din partea angajatorului atât în Legea nr. 5/2006 (articolul 11), cât și în Legea privind asigurarea egalității nr.121 din 25 mai 2012 (articolul 7 alin.(2) lit. d).

406. În conformitate cu art.3 alin. (1) din Legea salarizării nr.847-XV din 14.02.2002, retribuirea muncii salariatului depinde de cererea și oferta forței de muncă pe piața muncii, de cantitatea, calitatea, complexitatea muncii și condițiile de muncă, calitățile profesionale ale salariatului, rezultatele muncii lui și/sau de rezultatele activității economice a unității. Potrivit art. 27 alin. (3) din lege, la stabilirea salariului nu se admite discriminarea pe motive de vîrstă, sex, apartenență de rasă și națională, convingeri politice, confesiune și stare materială<sup>187</sup>.

407. Articolul 129 din Codul muncii prevede că, garanțiile de stat în domeniul salarizării cuprind salariul minim stabilit de stat, tarifele de stat de salarizare în sectorul bugetar, cuantumul minim

---

<sup>186</sup> Disparități salariale de gen în defavoarea femeilor au fost înregistrate și în așa activități, precum informații și comunicații (32,8%), arta, activități de recreere și de agrement (18,1%), industrie (17,8%), activități profesionale, științifice și tehnice (16,1%) sănătate și asistență socială (15,7%), comerț cu ridicata și cu amănuntul, dar și construcții (câte 13,3%)

<http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&id=5935&idc=168>

<sup>187</sup> Totodată, în anul 2017, a fost elaborat un nou concept al sistemului de salarizare în sectorul bugetar care urmărește câteva obiective majore:

- sporirea echității și coerenței sistemului de salarizare prin realizarea principiului ”plată egală pentru muncă egală”, unde salariul de funcție este corelat cu valoarea postului;
- reducerea nivelului de complexitate a sistemului de salarizare prin majorarea ponderii salariului de funcție din salariul total, aceasta va contribui și la sporirea atractivității pentru tinerii specialiști;
- aplicarea principiilor sistemului de salarizare în bază de performanță pentru majoritatea categoriilor de angajați, unde sistemul de salarizare va permite creșteri pe orizontală în funcție de performanță și experiență;
- creșterea gradului de uniformitate, transparență și protejarea sistemului unitar de salarizare față de intervențiile posibile, prin aplicarea legii salarizării unice, cu reguli clare.

garantat al salariului în sectorul real, precum și adaosurile și sporurile cu caracter de compensare, garantate de stat și reglementate de legislația în vigoare<sup>188</sup>.

408. Salariații sunt supuși asigurării sociale de stat și beneficiază de toate garanțiile, compensațiile și alte plăți prevăzute de sistemul asigurărilor sociale de stat conform legislației în vigoare<sup>189</sup>.

409. Legislația națională nu stabilește la etapa actuală drepturi diferențiate pe criterii de gen între femei și bărbați în ce privește folosirea concediului de odihnă anual plătit sau la formarea profesională. Astfel, Codul muncii operează cu noțiunea de “salariați” și conține norme generale și unice care se aplică atât femeilor, cât și bărbaților.

410. Conform art.123 din Codul muncii, concediul medical plătit se acordă tuturor salariaților și ucenicilor în baza certificatului medical eliberat potrivit legislației în vigoare. Femeilor salariate și ucenicilor, precum și soțiilor aflate la întreținerea salariaților, li se acordă un concediu de maternitate ce include concediul prenatal cu o durată de 70 de zile calendaristice (în cazul sarcinilor cu 3 și mai mulți feți – 112 zile calendaristice) și concediul postnatal cu o durată de 56 de zile calendaristice (în cazul nașterilor complicate sau nașterii a doi sau mai mulți copii – 70 de zile calendaristice), plătindu-li-se pentru această perioadă indemnizații. În baza unei cereri scrise, după expirarea concediului de maternitate, femeilor salariate, ucenicilor, precum și soțiilor aflate la întreținerea salariaților li se acordă un concediu parțial plătit pentru îngrijirea copilului până la vârsta de 3 ani, cu achitarea indemnizației din bugetul asigurărilor sociale de stat. În afară de concediul de maternitate și concediul parțial plătit pentru îngrijirea copilului până la vârsta de 3 ani, femeii, precum și tatălui copilului, unuia din bunici, unei alte rude care se ocupă nemijlocit de îngrijirea copilului, tutorelui, li se acordă, în baza unei cereri scrise, un concediu suplimentar neplătit pentru îngrijirea copilului în vîrstă de la 3 la 4 ani, cu menținerea locului de muncă (a funcției). În lipsa locului de muncă anterior (funcției anterioare), persoanelor menționate li se acordă un alt loc de muncă echivalent (funcție echivalentă).

411. Atenționăm că în perioada de raportare concediul de îngrijire a copilului de la 3 la 6 ani a fost redus cu 2 ani, astfel actualmente constituind doar un an. Modificările operate au avut drept scop

---

<sup>188</sup> Pe lângă garanțiile și compensațiile generale prevăzute de prezentul cod (garanții la angajare, la transfer, în domeniul salarizării etc.), salariaților li se acordă garanții și compensații în caz de: a) deplasare în interes de serviciu; b) transferare la lucru într-o altă localitate; c) îmbinare a muncii cu studiile; d) încetare a contractului individual de muncă; precum și e) în alte cazuri prevăzute de prezentul cod și de alte acte normative.

<sup>189</sup> Garanțiile și drepturile acordate femeilor cu copii în vîrstă de până la 4 ani și altor persoane care folosesc concediile pentru îngrijirea copilului, prevăzute la art. 124, 126 și 127 (limitarea muncii de noapte, a muncii suplimentare, atragerii la lucru în zilele de repaus și a trîmterii în deplasare în interes de serviciu, acordarea concediilor suplimentare, stabilirea regimului de muncă privilegiat, alte garanții și înlesniri stabilite de legislația muncii), se extind, în afara rudelor menționate la art. 124 alin.(4), și asupra altor persoane care îngrijesc realmente copii lipsiți de grija maternă (în caz de deces, de decădere din drepturile părintești sau de aflare îndelungată a mamei într-o instituție de tratament, în alte cazuri), precum și asupra tutorilor (curatorilor) minorilor.

asigurarea reîntoarcerii femeii în câmpul muncii, abilitarea economică a femeilor și asigurarea reconcilierii vieții de familie cu cea profesională.

412. Sistemul public de pensii<sup>190</sup> în Republica Moldova se organizează și funcționează pe principiile sistemului public de asigurări sociale, care are ca pilon fundamental - principiul contributivității și egalității. Astfel, pentru a beneficia de dreptul la pensia pentru limita de vîrstă, este necesar ca fiecare beneficiar de pensie pentru limita de vîrstă să fi contribuit, prin achitarea contribuțiilor stabilite de lege la bugetul de asigurări sociale.

413. Începînd cu 1 iulie 2019, se stabilește vîrsta standard de pensionare pentru limita de vîrstă - de 63 de ani pentru bărbați și, începînd cu 1 iulie 2028, vîrsta standard de pensionare de 63 de ani pentru femei. Atingerea acestor vîrste se realizează prin creșterea anuală a vîrstelor standard de pensionare, conform eșalonării prevăzute în Legea privind sistemul public de pensii nr. 156 din 14 octombrie 1998.

414. Conform datelor BNS în perioada 2013-2016, numărul de pensionari pentru limita de vîrstă este în continuă creștere, de la 495.9 mii persoane în 2013, la 531.8 mii persoane în 2016, ponderea femeilor pensionare înregistrînd valori constante de cca 70% (tabelul 16, Anexa 1). În aceeași perioadă pensia medie pentru limita de vîrstă, acordată femeilor a crescut de la 991.35 lei în 2013, la 1221.37 lei în 2016, pe cînd pensia acordată bărbaților a crescut de la 1190.43 lei în 2013, la 1491.06 lei în 2016. Astfel de atestă o discrepanță de gen în marimea pensie de cca 199 lei în 2013 și de 269.69 lei în 2016, în ambele cazuri în favoarea bărbaților.

415. Concomitent, relatăm că în sistemul public de pensii, din categoria pensiilor acordate face parte și pensia de urmaș. Astfel, pensia de urmaș se acordă soțului supraviețuitor dacă, la momentul decesului întreținătorului sau pe parcursul a 5 ani după deces, a împlinit vîrsta de pensionare prevăzută la art. 41 alin.(1) din aceeași Lege sau a fost încadrat în grad sever sau accentuat de dizabilitate, a avut cel puțin 15 ani de căsătorie cu persoana decedată și nu s-a recăsătorit.

416. Potrivit Legii bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2018 nr. 281 din 15 decembrie 2017, dar și a Legilor bugetelor asigurărilor sociale de stat pe anii 2013-2017, pentru fiecare an separat, sunt reglementate categoriile de plătitori și de asigurați (atît pentru bărbați cît și pentru femei), tarifele și termenele de virare a contribuțiilor de asigurări sociale de stat. Astfel, tariful și baza de calcul al contribuției individuale de asigurări sociale de stat obligatorii este de 6% din salariul lunar și din celelalte recompense pentru toți salariații.

---

<sup>190</sup> În conformitate cu Legea privind sistemul public de pensii nr. 156 din 14 octombrie 1998, pensiile de dizabilitate sau pensiile pentru limita de vîrstă se stabilesc ca urmare a îndeplinirii condițiilor necesare pentru stabilirea acestora și nu pe criterii diferențiate, între bărbați și femei.

417. Totodată, pentru unele categorii de plătitori (afît pentru bărbați cît și pentru femei) care nu fac parte din categoria salariaților este stabilită o sumă fixă, anual, prin Legea bugetului asigurărilor sociale de stat<sup>191</sup>.

418. Domeniul de asistență socială prevede acordarea prestațiilor sociale, precum și a serviciilor sociale pentru persoanele aflate în dificultate. Prestațiile sociale și serviciile sociale se stabilesc în temeiul evaluării necesităților persoanei, confirmate prin ancheta socială și prin alte acte constatatoare. Asistența socială, se acordă în baza consimțămîntului liber exprimat al persoanei care necesită sprijin și are discernămînt sau al reprezentantului ei legal, în cazul în care aceasta este lipsită de sau limitată în capacitate de exercițiu.

419. În conformitate cu prevederile art. 247 din Codul muncii<sup>192</sup>, refuzul de angajare sau reducerea cuantumului salariului pentru motive de graviditate sau de existență a copiilor în vîrstă de pînă la 4 ani este interzis. Refuzul de angajare a unei femei gravide sau a unei persoane cu copil în vîrstă de pînă la 4 ani din alte cauze trebuie să fie motivat, angajatorul informînd în scris persoana în cauză în decurs de 5 zile calendaristice de la data înregistrării în unitate a cererii de angajare. Refuzul de angajare poate fi atacat în instanța de judecată.

420. În conformitate cu prevederile art. 250 din Codul muncii, în cazul în care, drept urmare a evaluării riscurilor profesionale în conformitate cu Legea securității și sănătății în muncă nr. 186-XVI din 10.07.2008, munca prestată de către o femeie gravidă, o femeie care a născut de curînd sau una care alăptează se dovedește a prezenta riscuri pentru securitatea sau sănătatea acesteia ori poate avea repercusiuni asupra sarcinii sau alăptării, angajatorul ia măsurile necesare pentru ca, printr-o modificare temporară a condițiilor de muncă, să excludă influența factorilor de risc asupra persoanelor menționate. Femeile gravide, femeile care au născut de curînd și cele care alăptează vor fi înlăturate de la munca de noapte, acordîndu-li-se o muncă de zi, cu menținerea salariului mediu de la locul de muncă precedent.

421. Totodată, se interzice concedierea femeilor gravide, a femeilor care au copii în vîrstă de pînă la 4 ani și a persoanelor care folosesc concediile pentru îngrijirea copilului, cu excepțiile stabilite de legislație.

---

<sup>191</sup> Aceste categorii cuprind: fondatori ai întreprinderilor individuale;- notari, investiți în funcție în modul stabilit de lege; executori judecătorești, investiți în funcție în modul stabilit de lege; avocați care au înregistrată una din formele de organizare a activității de avocat în condițiile legii; administratori autorizați care au înregistrată una din formele de organizare a activității de administrator în condițiile legii; persoane fizice care desfășoară activități independente în domeniul comerțului cu amănuntul, cu excepția comerțului cu mărfuri supuse accizelor; titularii patentei de întreprinzător, cu excepția pensionarilor și a persoanelor cu dizabilități,

<sup>192</sup> Codul muncii al Republicii Moldova nr. 154 din 28.03.2003. Monitorul Oficial nr. 159-162, art Nr: 648.

422. La cererea femeii gravide, a salariatului care are copii în vîrstă de pînă la 10 ani sau copii cu dizabilități (inclusiv aflați sub tutela sa) ori a salariatului care îngrijește un membru al familiei bolnav, în conformitate cu certificatul medical, angajatorul este obligat să le stabilească ziua sau săptămîna de muncă parțială;

423. Conform art.329 din Codul muncii, angajatorul este obligat să repare integral prejudiciul material și cel moral cauzat salariatului în legătură cu îndeplinirea de către acesta a obligațiilor de muncă, în cazul discriminării salariatului la locul de muncă sau ca rezultat al privării ilegale de posibilitatea de a munci, dacă prezentul cod sau alte acte normative nu prevăd altfel.

424. În conformitate cu art.112 din Codul muncii, dreptul la concediu de odihnă anual plătit este garantat pentru toți salariații. Orice salariat care lucrează în baza unui contract individual de muncă beneficiază de dreptul la concediu de odihnă anual, cu o durată minimă de 28 de zile calendaristice, cu excepția zilelor de sărbătoare nelucrătoare. Potrivit art.125 alin. (1) din Codul muncii, femeia, în baza unei cereri scrise, i se acordă concediul de odihnă anual înainte de concediul de maternitate, sau imediat după el, sau după terminarea concediului pentru îngrijirea copilului, indiferent de vechimea în muncă în unitatea respectivă. De concediu de odihnă, după terminarea concediului pentru îngrijirea copilului, pot beneficia și tatăl copilului, unul dintre bunici sau alte rude care se ocupă nemijlocit cu îngrijirea copilului.

425. Pentru salariații din unele ramuri ale economiei naționale (învățămînt, ocrotirea sănătății, serviciul public etc.), prin lege organică, se poate stabili o altă durată a concediului de odihnă anual (calculată în zile calendaristice).

426. Concediul parțial plătit pentru îngrijirea copilului se acordă, în baza unei cereri în formă scrisă, tatălui copilului ori unuia din bunici sau unei alte rude care se ocupă nemijlocit de îngrijirea copilului, precum și tutorelui. Concediul parțial plătit pentru îngrijirea copiilor născuți dintr-o sarcină gemelară, de tripleți sau multipleți se acordă, la cerere scrisă, ambilor părinți sau altor persoane asigurate sus-menționate.

427. Dreptul la indemnizație paternală se acordă tatălui asigurat în sistemul public de asigurări sociale, angajat în baza contractului individual de muncă sau aflat în raport de serviciu în baza actului administrativ, pentru îngrijirea copilului nou-născut, cu domiciliul sau reședința în Republica Moldova<sup>193</sup>. Plata indemnizației paternale se efectuează de către prestatorul de servicii de plată

---

<sup>193</sup> HotSursa: CNAărfirea Guvernului nr. 1245 din 15.11.2016 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la condițiile de stabilire, modul de calcul și de plată a indemnizației paternale

desemnat, prin cerere, de către beneficiar. În perioada lunilor ianuarie – decembrie 2017, au beneficiat de indemnizație paternală 2728 tați.

428. Suplimentar, menționăm că ponderea bărbaților care au beneficiat/beneficiază de indemnizație lunară pentru creșterea copilului până la împlinirea vârstei de 3 ani a crescut considerabil, de la 1,4% în 2013, la 9,6% în 2017 (figura 1, Anexa 1).

429. Angajatorul poate stabili, cu acordul scris al salariatului, programe individualizate de muncă, cu un regim flexibil al timpului de muncă, dacă această posibilitate este prevăzută de regulamentul intern al unității sau de contractul colectiv ori de cel individual de muncă.

430. Cadrul normativ prevede sporuri de compensare salariaților pentru munca prestată în condiții nefavorabile, grele și deosebit de vătămătoare.

431. Persoanele cu dizabilități severe și accentuate, unul dintre părinții (tutorele, curatorul) care au copii în vârstă de până la 4 ani sau copii cu dizabilități, persoanele care îmbină concediile pentru îngrijirea copilului cu activitatea de muncă și salariații care îngrijesc de un membru al familiei bolnav în baza certificatului medical pot presta muncă de noapte numai cu acordul lor scris. Totodată, angajatorul este obligat să informeze în scris salariații menționați despre dreptul lor de a refuza munca de noapte.

432. În conformitate cu art.15 din Codul educației nr.152 din 17.07.2014, în Republica Moldova există instituții de educație antepreșcolară – creșă, centru comunitar de educație timpurie. În acest sens, există suport financiar din partea statului pentru susținerea copiilor care frecventează instituțiile de educație timpurie. Pentru anul 2017, acest suport a constituit 12800 de lei pentru un copil care frecventează grădinița de la vârsta de 3 ani. Cadrele didactice din instituțiile preșcolare sunt specialiști calificați cu studii superioare și profesionale tehnice postsecundare. Potrivit prevederilor Codului educației a fost elaborat Regulamentul-tip al instituției de educației timpurie, care este în proces de avizare.

433. Potrivit datelor MECC, în sistemul educațional, la moment, în educația timpurie sunt angajate în sistemul de îngrijire a copiilor 30786 de cadre, dintre acestea 12400 constituie cadre didactice și 18386-personal nondidactic.

434. Copiii cu vârsta cuprinsă între 2-3 ani aflați în instituțiile de educație antepreșcolară constituie 49%, iar de la 3 ani din instituțiile de educație timpurie constituie 87%.

435. Conform prevederilor art. 108 din Codul muncii unuia dintre părinții (tutorelui) care au copii în vârstă de până la 3 ani i se acordă, pe lângă pauza de masă, pauze suplimentare pentru alimentarea copilului, care se includ în timpul de muncă și se plătesc reieșindu-se din salariul mediu.

436. Potrivit prevederilor art.10 alin.(2) lit.f 5) din Codul muncii, angajatorul este obligat să introducă în regulamentul intern al unității dispoziții privind interzicerea discriminărilor după oricare criteriu, inclusiv hărțuirii sexuale. Totodată, norme de interzicere a hărțuirii în câmpul muncii se regăsesc și în art.7 alin.(2) lit.f) al Legii nr.121/2012 privind asigurarea egalității, enumerându-se și acțiunile discriminatorii nepermise angajatorilor, printre care se include și hărțuirea sexuală.

437. Conform art.542 alin.(2) din Codul contravențional, hărțuirea la locul de muncă se sancționează cu amendă de la 130 la 150 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 250 la 400 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

438. Menționăm că hărțuirea sexuală este considerată infracțiune, conform CP fiind prevăzută pedeapsa cu amendă în mărime de la 650 la 850 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 140 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 3 ani.

439. Datele statistice arată că fiecare a cincea femeie angajată din Republica Moldova este supusă unor forme subtile de hărțuire sexuală la locul de muncă, iar 4 din 100 se confruntă cu forme grave de hărțuire. Conform Barometrului de Gen din anul 2016 circa 21% dintre femeile angajate s-au confruntat cu forme subtile de manifestare a hărțuirii sexuale (priviri, gesturi nepotrivite, limbaj cu tentă sexuală etc.), aproximativ 13,5% au menționat că au fost atinse într-un mod nepotrivit, iar 6,7% au declarat că li s-au propus relații sexuale pentru anumite recompense sau favoruri.

## **Articolul 12**

440. Conform art. 36 din Constituția Republicii Moldova, dreptul la ocrotirea sănătății este garantat.

441. Potrivit art. 9 alin. (3) din Legea nr. 263- XVI din 27.11.2005 cu privire la drepturile și obligațiile pacientului, pacientul are dreptul la informații, educație și servicii necesare unei vieți sexuale normale și sănătății reproducerii, fără nici o discriminare. Sistemul medical din Republica Moldova nu stabilește îngrădiri sau impedimente la acordarea serviciilor medicale pentru femei sau bărbați, acestea se acordă în mod egal pentru ambele sexe.

442. În conformitate cu art.4 alin.(4) din Legea nr. 1585-XIII din 27.02.1998 cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală, Guvernul are calitatea de asigurat pentru anumite categorii de persoane neangajate cu domiciliul în Republica Moldova și aflate la evidența instituțiilor abilitate ale Republicii Moldova, cu excepția persoanelor obligate prin lege să se asigure în mod individual, printre care se află gravidele, parturientele și lăuzele<sup>194</sup>.

---

<sup>194</sup> Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr. 1387 din 10.12.2007, prevede că asistența medicală primară acordată de medicul de familie include servicii profilactice (îngrijirea antenatală, supravegherea gravidelor și îngrijirea postnatală a lăuzelor, prescrierea investigațiilor paraclinice necesare, consilierea pre- și post-test în cadrul serviciilor de testate voluntară și confidențială la infecția HIV și hepatite virale B, C). Totodată, prevede pentru solicitanți, inclusiv gravidele în prima

443. În Republica Moldova, în anul 2016, rata mortalității materne a constituit 18,7%. Mortalitatea maternă este unul din principalii indicatori ai sănătății reproductive, iar principalele cauze ale deceselor sunt bolile aparatului circulator, ale aparatului digestiv și complicațiile în urma avorturilor. Acest indice reflectă nu numai capacitatea de utilizare corectă a serviciilor de maternitate în întreaga țară sau diferite regiuni ale ei, dar și situația socio-economică, nivelul de cultură și de trai al populației.
444. În aceeași perioadă, rata mortalității infantile a constituit 8,2% la fete și 10,6% la băieți (tabelul 4, pct. 30).
445. În anul 2016, durata medie a vieții la femei a constituit 76 ani și 68 de ani la bărbați. Totodată, rata natalității în rândul fetelor a fost egală cu cea a mortalității constituind 9,8%, iar în rândul bărbaților, rata natalității a constituit 11,3% și respectiv 12% rata mortalității.
446. Conform datelor BNS, în anul 2016, ponderea femeilor medici a constituit 61,1% comparativ cu anul 2015- 59,7%.
447. Potrivit prevederilor art.11 din Legea nr.185-XV din 24.05.2001 cu privire la ocrotirea sănătății reproductive și planificarea familială, orice persoană are dreptul să utilizeze metode de contracepție și să refuze de a le utiliza. Persoanei i se acordă asistență consultativă în alegerea metodei de contracepție, luându-se în considerare starea sănătății, vârsta și particularitățile individuale. Metoda chirurgicală de contracepție se aplică în baza acordului benevol informat. În funcție de indicațiile medicale și sociale, persoana are dreptul să utilizeze gratuit mijloace contraceptive. Prezența indicațiilor medicale sau sociale este determinată de medicul specialist.
448. Art. 7 din Legea menționată supra stabilește că, orice persoană este în drept să beneficieze de servicii de ocrotire a sănătății reproductive și de planificare familială, acestea fiind prestate de instituțiile de stat și nestatale de ocrotire a sănătății, de învățământ și de asistență socială<sup>195</sup>.
449. Reieșind din art. 3 al Legii nr. 138 din 15.06.2012 privind sănătatea reproducerii, una dintre ariile prioritare pe care se axează serviciile de ocrotire a sănătății reproducerii îl reprezintă avortul în siguranță. Statul asigură persoanelor care solicită o metodă de contracepție – consultații medicale în

---

și a doua jumătate de sarcină, consiliere pre- și posttest (fără costul testului) în cadrul serviciilor de testare voluntară și confidențială la infecția HIV și hepatite virale B, C, consultație profilactică copiilor în vârstă de până la 18 ani și gravidelor, care include: examinarea cavității bucale și recomandări privind igiena cavității bucale; periajul dentar; detartrajul dentar; aplicarea remediilor profilactice (fluor, Ca etc.); extracții dentare; sigilarea fisurilor, obturarea defectelor coronariene provocate de caria dentară și complicațiile ei.

<sup>195</sup> În acest sens, atât femeile cât și bărbații pot beneficia de serviciile medicale disponibile în țară, inclusiv cele de planificare familială în mod egal. Acordarea serviciilor ce țin de realizarea drepturilor la reproducere se asigură de către instituțiile de stat de ocrotire a sănătății și de învățământ, precum și de către organizațiile și instituțiile nestatale.

De asemenea, în conformitate cu art. 32 din Legea ocrotirii sănătății nr. 411-XIII din 28.03.1995, femeilor li se acordă dreptul să-și hotărască personal problema maternității. Operația de întrerupere a cursului sarcinii poate fi efectuată până la sfârșitul primelor 12 săptămâni de sarcină în instituții medico-sanitare publice și private.

scopul alegerii metodei de contracepție, luându-se în considerare starea sănătății, vârsta și particularitățile individuale.

450. În scopul îmbunătățirii calității serviciilor de sănătate a reproducerii, în perioada de raportare MSMPS a asigurat accesul grupurilor vulnerabile ale populației la contraceptive procurate la nivel de asistență medicală primară din sursele asigurării obligatorii de asistență medicală. În acest sens, anual instituțiile medic-sanitare de asistență medicală primară, în baza necesităților estimate, asigură gratuit persoanele din grupurile vulnerabile cu contraceptive<sup>196</sup>.

451. Cadrul normativ național garantează accesul la sterilizarea chirurgicală voluntară. Conform legii, sterilizarea chirurgicală voluntară la femei și la bărbați poate fi efectuată la dorința lor sau la indicația medicului cu consimțământul scris al persoanei, în instituții medico-sanitare publice și private. Efectuarea sterilizării chirurgicale de către persoane fără studii medicale corespunzătoare, precum și în unități medico-sanitare nespecializate, se pedepsește conform legii.

452. Conform art.135<sup>1</sup> Cod Penal sterilizarea forțată se pedepsește cu închisoare de la 10 la 20 de ani.

453. Concomitent, femeilor li se oferă informații individuale la subiect în cadrul vizitelor la medicii de familie (CS, CMF, AMT), medicul ginecolog, alți specialiști, la solicitare, în cadrul Centrelor perinatale, maternități.

454. Întru asigurarea accesului la servicii ginecologice pentru fetele și femeile cu dizabilități locomotorii, în anul 2017, pentru prima dată, MSMPS, în parteneriat cu UNFPA în Republica Moldova și Biroul de Cooperare al Elveției au finanțat dotarea a 30 de centre de Sănătate Prietenoase Tinerilor cu echipament medical adaptat acestor grup de fete și femei.

455. În RM se află în derulare Programul național de prevenire și control al infecției HIV/SIDA și infecțiilor cu transmitere sexuală pentru anii 2016-2020, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1164 din 22.10.2016, care conțin activități concrete pentru toată populația inclusiv, adolescenți și grupurile țință defavorizate social (persoanele din detenție, persoanele prestatoare de servicii sexuale, etc. ).

456. Cu referire la accesul femeilor în detenție la servicii medicale menționăm că acordarea asistenței medicale pe tot parcursul detenției de la intrare în izoloarele de anchetă penală până la eliberarea de executarea pedepsei se efectuează în conformitate cu dreptul fundamental la sănătate.

---

<sup>196</sup> Conform Regulamentului elaborat în acest context de către MSMPS, din grupurile vulnerabile ale populației fac parte: adolescenții sexual activi; persoane cu venituri mici (venit mai jos decât coșul minim de consum pentru fiecare membru al familiei); persoane HIV pozitive; persoane care consumă abuziv băuturi alcoolice, consumă ilicit droguri și alte substanțe psihotrope, ce se află al evidența medicului narcolog; persoane cu probleme de sănătate mintală; victimele ale abuzului sexual (pentru contracepție de urgență) și femei care au efectuat un avort în ultimul an.

457. Deținutele gravide beneficiază de asistență medicală sporită – asistență ginecologică, terapeutică în conformitate cu standardele naționale, în ultimul trimestru al sarcinii fiind transferate la spitalul penitenciar sub supravegherea medicului obstetrician-ginecolog. Ulterior, în momentul oportun survenirii nașterii, deținutele sunt spitalizate la o maternitate civilă. În perioada de lăuzie deținutele se află sub observația medicală a medicului obstetrician-ginecolog, copii noi-născuți fiind supravegheați de medicul pediatru cu efectuarea vaccinărilor necesare în conformitate cu calendarul național de imunizare. În caz de necesitate toate investigațiile medicale necesare atât gravidelor, mamelor, precum și copiilor până la 3 ani se efectuează în cadrul instituțiilor medicale civile.

458. După externare din spital, lăuzele cu copii se internează în spitalul penitenciar „Casa mamei și copilului”, în scopul patronajului de către medicul ginecolog și pediatru. După naștere, femeilor li se asigură îngrijire medicală specializată conform prescripțiilor medicale. La împlinirea vârstei de 3 ani, cu consimțământul scris al mamei și cu acordul autorității tutelare, copilul se dă în îngrijirea unei persoane desemnate de ea, sau instituției pentru copii. La cererea condamnatelor, administrația penitenciarului poate prelungi până la 6 luni aflarea copilului împreună cu mama.

### **Articolul 13.**

459. Conform prevederilor art.47 al Constituției „statul este obligat să ia măsuri pentru ca orice om să aibă un nivel de trai decent, care să-i asigure sănătatea și bunăstarea lui și familiei lui, cuprinzând hrana, îmbrăcămintea, locuința, îngrijirea medicală, precum și serviciile sociale necesare.”

460. Dreptul de a beneficia de indemnizații adresate familiilor cu copii îl au persoanele asigurate/neasigurate cu domiciliul sau reședința în Republica Moldova<sup>197</sup>.

461. Conform legislației naționale femeile și bărbații au drepturi egale pentru primirea indemnizațiilor pentru copii, privind accesul la credite, diverse prestații sociale. Statutul matrimonial al femeii nu influențează dreptul și accesul acestora la diverse prestații sociale.

462. Prin sistemul public de asigurări sociale de stat, se plătesc indemnizațiile adresate familiilor cu copii pentru persoanele asigurate.

---

<sup>197</sup> Persoană neasigurată se consideră mama/tata, părintele adoptiv/tutorele care la data nașterii copilului:

- nu este încadrat în câmpul muncii;
- este încadrat în câmpul muncii, însă nu întrunește stagiul necesar de cotizare pentru acordarea indemnizației lunare pentru creșterea copilului până la vârsta de 3 ani;
- întrunește stagiul necesar de cotizare, dar nu are dreptul la concediu parțial plătit pentru îngrijirea copilului;
- întrunește stagiul necesar de cotizare, se află în concediu pentru îngrijirea copilului și în perioada luată în calcul nu are realizat venit asigurat din alte motive decât concediul medical, concediul de maternitate, concediul pentru îngrijirea copilului până la împlinirea vârstei de 3 ani, șomajul cu drept de ajutor de șomaj;
- desfășoară activitate în calitate de: întreprinzător individual, titular al patentei de întreprinzător, avocat, notar public, executor judecătoresc, pe baza licenței obținute în modul stabilit de lege, indiferent de forma juridică de organizare, și de mediator, pe baza atestatului eliberat de către Consiliul de Mediere, cu excepția persoanelor menționate care activează și în alte unități, în care realizează venit asigurat și au dreptul, în condițiile legii, la indemnizație pentru creșterea copilului până la vârsta de 3 ani.

463. La prestații de asigurări sociale<sup>198</sup> au dreptul asigurării cu domiciliul sau reședința în Republica Moldova și șomerii cu drept la ajutor de șomaj. Persoana are dreptul la prestații de asigurări sociale legate de riscurile sociale de care este asigurată.

464. Îndemnizațiile adresate familiilor cu copii reprezintă principalul suport financiar din partea statului pentru familiile cu copii și este exprimat sub formă de plăți unice sau periodice acordate familiei pentru nașterea și creșterea/îngrijirea copilului.

465. Îndemnizația unică la nașterea copilului se stabilește în cuantum egal cu valoarea monetară a coșului minim de bunuri necesare la nașterea copilului, calculată pentru anul precedent nașterii copilului. Cuantumul indemnizației unice la nașterea copilului se aprobă anual de Guvern.

466. Familiile cu gemeni sau mai mulți copii născuți dintr-o singură sarcină, beneficiază de indemnizația lunară de suport pentru creșterea copilului până la vârsta de 3 ani și se acordă la cererea persoanelor asigurate și a persoanelor neasigurate în cuantum de 50% din mărimea indemnizației lunare pentru îngrijirea copilului până la vârsta de 2 ani, prevăzută pentru persoanele neasigurate, la data nașterii copilului.

467. În ultimii ani se atestă o creștere a ponderii bărbaților care au beneficiat/beneficiază de indemnizație lunară pentru creșterea copilului până la împlinirea vârstei de 3 ani de la 0,8% (2013), până la 9,6% (2017).

468. În vederea acordării suportului familiilor defavorizate, a fost lansat programul Ajutor social care la moment dispune de două componente de bază – ajutorul social și ajutorul pentru perioada rece a anului. Scopul prestației respective este asigurarea unui venit lunar minim garantat, familiilor defavorizate, stabilit în conformitate cu evaluarea venitului global mediu lunar al familiei și necesitatea de asistență socială.

469. Titularul ajutorului social sau, după caz, al ajutorului pentru perioada rece a anului, este persoana solicitantă, iar beneficiarul acesteia - familia. În perioada 2015-2017 se atestă o creștere a numărului de beneficiari ai ajutorului social - cu 4981 familii mai mult, și a ajutorului pentru perioada rece a anului – cu 18605 familii mai mult (tabelul 19. Anexa 1).

---

<sup>198</sup> Asigurații sistemului public de asigurări sociale au dreptul la în următoarele prestații: a) indemnizație pentru incapacitate temporară de muncă cauzată de boli obișnuite sau de accidente nelegate de muncă; b) prestație pentru prevenirea îmbolnăvirilor (carantină); c) prestație pentru recuperarea capacității de muncă; d) indemnizație de maternitate; e) indemnizație unică la nașterea copilului; f) indemnizație pentru creșterea copilului până la împlinirea vârstei de 3 ani; g) indemnizație pentru îngrijirea copilului bolnav; h) ajutor de deces.

470. Totodată, cadrul legislativ prevede în tipologia prestațiilor sociale, prestații adresate persoanelor defavorizate<sup>199</sup> care nu îndeplinesc condițiile pentru obținerea dreptului la pensie conform Legii privind pensiile de asigurări sociale de stat.

471. Începînd cu anul 2012, în țară funcționează Serviciul social asistență personală<sup>200</sup>, scopul căruia este de a oferi asistență și îngrijire copiilor și adulților cu dizabilități severe, în vederea favorizării independenței și integrării lor în societate (în domeniile: protecție socială, muncă, asistență medicală, instructiv-educativ, informațional, acces la infrastructură etc).

472. Prin instituirea acestui serviciu, a fost soluționată o problemă cu referire la familiile în care cresc și se educă copii cu dizabilități ce necesită îngrijire permanentă, oferită preponderent de către femeii-mame ale acestor copii, sau rude de gen feminin. Statul a recunoscut valoarea activității de îngrijire a mamelor care cresc copii cu dizabilități, în special de gradul unu, prin includerea perioadei de îngrijire a copilului cu dizabilități, care nu a fost instituționalizat, în vechimea de muncă ce dă drept la pensie, la eliberarea unui carnet de muncă, la acordarea concediilor plătite etc.

473. Cu alte cuvinte, angajarea în calitate de asistent personal a mamelor care educă copii cu dizabilități, oferă beneficii sociale acestora de a fi angajate în câmpul muncii, de a dispune de un salariu pentru munca prestată și de a contribui la sistemul de asigurări sociale și medicale. Conform datelor deținute, în țară activează 2295 de asistenți personali care îngrijesc - 2295 de persoane cu dizabilități severe.

474. Cu referire la femeile din detenție care au copii din cadrul Penitenciarului nr.7 Rusca, acestea beneficiază de indemnizație pentru creșterea copiilor fiind transferată la contul de peculiu, iar cele din cadrul Penitenciarului nr.16 Pruncul, beneficiază de indemnizația unică la naștere și alocația socială lunară (tabelul 18, Anexa 1).

---

<sup>199</sup> Astfel, alocațiile sociale de stat se prevăd pentru unele categorii de cetățeni, cum ar fi:

- persoanele cu dizabilități severe, accentuate și medii;
- persoanele cu dizabilități severe, accentuate și medii din copilărie;
- copiii cu dizabilități severe, accentuate și medii în vîrstă de pînă la 18 ani
- copiii care au pierdut întreținătorul - copiii, în vîrstă de pînă la 18 ani, care au pierdut unul sau ambii părinți;
- persoanele care au atins vîrsta de pensionare - persoanele care au atins vîrsta standard de pensionare, dar nu au acumulat stagiul de cotizare necesar pentru stabilirea pensiei pentru limită de vîrstă;
- persoanele care îngrijesc, însoțesc și supraveghează un copil cu dizabilități severe în vîrstă de pînă la 18 ani;
- persoanele cu dizabilități severe din copilărie – pentru îngrijire, însoțire și supraveghere;
- persoanele cu dizabilități severe nevăzătoare – pentru îngrijire, însoțire și supraveghere.

<sup>200</sup> Poate fi angajată în funcția de asistent personal orice persoană, inclusiv unul din membrii familiei sau rudele beneficiarului, care îndeplinește cumulativ următoarele condiții: are vîrsta minimă de 18 ani, nu a fost condamnată pentru săvîrșirea unei infracțiuni care ar face-o incompatibilă cu exercitarea ocupației de asistent personal, are capacitate deplină de exercițiu, starea de sănătate corespunde cerințelor funcției ocupate.

475. Conform legislației, toți cetățenii au accesul la credite, indiferent de sex, respectând prevederile procedurilor respective. În același timp, menționăm deficiențe la capitolul statisticii dezagregate pe sexe privind utilizarea acestora, mărirea și destinația.

476. Activitatea structurilor organizatorice de creditare este orientată în următoarele direcții de bază: procedura de depunere a cererii; analiza credibilității (solvabilității) clientului, precum și revizuirea și analiza sistematică a calității portofoliului de credite.

477. În procesul de aprobare, dreptul de a lua decizii referitor la cererile de acordare a creditelor se atribuie unui comitet special de credit compus dintr-un număr impar de membri, dar nu mai puțin de 3 persoane.

478. Suma maximală a unui credit care poate fi acordată fără aprobarea de către comitetul special de credit la nivel de filială este determinată în prevederile politicii generale de creditare a băncii. Orice tranzacție de credit poate fi încheiată numai cu avizul a cel puțin 3 persoane. Creditele „mari” se acordă în conformitate cu prevederile Regulamentului cu privire la expunerile „mari”. Totodată, procedura de acordare a creditelor poate fi supusă unui control dublu, efectuat de o unitate structurală independentă, cu funcția de a comunica datele direct comitetului special de credit sau organului de administrare al băncii.

479. În anul 2018, Guvernul a lansat Programul de stat ”Prima Casă”, reieșind din necesitatea facilitării accesului persoanelor fizice la achiziția unei locuințe prin contractarea de credite garantate parțial de stat, în special pentru familii tinere. De fapt, scopul urmărit prin promovarea și implementarea acestui program constă în acordarea unui suport familiilor tinere în obținerea primei locuințe prin facilitarea:

- a) accesului la credite ipotecare;
- b) crearea condițiilor optime pentru creșterea termenului de scadență a creditelor ipotecare;
- c) reducerea migrației în rândul tinerilor (potrivit studiilor de specialitate, lipsa unei locuințe este cauza principală pentru care tinerii moldoveni decid să emigreze);
- d) creșterea ratei de angajări oficiale în economia națională și transparentizarea salarizării;
- e) creșterea transparenței tranzacțiilor imobiliare.

480. Conform Codului Fiscal, fiecare contribuabil (persoană fizică rezidentă) are dreptul la o scutire personală, cu un quantum care se stabilește anual de către Guvern, în 2017 fiind de 11280 lei.<sup>201</sup>

---

<sup>201</sup> O scutire mai mare ( pentru 2017 – de 16800 lei) este prevăzută pentru orice persoană care:

- a) s-a îmbolnăvit și a suferit de boala actinică provocată de consecințele avariei de la C.A.E. Cernobil;
- b) este persoană cu dizabilități și s-a stabilit că dizabilitatea sa este în legătură cauzală cu avaria de la C.A.E. Cernobil;
- c) este părintele sau soția (soțul) unui participant căzut sau dat dispărut în acțiunile de luptă pentru apărarea integrității teritoriale și a independenței Republicii Moldova, cât și în acțiunile de luptă din Republica Afghanistan;
- d) este persoană cu dizabilități ca urmare a participării la acțiunile de luptă pentru apărarea integrității teritoriale și a independenței Republicii Moldova, precum și în acțiunile de luptă din Republica Afghanistan;

481. Totodată, persoana fizică rezidentă aflată în relații de căsătorie are dreptul la o scutire suplimentară (în 2017 - în sumă de 11280 lei), cu condiția că soția (soțul) nu beneficiază de scutire personală.

482. De asemenea, legiuitorul a prevăzut o scutire și pentru contribuabilul (persoană fizică rezidentă) care are la întreținere persoane<sup>202</sup> (în 2017 - în sumă de 2520 de lei), cu excepția persoanelor cu dizabilități în urma unei afecțiuni congenitale sau din copilărie (pentru care scutirea constituie 11280 de lei în 2017).

483. Legislația națională nu conține prevederi care ar limita drepturile femeilor în vederea accesului și participării la diverse activități de ordin sportiv, cultural, de agrement. În calitate de impediment semnificativ în acest sens pot fi doar posibilitățile economice ale persoanelor. Menționăm că în instituțiile de învățământ fetele și băieții beneficiază de acces egal la activități culturale și programele de educație fizică, sport (având în vizor specificul sexelor la practicarea exercițiilor fizice).

484. Au fost aprobate modificări și completări la cadrul normativ prin care Consiliului local i s-a atribuit o nouă competență – de a decide instituirea funcției de mediator comunitar în localitățile compact sau mixt populate de romi<sup>203</sup>. Totodată a fost aprobat Regulamentul-cadru cu privire la organizarea activității mediatorului comunitar<sup>204</sup>. Ocupația „341206 Mediator comunitar” a fost inclusă în Clasificatorul ocupațiilor din Republica Moldova (CORM 006-14), aprobat prin Ordinul Ministrului nr. 22 din 3 martie 2014.

485. Pe parcursul anului 2013, a demarat procesul de angajare în funcții a mediatorilor comunitari cu finanțare din bugetul de stat, fiind prevăzute mijloace financiare în sumă de 462,6 mii lei pentru instituirea a 15 funcții de mediatori comunitari, în 14 localități compact sau mixt populate de romi, iar pentru anul 2014 au fost prevăzute în buget 1619,8 mii lei pentru finanțarea celor 48 de funcții de mediatori comunitari planificate în toate 44 de localități compact sau mixt populate de romi.

---

e) este persoană cu dizabilități de pe urma războiului, persoană cu dizabilități în urma unei afecțiuni congenitale sau din copilărie, persoană cu dizabilități severe și accentuate;

f) este pensionar-victimă a represiunilor politice, ulterior reabilitată.

<sup>202</sup> persoană întreținută este persoana care întrunește toate cerințele de mai jos:

a) este un ascendent sau descendent al contribuabilului sau al soției (soțului) contribuabilului (părinții sau copiii, inclusiv înfietorii și înfiații) ori persoană cu dizabilități în urma unei afecțiuni congenitale sau din copilărie rudă de gradul doi în linie colaterală;

b) are un venit ce nu depășește suma de 11280 lei anual.

Curatorul minorilor în vîrstă de la 14 pînă la 18 ani și tutorele legal au dreptul la o scutire suplimentară în mărimea specificată în funcție de caz, pentru fiecare persoană aflată sub tutelă și/sau curatelă.

<sup>203</sup> Legea nr.69 din 05 aprilie 2013 pentru completarea articolului 14 din Legea nr.436-XVI din 28 decembrie 2006 privind administrația publică locală

<sup>204</sup> Hotărîrea Guvernului nr.557 din 17 iulie 2013

486. Transferarea finanțării activității mediatorilor comunitari pe seama autorităților locale, a condus la micșorarea numărului de angajări, ceea ce ulterior a impus revederea mecanismului de finanțare prin transferul direct a resurselor de la bugetul de stat<sup>205</sup>.

487. Conform cadrului legal, angajatorii, indiferent de forma de organizare juridică, care au 20 de angajați și mai mult, au obligația de a crea sau rezerva locuri de muncă și a angaja în muncă persoane cu dizabilități, cel puțin 5 % din numărul total de salariați. În acest sens au fost prevăzute și sancțiuni în Codul Contravențional pentru angajatorii care încalcă aceste prevederi pe parcursul unui an financiar<sup>206</sup>.

#### **Articolul 14**

488. Prevederile legislației naționale stipulează drepturi egale pentru femei și bărbați referitor la proprietatea asupra pământului, accesul la programele de asigurare, servicii medicale, programe educaționale, de creare și participare în cooperative agricole, realizarea activităților de antreprenariat, etc. Nu există restricții și diferențieri de ordin legal vizavi de localitățile rurale și urbane cu privire la implicarea femeilor în activitățile sociale, economice, culturale, etc.

489. În Republica Moldova există 3446 exploatații agricole cu personalitate juridică, reprezentând 0,4% din numărul total de exploatații. Restul exploatațiilor (99,6%) au fost recenzate ca exploatații fără personalitate juridică, adică persoane fizice. Din totalul exploatațiilor agricole cu personalitate juridică, 14% sunt conduse de femei, în comparație cu 36% din totalul exploatațiilor fără personalitate juridică conduse de femei. La nivel național, 36% din exploatațiile agricole sunt conduse de femei și 64% de bărbați.

490. Numărul de exploatanți bărbați este cel mai mare în grupa de vârstă 45-54 ani, cu 28%, iar cel al femeilor exploatanți este cel mai mare în grupa de vârstă 65 de ani și peste. Numărul exploatanților femei se află în continuă creștere în grupele de vârstă mai înaintată.

491. Exploatanții bărbați administrează o suprafață mai mare de teren decât exploatanții femei – atât în cazul exploatanților cu personalitate juridică cât și fără personalitate juridică. În medie, exploatanții

---

<sup>205</sup> De facto, în 2014 au fost angajați doar 25 de mediatori comunitari. Începând cu anul 2015, au intrat în vigoare la nivel național noile dispoziții cu privire la finanțarea descentralizată, conform cărora autoritățile administrației publice locale urmau să aloce din buget mijloacele necesare pentru o serie de servicii locale, inclusiv pentru activitatea mediatorilor comunitari. Menționăm că finanțarea mediatorilor comunitari din bugetele locale a dus la micșorarea considerabilă a numărului acestora, autoritățile administrației publice locale motivând lipsa mijloacelor financiare. Astfel, numărul mediatorilor comunitari angajați în cadrul primăriilor și salariați din contul bugetului local a fost de 13 persoane. MSMPS, în vederea soluționării problemelor create, a propus schimbarea mecanismului pentru finanțarea celor 48 de mediatori comunitari necesari din bugetul de stat. Astfel, pentru anul 2018 au fost alocate mijloace din bugetul de stat, în sumă de 2,239 mil lei, pentru asigurarea funcționării celor 48 de mediatori comunitari.

<sup>206</sup> Legea privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități <http://lex.justice.md/md/344149/>

bărbați din Republica Moldova administrează 1,21 hectare în comparație cu 0,86 hectare administrate de exploatanții femei.

492. Există un decalaj notabil între sexe în ceea ce privește deținerea de mașini și utilaje agricole în Republica Moldova. Cu excepția mini-tractoarelor (17%), exploatațiile conduse de femei dețin mai puțin de 12% din totalul de mașini agricole. Acest procent este destul de scăzut, dacă luăm în considerare faptul că mai mult de o treime din exploatații sunt conduse de femei.

493. Datele primului Recensământ General Agricol (2011) indică faptul că nu există un decalaj semnificativ între sexe în Republica Moldova cu privire la subvențiile primite de exploatanții agricoli. De asemenea, se poate observa faptul că un număr foarte mic de exploatanți au credite la bănci. Spre exemplu, în anul 2010, opt la sută din exploatațiile conduse de bărbați au beneficiat de suport financiar, în comparație cu șase la sută în cazul exploatațiilor conduse de femei.

494. Disparitățile între sexe în ceea ce privește destinația producției agricole nu sunt severe. Datele indică asupra faptului că marea majoritate a exploatațiilor agricole produc doar pentru consum propriu, în timp ce 16% din exploatațiile conduse de bărbați și 12% din exploatațiile conduse de femei produc atât pentru consum propriu cât și pentru vânzare.

495. În Moldova femeile din mediul rural constituie aproape 30% din totalul populației țării și 51% din populația stabilă din mediul rural

496. Fenomenul migrației la muncă, inclusiv al femeilor din mediul rural, este unul cunoscut și abordat în diverse lucrări analitice. Printre femeile implicate în migrația la muncă ponderea celor din mediul rural este de circa 70%.<sup>207</sup>

497. Un șir de indicatori statistici scot în evidență diferențele socio-demografice dintre femeile rurale și urbane. Astfel, speranța de viață la naștere a femeilor de la sate este cu peste 3 ani mai joasă decât a femeilor din orașe, iar vârsta medie a acestora este cu 1,2 ani mai mică, acest decalaj în ultimii 5 ani înregistrează tendințe spre creștere.

498. Chiar dacă nivelul natalității în localitățile rurale se menține mai înalt decât în localitățile urbane (12,0 rural versus 9,3 urban în 2014), sporul natural la sate rămâne a fi negativ (0,9 rural versus 0,6 urban în 2014), acest indicator fiind influențat de mortalitate, care continuă să rămână la un nivel mai înalt la sate, respectiv printre femei, constituind 12,9 rural versus 8,7 urban.

499. Procesul de îmbătrânire a populației este mai avansat în mediul rural, coeficientul de îmbătrânire printre femeile rurale fiind într-o ascendență continuă, este deosebit de înalt și a constituit 19,4% (la

---

<sup>207</sup> [http://md.one.un.org/content/dam/unct/moldova/docs/pub/prof\\_001\\_rural\\_ROM-2016\\_new.pdf](http://md.one.un.org/content/dam/unct/moldova/docs/pub/prof_001_rural_ROM-2016_new.pdf)

1 ianuarie 2015), depășind cu 1,3 puncte procentuale valoarea respectivă înregistrată pentru femeile din orașe și cu 3,2% valoarea medie pe țară (la 1 ianuarie 2015 a fost de 16,2%). De asemenea, și speranța de viață la 60 ani pentru femeile de la sate a fost în 2014 cu 2,4 ani mai mică decât a celor de la orașe (18,59 rural și 20,99 urban).

500. MSMPS a lansat în anul 2017 și respectiv 2018, Programul de Granturi mici, dedicat susținerii și promovării îmbătrânirii active în Republica Moldova. Durata implementării proiectelor este de 10 luni și respectiv 7 luni, iar suma totală oferită este de 100.000 lei per fiecare an, acordată din bugetul de stat.

501. Nivelul de educație al femeilor din localitățile rurale este mult mai redus în raport cu femeile din orașe. Doar 46,4% dintre femeile active din mediul rural dispun de studii superioare, medii de specialitate sau secundar profesionale, iar în ultimii ani ponderea acestora înregistrează tendințe stabile spre diminuare.

502. Datele statistice denotă că accesul la serviciile medicale al femeilor rurale este mai redus comparativ cu femeile din urbe, lunar numărul mediu de vizite la medic ale femeilor este de 3,4 în mediul rural în comparație cu 4,4 - în urbe, în același timp circa 1/5 dintre femeile rurale își apreciază starea de sănătate ca fiind rea sau foarte rea în raport cu 14,5% urban.

Totodată, peste 1/4 dintre femeile rurale nu dispun de asigurare medicală în comparație cu doar 15% dintre femeile din orașe.

503. Motivele care vorbesc despre accesul limitat la serviciile medicale sunt diferite, totuși, principalele invocate sunt cele conexe accesului financiar.

504. Persoanele din mediul rural sunt principalii solicitanți în cadrul programului Ajutorul Social.<sup>208</sup>

505. Strategia națională de dezvoltare agricolă și rurală pentru anii 2014-2020 (aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 409 din 4 iunie 2014) reprezintă o bază pentru dezvoltarea viitoare durabilă a sectorului agricol și asigurarea unui nivel de trai atractiv în mediul rural. În scopul implementării Strategiei, a fost elaborat Planul de acțiuni pentru implementarea Strategiei naționale de dezvoltare agricolă și rurală pentru anii 2014-2020 (aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 742 din 21 octombrie 2015).

506. În abordarea problemelor de inegalitate dintre bărbați și femei în deținerea puterii și luarea deciziilor la toate nivelurile, MAIA promovează o politică activă și vizibilă de integrare a perspectivei de gen. În toate politicile și programele, înainte de a lua decizii, se face o analiză a efectelor asupra

---

<sup>208</sup> [http://md.one.un.org/content/dam/unct/moldova/docs/pub/prof\\_001\\_rural\\_ROM-2016\\_new.pdf](http://md.one.un.org/content/dam/unct/moldova/docs/pub/prof_001_rural_ROM-2016_new.pdf)

femeilor și, respectiv, asupra bărbaților. Aceste eforturi sînt orientate spre sporirea gradului de participare a femeilor la toate nivelurile de luare a deciziilor.

507. La 30 august 2013 prin Hotărîrea Guvernului nr. 661 a fost aprobat Regulamentul-cadru privind organizarea și funcționarea Biroului Comun de Informații și Servicii (BCIS). BCIS prestează servicii populației din localitățile urbane și rurale, inclusiv femeilor și grupurilor vulnerabile, care, din anumite motive, au acces redus la acestea<sup>209</sup>.

508. Pe parcursul anilor 2013-2016, de serviciile prestate de Birourile Comune de Informații și Servicii au beneficiat circa 49324 de persoane<sup>210</sup>. Conform analizelor, s-a constatat că în calitate de prestatori în cadrul BCIS sunt nu doar serviciile publice ci și diverse organizații neguvernamentale ce promovează drepturile femeilor.

509. Rata generală de participare a femeilor și bărbaților la luarea deciziilor la nivel local a scăzut în ultimii 5 ani. În anul 2012, un studiu care măsura implicarea femeilor și bărbaților în procesul decizional atesta un grad de implicare a bărbaților mai mare comparativ cu cel al femeilor. În anul 2016 această tendință s-a inversat și deja mai multe femei au participat la adoptarea bugetului localității, la luarea deciziilor cu privire la atragerea investițiilor, la elaborarea planului strategic, a proiectelor comunitare etc.

510. Cetățenii din localitățile, unde în fruntea APL se află o femeie, sunt semnificativ mai satisfăcuți de activitatea acesteia. În cazul comunităților cu femeie primară, nivelul încrederii (a celor care au foarte multă încredere) este de 34%, comparativ cu 6% în cazul comunităților în care primarul este bărbat. Aceeași tendință este atestată și atunci când este măsurat nivelul în care cetățenii sunt mulțumiți

---

<sup>209</sup> Prestatorii publici de servicii, membrii ai BCIS, sunt structurile teritoriale de asistență socială, direcțiile agricultură, economie și investiții capitale, oficiul teritorial de ocupare a forței de muncă, oficiile teritoriale ale inspecției muncii, serviciile relații funciare și cadastru, oficiile teritoriale de asigurări sociale, oficiile teritoriale ale inspectoratului fiscal, serviciile juridice, agențiile teritoriale de asigurări în medicină sau centrele medicilor de familie, oficiile teritoriale ale stării civile, serviciile teritoriale protecție civilă și situații excepționale, inspecția ecologică, direcția învățămînt, tineret și sport. Activitatea BCIS-lor este asigurată de personalul existent în cadrul prestatorilor publici de servicii, prestatorilor privați sau asociațiilor obștești.

Prestarea serviciilor prin intermediul BCIS-lor nu substituie activitatea propriu-zisă a autorității administrației publice locale prestatoare de servicii. Solicitantul poate beneficia de serviciile în cauză și direct de la structura din subordinea autorității administrației publice respective sau de la prestatorul privat/asociația obștească.

<sup>210</sup> Pe parcursul anului 2016 de serviciile prestate de către BCIS-uri au beneficiat circa 14491 persoane, dintre care 8264 femei și 6227 bărbați. În comparație cu anul 2015 observăm o creștere a numărului de persoane care au beneficiat de informare și consultanță prin intermediul BCIS cu circa 1713 persoane. În ceea ce privește componenta de gen, remarcăm că în anul 2016 au crescut cu 852 persoane mai mult adresări din partea femeilor și cu 825 adresări mai multe din partea bărbaților, comparativ cu adresările din anul de raportare 2015. În ceea ce privește amplasarea pe medii – rural și urban, din totalul acestora circa 11075 persoane au fost din mediul rural, iar 3416 persoane au fost din comunitatea urbană.

În sens mai larg, Birourile au ajutat să elimine barierele din calea promovării economice a femeilor. Modelul „ghișeului unic” a soluționat problema cozilor și orelor pierdute în șir în fața diferitor prestatori de servicii iar echipele mobile funcționează în cele mai îndepărtate localități. Conclucind cu autoritățile publice locale pe parcursul procesului de elaborare a conceptului de prestare a serviciilor și continuînd instruirea personalului biroului.

de activitatea primarului/primarei: 27% sunt absolut mulțumiți în cazul primarelor și 6% sunt absolut mulțumiți în cazul în care primăria este condusă de un bărbat<sup>211</sup>.

511. Ultimele scrutine electorale locale au înregistrat creșteri, însă foarte lente, a pozițiilor ocupate de femei. Ponderea femeilor în rândul primarilor a depășit abia 20%, în consiliile raionale femeile dețin sub 20% din locuri, în cele locale au atins 30%. Actualmente, Parlamentul RM numără doar 20,8%, deși privit în perspectivă mai lungă tendința generală are o traiectorie relativ ascendentă.

512. În perioada anilor 2014-2017, UN Women în parteneriat cu PNUD, cu suportul financiar al Guvernului Suediei, a implementat Programul „Femeile în politică”. Programul respectiv a avut ca obiective susținerea creșterii nivelului de participare a femeilor în politică și în procesul de luare a deciziilor prin crearea unui mediu favorabil participării semnificative a acestora și de a susține dezvoltarea capacităților acestor femei înainte de, în perioada și după alegeri la nivel central și local.<sup>212</sup>

## **Articolul 15**

513. Legislația Republicii Moldova este în cea mai mare parte compatibilă cu cele mai bune practici internaționale în domeniul prevenirii și combaterii nediscriminării, precum și Legea nu face distincție între femei și bărbați, accentele fiind pe egalitate. Statul garantează tuturor cetățenilor săi, străinilor și apatrizilor care locuiesc pe teritoriul său drepturile și libertățile prevăzute de Constituția Republicii Moldova, de alte acte legislative, precum și de normele și principiile universale ale dreptului internațional.

514. Eforturi considerabile se depun pentru armonizarea legislației naționale în domeniul apărării drepturilor omului și aplicarea acesteia pe teritoriul țării în corespundere cu standardele și normele stabilite de organizațiile internaționale.

<sup>211</sup> [http://progen.md/files/8393\\_final\\_barometrul\\_de\\_gen\\_rom.pdf](http://progen.md/files/8393_final_barometrul_de_gen_rom.pdf)

<sup>212</sup> Printre principalele activități/inițiative realizate în cadrul Programului, menționăm următoarele:

- Consolidarea capacităților femeilor primare la primul mandat în domenii precum: egalitatea de gen, femei în funcții de conducere, bugetarea sensibilă la dimensiunea de gen, comunicare și prevenirea sexismului și a limbajului sexist. Astfel, pe parcursul implementării programului, cca 1000 de femei au fost instruite în domeniul egalității de gen, liderismului politic și de luare a deciziilor, dintre care 8 au fost alese în calitate de primare și 90 în calitate de consiliere locale (dintre care, 2 femei de etnie romă alese în calitate de consiliere locale pentru prima dată);
- Programul național de mentorat „Inspir-o” în scopul consolidării capacităților de lider a femeilor în localități cu reprezentare zero a femeilor în consiliile locale, iar ele, la rândul lor, să promoveze conceptul egalității de gen în politicile locale și să implementeze proiecte de mobilizare comunitară. Astfel, la program au participat 27 de femei din 7 localități care au elaborat și implementat 7 proiecte de mobilizare comunitară în diferite domenii, cum ar fi: sănătate și sport, amenajare de parcuri și terenuri de joacă, instruiți pe liderism și educație de gen, îmbunătățirea condițiilor sanitare în instituții de învățământ, dar și securitatea în trafic.
- A fost susținută crearea a 7 cluburi politice în șapte raioane (în Briceni, Strășeni, Telenești, Cimișlia, Cahul și 2 noi stabilite în 2017 în Orhei și Soroca) care au contribuit la facilitarea dialogului și cooperării dintre femeile candidate și ulterior alese pentru promovarea egalității de gen și soluționarea problemelor comunității. Totodată aceste cluburi servesc drept centre de dezvoltare a capacităților pentru femeile lidere. De la creare și până în prezent, peste 920 de femei au fost direct implicate în activitățile cluburilor politice locale din cele 7 raioane.

515. În Constituția Republicii Moldova sînt consfințite toate drepturile și libertățile cetățenilor<sup>213</sup>.

516. Mai mult, este Legea nr. 121 din 25 mai 2012 cu privire la asigurarea egalității, care are ca scop prevenirea și combaterea discriminării, precum și asigurarea egalității tuturor persoanelor aflate pe teritoriul Republicii Moldova în sferile politică, economică, socială, culturală și alte sfere ale vieții, fără deosebire de rasă, culoare, naționalitate, origine etnică, limbă, religie sau convingeri, sex, vîrstă, dizabilitate, opinie, apartenență politică sau orice alt criteriu similar.

517. Întru protejarea dreptului la un proces echitabil, stabilit de articolul 6 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, inclusiv asigurarea accesului liber și egal la asistență juridică, prin organizarea și acordarea de asistență juridică garantată de stat, prin diminuarea impedimentelor economico-financiare din realizarea accesului la justiție, a fost aprobată Legea nr. 198-XVI din 26 iulie 2007 cu privire la asistența juridică garantată de stat.

518. Actele normative de bază care reglementează domeniile de eliberare a actelor de identitate, de înregistrare a documentelor de stare civilă, de evidență a persoanelor în Registrul de stat al populației la locul de domiciliu și/sau reședință, de examinare a cererilor în materie de cetățenie, de evidență și ținere a Registrului bunurilor imobile, prevăd aceleași drepturi și obligații în mod egal atât pentru femei cât și pentru bărbați și nu poartă nici o formă de discriminare față de femei.

519. Aderarea Republicii Moldova la Declarația Drepturilor Omului și Pactelor internaționale ale drepturilor omului, precum și prevederile existente în legile naționale<sup>214</sup> și în alte acte normative privind circulația persoanelor, este stipulat că orice persoană are dreptul de a circula în mod liber și de a-și alege reședința în interiorul granițelor unui stat; are dreptul de a părăsi orice țară și de a reveni în țara sa; are dreptul la muncă, la libera alegere a muncii sale, la condiții echitabile și satisfăcătoare de muncă, precum și la ocrotirea împotriva șomajului; orice om care muncește are dreptul la o retribuire echitabilă și satisfăcătoare care să-i asigure atât lui cât și familiei sale o existență în conformitate cu demnitatea umană și completată, la nevoie, prin alte mijloace de protecție socială.

---

<sup>213</sup> Astfel, Constituția garantează tuturor cetățenilor dreptul la viață, la integritate fizică și psihică, libertatea opiniei și exprimării, dreptul la informație, libertatea conștiinței, un șir de drepturi și libertăți politice, cum ar fi dreptul de a participa la conducerea țării, libertatea întrunirilor, dreptul la asociere, precum și dreptul la judecată obiectivă și justă, dreptul la proprietate și la viață privată, dreptul la protecție socială, dreptul la educație, dreptul la ocrotirea sănătății, dreptul la un mediu sănătos etc. Constituția stipulează în calitate de obligație primară a statului respectarea și protecția persoanei, respectarea principiului egalității tuturor cetățenilor în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială; asigurarea accesului liber la justiție și asigurarea dreptului la petiționare, precum și a dreptului la restabilirea în drepturi și la reparația de către stat a prejudiciilor cauzate de acțiunile autorităților de urmărire penală, judecătorești sau ale altor autorități publice.

<sup>214</sup> Legea cu privire la migrația de muncă nr. 180 din 10.07.2008, Legea privind regimul străinilor în Republica Moldova nr. 200 din 16.07.2010

520. Începînd cu 28 aprilie 2014 a fost liberalizat regimul de vize pentru cetățenii RM prin modificarea Regulamentului UE nr. 539/2001 privind abolirea obligației de viză pentru călătoriile de scurtă durată pentru cetățenii RM posesori ai pașaportului biometric în spațiul Schengen.

521. Astfel, mai mult de 300.000 de cetățeni din RM, fără restricții după criteriu de sex, au beneficiat de călătorii fără vize în spațiul Schengen, nefiind înregistrate multiple cazuri de neadmitere a intrării pe teritoriul SMUE, întoarcere de la frontieră, depășire a perioadei de 90 de zile, precum și solicitări de azil.

522. În condițiile amplificării mobilității forței de muncă între state și a fenomenului emigrării populației apte de muncă – problemă cu care se confruntă Republica Moldova în ultimele decenii - coordonarea sistemelor de securitate socială a devenit o componentă importantă a politicii sociale promovate de stat. Astfel Guvernul pînă în anul 2018 a încheiat acorduri în domeniul securității sociale cu 13 state (România, Portugalia, Bulgaria, Luxemburg, Austria, Estonia, Cehia, Polonia, Ungaria, Belgia, Lituania, Germania și Turcia). La etapa de negocieri se află acordurile cu Letonia, Israel, Belarus și Italia. În domeniul migrației de muncă pînă în prezent au fost încheiate acorduri cu Federația Rusă, Ucraina, Belarus, Azerbaijan, Italia, Israel, Franța și Bulgaria.

523. În scopul aducerii în concordanță a cadrului normativ cu prevederile articolului 12 din Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități, în 2017 a fost completat și modificat Codul Civil cu prevederi ce vizează aplicarea măsurilor de ocrotire judiciară a persoanelor cu boli mintale ori a unei deficiențe fizice, mintale sau psihologice. Măsurile de ocrotire pot fi contractuale (contractul de asistență, mandatul de ocrotire în viitor) și judiciare (ocrotirea provizorie, curatela, tutela) și urmăresc interesul și bunăstarea persoanei în privința căreia se instituie și favorizează, pe cît este posibil, autonomia acesteia. La luarea oricărei decizii care vizează persoana în privința căreia este instituită o măsură de ocrotire (persoana ocrotită) sau interesele patrimoniale ale acesteia, instanța de judecată, autoritatea tutelară și persoana însărcinată cu ocrotirea (asistentul, mandatarul împuternicit prin mandat de ocrotire în viitor, ocrotitorul provizoriu, curatorul, tutorele, membrii consiliului de familie) vor acorda prioritate dorințelor și sentimentelor persoanei ocrotite, exprimate de sine stătător sau, la solicitarea acesteia, cu ajutorul persoanei de încredere.

524. Urmare a Recomandărilor CEDAW, în perioada anilor 2017-2018 au fost înregistrate 26 cazuri de violență (anul 2017), dintre care – 14 cazuri de violență între beneficiari la Centrul de plasament temporar pentru persoane cu dizabilități (adulte) Brînzei, (inclusiv 4 femei beneficiare); la Centrul de plasament temporar pentru persoane cu dizabilități (adulte) Bălți - 6 cazuri, inclusiv – 2 femei (1 beneficiară și 1 infirmieră); la Centrul de plasament temporar pentru copii cu dizabilități Orhei – 6

cazuri, inclusiv 1 femeie (infirmieră). În 6 luni ale anului curent au fost înregistrate 7 cazuri de violență – la Brânzeni 6; inclusiv 2 femei și la Bălți – 1 caz. În toate cazurile au fost sesizate organele de drept și desfășurată ancheta de serviciu. În soluționarea conflictelor au fost implicați polițiștii de sector, medicii psihiatri. S-au organizat ședințele de lucru cu personalul instituțiilor în scopul prevenirii cazurilor similare. În soluționarea unori cazuri de la Orhei au fost implicați și părinții beneficiarilor.

#### **Articolul 16.**

525. În Republica Moldova, relațiile familiale sînt reglementate în conformitate cu următoarele principii: monogamie, căsătorie liber consimțită între bărbat și femeie, egalitate în drepturi a soților în familie, sprijin reciproc moral și material, fidelitate conjugală, prioritate a educației copilului în familie, manifestare a grijii pentru întreținerea, educația și apărarea drepturilor și intereselor membrilor minori și ale celor inapți de muncă ai familiei, soluționare, pe cale amiabilă, a tuturor problemelor vieții familiale, inadmisibilitate a amestecului deliberat în relațiile familiale, liber acces la apărarea, pe cale judecătorească, a drepturilor și intereselor legitime ale membrilor familiei.

526. Toate persoanele căsătorite au drepturi și obligații egale în relațiile familiale, indiferent de sex, rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, opinie, apartenență politică, avere și origine socială.

527. Doar căsătoria încheiată la organele de stat de stare civilă generează drepturile și obligațiile de soți prevăzute de Codul familiei. Pentru încheierea căsătoriei este necesar consimțămîntul reciproc, neviciat, exprimat personal și necondiționat, al bărbatului și femeii care se căsătoresc, precum și atingerea de către ei a vârstei matrimoniale (18 ani)<sup>215</sup>.

528. Toate problemele vieții familiale se soluționează de către soți în comun, în conformitate cu principiul egalității lor în relațiile familiale. Atît soția, cît și soțul este în drept să-și continue ori să-și aleagă de sine stătător îndeletnicirea și profesia și să își determine domiciliul în mod liber și independent. Relațiile dintre soți se bazează pe stimă și ajutor reciproc, pe obligații comune de întreținere a familiei, de îngrijire și educație a copiilor.

529. Părinții au drepturi și obligații egale față de copii, indiferent de faptul dacă copiii sînt născuți în căsătorie sau în afara ei, dacă locuiesc împreună cu părinții sau separat. Totodată, copiii născuți în afara căsătoriei au aceleași drepturi și obligații față de părinții și rudele lor ca și cei născuți de la persoane căsătorite.

---

<sup>215</sup> La încheierea căsătoriei, soții, la dorință, își aleg numele de familie al unuia dintre ei sau cel format prin conexarea numelor ambilor drept nume de familie comun ori fiecare dintre ei își păstrează numele de familie pe care l-a purtat până la căsătorie, ori conexează numele de familie al celui alt soț la numele de familie propriu. În momentul înregistrării divorțului, soții pot păstra numele de familie ales la încheierea căsătoriei sau pot reveni la numele de familie purtat până la încheierea acestei căsătorii (art.17).

530. Copiii născuți în urma inseminării artificiale sau fertilizării in vitro au aceleași drepturi ca și copiii născuți prin reproducere naturală.

531. Desfacerea căsătoriei părinților, nulitatea ei sau traiul separat al acestora nu afectează drepturile copilului. În cazul când părinții au domiciliul separat, copilul are dreptul să comunice cu fiecare dintre ei.

532. În conformitate cu legislația națională, bunurile dobândite de soți în timpul căsătoriei sînt proprietatea lor comună în devălmășie dacă, în conformitate cu legea sau contractul încheiat între ei, nu este stabilit un alt regim juridic pentru aceste bunuri. Orice bun dobîndit de soți în timpul căsătoriei se prezumă proprietate comună în devălmășie pînă la proba contrară.<sup>216</sup>

533. De asemenea, menționăm că procedura de desfacere a căsătoriei este una non-discriminatorie după criteriul de sex, căsătoria poate înceta prin divorț, în baza cererii unuia sau a ambilor soți. În lipsa acordului soției, soțul nu poate cere desfacerea căsătoriei în timpul gravidității acesteia și timp de un an după nașterea copilului dacă acesta s-a născut viu și trăiește.

534. Domiciliul copilului minor care nu a atins vîrsta de 14 ani, în cazul cînd părinții locuiesc separat, se determină prin acordul părinților. Dacă un atare acord lipsește, domiciliul minorului se stabilește de către instanța judecătorească, ținîndu-se cont de interesele și părerea copilului (dacă acesta a atins vîrsta de 10 ani)<sup>217</sup>.

535. În cazul minorilor cu vîrsta pînă la 16 ani, consimțămîntul benevol pentru obținerea serviciilor de ocrotire a sănătății reproducerii este exprimat atît de minor, cît și de reprezentantul legal al acestuia. În cazul cînd este imposibil de a obține consimțămîntul reprezentantului legal al minorului și cînd serviciile medicale sînt indicate pentru a păstra viața și sănătatea acestuia, este suficient consimțămîntul său benevol.

536. Persoanele (persoana) care și-au dat consimțămîntul informat scris pentru folosirea tehnologiilor de asistare medicală a reproducerii umane, în cazul nașterii la ei prin această metodă a unui copil, se

---

<sup>216</sup> La determinarea părților din proprietatea comună în devălmășie a soților în caz de împărțire a bunurilor, părțile lor se consideră egale. Bunurilor proprietate comună în devălmășie a soților pot fi împărțite atît la divorț, cît și în timpul căsătoriei. Împărțirea bunurilor comune în timpul căsătoriei nu afectează regimul juridic al bunurilor care vor fi dobîndite în viitor.

Dacă anterior soții au trăit în concubinaj, bunurile dobîndite în această perioadă sunt bunuri proprii ale celui care le-a achiziționat, afară de cazul cînd la dobîndirea lor au contrinuit ambii concubini, caz în care fiecare dintre ei are o cotă-parte din dreptul de proprietate, mărimea căruia depinde de aportul fiecărui concubin.

<sup>217</sup> În acest caz, instanța judecătorească va lua în considerare atașamentul copilului față de fiecare dintre părinți, față de frați și surori, vîrsta copilului, calitățile morale ale părinților, relațiile existente între fiecare părinte și copil, posibilitățile părinților de a crea condiții adecvate pentru educația și dezvoltarea copilului (îndeletnicirile și regimul de lucru, condițiile de trai etc.). La determinarea domiciliului copilului minor, instanța judecătorească va cere și avizul autorității tutelare teritoriale în a cărei rază teritorială se află domiciliul fiecăruia dintre părinți.

înscriu ca părinți ai acestui copil în modul stabilit de Codul familiei și nu sînt în drept să conteste maternitatea și paternitatea, făcînd referință la aceste circumstanțe.

537. Prin Legea privind sănătatea reproducerii 138/2012 sînt recunoscute, reglementate și garantate drepturile persoanelor la reproducere, care sînt o parte integrantă a drepturilor omului. Prevederile legii decurg din dreptul constituțional la respectarea și ocrotirea vieții intime, familiale și private și asigură neamestecul statului în problemele planificării familiale.

538. Totodată, Guvernul a aprobat Programul național privind sănătatea și drepturile sexuale și reproductive 2018-2022, care își propune să îmbunătățească accesul și calitatea serviciilor, precum și informarea populației în acest domeniu. Astfel, urmează să fie realizat dreptul fiecărei persoane de a decide în mod liber și responsabil numărul și intervalul nașterii copiilor și de a avea informațiile și mijloacele necesare pentru a realiza acest lucru.<sup>218</sup>

539. Cadrul juridic nou privind libera circulație și imigrarea cetățenilor străini pe teritoriul Republicii Moldova, asigurarea unui mecanism complet, uniform și continuu de reglementare a regimului străinilor pe teritoriul Republicii Moldova, aplicarea unei proceduri uniforme de documentare a acestora a fost adoptat în conformitate cu legislația comunitară, în temeiul art.72 alin.(3) lit.r) din Constituția Republicii Moldova. Astfel, prin Legea privind regimul străinilor în Republica Moldova adoptată în anul 2010, cu modificările și completările ulterioare, s-a reglementat intrarea, aflarea și ieșirea străinilor pe/de pe teritoriul Republicii Moldova, acordarea și prelungirea dreptului de ședere, repatrierea, documentarea acestora, măsurile de constrîngere în caz de nerespectare a regimului de ședere și măsurile specifice de evidență a imigrației, în conformitate cu obligațiile asumate de Republica Moldova prin tratatele internaționale la care este parte.

540. Străinul titular al unui drept de ședere provizorie sau permanentă pe teritoriul Republicii Moldova poate solicita aviz pentru reîntregirea familiei<sup>219</sup>.

---

<sup>218</sup> În prezent, necesitățile de mijloace moderne de planificare a familiei și servicii de sănătate sexuală și reproductivă de calitate, centrate pe beneficiar, rămân în mare parte nesatisfăcute. Doar o treime dintre femeile de vîrstă reproductivă din Republica Moldova utilizează mijloace moderne de contracepție, iar rata de utilizare în rândul tinerilor este și mai scăzută.

Noul Program național privind sănătatea și drepturile sexuale și reproductive va extinde accesul la aceste servicii în mod echitabil pentru toate persoanele, indiferent de vîrstă, etnie, mediu de reședință, statut social sau starea de sănătate.

Totodată, va fi îmbunătățit mecanismul de estimare a necesităților de mijloace moderne de contracepție, precum și procurarea și distribuirea gratuită a acestora către grupurile vulnerabile ale populației. Calitatea serviciilor va fi îmbunătățită cu respectarea dreptului la libera alegere a metodei dorite de contracepție, consiliere, acordul informat și alte aspecte importante, aliniate la standardele și cerințele internaționale în acest domeniu.

<sup>219</sup> Autoritatea competentă pentru străini poate elibera aviz pentru reîntregirea familiei străinului titular al unui drept de ședere provizorie sau permanentă pe teritoriul Republicii Moldova pentru:

- a) soț ori soție;
- b) copiii minori necăsătoriți, rezultați din căsătorie ori din afara căsătoriei, precum și pentru cei adoptați de ambii soți sau numai de unul dintre ei, pentru copiii încredințați ambilor soți ori numai unuia dintre ei prin decizia unei autorități competente din statul de origine, cu condiția ca acești copii să fie în mod efectiv în grija oricăruia dintre soți;

541. Legea nr. 270-XVI privind azilul prevede că Direcția refugiați a Biroului migrație și azil, subdiviziune a MAI, este responsabilă de administrarea și soluționarea problemelor solicitanților de azil, ale refugiaților și ale beneficiarilor de protecție umanitară sau temporară<sup>220</sup>.

542. Articolul 12 din Legea nr. 270-XVI, referitor la unitatea familiei, prevede că autoritățile competente respectă principiul unității familiei în conformitate cu prevederile prezentei legi. Membrii de familie ai beneficiarului de o formă de protecție, beneficiază de aceeași formă de protecție și de același statut ca și beneficiarul<sup>221</sup>.

543. Procedura de reunificare a familiei se realizează în baza cererii de către persoana care deține o formă de protecție prin care se va solicita reunificarea familiei, se oferă informații complete despre persoanele care urmează să fie chemate (prin lege se permite numai solicitarea intrării pentru soți sau copii, dacă solicitantul este major, sau a părinților, dacă solicitantul este minor). Cererea este examinată de Biroul migrație și azil, MAI, care în cazul soluționării cererii, eliberează o invitație pentru persoanele nominalizate, care le va permite să obțină viză pentru intrarea legală în Republica Moldova.

---

c) copiii majori necăsătoriți ai titularului dreptului de ședere sau ai soțului ori soției acestuia în cazul în care aceștia nu se pot întreține singuri din motive medicale;

d) părinții aflați la întreținerea titularului dreptului de ședere sau a soțului ori soției acestuia;

e) persoanele asupra cărora este instituită tutela sau curatela

<sup>220</sup> Direcția refugiați colaborează cu autoritățile administrației publice în procesul de implementare a normelor și a procedurilor necesare pentru a se asigura respectarea drepturilor solicitanților de azil și ale refugiaților, ale beneficiarilor de protecție umanitară sau temporară. În acest scop, funcționarilor din Direcția refugiați li se oferă posibilitatea de a comunica cu aceste categorii de persoane, indiferent de locul aflării lor pe teritoriul R.Moldova. Persoana urmează să depună o cerere de solicitare a unei forme de protecție la Direcția refugiați a MAI. Cererile de azil pot fi depuse și la alte autorități competente de supraveghere și de control al frontierei de stat, organelor de poliție, structurilor Departamentului Instituțiilor Penitenciare sau subdiviziunilor de detenție provizorie din cadrul organelor de drept, care urmează a fi expediate Direcției refugiați, în condițiile Legii nr 270. Informația prezentată în cererea de solicitare este examinată și se emite o decizie prin care se va acorda o formă de protecție (statut de refugiat sau protecție umanitară) sau se va respinge cererea. Decizia poate fi contestată în instanța de judecată, pe baza contenciosului administrativ

<sup>221</sup> Prezentul articol se aplică membrilor de familie care îndeplinesc următoarele condiții: a) însoțesc beneficiarul unei forme de protecție; b) se află în întreținerea acestuia și domiciliază împreună cu el; c) statutul lor personal nu este incompatibil cu statutul de refugiat sau cu cel al beneficiarului de o altă formă de protecție, prevăzută de prezenta lege. Soțul, soția beneficiază de principiul unității familiei în cazul în care căsătoria a fost încheiată înainte de intrare pe teritoriul Republicii Moldova și înainte de data solicitării azilului de către beneficiar. Membrii de familie ai refugiatului cărora li s-a recunoscut statutul de refugiat în condițiile alin.(3) li se menține acest statut în caz de divorț, de separare sau de deces al refugiatului.

## CONCLUZII:

### A. Progrese înregistrate în promovarea egalității genurilor / asigurarea drepturilor femeilor

544. În perioada de raportare Republica Moldova a întreprins mai multe eforturi în vederea asigurării implementării Convenției cu privire la eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei și a Recomandărilor Comitetului CEDAW.

545. Statul acordă atenție sporită realizării angajamentelor asumate, urmare a aderării la tratatele internaționale cu privire la drepturile omului, confirmat prin faptul că principiul egalității este garantat print-un șir de legi organice și ordinare. Legislația națională a fost completată cu mai multe prevederi, care stipulează principiul egalității în drepturi și șanse pentru femei și bărbați în toate domeniile de activitate.

546. La momentul actual în republică există un mecanism instituțional de stat structurat în domeniul egalității genurilor (Comisia Guvernamentală pentru egalitate între femei și bărbați, Direcția Politici de asigurare a egalității între femei și bărbați/MSMPS, unități gender/Grupuri coordonatoare gender în ministere și alte autorități ale administrației publice centrale, unități gender în autorități publice locale), ceea ce reprezintă un indicator pozitiv în procesul de democratizare a societății.

547. În vederea realizării Recomandărilor Comitetului cu privire la eliminarea discriminării față de femei, Republica Moldova a adoptat trei strategii în domeniu: Strategia pentru asigurarea egalității între femei și bărbați pe anii 2017-2021, Strategia națională cu privire la prevenirea și combaterea violenței față de femei și violenței în familie pentru perioada 2018-2023 și Strategia națională pentru prevenirea și combaterea traficului de ființe umane pentru perioada 2018-2023. Totodată a fost îmbunătățit cadrul normativ în domeniul de referință: Legea nr.71/2016, Legea nr.196/2016 și Legea nr.32/2018 în vederea ajustării cadrului normativ la standardele internaționale. Au fost desfășurate acțiuni de monitorizare a politicilor implementate, dezvoltat sistemul de date statistice sensibile la gen etc.

548. Eforturile de promovare a egalității de gen au fost canalizate spre soluționarea problemelor concrete legate de implementarea politicii din domeniu și excluderea acțiunilor discriminatorii în bază de gen în diverse domenii de activitate, în special pe piața forței de muncă. Drept rezultate esențiale remarcăm elaborarea noii legi privind ocuparea forței de muncă, aprobarea Strategiei în domeniu pe anii 2017-2022, instituirea funcției de observator al pieței muncii, crearea comitetelor sectoriale pentru formare profesională în 4 sectoare economice: agricultură și industria alimentară, industria ușoară și comerț, hoteluri și restaurante.

549. Măsurile întreprinse de către organele de stat din sfera ocrotirii sănătății, cu suportul proiectelor internaționale, au contribuit la micșorarea ratelor de mortalitate maternă și infantilă, asigurarea accesului fetelor și femeilor cu dizabilități la servicii de sănătate reproductivă.

550. Acțiunile statului în domeniul educației au dus la promovarea egalității de gen în domeniul STEM.

551. Pe parcursul ultimilor ani a sporit dialogul dintre structurile de stat și organizațiile societății civile în domeniul vizat prin participarea directă a acestora atât la elaborarea documentelor de politici cât și la activități concrete la nivel de societate / comunitate.

552. Cu suportul partenerilor internaționali, au fost realizate multiple studii prin prisma de gen în domeniul ocrotirii sănătății, protecției sociale, pieții muncii, traficului de ființe umane, violenței în familie, etc., care au contribuit la perceperea în profunzime a fenomenelor abordate, identificarea problemelor și necesităților femeilor și bărbaților pe segmentele menționate. O parte din concluzii și recomandări au fost luate în considerație la elaborarea politicilor publice și documentelor sectoriale.

553. În perioada raportării structurile de stat abilitate în domeniu au stabilit un dialog constructiv cu partenerii internaționali: UNFPA, UNWomen, OIM, Misiunea OSCE în Moldova, UNAIDS, UNDP etc., în vederea valorificării dimensiunii de gen la realizarea activităților planificate.

554. Eforturi considerabile au fost depuse în promovarea principiului egalității de gen în sectorul de securitate și apărare, printre care menționăm: desfășurarea studiilor, analizelor prin prisma de gen, elaborarea materialelor didactice și resurselor informaționale pentru profesioniștii din domeniu, aprobarea Programului național de implementarea a Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al ONU privind femeile, pacea și securitatea pentru anii 2018-2021 și a Planului de acțiuni cu privire la punerea în aplicare a acestuia.

555. În parteneriat cu partenerii de dezvoltare, Guvernul a desfășurat multiple activități de consolidare a capacităților pe dimensiunea de gen, prevenirea și combaterea violenței și traficului de ființe umane a elaborării de politici, profesioniștilor din diferite domenii, reprezentărilor societății civile, femeilor din grupurile vulnerabile.

### **Obstacole și limitări**

556. Procesul de tranziție la economia de piață, acutizat de criza economică globală, a condus la scăderea indicatorilor socio-economici de dezvoltare. În pofida tendințelor de reducere a sărăciei, venitul mediu disponibil pe membru de familie acoperă doar 92% din minimul de existență. Exodul

populației apte de muncă în afara țării în căutarea locurilor de muncă atractive, are impact negativ asupra securității demografice a populației.

557. Situația femeilor este contradictorie. Având aceeași calificare profesională ca și bărbații, ba chiar mai înaltă pe unele segmente, femeile sunt mai des încadrate în munci ce necesită calificare joasă, având în mediu salarii mai mici ca ale bărbaților. Mai persistă în continuare în domeniul profesionalizării educaționale precum și în câmpul muncii masculinizarea și feminizarea profesiilor.

558. Dincolo de tendințele pozitive de creștere a numărului femeilor în poziții decizionale, acestea sunt sub-reprezentate în poziții ierarhice superioare. În pofida adoptării măsurilor afirmative (cotei de 40%), aplicarea acestor rămâne dificilă din lipsa mecanismului de implementare a cotei.

559. Fenomenele violenței față de femei, violenței în familie, precum și a traficului de ființe umane rămân în continuare a fi niște provocări considerabile în adresa statului de drept și a institutului democrației din țara noastră. Este necesară ajustarea mecanismelor de implementare a cadrului legal-normativ existent, crearea unui răspuns multidisciplinar coordonat la aceste fenomene al tuturor structurilor cu competențe în domeniu, alocarea resurselor adecvate în domeniu, realizarea programelor educaționale / informative pentru populație, dezvoltarea serviciilor adecvate, pregătirea specialiștilor.

560. Drept segment insuficient valorificat rămâne a fi informarea slabă a populației în domeniul egalității de gen, vizavi de drepturile sale, posibilitățile de revendicare a acestora. Este necesară implicarea activă a mass-media în educarea societății în spiritul egalității genurilor prin eliminarea sexismului din limbaj și publicitate, a stereotipurilor de gen etc.

561. O atenție sporită necesită femeile și bărbații din mediul rural, în special în contextul migrației economice, problemelor demografice. Dezvoltarea și susținerea programelor de antreprenoriat, în special al femeilor și tinerilor, persoanelor în etate, ar ameliora situația socio-economică deplorabilă, ar diminua fluxurile migraționale, ar atenua consecințele negative ale procesului de îmbătrânire a populației.

562. Sistemul de protecție socială racordat insuficient la tendințele demografice, problemele sociale majore, este insensibil la dimensiunea de gen, necesitând ajustare pe dimensiunile menționate.

563. Aplicabilitatea scăzută a mecanismelor de implementare a cadrului normativ, neracordarea acestuia la standardele internaționale, inclusiv la Directivele UE. Lipsa programelor instituționalizate de instruire inițială și continuă a funcționarilor publici pe dimensiunea de gen.

564. Reticența autorităților în asigurarea abordării complexe a egalității de gen în documentele de politici sectoriale, inclusiv în implementarea bugetării sensibile la dimensiunea de gen.

565. În același timp, se atestă necesitatea ajustării programelor de asistență ale donatorilor la necesitățile țării, prin includerea dimensiunii de gen, și coordonarea mai eficientă a resurselor existente.

DRAFT

**Articolul 6****Tabelul 1. Numărul de victime/potențiale victime asistate în cadrul Sistemului Național de Referire**

| An/<br>Categorie                  | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 | Total |
|-----------------------------------|------|------|------|------|------|-------|
| <b>Victime ale TFU</b>            | 131  | 80   | 132  | 123  | 103  | 569   |
| <b>Potențiale victime ale TFU</b> | 1403 | 854  | 1177 | 1075 | 1046 | 5555  |
| <b>Total</b>                      | 1534 | 934  | 1309 | 1198 | 1149 | 6124  |

**Tabelul 2. Numărul repatrierilor**

| An           | Total | Victime ale TFU | Persoane aflate în<br>situație de<br>dificultate | Minori neînsoțiți |
|--------------|-------|-----------------|--------------------------------------------------|-------------------|
| <b>2013</b>  | 95    | 30              | 7                                                | 58                |
| <b>2014</b>  | 63    | 23              | 7                                                | 33                |
| <b>2015</b>  | 65    | 16              | 13                                               | 36                |
| <b>2016</b>  | 91    | 26              | 27                                               | 38                |
| <b>2017</b>  | 38    | 8               | 8                                                | 22                |
| <b>Total</b> | 352   | 103             | 62                                               | 187               |

**Tabelul 3. Statistica de aplicare a prevederilor Codului Penal, Trafic de ființe umane/Trafic de copii (art.165/art.206 CP).**

| Anul        | Cauze penale înregistrate | Cauze penale expediate în judecată | Inculpați (traficanti) în privința cărora a fost pronunțată sentința | Persoane condamnate la închisoare | Persoane condamnate la închisoare cu suspendarea condiționată a pedepsei | Numărul victimelor conform CCTP |
|-------------|---------------------------|------------------------------------|----------------------------------------------------------------------|-----------------------------------|--------------------------------------------------------------------------|---------------------------------|
| <b>2010</b> | 142/23                    | 45/10                              | 48/5                                                                 | 27/4                              | 11/1                                                                     | -                               |
| <b>2011</b> | 111/24                    | 45/14                              | 35/2                                                                 | 7/1                               | 11/1                                                                     | 131                             |
| <b>2012</b> | 151/20                    | 60/5                               | 21/10                                                                | 13/9                              | 8/1                                                                      | 266/24                          |
| <b>2013</b> | 135/20                    | 43/8                               | 27/12                                                                | 20/4                              | 1/0                                                                      | 233/29                          |
| <b>2014</b> | 151/24                    | 42/7                               | 34/9                                                                 | 28/9                              | 6/0                                                                      | 238/26                          |
| <b>2015</b> | 151/38                    | 52/24                              | 29/10                                                                | 27/9                              | 0/0                                                                      | 242/68                          |

|             |        |       |       |       |     |        |
|-------------|--------|-------|-------|-------|-----|--------|
| <b>2016</b> | 123/28 | 22/11 | 48/8  | 39/8  | 1/0 | 197/35 |
| <b>2017</b> | 122/41 | 65/20 | 31/28 | 25/21 | 1/0 | 201/48 |

*Sursa: Raportul național de realizare a politicii de prevenire și combatere a traficului de ființe umane pentru anul 2017*

## Articolul 7

**Tabel 4. Ponderea femeilor în organele de luare a deciziilor după indicatori și ani (%)**

|                                            | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015                | 2016 | 2017 |
|--------------------------------------------|------|------|------|------|---------------------|------|------|
| Miniștri femei în cadrul ministerelor      | 6,3  | 18,7 | 25,0 | 25,0 | 25,0                | 25,0 | 38,5 |
| Deputați femei în Parlament                | 19,8 | 19,8 | 19,8 | 18,8 | 21,8                | 20,8 | 21,0 |
| Femei în funcții de primar                 | 18,0 |      |      |      | 20,6                |      |      |
| Femei în consiliile locale                 | 28,6 |      |      |      | 30,0                |      |      |
| Femei în consiliile raionale și municipale | 17,4 |      |      |      | 29,6 <sup>222</sup> |      |      |

*Sursa: Biroul Național de Statistică, Comisia Electorală Centrală*

## Articolul 10

**Tabelul 5. Rata de alfabetizare pe grupe de vârstă și sexe**

|                             | Total        | Bărbați      | Femei        |
|-----------------------------|--------------|--------------|--------------|
| <b>Total</b>                | <b>99,36</b> | <b>99,60</b> | <b>99,14</b> |
| inclusiv pe grupe de vârstă |              |              |              |
| 15-24 ani                   | 99,81        | 99,81        | 99,82        |
| 25-44 ani                   | 99,70        | 99,69        | 99,72        |
| 45 ani și peste             | 98,92        | 99,43        | 98,52        |

*Sursa: Biroul Național de Statistică, Recensământul Populației și Locuințelor din 2014*

**Tabelul 6. Ponderea absolvenților de sex feminin pe domenii în învățământul profesional tehnic**

|                                                | 2016                 |                         |      | 2017                 |                         |      |
|------------------------------------------------|----------------------|-------------------------|------|----------------------|-------------------------|------|
|                                                | Absolvenți, persoane | inclusiv Femei persoane | %    | Absolvenți, persoane | inclusiv Femei persoane | %    |
| <b>Învățământ profesional tehnic secundar*</b> |                      |                         |      |                      |                         |      |
| Inginerie                                      | 2 616                | 688                     | 26,3 | 5 784                | 1 551                   | 26,8 |
| Agricultură                                    | 43                   | 1                       | 2,3  | 166                  | 36                      | 21,7 |

<sup>222</sup> [http://cec.md/files/files/studii\\_analiza/Gender%20equality%20in%20elections\\_infographics\\_UNDP\\_ROEN.pdf](http://cec.md/files/files/studii_analiza/Gender%20equality%20in%20elections_infographics_UNDP_ROEN.pdf)

|                                                     |       |     |      |       |     |      |
|-----------------------------------------------------|-------|-----|------|-------|-----|------|
| <b>Învățământ profesional tehnic postsecundar *</b> |       |     |      |       |     |      |
| Medicină                                            | 894   | 737 | 82,4 | 908   | 723 | 79,6 |
| Farmacie                                            | 53    | 52  | 98,1 | 46    | 45  | 97,8 |
| Inginerie, prelucrare și construcții                | 2 828 | 754 | 26,7 | 2 764 | 681 | 24,6 |
| Drept                                               | 38    | 12  | 31,6 | 99    | 24  | 24,2 |
| Științe exacte                                      | 47    | 35  | 74,5 | 44    | 29  | 65,9 |
| Agricultură                                         | 144   | 39  | 27,1 | 163   | 44  | 27,0 |

\*Domeniile Medicină, Drept, științe exacte nu există pentru acest nivel de învățământ. Din anul 2016 datele sunt conform noului nomenclator, de aceea datele pentru anii precedenți nu sunt oferite.

Sursa: Biroul Național de Statistică

**Tabelul 7. Ponderea femeilor din totalul cadrelor didactice, pe nivele de învățământ**

|                |                                 |          | Învățământ primar și secundar general | Învățământ profesional tehnic secundar | Învățământ profesional tehnic postsecundar | Învățământ superior |
|----------------|---------------------------------|----------|---------------------------------------|----------------------------------------|--------------------------------------------|---------------------|
| <b>2013/14</b> | Total cadre didactice, persoane |          | 32 149                                | 2 144                                  | 2 475                                      | 5 741               |
|                | inclusiv Femei                  | persoane | 27 272                                | 1 188                                  | 1 728                                      | 3 123               |
|                |                                 | %        | 84,8                                  | 55,4                                   | 69,8                                       | 54,4                |
| <b>2014/15</b> | Total cadre didactice, persoane |          | 30 834                                | 2 096                                  | 2 417                                      | 5 372               |
|                | inclusiv Femei                  | persoane | 26 281                                | 1 156                                  | 1 693                                      | 2 912               |
|                |                                 | %        | 85,2                                  | 55,2                                   | 70,0                                       | 54,2                |
| <b>2015/16</b> | Total cadre didactice, persoane |          | 29 535                                | 1 854                                  | 2 373                                      | 5 305               |
|                | inclusiv Femei                  | Persoane | 25 342                                | 1 024                                  | 1 659                                      | 2 806               |
|                |                                 | %        | 85,8                                  | 55,2                                   | 69,9                                       | 52,9                |
| <b>2016/17</b> | Total cadre didactice, persoane |          | 28 845                                | 1 852                                  | 2 258                                      | 5 036               |
|                | inclusiv Femei                  | Persoane | 24 782                                | 1 017                                  | 1 611                                      | 2 733               |
|                |                                 | %        | 85,9                                  | 54,9                                   | 71,3                                       | 54,3                |
| <b>2017/18</b> | Total cadre didactice, persoane |          | 28 552                                | 1 840                                  | 2 361                                      | 4 839               |
|                | inclusiv Femei                  | Persoane | 24 568                                | 980                                    | 1 664                                      | 2 637               |
|                |                                 | %        | 86,0                                  | 53,3                                   | 70,5                                       | 54,5                |

Sursa: Biroul Național de Statistică

**Tabelul 8. Personal de conducere, științifico-didactic și didactic (persoane fizice), învățământul superior**

|                                                                 | 2016/17                    |                |      | 2017/18                    |                |      |
|-----------------------------------------------------------------|----------------------------|----------------|------|----------------------------|----------------|------|
|                                                                 | Personal titular, persoane | inclusiv Femei |      | Personal titular, persoane | inclusiv Femei |      |
|                                                                 |                            | persoane       | %    |                            | persoane       | %    |
| Total                                                           | 5 036                      | 2 733          | 54,3 | 4 839                      | 2 637          | 54,5 |
| Rector                                                          | 29                         | 7              | 24,1 | 28                         | 6              | 21,4 |
| Prorector                                                       | 85                         | 36             | 42,4 | 84                         | 35             | 41,7 |
| profesor universitar                                            | 390                        | 87             | 22,3 | 405                        | 102            | 25,2 |
| conferențiar universitar                                        | 1 866                      | 956            | 51,2 | 1 879                      | 987            | 52,5 |
| lector universitar                                              | 2 105                      | 1 319          | 62,7 | 1 850                      | 1 148          | 62,1 |
| personal didactic                                               | 561                        | 328            | 58,5 | 593                        | 359            | 60,5 |
| Din personalul științifico-didactic - decani și șefi de catedră | 505                        | 205            | 40,6 | 451                        | 202            | 44,8 |

Sursa: Biroul Național de Statistică

**Tabelul 9. Personal de conducere și didactic, învățământ primar și secundar general (zi)**

|         |                            |          | Personal de conducere (director, director-adjunct) | din care cu norme didactice: |                 | Personal didactic | inclusiv: educatori, învățători, profesori și alt personal didactic | din care cu norme didactice: |                 | psiholog școlar, pedagog social | Total  |
|---------|----------------------------|----------|----------------------------------------------------|------------------------------|-----------------|-------------------|---------------------------------------------------------------------|------------------------------|-----------------|---------------------------------|--------|
|         |                            |          |                                                    | în clasele 1-4               | în clasele 5-12 |                   |                                                                     | în clasele 1-4               | în clasele 5-12 |                                 |        |
| 2013/14 | Personal titular, persoane |          | 3 749                                              | 673                          | 2 792           | 28 400            | 27 808                                                              | 7 562                        | 20 195          | 592                             | 32 149 |
|         | inclusiv Femei             | persoane | 3 205                                              | 661                          | 2 371           | 24 067            | 23 499                                                              | 7 419                        | 16 037          | 568                             | 27 272 |
|         |                            | %        | 85,5                                               | 98,2                         | 84,9            | 84,7              | 84,5                                                                | 98,1                         | 79,4            | 95,9                            | 84,8   |
| 2014/15 | Personal titular, persoane |          | 3 719                                              | 673                          | 2 761           | 27 115            | 26 420                                                              | 7 264                        | 19 073          | 695                             | 30 834 |
|         | inclusiv Femei             | persoane | 3 203                                              | 661                          | 2 368           | 23 078            | 22 401                                                              | 7 135                        | 15 198          | 677                             | 26 281 |
|         |                            | %        | 86,1                                               | 98,2                         | 85,8            | 85,1              | 84,8                                                                | 98,2                         | 79,7            | 97,4                            | 85,2   |
| 2015/16 | Personal titular, persoane |          | 3 474                                              | 682                          | 2 680           | 26 061            | 25 351                                                              | 7 231                        | 18 120          | 710                             | 29 535 |
|         | inclusiv Femei             | persoane | 3 056                                              | 666                          | 2 307           | 22 286            | 21 598                                                              | 7 096                        | 14 502          | 688                             | 25 342 |
|         |                            | %        | 88,0                                               | 97,7                         | 86,1            | 85,5              | 85,2                                                                | 98,1                         | 80,0            | 96,9                            | 85,8   |
| 2016/17 | Personal titular, persoane |          | 3 437                                              | 713                          | 2 651           | 25 408            | 24 761                                                              | 7 167                        | 17 594          | 647                             | 28 845 |
|         | inclusiv Femei             | persoane | 3 082                                              | 700                          | 2 329           | 21 700            | 21 078                                                              | 7 028                        | 14 050          | 622                             | 24 782 |
|         |                            | %        | 89,7                                               | 98,2                         | 87,9            | 85,4              | 85,1                                                                | 98,1                         | 79,9            | 96,1                            | 85,9   |
| 2017/18 | Personal titular, persoane |          | 3 423                                              | 691                          | 2 651           | 25 129            | 24 480                                                              | 7 128                        | 17 352          | 649                             | 28 552 |
|         | inclusiv Femei             | persoane | 3 090                                              | 682                          | 2 346           | 21 478            | 20 851                                                              | 6 995                        | 13 856          | 627                             | 24 568 |
|         |                            | %        | 90,3                                               | 98,7                         | 88,5            | 85,5              | 85,2                                                                | 98,1                         | 79,9            | 96,6                            | 86,0   |

Sursa: Biroul Național de Statistică

**Tabelul 10. Personal de conducere și didactic, învățământul profesional tehnic, 2017/18**

|                                                                        | Nr. rând. | Total | din care femei | %           |
|------------------------------------------------------------------------|-----------|-------|----------------|-------------|
| A                                                                      | B         | 1     | 2              | 3           |
| Personal de conducere (director, director-adjunct)                     | 01        | 3437  | 3082           | <b>89,7</b> |
| - în clasele 1-4                                                       | 02        | 713   | 700            | <b>98,2</b> |
| - în clasele 5-12                                                      | 03        | 2651  | 2329           | <b>87,9</b> |
| Personal didactic (rând. 05+08)                                        | 04        | 25408 | 21700          | <b>85,4</b> |
| - din care: educatori, învățători, profesori și alt personal didactic* | 05        | 24761 | 21078          | <b>85,1</b> |
| - în clasele 1-4                                                       | 06        | 7167  | 7028           | <b>98</b>   |
| - în clasele 5-12                                                      | 07        | 17594 | 14050          | <b>79,9</b> |
| - psiholog școlar, pedagog social                                      | 08        | 647   | 622            | <b>96,1</b> |

Sursa: Ministerul, Culturii și Cercetării

**Tabelul 11. Numărul femeilor șomere înregistrate, plasate în câmpul muncii și absolvente a cursurilor de formare, în perioada 2013-2017**

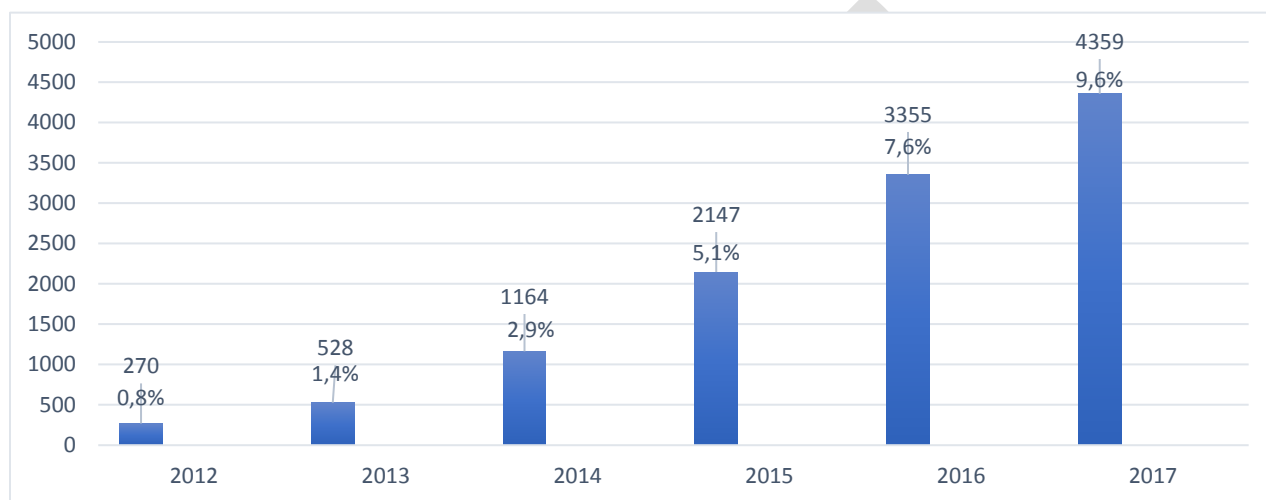
| Femei                                      | 2013  | 2014  | 2015  | 2016  | 2017  |
|--------------------------------------------|-------|-------|-------|-------|-------|
| Șomeri total înregistrați                  | 43463 | 42166 | 50612 | 50061 | 42119 |
| Nr. femeilor înregistrate                  | 23203 | 21245 | 24501 | 23134 | 19564 |
| Nr. femeilor plasate în câmpul muncii      | 9482  | 8769  | 8769  | 8882  | 7877  |
| Nr. femeilor absolvente cursuri de formare | 1888  | 2092  | 2061  | 1905  | 1677  |

**Tabelul 12. Rata de ocupare a persoanelor cu vîrsta de 25-49 ani pe Mediu de resedinta, Numarul copiilor (0-6 ani) la intretinere, Ani si Sexe**

|       |                    | 2013    |       | 2014    |       | 2015    |       | 2016    |       |
|-------|--------------------|---------|-------|---------|-------|---------|-------|---------|-------|
|       |                    | Barbati | Femei | Barbati | Femei | Barbati | Femei | Barbati | Femei |
| Total | Total copii        | 52.2    | 52.8  | 52.1    | 52.5  | 51.2    | 53.7  | 51.8    | 54    |
|       | Cel puțin un copil | 57.1    | 39.2  | 55.9    | 37.2  | 56.3    | 37.9  | 57.5    | 40.1  |
|       | Nici un copil      | 50      | 59.5  | 50.3    | 60    | 48.8    | 61.8  | 49      | 61.7  |
| Urban | Total copii        | 61.4    | 55.9  | 59      | 54.6  | 56.1    | 56.2  | 56.8    | 56.2  |
|       | Cel puțin un copil | 68.5    | 38.7  | 63.4    | 35.4  | 63.7    | 35.6  | 65.1    | 38.4  |

|              |                           |      |      |      |      |      |      |      |      |
|--------------|---------------------------|------|------|------|------|------|------|------|------|
|              | <b>Nici un copil</b>      | 58   | 65   | 56.8 | 64.3 | 52.3 | 67.3 | 52.7 | 66.4 |
| <b>Rural</b> | <b>Total copii</b>        | 45.1 | 50.2 | 46.7 | 50.7 | 47.3 | 51.5 | 47.7 | 52.1 |
|              | <b>Cel puțin un copil</b> | 47.7 | 39.8 | 49.8 | 38.8 | 50.1 | 40   | 51.1 | 41.7 |
|              | <b>Nici un copil</b>      | 43.9 | 55.2 | 45.3 | 56.5 | 46.1 | 57.2 | 46   | 57.6 |

**Figura 1. Numărul și ponderea bărbaților care au beneficiat de indemnizație lunară pentru**



creșterea copilului până la împlinirea vârstei de 3 pe ani

### Articolul 11

**Tabelul 13. Numărul persoanelor cu dizabilități șomere înregistrate, plasate în câmpul muncii și absolvente a cursurilor de formare, în perioada 2013-2017**

| Persoane cu dizabilități                                                                              | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|------|------|------|------|
| Nr. șomerilor înregistrați din rândul persoanelor cu dizabilități                                     | 565  | 598  | 877  | 773  | 680  |
| Nr. șomerilor plasați în câmpul muncii din rândul persoanelor cu dizabilități                         | 168  | 220  | 300  | 342  | 298  |
| Nr. șomerilor absolvenți ai cursurilor de formare profesională din rândul persoanelor cu dizabilități | 25   | 65   | 77   | 83   | 76   |

Sursa: ANOFM

**Tabelul 14. Numărul persoanelor de etnie romă șomere înregistrate, plasate în câmpul muncii și absolvente a cursurilor de formare, în perioada 2013-2017**

| Persoane de etnie romă                                        | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|---------------------------------------------------------------|------|------|------|------|------|
| Nr. persoanelor de etnie romă înregistrate cu statut de șomer | 638  | 723  | 1138 | 1453 | 1599 |

|                                                        |              |    |    |     |     |
|--------------------------------------------------------|--------------|----|----|-----|-----|
| Nr. persoanelor de etnie romă plasate în câmpul muncii | 38           | 90 | 70 | 125 | 152 |
| Nr. absolvenților cursurilor de formare profesională   | nu sunt date | 8  | 7  | 16  | 15  |

Sursa: ANOFM

**Tabelul 15. Numărul persoanelor eliberate din detenție șomere înregistrate, plasate în câmpul muncii și absolvente a cursurilor de formare, în perioada 2013-2017**

| Persoane eliberate din detenție                                         | 2013         | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|-------------------------------------------------------------------------|--------------|------|------|------|------|
| Nr. persoanelor eliberate din detenție înregistrate, șomeri             | 191          | 144  | 232  | 248  | 295  |
| Nr. persoanelor eliberate din detenție plasate în câmpul muncii, șomeri | 33           | 30   | 42   | 62   | 75   |
| Nr. absolvenților cursurilor de formare profesională, șomeri            | nu sunt date | 10   | 16   | 15   | 16   |

Sursa: ANOFM

**Tabelul 16 Pensionari aflați în evidența organelor de asigurări sociale pe categorii de pensionare (mii persoane), ani și sexe**

|                                | 2013  |       |         | 2014  |       |         | 2015  |       |         | 2016  |       |         |
|--------------------------------|-------|-------|---------|-------|-------|---------|-------|-------|---------|-------|-------|---------|
|                                | Total | Femei | Barbati | Total | Femei | Barbati | Total | Femei | Barbati | Total | Femei | Barbati |
| Total categorii                | 659.6 | 438.4 | 221.2   | 669.9 | 445.2 | 224.7   | 679.9 | 452   | 227.9   | 691.2 | 459.8 | 231.4   |
| Pensie pentru limita de virsta | 495.9 | 350   | 145.9   | 507.5 | 357.6 | 149.9   | 518.9 | 365.6 | 153.3   | 531.8 | 374.5 | 157.3   |
| Pensie de dizabilitate         | 136.4 | 68.4  | 68      | 136.7 | 68.6  | 68.1    | 136.3 | 68.4  | 67.9    | 135.4 | 67.8  | 67.6    |
| Pensie de urmasi               | 18.4  | 15    | 3.4     | 16.6  | 13.8  | 2.8     | 15.4  | 12.5  | 2.8     | 14.4  | 11.7  | 2.6     |
| Alte categorii de pensionare   | 8.9   | 5     | 3.9     | 9.1   | 5.2   | 3.9     | 9.4   | 5.5   | 3.9     | 9.6   | 5.8   | 3.9     |

Sursa: BNS

**Tabelul 17: Mărimea medie a pensiei pentru limita de vîrstă, lei**

|      | Ambele sexe | Femei   | Barbati |
|------|-------------|---------|---------|
| 2013 | 1049.92     | 991.35  | 1190.43 |
| 2014 | 1114.73     | 1050.44 | 1268.13 |
| 2015 | 1191.83     | 1120.26 | 1362.52 |
| 2016 | 1301.14     | 1221.37 | 1491.06 |

Sursa: BNS

## Articolul 12

**Tabelul. 18: Femeile din detenție**

| Anul        | Penitenciarul                       | Total deținute | Pensionare de vîrstă/ beneficiari de pensie | Cu grad de invaliditate/ beneficiază de pensie de dizabilitate | Mame cu copii          |
|-------------|-------------------------------------|----------------|---------------------------------------------|----------------------------------------------------------------|------------------------|
| <b>2013</b> | P 7-Rusca*                          | -              | -                                           | -                                                              | -                      |
|             | P 13-Chișinău*                      | -              | -                                           | -                                                              | -                      |
|             | P 16-Pruncul                        | -              | -                                           | -                                                              | 11 mame                |
|             | P 17-Rezina                         | 7              | -                                           | -                                                              | -                      |
|             | <b>Total deținute în P. an.2013</b> | <b>7</b>       | <b>-</b>                                    | <b>-</b>                                                       | <b>11 mame</b>         |
| <b>2014</b> | P 7-Rusca*                          | -              | -                                           | -                                                              | -                      |
|             | P 13-Chișinău*                      | -              | -                                           | -                                                              | -                      |
|             | P 16-Pruncul                        | -              | -                                           | -                                                              | 10 mame                |
|             | P 17-Rezina                         | 5              | -                                           | -                                                              | -                      |
|             | <b>Total deținute în P. an.2014</b> | <b>5</b>       | <b>-</b>                                    | <b>-</b>                                                       | <b>10 mame</b>         |
| <b>2015</b> | P 7-Rusca                           | 335            | 45/31                                       | 21/11                                                          | 6 mame 7 copii         |
|             | P 13-Chișinău                       | 151            | 0/1                                         | 3/1                                                            | -                      |
|             | P 16-Pruncul                        | -              | -                                           | -                                                              | 7 mame                 |
|             | P 17-Rezina                         | 10             | -                                           | -                                                              | -                      |
|             | <b>Total deținute în P. an.2015</b> | <b>496</b>     | <b>45/35</b>                                | <b>24/12</b>                                                   | <b>13 mame 7 copii</b> |
| <b>2016</b> | P 7-Rusca                           | 388            | 55/37                                       | 23/10                                                          | 9 mame 9 copii         |
|             | P 13-Chișinău                       | 169            | -                                           | 1/1                                                            | -                      |
|             | P 16-Pruncul                        | -              | -                                           | -                                                              | 9 mame                 |
|             | P 17-Rezina                         | 2              | -                                           | -                                                              | -                      |
|             | <b>Total deținute în P. an.2016</b> | <b>559</b>     | <b>55/37</b>                                | <b>24/11</b>                                                   | <b>18 mame 9 copii</b> |
| <b>2017</b> | P 7-Rusca                           | 368            | 64/40                                       | 12/8                                                           | 9 mame 9 copii         |
|             | P 13-Chișinău                       | 245            | 0/3                                         | 1/2                                                            | -                      |
|             | P 16-Pruncul                        | -              | -                                           | -                                                              | 9 mame                 |
|             | P 17-Rezina                         | 6              | -                                           | -                                                              | -                      |
|             | <b>Total deținute în P. an.2017</b> | <b>619</b>     | <b>64/43</b>                                | <b>13/10</b>                                                   | <b>18 mame 9 copii</b> |

Sursa: Autoritatea Națională a Penitenciarelor

\* pentru anii 2013-2014 în cadrul Penitenciarelor 7,13 documentele au fost supuse nimiciri termenului de păstrare fiind de 3 ani.

## Articolul 13

**Tabelul. 19 Dinamica implementării prestațiilor de Ajutor Social (AS) și Ajutor pentru perioada rece a anului (APRA).**

| Anul               | Nr familiilor<br>(care au beneficiat<br>de cel puțin o plată) |        | Prestația medie,<br>lei |            | Suma calculată,<br>mil. lei |      | VLMG,<br>lei/luna                |                                     |
|--------------------|---------------------------------------------------------------|--------|-------------------------|------------|-----------------------------|------|----------------------------------|-------------------------------------|
|                    | AS                                                            | APRA   | AS                      | APRA       | AS                          | APRA | AS                               | APRA                                |
| 2015               | 85776                                                         | 182263 | 720                     | 250<br>315 | 416                         | 166  | 720 ≤ 03<br>765 ≥ 04<br>900 ≥ 10 | 1152 ≤ 03<br>1224 ≥ 04<br>1440 ≥ 10 |
| 2016               | 90000                                                         | 194500 | 804                     | 315        | 579                         | 254  | 900                              | 1440                                |
| 2017               | 90757                                                         | 200876 | 827                     | 315        | 566                         | 258  | 900 ≤ 04<br>961 ≥ 04             | 1440 ≤ 04<br>1538 ≥ 04              |
| 2018,<br>1<br>lună | 51000                                                         | 149000 | 900                     | 315        | 45                          | 49   | 961 ≤ 04<br>1025 ≥ 04            | 1538 ≤<br>04<br>1640 ≥<br>04        |